

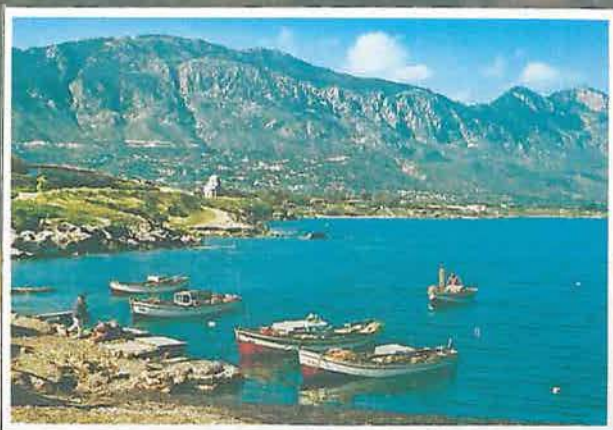
ΚΑΡΑΒΑΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»

«Η γης δεν έχει κrikέλια
για να την πάρουν στον ώμο
και να φύγουν...».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ - 1989

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»

ΚΑΡΑΒΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ 1989

© Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»
ISBN 9963-7714-0-8
Λευκωσία - Μάιος 1989

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» - ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ 1989

Υπεύθυνος Ιδιοκτήτης : Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ».

Συντονιστής Έκδοσης : Γιάννης Κ. Παπαϊωάννου

Συντακτική επιτροπή : Τηλέμαχος Κληρίδης
Δημήτρης Κοζάκος
Γιώργος Κυριακίδης
Γιάννης Παπαϊωάννου
Πίτσα Χαρμαντά Πρωτοπαπά
Ανδρούλα Χατζηδαμιανού Ασιώτου
Χρυστάλλα Χατζηλούκα Χαραλάμπους
Βασιλική Χριστοδουλίδου

**Επιμέλεια εξωφύλλου/
φωτογραφιών**

: Γιάννης Παπαϊωάννου

Ταχυδρομική Διεύθυνση : Π. Κατελάρη 9-11, Λευκωσία

Η πρώτη μας έκδοση αφιερώνεται στους πεσόντες και τους αγνοούμενους κατά τη διάρκεια της τούρκικης εισβολής του 1974.

ΚΑΡΑΒΑΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» - ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ 1989

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
Χαιρετισμός - Πρόλογος — Διοικητικό Συμβούλιο Προσφυγικού Σωματείου «Ο Καραβάς»	6
Εισαγωγικό σημείωμα — Συντακτική επιτροπή	9
Αφιέρωμα στους πεσόντες και αγνοούμενους	
Κατάλογος αγνοουμένων Καραβά και περιχώρων	10
Όρκος — Μ. Σεβέρη	11
Το τελευταίο όνειρο — Π. Χατζηλούκα	11
Αγαπημένη γη — Χρ. Χαραλάμπους	13
Η δράση του σωματείου μας — Ν. Χατζηστεφάνου	14
ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ	
Καραβάς — Π. Πρωτοπαπά	28
Εκκλησίες και ξωκκλήσια του Καραβά — Γ. Γιαγκου	34
Η εκπαίδευση στον Καραβά — Π. Πρωτοπαπά	42
Το Δημαρχείο του Καραβά — Η. Χατζηδαμιανού	48

Το χωριό «Φτερυχα» — Χ. Ψωμά	52
Το χωριό «Μότιδες» — Κ. Γιαννακού	54
Μια επιστολή του Ελευθέριου Βενιζέλου	56
Η Λαϊκή τέχνη και χειροτεχνία στις κωμοπόλεις Καραβά και Λαπήθου — Ε. Παπαδημητρίου	58
Έθιμα και συνήθειες από ένα οικογενειακό επάγγελμα — Σ. Χατζηδαμιανού	64

ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Τα λεμονόδεντρα του Καραβά (Μέρος Πρώτο) — Σ. Κονομή	67
Η λεμονοκαλλιέργεια στον Καραβά — Γ. Μαούρη	78
Από τις ασχολίες των κατοίκων του Καραβά — Χ. Διγενή	80

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Εκδηλώσεις του Καραβά (Μέρος Πρώτο) — Γ. Κυριακίδη	82
Σωματεία του Καραβά	
Αθλητικό σωματείο «ΑΡΗΣ» — Δ. Ασπρή	88
Ένωση Νέων Καραβά «Ε.Ν.Κ.» — Η. Χατζηδαμιανού	92
Αθλητική Ένωση Καραβά «Α.Ε.Κ.» — Χ. Γεμέττα	95
Πνευματικός Αθλητικός Όμιλος Καραβά «Π.Α.Ο.Κ.» — Κ. Μούσκου	106

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

Ο Καραβάς και οι Μύλοι του — Π. Χατζηλούκα	107
Από το ημερολόγιο ενός δασκάλου — Β. Χριστοδουλίδου	108
Παιδικές θύμησης — Μ. Ταπάκη	112
Θύμησης και αξέχαστες ιστορίες του Καραβά — Α. Βλάχου	115
Μια αναπόληση — Δ. Κοζάκου	118
Ανέκδοτες ιστορίες (Μέσα από τη ζωή του Τάκη Ιορδάνου — Σ. Παναγίδη	120
Αναμνήσεις και Θύμησης... (φωτογραφίες πριν την εισβολή)	126

ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

Τελευταίος αποχαιρετισμός (Αφιέρωμα στον αιδ. ιερέα Παπα-Ιάκωβο Κύρκο) — Γ. Παπαϊωάννου	130
--	-----

Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΟΥ 1974

Η απόβαση στο «Πέντε Μίλι» — Γ. Παπαϊωάννου	134
Εμπειρίες από την πρώτη μέρα της εισβολής — Α. Παντέχη	141
Μαρτυρίες από το ημερολόγιο του Νίκου Διγενή — Π. Πασχαλίδου	144
Οι εμπειρίες μου από την εισβολή και τον εγκλωβισμό — Ν. Παπακωστή	149
Ο Καραβάς σήμερα... (φωτογραφίες μετά την εισβολή)	155

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Ευχή και κατάρα — <i>Μ. Κοκκινίδη</i>	160
Η Άνοιξη της Μαργαρίτας — <i>Σ. Κοσιάρη</i>	162
«Τα χελιδόνια έφυγαν» — <i>Α. Χρυσάνθου</i>	164

ΠΟΙΗΣΗ

Παρουσίαση ποιητικών συλλόγων που εκδόθηκαν από Καραβιώτες (Μέρος Πρώτο) — <i>Μ. Σεβέρη</i>	166
Τζιερύνεια μου όμορφη — <i>Χ. Κύρκου</i>	178
Του πρόσφυγα ο καυμός — <i>Ε. Πιπρή</i>	179
Ο πόθος μου — <i>Χ. Ερωτοκρίτου</i>	179
Η ξενιθκειά — <i>Ε. Χαραλάμπους</i>	180
Η ψυχή μου — <i>Μ. Ιωάννου</i>	181
Καραβάς — <i>Α. Ταπάκη</i>	181

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Πεζογραφία

Το περιβόλι του παππού μου στον Καραβά — <i>Χ. Χατζηστεφάνου</i>	182
Αυτό το υπέροχο όνειρο — <i>Α. Καλδέλη</i>	184
Υπομονή... — <i>Π. Πρωτοπαπά</i>	186
Ο Καραβάς — <i>Σ. Ποταμίτου</i>	187
Η βάπτισή στον Καραβά — <i>Α. Φιλίππου</i>	188
Τι ονειρεύομαι με τα μάτια ανοιχτά — <i>Μ. Παναγιώτου</i>	189
Ο Παλιόσοφος — <i>Κ. Παλιοσοφίτου</i>	190

Ποίηση

Καραβάς — <i>Ν. Χαραλάμπους</i>	191
Προσευχή για τον Καραβά — <i>Α. Καλδέλη</i>	191
Το χωριό μου — <i>Δ. Φιλίππου</i>	192
Φλόγα αναμμένη — <i>Μ. Δημητριάδη</i>	192

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΜΑΣ

Δραστηριότητες του σωματείου αποδήμων Καραβιωτών Αμερικής «Η Λάμπουσα» — <i>Κ. Τσέντα</i>	193
Δραστηριότητες του Συνδέσμου Λαπήθου-Καραβά και περιχώρων Μεγάλης Βρετανίας — <i>Α. Γιαννακού</i>	196
Δραστηριότητες του σωματείου αποδήμων Καραβιωτών Αυστραλίας «Η Λάμπουσα» — <i>Μ. Γεμέττα</i>	198

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ

Διαγωνισμός μεταξύ των νέων ηλικίας 15-25 χρόνων	200
Διαγωνισμός μεταξύ όλων των ηλικιών για φιλοτέχνηση Χριστουγεννιάτικης κάρτας	201

Χαιρετισμός - Πρόλογος του Διοικητικού Συμβουλίου

Με ιδιαίτερη ικανοποίηση παρουσιάζουμε την πρώτη Ετήσια Έκδοση του Σωματείου μας για την κωμόπολη μας τον Καραβά. Η ικανοποίηση μας είναι ιδιαίτερη γιατί, με την έκδοση του τόμου αυτού, εκπληρώνουμε από τη μια ένα στόχο του Διοικητικού Συμβουλίου και από την άλλη μια υποχρέωση που οφείλαμε στον τόπο μας και τους ανθρώπους του.

Δεκαπέντε χρόνια μακριά από τον Καραβά δεν μπόρεσαν ούτε στο ελάχιστο να θολώσουν τη θύμηση του τόπου μας. Μέσα από τις σελίδες του τόμου αυτού οι διασκορπισμένοι Καραβιώτες και Καραβιώτισσες που συνεργάστηκαν μαζί μας για την έκδοση αυτή, περιγράφουν την κωμόπολη μας και τα περιχώρα της, τις ασχολίες των κατοίκων, τις τέχνες, τα ήθη και έθιμα, τις πολιτιστικές κι άλλες εκδηλώσεις με τόση ζωντάνια σαν να τις ζούν ακόμα. Διηγούνται ακόμα με το γνωστό χιούμορ ιστορίες και ανέκδοτα, γράφουν ποίηση και χρονογραφήματα. Και το σκηνικό αλλάζει για να περιγράψουν τις σκοτεινές μέρες της συμφοράς. Η ανθρώπινη ψυχή συγκλονίζεται ακόμη περισσότερο μπροστά στην εικόνα που μας δίνουν πρόσφατες φωτογραφίες από τον Καραβά τις οποίες δημοσιεύουμε.

Με καμάρι σημειώνουμε πως τα παιδιά μας μιλούν για τα περβόλια των παππούδων τους, για τα έθιμα και τις παραδόσεις μας, τα όνειρα, τις επιθυμίες τους. Και γράφουν ποιήματα σαν να ζουν καθημερινά στον Καραβά.

Είναι λοιπόν αυτονόητο ότι με την Ετήσια αυτή Έκδοση δεν φιλοδοξούμε να θυμίσουμε τον Καραβά στους Καραβιώτες, γιατί κανένας μας δεν τον ξέχασε, ούτε πρόκειται να τον ξεχάσει. Θέλουμε μόνο να δείξουμε τι ήταν ο τόπος μας, τι σήμαινε για μας και πόσο μας λείπει τόσα χρόνια. Μέσα από τα κείμενα που ακολουθούν θέλουμε να δώσουμε το μήνυμα της εγκαρτέρησης της ελπίδας και της αγωνιστικότητας. Να τονίσουμε και να διαβεβαιώσουμε, πως όσα χρόνια κι αν περάσουν, όσος καιρός κι αν χρειαστεί, εμείς θα αγωνιζόμαστε μέχρι να γυρίσουμε στα σπίτια μας και στις εκκλησιές μας, στα νερά και τα περβόλια μας, στα βουνά και τ' ακρογιάλια της αγαπημένης μας γης.

Η πρώτη Ετήσια Έκδοση μας για τον Καραβά είναι αποτέλεσμα της συλλογικής δουλειάς που έγινε από πολλούς Καραβιώτες και Καραβιώτισσες που πρόθυμα συνέβαλαν με τις συνεργασίες τους στη συγκέντρωση των κειμένων που παρουσιάζουμε. Είναι επίσης αποτέλεσμα της υπεύθυνης και προγραμματισμένης δουλειάς που έγινε εκ μέρους των μελών της Συντακτικής Επιτροπής, τα οποία αφιέρωσαν χρόνο, κόπο και σκέψη για να παρουσιάσουν ένα ολοκληρωμένο τόμο. Όλους όσους εργάστηκαν για την πραγματοποίηση του έργου αυτού, τους ευχαριστούμε θερμά και τους συγχαίρουμε.

Ελπίζουμε ότι θα έχουμε πρόθυμη τη βοήθεια και τη συμβολή όλων των Καραβιωτών, όχι μόνο στη διάθεση του τόμου αυτού, αλλά και στη μελλοντική συνδρομή τους με άλλες συνεργασίες, ώστε να καθιερώσουμε ως θεσμό την Ετήσια Έκδοση τόμων με θέμα τον Καραβά.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου μας προκηρύσσει διαγωνισμό για νέους ηλικίας μεταξύ 15 και 25 χρόνων με θέματα πλατιού ενδιαφέροντος, στον οποίο οι νέοι μας καλούνται να συμμετάσχουν. Δεν είναι τυχαίο που προκηρύσσουμε διαγωνισμό για τα νειάτα. Τους νέους μας δεν τους θέλουμε στο περιθώριο και ούτε τους ξεχνούμε. Τους περιβάλλουμε με αγάπη και αγωνιστική διάθεση, γιατί βλέπουμε σ' αυτούς την ελπίδα του αύριο, τους συνεχιστές του αγώνα που διεξάγουμε για δικαίωση και επιστροφή. Προκηρύσσουμε επίσης ακόμη ένα διαγωνισμό ο οποίος είναι ανοιχτός για όλες τις ηλικίες Καραβιωτών με θέμα την φιλοτέχνηση Χριστουγεννιάτικης κάρτας. Λεπτομέρειες για τους δυο αυτούς διαγωνισμούς θα βρείτε στο τέλος της έκδοσης μας.

Ο πρώτος τόμος της Ετήσιας Έκδοσης του Σωματείου μας **αφιερώνεται** σε όλους εκείνους του Καραβιώτες και τις Καραβιώτισσες που σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια της βάρβαρης τουρκικής εισβολής και σ' εκείνους που αγνοούνται από τότε. Ας γίνει ο τόμος αυτός ελάχιστο δείγμα τιμής στη θυσία και τις κακουχίες τους και ας θεωρηθεί η αφιέρωση τούτη στεφάνι λεμονανθών της πατρικής γης βγαλμένο από τα βάθη της καρδιάς μας, στους ανθρώπους του Καραβά που χάθηκαν

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες εκφράζονται σ' όλους όσους απέστειλαν συνεργασίες ή βοήθησαν με οποιοδήποτε τρόπο στην παρουσίαση της πρώτης ετήσιας έκδοσης του σωματείου μας. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στους πιο κάτω οι οποίοι μας παρεχώρησαν φωτογραφικό υλικό:

Κυπριακό Μουσείο, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Υπουργείο Γεωργίας, Δημήτρη Ασπρή, Χρυσόστομο Γεμέττα, Χαριτίνη Διγενή, Πέτρο Ιακωβίδη, Δημήτρη Ιωάννου, Σωτήρη Κονομή, Γιάννη Κούβακα, Γιώργο Κυριακίδη, Κώστα Κύρκο, Μαρία Λάμπρου, Φώτη Μοτίτη, Στέλιο Παναγίδη, Ξένια Παντελή, Ελένη Παπαδημητρίου, Σταύρο Παπαδημητρίου, Μίλτο Παπαιακώβου, Γιάννη Παπαιωάννου, Νίκο Παπαπέτρου, Γιάννη Πηγασίου Μιχαήλ, Πίτσα Πρωτοπαπά, Κώστα Ρουβιθθά, Μαρία Σεβέρη, Ανδρέα Σιδερά, Γιώργο Στασή, Μαρία Ταπάκη, Σταύρο Τσαγγαρίδη, Πανίκο Τσέντα, Τάκη Φυλακτού, Σοφία Χατζηδαμιανού, Πολυξένη Χατζηηλούκα, Χρήστο Χατζηηλούκα, Νίκο Χατζηστεφάνου, Βασιλική Χριστοδουλίδου, Ανδρέα Χρυσάνθου.

Εισαγωγικό σημείωμα

Ένας από τους πρωταρχικούς στόχους του σωματείου μας, που πηγάζει μέσα από τους βασικούς σκοπούς του για διατήρηση άσβεστης της μνήμης του Καραβά και ενδυνάμωση του αγώνα που διεξάγουμε για επιστροφή και δικαίωση, ήταν η έκδοση ενός εντύπου που να περιλαμβάνει θέματα και συνεργασίες για τη σκλαβωμένη μας κωμόπολη.

Ο στόχος αυτός παίρνει σάρκα και οστά με την κυκλοφορία της πρώτης ετήσιας έκδοσης του σωματείου. Απόφασή μας είναι ο θεσμός αυτός να διατηρηθεί και να συνεχίζει να εκδίδεται μια φορά το χρόνο.

Η ανταπόκριση των Καραβιωτών και φίλων του Καραβά στην προσπάθεια αυτή του σωματείου μας να παρουσιάσει την πρώτη ετήσια έκδοσή του ήταν πραγματικά συγκινητική. Λυπούμαστε γιατί στην πρώτη μας έκδοση δεν καταφέραμε να συμπεριλάβουμε όλες τις μελέτες, συνεργασίες που πήραμε. Δίνουμε όμως τη διαβεβαίωση σ' όλους όσους μας απέστειλαν συνεργασίες ότι αυτές θα δημοσιευτούν σε επόμενες εκδόσεις του σωματείου μας. Για την καλύτερη παρουσίαση των μελλοντικών μας εκδόσεων, επιθυμούμε επίσης να έχουμε και τις δικές σας απόψεις/εισηγήσεις, οι οποίες θα αποτελέσουν ένα θετικό στοιχείο στη βελτίωση αυτού του θεσμού που μόλις ξεκίνησαμε.

Ο πόνος του ξεριζωμού και η επιθυμία της επιστροφής είναι δυνατά μηνύματα που πηγάζουν μέσα από σχεδόν όλα τα κείμενα που πήραμε. Φιλοδοξούμε οι εκδόσεις αυτές να γίνουν το θησαυροφυλάκιο της ψυχής μας, η άσβεστη φλόγα της επιστροφής που θα μας καθοδηγεί στα δύσκολα χρόνια της προσφυγιάς.

Η πρώτη μας έκδοση περιλαμβάνει ένα πλούσιο περιεχόμενο από ιστορικές μελέτες, αναφορά σε εκδηλώσεις του Καραβά, αναμνήσεις από τα όμορφα χρόνια στον Καραβά, μαρτυρίες από την εισβολή, χρονογραφήματα, ποίηση, καθώς επίσης και συνεργασίες παιδιών που δεν έχουν γνωρίσει τον Καραβά. Ταυτόχρονα γίνεται μια εκτενής παρουσίαση με φωτογραφικό υλικό της δράσης του σωματείου μας, καθώς επίσης και αναφορά σε δραστηριότητες των σωματείων αποδήμων Καραβιωτών στο εξωτερικό.

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι η έκδοση αυτή, καθώς και οι μελλοντικές που προγραμματίζουμε, θα αγκαλιαστούν με αγάπη από όλους τους συγχωριανούς και φίλους του Καραβά.

Γι' αυτόν το σκοπό ζητούμε από όλους τους Καραβιώτες να μας στείλουν συνεργασίες τους, καθώς επίσης και φωτογραφικό υλικό που να έχει σχέση με τον Καραβά. Στόχος μας είναι να γίνει ο θεσμός αυτός μια ατσαλένια δύναμη ώστε, με ακλόνητη την πίστη για το δίκαιο του αγώνα που διεξάγουμε με καρτερία και υπομονή, θα νικήσουμε το χρόνο και την πικρή προσφυγιά. Μια δύναμη που μέσα από την ιστορία και την παράδοση της αγιασμένης γης μας γίνεται ψυχικό υπόβαθρο εθνικών προσανατολισμών των παιδιών μας. Και θυμίαμα ευωδίας προς τους νεκρούς μας που ζητούν από εμάς το πρώτο χρέος, τη διατήρηση άσβεστης της μνήμης της πατρικής γης.

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κατάλογος Αγνοουμένων Καραβά και περιχώρων

Τα στοιχεία που δίνονται πιο κάτω λήφθηκαν από το Αρχείο της Επιτροπής Συγγενών Αγνοουμένων. Κάθε παράλειψη ή αβλεψία πρόθυμα θα επανορθωθεί σε επόμενη μας έκδοση στέλλοντάς μας τις πληροφορίες αυτές στη διεύθυνση του σωματείου.

Ονοματεπώνυμο ΚΑΡΑΒΑΣ

Έτος γεννήσεως

1. Βιολάρη Νίκος του Ιωάννη	1965
2. Γεττίμης Κυριάκος Χρίστου	1955
3. Καφούρης Σωκράτης Γεωργίου	1908
4. Κοζάκος Γιαννάκης Αθανασίου	1959
5. Μάντολες Ανδρέας Σωτηρίου	1949
6. Μιχαήλ Μιχαήλ Λέανδρου	1955
7. Νικήτας Κώστας Αντωνίου	1932
8. Σιδεράς Σταύρος Πέτρου	1954
9. Τσιάκκας Παναγιώτης Σάββα	1948
10. Τσιάκκας Σάββας Χατζημιχαήλ	1911
11. Χατζηλούκα Παναγιώτης Πολυδώρου	1946
12. Ευθυμίου Χρυστάλλα	1914
13. Κοζάκου Κώστας Ιωάννου	1920
14. Κοζάκου Δέσποινα Κώστα	1920
15. Μέλισσος Κώστας Γεωργίου	1931
16. Σάββα Σαββάκης Χρίστου	1954
17. Μάντης Σωτήρης Γρηγορίου	1945

Χωριό ΕΛΙΑ

1. Θεοδώρου Μαρούλλα	1942
2. Νικολάου Θεόδωρος Αχιλλέα	1919
3. Κυπριανού Φοίβος Κων/νου	1951
4. Δαμασκηνού Νεόφυτος Χαραλάμπους	1887

Χωριό ΠΑΛΙΟΣΟΦΟΣ

1. Κοκότας Κώστας Χριστοδούλου	1915
--------------------------------	------

Χωριό ΦΤΕΡΥΧΑ

1. Στυλιανού Ιωάννης Ιακώβου	1930
2. Χριστοφόρου Ηλίας Χριστοφόρου	1906
3. Στυλιανού Ιάκωβος Στυλιανού	1894
4. Βούρκα Αλέξανδρος Γεωργίου	1920
5. Ψωμά Μηλιά	1900

Σημείωση:

Στο χωριό Φτέρυχα είναι καταχωρημένος στον κατάλογο των αγνοουμένων ο ιδιοκτήτης του κέντρου Πέντε Μίλι, Πορφύρης Οικονομίδης. Η γυναίκα του Παγώνα και η κόρη του Ξένια, που είναι και αυτές αγνοούμενες, βρίσκονται καταχωρημένες στον κατάλογο της πόλης της Κερύνειας.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

στον αγνούμενο αδελφό
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ

Ο Παναγιώτης Χατζηλούκας.

ΟΡΚΟΣ

Κι ο αδελφός
βρίσκεται ακόμα πίσω απ' τα δέντρα
οι μαργαρίτες σταμάτησαν
να ρίχνουν τα κιτρισιμένα τους φύλλα
κι η ζωή βαρέθηκε να κυλά
κι όμως
κάθομαι
εδώ στην πέτρα
και περιμένω τον αδελφό που χάθηκε
χρόνια και χρόνια
κι όμως
θα κάθομαι
εδώ στην πέτρα
και θα περιμένω
αυτούς που χάθηκαν
χρόνια και χρόνια

Μαρία Χατζηλούκα Σεβέρη

(από την ποιητική
της συλλογή «ΑΤΙΤΛΑ»)

Το τελευταίο όνειρο

Ήταν 13 του Σεπτέμβρη, ημέρα των γενεθλίων του.

Τον είδα στον ύπνο μου να στέκει ψηλά στον ουρανό, εκεί που δует ο ήλιος. Φορούσε κοστούμι, γραβάτα και χαμογελούσε.

Ναι, ήταν ο γιός μου, που είναι αγνοούμενος.

Η τελευταία είδηση που είχαμε ήταν ότι βρισκόταν στη Λάπηθο με ένα τάγμα μηχανικού. Σαν ακούστηκε ότι κατεβαίνουν οι Τούρκοι από το βουνό, ο Διοικητής τους πήρε το μόνο αυτοκίνητο που είχαν κι έφυγε. Κι αυτοί; Σαράντα, χάθηκαν όλοι. Κανένα ίχνος τους δε φάνηκε.

Κατάλαβα, τότε, πως δε θα τον ξανάβλεπα. Έτσι, κάθε νύκτα, παρακαλούσα την Παναγία να μου δείξει τουλάχιστον το μέρος που βρισκόταν ο γιός μου.

Άκουσε την προσευχή μου και μια νύκτα τον είδα ψηλά στον ουρανό.

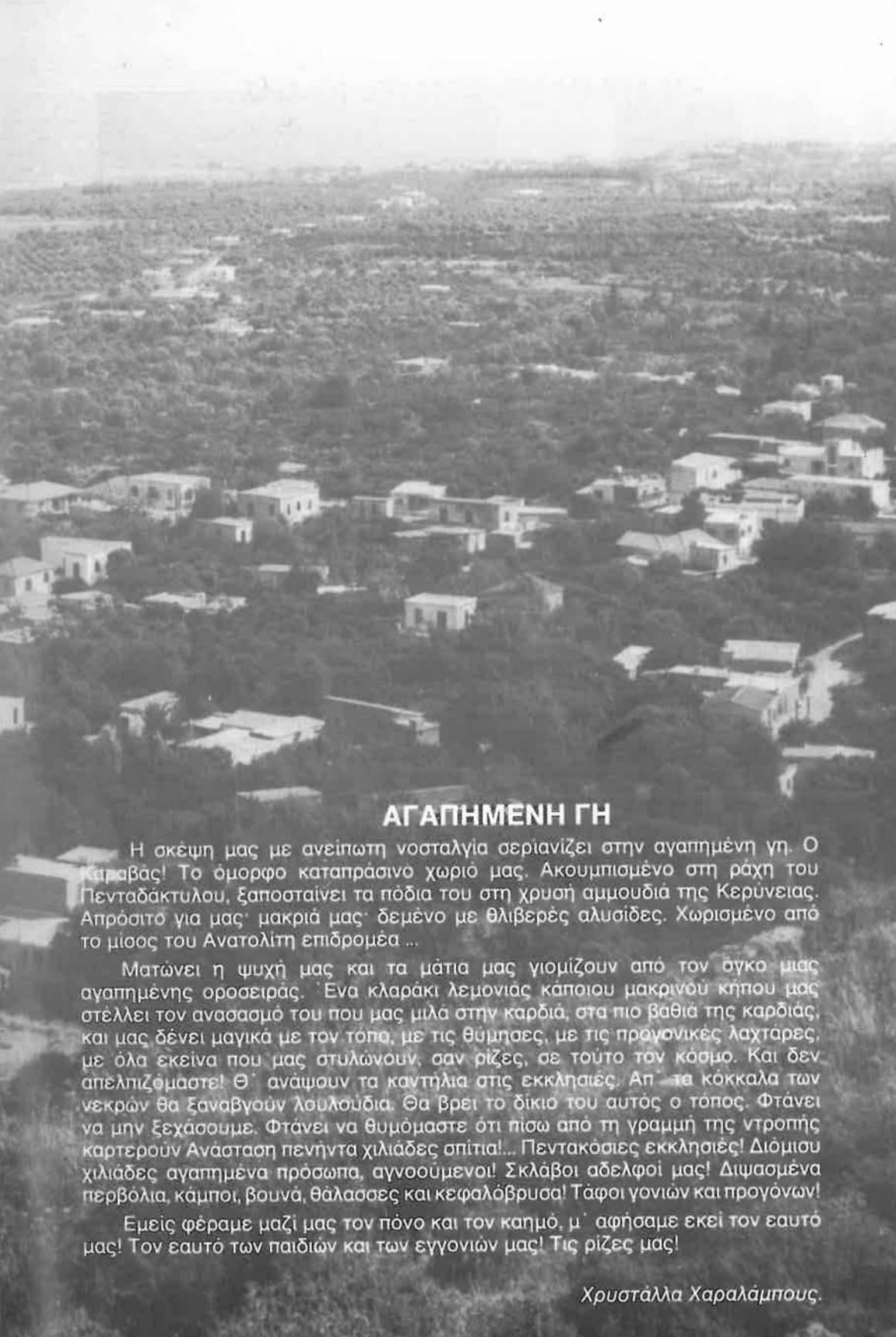
Τότε έκαμα τη σκέψη πως γλίτωσε από τα βασανιστήρια των Τούρκων. Μα εγώ τον έχασα για πάντα. Το τελευταίο του χαμογέλο, το είδα στον ουρανό.

Μανάδες, ελάτε να κλάψουμε τους αγνοούμενους λεβέντες μας, αν έμειναν ακόμα δάκρυα.

Μια μάνα που κλαίει
τον αγνοούμενο λεβέντη της.

Εκεί που η φύση χάρισε μια σπάνια ομορφιά, εκεί που τα βράχια του Πενταδάκτυλου σμίγουν με την αλμύρα της θάλασσας και το θείο άρωμα των λεμονανθών, εκεί η **αγαπημένη γη** του Καραβά! Εκεί οι θύμησες, βάλαμο της πονεμένης ψυχής και καρτερική ελπίδα...

An aerial photograph of a village nestled in a hilly, forested landscape. The village consists of numerous small, light-colored buildings with dark roofs, scattered across the terrain. The surrounding area is covered in dense vegetation, likely trees and shrubs. In the background, the hills rise up, and the overall scene is captured in a sepia or aged tone.

ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ ΓΗ

Η σκέψη μας με ανείπωτη νοσταλγία σεριανίζει στην αγαπημένη γη. Ο Καραβάς! Το όμορφο καταπράσινο χωριό μας. Ακουμπισμένο στη ράχη του Πενταδάκτυλου, ξαποσταίνει τα πόδια του στη χρυσή αμμουδιά της Κερύνειας. Απρόσιτο για μας· μακριά μας· δεμένο με θλιβερές αλυσίδες. Χωρισμένο από το μίσος του Ανατολίτη επιδρομέα ...

Ματώνει η ψυχή μας και τα μάτια μας γιομίζουν από τον όγκο μιας αγαπημένης οροσειράς. Ένα κλαράκι λεμονιάς κάποιου μακρινού κήπου μας στέλλει τον ανασασμό του που μας μιλά στην καρδιά, στα πιο βαθιά της καρδιάς, και μας δένει μαγικά με τον τόπο, με τις θύμψες, με τις προγονικές λαχτάρες, με όλα εκείνα που μας στυλώνουν, σαν ρίζες, σε τούτο τον κόσμο. Και δεν απελπιζόμαστε! Θ' ανάψουν τα καντήλια στις εκκλησίες. Απ' τα κόκκαλα των νεκρών θα ξαναβγούν λουλουδιά. Θα βρει το δικό του αυτός ο τόπος. Φτάνει να μην ξεχάσουμε. Φτάνει να θυμόμαστε ότι πίσω από τη γραμμή της ντροπής καρτερούν Ανάσταση πενήντα χιλιάδες σπίτια!... Πεντακόσιες εκκλησίες! Διόμιου χιλιάδες αγαπημένα πρόσωπα, αγνοούμενοι! Σκλάβοι αδελφοί μας! Διψασμένα περβόλια, κάμποι, βουνά, θάλασσες και κεφαλόβρυσσες! Τάφοι γονιών και προγόνων!

Εμείς φέραμε μαζί μας τον πόνο και τον καημό, μ' αφήσαμε εκεί τον εαυτό μας! Τον εαυτό των παιδιών και των εγγονιών μας! Τις ρίζες μας!

Χρυστάλλα Χαλαλάρη

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΜΑΣ

Ιστορικό ίδρυσης:

Το τέλος του 1986 μια μικρή ομάδα Καραβιωτών έβαλαν σκοπό να οργανώσουν τους σκορπισμένους χωριανούς μας σ' ένα δυναμικό σύνολο, σ' ένα Σωματείο, που να έχει τον παλμό του αγωνιζόμενου Καραβιώτη και να αντανakλά το δυναμισμό του Καραβά στο σύνολό του. Μετά από διαβουλεύσεις που είχαν με άλλους χωριανούς στις 20 Ιανουαρίου 1987, κάλεσαν μια «αντιπροσωπευτική σύσκεψη»μ, από την οποία ορίστηκε προσωρινή επιτροπή για να προετοιμάσει τη δημιουργία ενός Σωματείου Καραβιωτών. Ομόφωνη απόφαση της σύσκεψης ήταν ότι το Σωματείο μας θα έφερε το όνομα της αγαπημένης κωμόπολης στην οποία ζήσαμε κι' ανατραφήκαμε. Θα ονομαζόταν «ΚΑΡΑΒΑΣ».

Τα μέλη της προσωρινή επιτροπής ήταν τα εξής: Ανδρέας Χατζηπαναγής (Πρόεδρος), Νίκος Χατζηστεφάνου (γραμματέας) και μέλη οι: Κυριάκος Γιαννακού, Λουκής Ιακωβίδης, Σωτήρης Καλλής, Νικόλας Κατσιόλας, Τηλέμαχος Κληρίδης, Δημήτρης Κοζάκος, Γιώργος Κυριακίδης, Γιάννης Παπαϊωάννου, Σώτος Παπαπέτρου, Σταύρος Παπαδημητρίου, Σωτήρα Ποταμίτου, Πανίκκος Τσέντας και Βασίλης Χατζηδαμιανού.

Η Επιτροπή δούλεψε συστηματικά και οργανωμένα. Ετοίμασε το Καταστατικό του Σωματείου, αφού το μελέτησε λέξη προς λέξη. Καθόρισε τους σκοπούς και επεξεργάστηκε τα μέσα επίτευξής τους. Φρόντισε το κάθε θέμα, μικρό και μεγάλο και διαμόρφωσε σε κάθε λεπτομέρεια την προβλεπόμενη δράση του Σωματείου. Ιδιαίτερη ευαισθησία έδειξαν οι οργανωτές στη συνένωση και τη συναδέλφωση των Καραβιωτών. Το Σωματείο μας έπρεπε και πρέπει να ενώνει όλους τους χωριανούς. Για τούτο και απόφαση και δέσμευση ήταν και είναι ότι το Σωματείο μας θα είναι και θα παραμένει πανω από κόμματα και ιδεολογίες. Ιδεολογία για μας είναι μια: Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗ ΓΗ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑΜΕ, ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ.

Στις 22 Φεβρουαρίου έγινε στο Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο η μεγαλειώδης Ιδρυτική Συνέλευση του Σωματείου μας. Καραβιώτες και Καραβιώτισσες, σκορπισμένοι σε όλη την Κύπρο έδωσαν το παρόν τους για να εγκρίνουν τους σκοπούς του «ΚΑΡΑΒΑ» όπως εκφράζονται στο Καταστατικό του.

- α) Η συνένωση όλων των Καραβιωτών ανεξάρτητα από κομματική ή ιδεολογική τοποθέτησή τους και η διατήρηση μεταξύ τους, άσβεστης της επιθυμίας τους για επιστροφή στον Καραβά.
- β) Η σύμφιξη των σχέσεων μεταξύ όλων των Καραβιωτών και όλων των Κυπρίων, ιδιαίτερα των προσφύγων, η εξύψωση του φρονήματός τους και η καλλιέργεια πνεύματος αγωνιστικότητας, ενότητας, συνεργασίας, αλληλοβοήθειας και αλληλοκατανόησης.
- γ) Η ανεπιφύλακτη και με κάθε μέσο ενίσχυση του αγώνα και των δικαίων του Κυπριακού λαού για τον τερματισμό της τούρκικης κατοχής και η ασφαλής επιστροφή των Καραβιωτών και όλων των προσφύγων στα σπίτια τους κάτω από συνθήκες ελευθερίας, μονιμότητας, ασφάλειας και αξιοπρέπειας.
- δ) Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του Καραβά και των περιχώρων του.

Στιγμιότυπο από την προσέλευση των Καραβιωτών στην Ιδρυτική συνέλευση του σωματείου.

Το προεδρείο της Ιδρυτικής συνέλευσης που πραγματοποιήθηκε στις 22 Φεβρ. 1987. Από αριστερά Α. Σεκκίδης, Γ. Κυριακίδης, Ν. Χατζηστεφάνου, Α. Χατζηπαναγής, Μ. Κοκκινίδης, Δ. Ασπρής, Τ. Κληρίδης. Στο βήμα ο Δ. Κοζάκος απευθύνει σύντομο χαιρετισμό.

Από την Ιδρυτική Γενική Συνέλευση αναδείχθηκε Διοικητικό Συμβούλιο που αποτελούσαν οι πιο κάτω:

Ανδρέας Χατζηπαναγής, Πρόεδρος
Τηλέμαχος Κληρίδης, Α΄ Αντιπρόεδρος
Μιχάλης Κοκκινίδης, Β΄ Αντιπρόεδρος
Νίκος Χατζηστεφάνου, Γενικός Γραμματέας
Βασίλης Χατζηδαμιανού, Β. Γεν. Γραμματέας
Κώστας Πατέρας, Οργανωτικός Γραμματέας
Στέλιος Παναγίδης, Β. Οργανωτικός Γραμματέας
Δημήτρης Κοζάκος, Ταμίας
Δημητράκης Ασπής, Β. Ταμίας
Μέλη:

Κυριάκος Γιαννακού, Χρυσόστομος Γεμέττας, Γιώτα Γεωργιάδου, Βασίλης Γεωργίου, Έλενα Διγενή, Λουκής Ιακωβίδης, Νικόλας Κατσιόλας, Σάββας Κοσιάρης, Γιώργος Κυριακίδης, Σταύρος Παπαδημητρίου, Γιαννάκης Παπαϊωάννου, Σωτήρης Παπαπέτρου, Σωτήρα Ποταμίτου, Ανδρέας Σεκκίδης, Πανίκκος Τσέντας, Βασιλική Χριστοδουλίδου.

Αργότερα ο Γ. Παπαϊωάννου αντικατέστησε τον Β. Χατζηδαμιανού στη θέση του Β. Γ. Γραμματέα και οι Ανδρούλα Ασιώτου, Έλενα Σιακόλα, Ανδρέας Χαραλάμπους και Φραντζέσκος Χ΄΄ Φραντζέσκου, τους Σάββα Κοσιάρη, Ανδρέα Σεκκίδη και Έλενα Διγενή.

Τα πρώτα εννιά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου αποτελούν την Εκτελεστική Γραμματεία του Σωματείου.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ

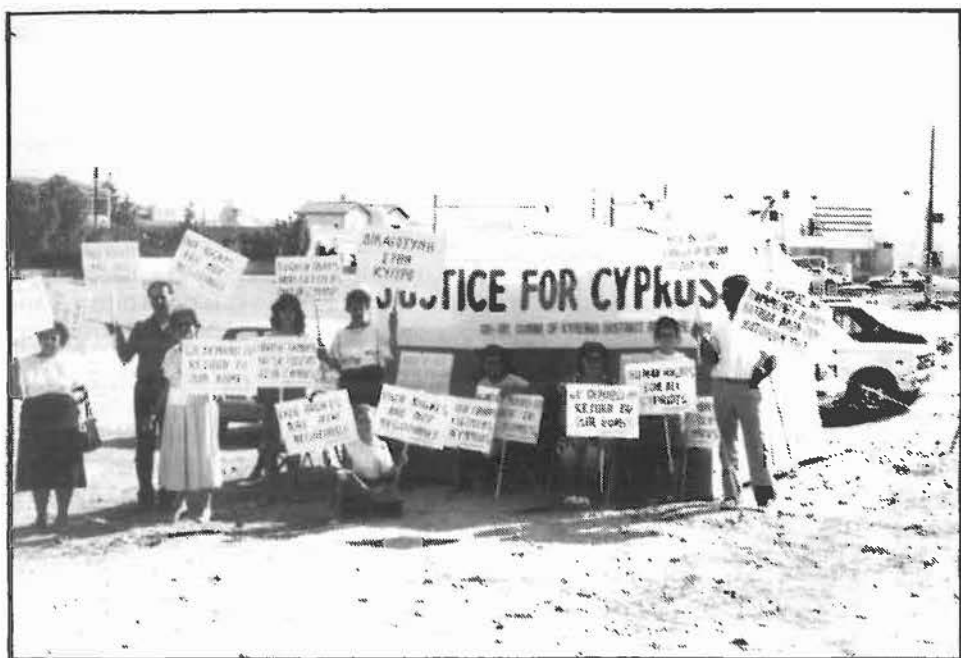
Από την πρώτη στιγμή της ίδρυσής του το Σωματείο μας, ο «ΚΑΡΑΒΑΣ», ανέπτυξε πλούσια και ποικίλη δράση. Η ισχύς που του δίνει το γεγονός ότι κάτω από τη σκέπη του βρίσκονται ενωμένοι και ομόψυχοι όλοι οι Καραβιώτες, η συνεργασία, εκτίμηση και προθυμία που διακρίνει όλα τα Μέλη του και η προθυμία τους να εργαστούν για τον Καραβά, έχουν κάνει το Σωματείο μας παράδειγμα για μίμηση από πολλούς γύρω μας. Μέσα στο σύντομο διάστημα της ύπαρξής του το Σωματείο μας έχει αναλάβει πρωτοβουλίες, έχει οργανώσει και συμμετάσχει σε εκδηλώσεις δικές του ή Επαρχιακές, έχει θυμήσει ξανά την οντότητά μας ως Καραβιωτών και έχει δώσει δυναμικά την παρουσία του στον Κυπριακό χώρο.

Οι δραστηριότητες του «Καραβά» επεκτείνονται σε τρεις κύριους τομείς: Τη δράση στο Εθνικό μας θέμα, τις Πολιτιστικές εκδηλώσεις και την Κοινωνική προσφορά.

A. ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΜΑ

1. Οι θέσεις του Σωματείου

Στόχος της ίδρυσης του Σωματείου είναι Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΜΑΣ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ. Με οδηγό τον στόχο αυτό «Ο Καραβάς» πήρε ξεκάθαρη θέση πάνω στις εξελίξεις του Κυπριακού προβλήματος και κατέστησε σαφές προς κάθε κατεύθυνση ότι:

Στιγμιότυπα από τις αντικατοχικές εκδηλώσεις που συμμετείχε το σωματείο μας, κατά τη διάρκεια της βδομάδας που πραγματοποιήθηκε το συνέδριο των Υπουργών Εξωτερικών των Αδεσμεύτων στη Λευκωσία (5-10/9/1988).

«Για μας σωστή και δίκαιη λύση θα είναι εκείνη που θα εξασφαλίζει τον τερματισμό της τουρκικής κατοχής με την απομάκρυνση των τουρκικών στρατευμάτων και των εποίκων».

Υποδείξαμε επίσης ότι:

«Ανυποχώρητη θέση μας είναι ότι η λύση πρέπει να προβλέπει την ασφαλή επιστροφή των Καραβιωτών -και όλων των προσφύγων- στα σπίτια και τη γη μας κάτω από συνθήκες ελευθερίας, μονιμότητας, ασφάλειας και αξιοπρέπειας».

Θέσαμε με έμφαση πως η μονιμότητα της λύσης πρέπει να διασφαλισθεί με κατάλληλες διεθνείς εγγυήσεις, με την αποστρατικοποίηση και τον ενιαίο, ανεξάρτητο, κυρίαρχο και αδέσμευτο χαρακτήρα του Κυπριακού Κράτους. Όλοι οι κάτοικοι του κράτους αυτού πρέπει να απολαμβάνουν τις βασικές ελευθερίες και να έχουν κατοχυρωμένα τα ανθρωπίνια δικαιώματά τους.

Οι θέσεις μας αυτές πηγάζουν από το Καταστατικό μας -την ύπαρξη μας- και είναι σταθερές και αμετάβλητες. Είμαστε αποφασισμένοι να υπομεινουμε ο,τιδήποτε και για όσο καιρό χρειάζεται, αλλά θα παραμεινουμε αταλάντευτοι στην επιδίωξη της σωστής και δίκαιης λύσης, όπως την περιγράψαμε. Για τούτο καλέσαμε όλο τον προσφυγικό κόσμο και όλο τον Πατριωτικό Κυπριακό λαό σε διαρκή επαγρύπνηση, ετοιμότητα και ενότητα για την υποστήριξη των δικαίων μας.

2. Ο ρόλος του «Καραβά»

Το Σωματείο μας δεν αρκέσθηκε σε λόγια και διακηρύξεις. Ανέλαβε την πρωτοβουλία να δραστηριοποιήσουμε την Επαρχία μας με τη δημιουργία ενός κοινού φορέα, ο οποίος να συντονίζει τη δράση ολόκληρης της Επαρχίας. Η Επαρχία μας, δυστυχώς, εδώ και τόσα χρόνια δεν δραστηριοποιήθηκε όσον έπρεπε. Για να δραστηριοποιηθεί, πρέπει να υπάρχει η ενότητα και η συλλογικότητα. Για τούτο αποταθήκαμε στα άλλα Προσφυγικά Σωματεία της Επαρχίας και συζητήσαμε το θέμα. Πιστεύουμε πως ο κοινός φορέας μπορεί να δημιουργηθεί, για τούτο δεν θα σταματήσουμε να υποστηρίζουμε κάθε προσπάθεια που έχει αυτό τον στόχο, ούτε και θα παύσουμε να εργαζόμαστε προς την κατεύθυνση αυτή.

3. Η συμμετοχή του Σωματείου σε Εκδηλώσεις για το Πρόβλημά μας.

Ως οργανωμένοι Καραβιώτες δεν παραλείψαμε να συμμετάσχουμε σε εκδηλώσεις που οργανώθηκαν με σκοπό την προβολή των δικαίων μας και επίλυση του προβλήματος μας. Λάβαμε μέρος στην εκδήλωση στο Λήδρα Πάλας που οργάνωσε η Συντονιστική Επιτροπή Σωματείων και Οργανώσεων της Επαρχίας Κερύνειας, στο Συμβούλιο της οποίας συμμετείχαμε με αντιπρόσωπό μας. Στελεχώσαμε το αντίσκηνο που στήθηκε έξω από το Συνεδριακό Κέντρο κατά τη διάσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών των Αδεσμεύτων. Τοποθετήσαμε αφίσσες για τα δίκαια της Κύπρου. Ενισχύσαμε τις πικετοφορίες που έγιναν για την Κερύνεια. Στείλαμε μηνύματα, τηλεγραφήματα, υπομνήματα για το θέμα μας. Παρακολουθούμε τις εξελίξεις, βγάζουμε ανακοινώσεις, δημοσιεύουμε θέσεις. Προσπαθούμε. Κάνουμε ό,τι μπορούμε. Κι ελπίζουμε. Ελπίζουμε πως μια μέρα θα αξιωθούμε να βρεθούμε και πάλι στον Καραβά μας.

Β. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Οι εκδηλώσεις αυτές έχουν σκοπό να ξανασιμίσουν τους σκορπισμένους χωριανούς μας, να τους θυμίσουν ξανά τα ήθη και τα έθιμά μας, να ζωντανέψουν εκδηλώσεις της κωμόπολής μας, να εξυψώσουν το ηθικό όλων μας και να διδάξουν τα παιδιά μας. Τα βλαστάρια μας, που δεν είχαν την τύχη να γνωρίσουν την ομορφιά του τόπου που εμείς ανατραφήκαμε, την ασύγκριτη ωραιότητα του Καραβά μας.

Οι εκδηλώσεις που οργάνωσε το Σωματείο μας είναι:

1. Ο Χορός του Λεμονιού

Σαν Καραβιώτες δεν ήταν δυνατό να οργανωθούμε σε Σωματείο και να μην οργανώσουμε το Χορό του Λεμονιού. Θα ήταν για μας αδιανόητο να μην ζωντανέψουμε τη χαρακτηριστική αυτή εκδήλωση του Καραβά, που τόσο περιμέναμε και απολαμβάναμε στο χωριό μας. Ήταν και είναι καθήκον μας να συνεχίσουμε μια παράδοση που άρχισε πριν από 40 σχεδόν χρόνια. Ήταν και είναι ταυτόχρονα καθήκον μας να τιμήσουμε με το Χορό του Λεμονιού τον μόχθο των πατεράδων μας που ανάστησαν τα καταπράσινα περβόλια του Καραβά. Να τιμήσουμε μαζί και τη μυρωμένη λεμονιά, που δεκαπέντε τώρα χρόνια, ριζωμένη στη γή μας, ζει ανθεί και μας καρτερεί.

Οι νικητές του διαγωνισμού του «Χορού του Λεμονιού» στον πρώτο ετήσιο χορό του σωματείου μας. Από αριστερά Σούλλα και Χάρης Κωνσταντούρη (τρίτο βραβείο), Νούλλα Φραγκούδη και Τάσος Καραβιώτης (δεύτερο βραβείο), Άριστος και Αλέκα Μελή (πρώτο βραβείο)

Οι νικήτριες του διαγωνισμού «Μις Λεμόνι» στον πρώτο ετήσιο «Χορό του Λεμονιού». Από αριστερά Μαρία Γεωργίου (2ο βραβείο), Μαρία Πιτσιλλίδου (Μις Λεμόνι) και Άντρη Αριστοδήμου (3ο βραβείο).

Οι νικήτριες του διαγωνισμού «Μις Λεμόνι» στο δεύτερο ετήσιο χορό του λεμονιού. Από αριστερά Παντελίτσα Ιακωβίδου (Μις Λεμόνι), Μαρία Κυριακίδη (τρίτο βραβείο) και Κάτια Κωνσταντίνου (δεύτερο βραβείο).

Οι νικητές του διαγωνισμού του «Χορού του Λεμονιού» στο δεύτερο ετήσιο χορό του σωματείου μας. Από αριστερά Αντρέας και Μαρία Χριστοφόρου (τρίτο βραβείο), Νούλλα και Δημήτρης Φραγκούδη (πρώτο βραβείο) και Αλέκα και Άριστος Μελη (δεύτερο βραβείο).

Ο πρώτος χορός έγινε στο κέντρο «Φράχτης» στις 29 Σεπτεμβρίου 1987 και ο δεύτερος, στη «Λαπάτσα» στις 17 Σεπτεμβρίου 1988. Η ανταπόκριση που είχαν από τους Καραβιώτες οι εκδηλώσεις αυτές, έδειξε πόσο όλοι μας διψούμε για την παράδοσή μας. Καραβιώτες από όλα τα ελεύθερα μέρη της Κύπρου και μερικοί από το εξωτερικό, βρέθηκαν τις νύχτες εκείνες μαζί και έζησαν για λίγο την ατμόσφαιρα που δημιουργούσε ο Χορός του Λεμονιού στον «Ζέφυρο» την «Μούττη» και τα άλλα Κέντρα του Καραβά.

2. Ο Κατακλυσμός

Η δεύτερη μεγάλη εκδήλωση που γινόταν στην κωμόπολή μας, ήταν η εκδήλωση του Κατακλυσμού. Μέσα στα πλαίσια των στόχων που θέσαμε να ζωντανέψουμε τις παραδοσιακές μας εκδηλώσεις, το Σωματείο μας είχε την πρωτοβουλία της οργάνωσης των εκδηλώσεων του Κατακλυσμού. Είναι πεποίθησή μας ότι η δράση του Σωματείου μας πρέπει και μπορεί να επεκτείνεται και έξω από τα κοινοτικά μας όρια. Δεν είμαστε βέβαιοι από εκείνους που διατείνονται ότι εκφράζουν ολόκληρη την Επαρχία. Αντίθετα, έχουμε την πεποίθηση πως όλοι έχουν θέση -ισότιμη θέση- σε κάθε προσπάθεια, σε κάθε αγώνα. Για τούτο και καλέσαμε σε συνεργασία και τα άλλα Σωματεία της Επαρχίας στην οργάνωση των εκδηλώσεων αυτών. Ο ρόλος του Σωματείου μας στηρίζεται στην αναγνώριση και τον σεβασμό, όλων των Κοινοτήτων της Επαρχίας μας. Έτσι, με τη συνεργασία ολόκληρης της Επαρχίας οργανώθηκε στις 8 Ιουνίου, 1987, η εκδήλωση του Κατακλυσμού στο χώρο του Ναυτικού Ομίλου της Κερύνειας στη Λεμεσό. Η επιτυχία της οργάνωσης έδειξε ότι σωστά προσεγγίσαμε το θέμα.

Στιγμιότυπο από το καλλιτεχνικό μέρος της γιορτής του κατακλυσμού (29/5/88).

Στιγμιότυπο από το διαγωνισμό του ολισθηρού ιστού που διεξήχθη την ημέρα του κατακλυσμού στις 29/5/1988 στο χώρο του Ναυτικού Ομίλου Κερύνειας στη Λεμεσό.

Με γνώμονα την πεποίθησή μας για ισότητα και συνυπευθυνότητα όλων των Συνεπαρχιωτών, συμμετέσχαμε και στη δεύτερη διοργάνωση των εκδηλώσεων του Κατακλυσμού, που έγιναν στις 29 Μαΐου 1988 στον ίδιο χώρο του Ν.Ο.Κ. Παρά την πρωταγωνιστική θέση του Σωματείου μας, είχαμε την ανωτερότητα να ενταχθούμε στους οργανωτές κάτω από το όνομα της «Συντονιστικής Επιτροπής Σωματείων και Οργανώσεων της Επαρχίας». Θα συνεχίσουμε να γιορτάζουμε τον Κατακλυσμό χάρη στην παράδοσή μας. Δεν θα αδρανήσουμε και αν ακόμα άλλοι αδρανήσουν, εμείς θα μπορούμε μπροστά.

3. Χριστουγεννιάτικες Γιορτές

Αν ο Χορός του Λεμονιού και η εκδήλωση του Κατακλυσμού είναι πιο πολύ αφιερωμένες στην ώριμη γενιά των Καραβιωτών, οι Χριστουγεννιάτικες Γιορτές είναι εξ ολοκλήρου αφιερωμένες στα παιδιά μας. Σκοπός τους είναι να μαζέψουμε τα Καραβιωτόπουλα και να τα διδάξουμε για τον Καραβά. Τα θέλουμε να ακούσουν για την κωμόπολή μας, να δουν φωτογραφίες, να μάθουν, να γνωριστούν και να γίνουν φίλοι με εκείνα τα παιδιά που κανονικά θα ήσαν τα γειτονόπουλα τους. Ταυτόχρονα θέλουμε να τους δείξουμε την αγάπη μας, να τους μοιράσουμε δώρα, να τα κάνουμε να χαρούν. Στις γιορτές αυτές τα παιδιά μας διαγωνίζονται στις γνώσεις τους για τον Καραβά, την Επαρχία και όλη την κατεχόμενη γη μας, παίζοντας το παιγνίδι «Ρωτούμε κι απαντάτε για τον Καραβά».

Με μεγάλη αγάπη προετοιμάσθηκαν και έγιναν οι γιορτές αυτές. Πέρσι έγιναν στις 20 Δεκεμβρίου και 3 Ιανουαρίου στο Ίδρυμα Χρ. Στ. Ιωάννου και στο Οίκημα του ΝΟΚ στη Λευκωσία και τη Λεμεσό αντίστοιχα. Φέτος έγιναν στις 18 Δεκεμβρίου και 8 Ιανουαρίου στα ίδια μέρη. Η προθυμία των παιδιών μας και η συμμετοχή τους στο παιγνίδι δεν είναι εύκολο να περιγραφούν. Πιστεύουμε ότι οι εκδηλώσεις αυτές πέτυχαν απόλυτα το σκοπό τους.

Από τη Χριστουγεννιάτικη γιορτή που διοργάνωσε το σωματείο μας στη Λεμεσό στις 8/1/89.

Στιγμιότυπο από το παιχνίδι-διαγωνισμός «Ρωτούμε και απαντάτε» με θέμα τον Καραβά που πραγματοποιήθηκε στο Ίδρυμα Χρίστου Στ. Ιωάννου στις 18/12/1988 κατά τη διάρκεια του προγράμματος της Χριστουγεννιάτικης γιορτής που διοργάνωσε το σωματείο μας.

4. Συγκέντρωση της Δευτέρας του Πάσχα

Γνωρίζοντας την επιθυμία των Καραβιωτών να βρεθούν μαζί, να συναναστραφούν, να «τα πουν» από κοντά, να χαρούν το γνώριμο περιβάλλον τους, το Σωματείο μας κάλεσε τους χωριανούς σε συγκέντρωση τη Δευτέρα του Πάσχα, 20 Απριλίου 1987, στη Μονή του Αγίου Γεωργίου του Αλαμάνου. Η ημέρα ήταν κατάλληλη, γιατί θυμίζει τις συγκεντρώσεις και τα έθιμα της εβδομάδας της διακαινησίμου που γίνονταν στον τόπο μας.

Στη φιλόξενη Μονή έγινε Μνημόσυνο των Καραβιωτών τόσο αυτών που σκοτώθηκαν κατά την εισβολή, όσο κι αυτών που πέθαναν μετά το 1974, ψάλληκε δέηση για την ανεύρεση των αγνοουμένων μας και έγινε λιτανεία.

Η προσέλευση των χωριανών μας ήταν τεράστια, σε σημείο που μερικές φορές αντιμετωπίσαμε πρόβλημα στάθμευσης! Τα παραδοσιακά παιγνίδια που ακολούθησαν κοντά στη θάλασσα -το «λιγκρί», το τράβηγμα του σχοινοῦ, τα «σκατούλια»- δημιούργησαν μια καραβιώτικη ατμόσφαιρα που νόμιζε κανένας πως βρίσκεται στα καταλύματα. Όλοι ένοιωθαν το αίσθημα αυτό και η ευχή, βγαλμένη από τα βάθη της καρδιάς τους ήταν

•«Χριστός Ανέστη και του Χρόνου στον Καραβά».

Στις 11 Απριλίου 1988, έγινε η ίδια συγκέντρωση με την ίδια επιτυχία. Τόση επιτυχία, που οι γηραιότερη -διψασμένοι πιο πολύ να δουν τους χωριανούς τους- έβαζαν ευχές σ' εκείνους που είχαν την ιδέα της συγκέντρωσης και στο Σωματείο μας.

Είναι χαρακτηριστικό ν' αναφερθεί ότι στοὺς ἀντίποδες τῆς Γῆς, στὴ μακρινὴ Αυστραλία, οἱ ἀπόδημοι Καραβιώτες ὁργάνωσαν παρόμοια με τὴ δική μας συγκέντρωση, τὴν ἴδια ἀκριβῶς μέρα τῇ Δευτέρᾳ τοῦ Πάσχα.

Στιγμιότυπο ἀπὸ τὴν ἐκδήλωση ποὺ ὁργάνωσε τὸ σωματείο μας τὴ Δευτέρα τῆς Λαμπρῆς (11/4/1988) στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Αλαμάνου στὴ Λεμεσό.

5. Μνημόσυνα Καραβιωτών

Μέχρι την ίδρυση του Σωματείου μας, 13 ολόκληρα χρόνια μετά το πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή, κανένα οργανωμένο σύνολο δεν θυμήθηκε τους νεκρούς μας. Στις 20 Απριλίου και 6 Δεκεμβρίου, 1987 και στις 11 Απριλίου 1988 αποδώσαμε τον ελάχιστο φόρο τιμής σε όσους σκοτώθηκαν στην εισβολή και σε όσους πέθαναν μετά από αυτή. Κάναμε δέηση για την ανεύρεση αγαπημένων μας προσώπων που αγνοούνται από τότε. Έγιναν όλα σε σεμνές και απέριπτες τελετές.

Στιγμιότυπο από τη χειροτονία σε πρεσβύτερο του συγχωριανού μας Μιχαήλ Πηγασίου που έγινε στη Λευκωσία στις 6 Δεκεμβρίου 1987. Στο τέλος της Θείας Λειτουργίας τελέστηκε μνημόσυνο όλων των Καραβιωτών και ανεπέμφθη δέηση υπέρ της ανεύρεσης των αγνοουμένων μας.

6. Ημέρα Μνήμης και Τιμής για τον Καραβά

Από το 1987 το Σωματείο ώρισε την 6η Αυγούστου ως Ημέρα Μνήμης και Τιμής για τον Καραβά. Στις 8 Αυγούστου 1974 οι Τούρκοι στρατιώτες κατέλαβαν την κωμόπολή μας, λεηλάτησαν τα σπίτια μας, βεβήλωσαν τις εκκλησιές μας, μόλυναν και εξακολουθούν να σπηλώνουν τη γη μας. Όλοι στην Κύπρο ήξεραν ότι ο Καραβάς ήταν ο πρωτομάρτυρας της εισβολής, δεν ήξεραν όμως τις λεπτομέρειες της θυσίας των ανθρώπων του. Με δημοσιεύσεις άρθρων, χρονογραφημάτων, περιγραφών, με την εξύμνηση της όμορφης κωμόπολής μας, θυμήσαμε και τιμήσαμε τον Καραβά και τους Καραβιώτες. Πολλοί συγχωριανοί έγραψαν άρθρα και όλες σχεδόν οι εφημερίδες τα δημοσίευσαν επί ημέρες τόσο το 1987, όσο και το 1988.

7. Δημοσιότητα

Μέσα στα δύο χρόνια της ύπαρξής του το Σωματείο μας έδωσε ευρεία δημοσιότητα στα θέματα που αφορούν την κωμόπολή μας και το πρόβλημά μας. Ανακοινώσεις, άρθρα, χρονογραφήματα, σχόλια, έχουν παρουσιαστεί σε πάνω από 200 εκδόσεις εφημερίδων, οι οποίες πρόθυμα τα δημοσιεύουν.

Το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου αφιέρωσε δύο εκπομπές για τον Καραβά, οι οποίες ετοιμάσθηκαν σε συνεργασία με το Σωματείο. Η μια μεταδόθηκε τον Αύγουστο του 1987 και η άλλη το Μάιο του 1988 στο πρόγραμμα «Δεν Ξεχνώ».

Η έκδοση του Τόμου αυτού για τον Καραβά εμπίπτει στα πλαίσια των Πολιτιστικών δραστηριοτήτων του Σωματείου μας. Με την έκδοση αυτή φιλοδοξούμε να παρουσιάσουμε σε όλους τους Καραβιώτες, τόσο στην Κύπρο, όσο και στο εξωτερικό και γενικά σε όλους τους Κύπριους, μια ολοκληρωμένη εικόνα της κωμόπολής μας. Φιλοδοξούμε να αφήσουμε στις γενιές των Καραβιωτών τον πλούτο της κληρονομιάς -ιστορικής και πολιτιστικής- που έχουμε σαν Καραβιώτες. Για την ολοκλήρωση της εργασίας αυτής δούλεψαν με συναίσθημα ευθύνης και αγάπης για τον τόπο μας πολλές και πολλοί διακεκριμένοι Καραβιώτες και Καραβιώτισσες, στους οποίους εκφράζουμε και από τη θέση αυτή τις ειλικρινείς μας ευχαριστίες και εκτίμηση για το έργο τους.

8. Συνεργασία με τους Απόδημους Καραβιώτες.

Στο φάσμα των Πολιτιστικών δραστηριοτήτων του Σωματείου μας μπορεί

Από συνεδρία του Διοικητικού Συμβουλίου του σωματείου μας (8/12/1988) κατά τη διάρκεια της οποίας αντηλλάγησαν απόψεις πάνω σε διάφορα θέματα με ομάδα αποδήμων Καραβιωτών που διαμένουν στην Αμερική. Στο κέντρο ο συγχωριανός μας Κλεάνθης Κωνσταντίνου ο οποίος είναι δραστήριο μέλος της παροικίας στην Αμερική και κατέχει τη θέση του Υπάτου προέδρου της Παγκύπριας Ομοσπονδίας Σωματείων Αμερικής.

να θεωρηθεί και η συνεργασία του με τις οργανώσεις των Αποδήμων μας. Μέσα στα πλαίσια του δυνατού βρισκόμαστε σε επαφή με τους Καραβιώτες της Αγγλίας, Αμερικής και Αυστραλίας, οι οποίοι αποτελούν δυναμικά τμήματα των χωρών που κατοικούν. Αποτελούν συγχρόνως και δυναμική προέκταση του Καραβά σε όλες τις γωνίες της Γης. Κάθε προσπάθεια καταβάλλεται και θα συνεχίσει να καταβάλλεται για την ενδυνάμωση των επαφών μας και της συνεργασίας μας με τα εκλεκτά παιδιά της γης μας που ζουν μακριά.

Με υπερηφάνεια μπορούμε να επισημάνουμε πως εμείς οι Καραβιώτες έχουμε καταφέρει να οργανώνουμε το «Χορό του Λεμονιού» -την πιο χαρακτηριστική Καραβιώτικη γιορτή- στην Κύπρο, την Αγγλία, την Αμερική και την Αυστραλία. Η αγάπη για τον τόπο μας δεν σβήνεται με τις αποστάσεις. Αντίθετα, ενισχύεται, δυναμώνει και θεριεύει. Χαιρόμαστε γι' αυτό και επαινούμε τους όπου γης συγχωριανούς μας.

Βασικός στόχος της συνεργασίας με τους Απόδημους Καραβιώτες είναι η προώθηση του Κυπριακού προβλήματος, για την οποία θα εξακολουθούμε να εργαζόμαστε μεθοδικά.

Γ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

Το Σωματείο « Ο Καραβάς» δεν υστέρησε σε Κοινωνικές δραστηριότητες. Πολλοί δυσπραγούντες χωριανοί μας βοηθήθηκαν κατά τα δύο χρόνια της ύπαρξης του Σωματείου. Τακτικά δίνεται βοήθεια σε άπορους Καραβιώτες την περίοδο των Χριστουγέννων και του Πάσχα, έκτακτα δε, όταν επισημανθούν άτομα που τη χρειάζονται.

Η βοήθεια που δίνεται έχει περιθώρια να αυξηθεί και να καλύπτει πιο πολλές δυσπραγούσες οικογένειες. Για τούτο προσπαθούμε να διατηρούμε το Ταμείο μας ανθηρό, για να μπορούμε να ανταποκρινόμαστε καλύτερα στις υποχρεώσεις αυτές και να είμαστε πιο γενναιόδωροι.

Κι άλλες Οργανώσεις έχουν βοηθήσει Καραβιώτες, τα ονόματα των οποίων ζήτησαν από το Σωματείο. Για παράδειγμα η Λέσχη Λαίωνς Κερύνειας σε δυο περιπτώσεις βοήθησε παιδιά πεσόντων ή αγνοουμένων Καραβιωτών, κατάλογο των οποίων πήρε από το Συμβούλιο του Σωματείου. Ελπίζουμε στη συνέχιση της βοήθειας από τους φίλους μας αυτούς, που και δημόσια ευχαριστούμε.

Αυτή είναι σε γενικές γραμμές η δράση του Σωματείου μας. Πιστεύουμε πως η δράση αυτή είναι τέτοια, που να μας επιτρέπει να είμαστε υπερήφανοι ως Καραβιώτες για το Σωματείο αυτό. Είμαστε ευγνώμονες σε όλους εκείνους -μέλη του Δ.Σ. και μη- που με την προσπάθειά τους καταφέραμε να έχουμε μια τέτοια δραστηριότητα. Η προσπάθεια αυτή, που άρχισε πριν δυο χρόνια, θα συνεχιστεί αμείωτη για την εκπλήρωση των σκοπών του Σωματείου και όλων των άρθρων του Καταστατικού του, από το πρώτο μέχρι και το τελευταίο, που είναι η διάλυσή του. Τη διάλυσή τού Σωματείου όμως θα την αποφασίσει Πανηγυρική Γενική Συνέλευση ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΩΜΟΠΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ.

*Νίκος Χατζηστεφάνου
Γενικός Γραμματέας*

ΚΑΡΑΒΑΣ

Ο Καραβάς το 1973 είχε γύρω στους 3,000 κατοίκους και ήταν τρίτος από πλευράς πληθυσμού, μετά τη Λάπηθο και την Κερύνεια, στην επαρχία Κερύνειας. Όταν το 1884 ανακηρύχτηκε σε δήμο ήταν δεύτερος από πλευράς πληθυσμού στην επαρχία, μετά τη γειτονική Λάπηθο.

Η κωμόπολη του Καραβά είναι κτισμένη σε απόσταση δυο περίπου χιλιομέτρων από τη θάλασσα, δώδεκα χιλιόμετρα δυτικά της Κερύνειας. Η μια άκρη του χωριού πλησιάζει προς τη θάλασσα, ενώ η άλλη σκαφαλώνει στο γειτονικό βουνό. Ένας ιδανικός συνδυασμός βουνού και θάλασσας. Η Πάνω Γειτονιά του Καραβά βρίσκεται στις υπώρειες της οροσειράς του Πενταδακτύλου δεξιά κι αριστερά μιας καταπράσινης κοιλάδας. Η Κάτω Γειτονιά απλώνεται στη στενή πεδιάδα που εκτείνεται μεταξύ της βόρειας οροσειράς και της θάλασσας. Η δυτική ενορία του Καραβά ονομάζεται Έξω Γειτονιά. Μια τέταρτη νεότερη ενορία δημιουργήθηκε τα τελευταία χρόνια στο Έξη Μίλι, κοντά στο εκκλησάκι του Αγίου Αντρέα· η ενορία του Αγίου Αντρέα.

Πανοραμική άποψη του καταπράσινου κάμπου του Καραβά.

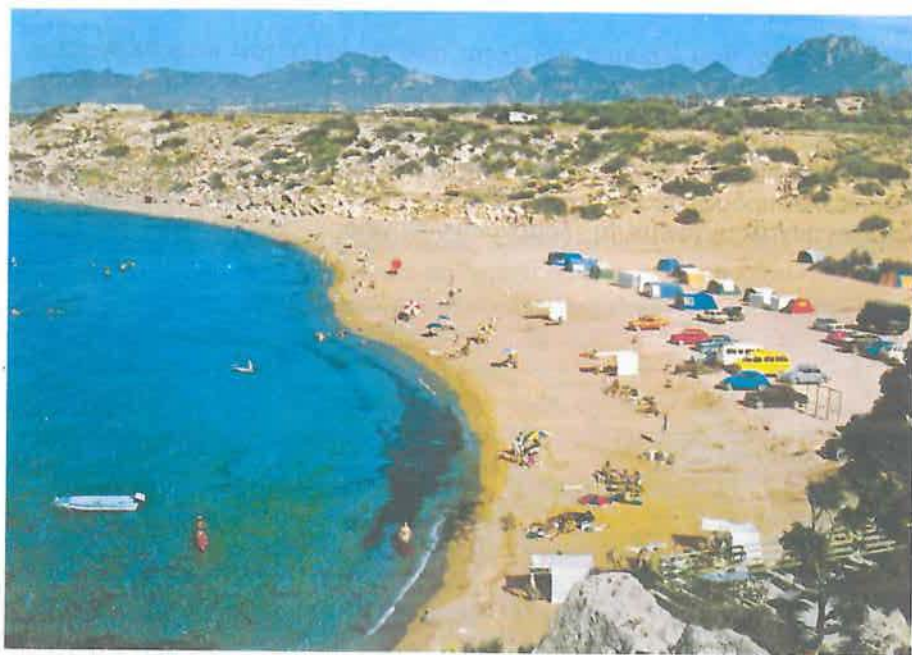
Η περιοχή του Καραβά ποτίζεται από τα νερά του Κεφαλόβρυσου, της Παλιάβρυσης, όπως λεγόταν από τους ντόπιους. Το νερό του κεφαλόβρυσου κυμαινόταν από 2.500 ως 4.000 κυβικά μέτρα την ημέρα. Στα νεότερα χρόνια διατρήσεις βοήθησαν στη διεύρυνση της αρδευόμενης περιοχής. Η αειθαλής βλάστηση -λεμονιές, πορτοκαλιές, χαρουπιές, ελιές- χάριζε στον τόπο το αιώνιο πράσινο και πρόσφερε βασικό πόρο ζωής στους κατοίκους. Ιδιαίτερα όμως οι κάτοικοι ασχολούνταν με τη λεμονοκαλλιέργεια.

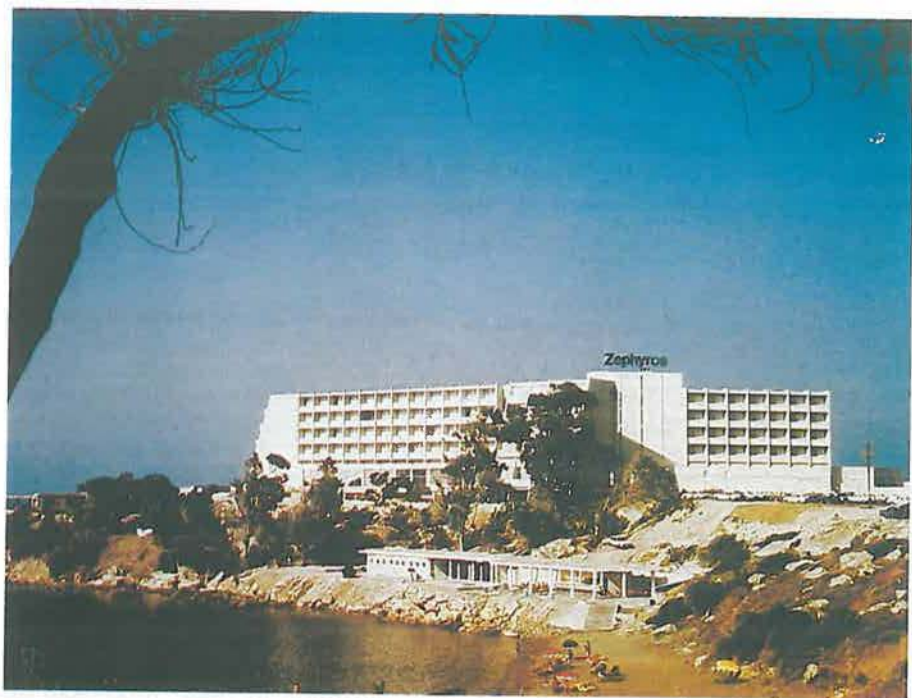
Ο Κεφαλόβρυσος του Καραβά καθώς περνά μέσα από το εξοχικό κέντρο «Οι Μύλοι».

Στα τελευταία χρόνια πριν το 1974 παρατηρήθηκε σημαντική ανάπτυξη στον τουριστικό τομέα. Πόλος έλξης οι γραφικές παραλίες· οι περιοχές Πέντε Μίλι και Έξι Μίλι γέμισαν από ξενοδοχεία, εξοχικά κέντρα και ιδιωτικές κατοικίες. Κτίστηκαν επίσης τα πολυτελή ξενοδοχεία «Μάρε Μόντε» στη «Μούττη του Πήανου» και ο «Ζέφυρος» στο διπλανό κόλπο. Άλλα κέντρα λειτουργούσαν κατά μήκος του κυρίου δρόμου Καραβά-Κερύνειας· «Πλατάνια», «Ανεμόμυλος», «Fontana Amoroza», «Τσώρτσιλ». Στην Πάνω Γειτονιά ανάμεσα σ' αιωνόβια πλατάνια το εξοχικό κέντρο οι «Μύλοι».

Σχέδια πολλά ετοιμάζονταν για παραπέρα τουριστική αξιοποίηση της περιοχής από τις αμμουδιές ως τις καταπράσινες πλαγιές με την ωραιότατη θέα προς τη θάλασσα. Έμειναν όμως απραγματοποίητα, όπως τόσα άλλα σχέδια κι όνειρα...

Η παραλία «Έξι Μίλι» στον Καραβά.

Το πολυτελές ξενοδοχείο «Ζεφύρος» τεσσάρων αστέρων που κτίστηκε σε μια όμορφη παραλία του Καραβά και θα λειτουργούσε το καλοκαίρι του 1974.

Ένα κομμάτι του αξέχαστου κάμπου του Καραβά. Στο βάθος διακρίνονται το μοναστήρι της Αχειροποιήτου και η εκκλησία του Αγίου Ευλαλίου.

Ιστορικό σημείωμα

Στην περιοχή Καραβά-Λαπήθου υπάρχει συνεχής ζωή ήδη από την προϊστορική εποχή. Οι πρώτοι συνοικισμοί στην Κύπρο είναι κτισμένοι σε μικρή απόσταση από τη θάλασσα, πάνω σε υψώματα και κοντά σε πηγή νερού. Αυτές τις προϋποθέσεις πληροί και η τοποθεσία του Καραβά. Στην Πάνω Γειτονιά του χωριού, στο «Γύρισμα», βρέθηκαν λείψανα χαλκολιθικής εποχής. Στην τοποθεσία δε «Βαθυρκάκας» μεταξύ των δυο κωμοπόλεων Λαπήθου και Καραβά ανασκάφηκε νεκρόπολη Γεωμετρικής εποχής.

Οι φιλολογικές πηγές αναφέρουν στην περιοχή τη Λάπηθο. Ο γεωγράφος Στράβων γράφει ότι η Λάπηθος είναι κτίσμα των Λακώνων και του Πραξάνδρου κι έχει λιμάνι και ναυπηγεία. Οι Αχαιοί ήλθαν ως άποικοι στην περιοχή κι εγκαταστάθηκαν εκεί όπου προϋπήρχε παλιότερος συνοικισμός. Η Λάπηθος εξελίσσεται σε βασιλείο σταδιακά με τη γύρω περιοχή.

Τον 4ο αι. π.Χ. ο βασιλιάς της Λαπήθου Πεισίστρατος και οι βασιλιάδες της Σαλαμίνας και του Κουρίου με εκατό πλοία έσπευσαν σε βοήθεια του Μ. Αλέξανδρου. Οι τρεις αυτοί ήταν «από τους αξιωτάτους και έμπειρους βασιλείς εις την ναυτικήν». Στη συνέχεια, όταν οι Διάδοχοι του Αλέξανδρου φιλονικούσαν για τον έλεγχο της νήσου, ο βασιλιάς Πράξιππος της Λαπήθου υποστηρίζει τον Αντίγονο γι' αυτό και συλλαμβάνεται από τον Πτολεμαίο.

Τη μεγαλύτερη ακμή της γνώρισε η Λάπηθος στα χρόνια των Ρωμαίων και κατά την Πρωτοβυζαντινή εποχή (1ος αι. π.Χ.-7ος αι. μ.Χ.). Κατά τη βυζαντινή περίοδο η πόλη ονομάζεται και Λάμπουσα, ίσως για τη λάμψη του πλούτου της.

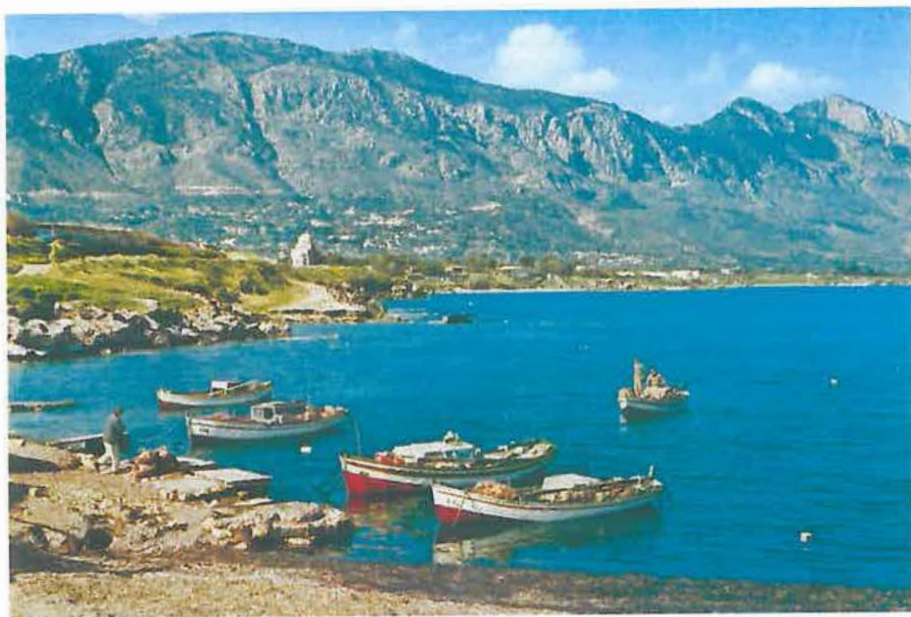
Παρομοία έκφραση χρησιμοποιείται σε μια βυζαντινή επιγραφή που αναφέρεται στο κτίσιμο των τειχών της πόλης. «Εκτίσθη τα τείχη... από θεμελίων τη λαμπρά Λαπηθίων πόλει...».

Η Λάπηθος-Λάμπουσα ήταν πρωτεύουσα επαρχίας και έδρα επισκόπου. Επίσκοποι Λαμπούσης αναφέρονται ο Άγιος Ευάλιος-πρώτος επίσκοπος-, ο Δίδυμος (451), ο Ευσέβιος (655) και ο Βαρνάβας (1174). Η επισκοπή διαλύθηκε το 1222, όταν περιορίστηκε ο αριθμός των επισκόπων από τους Φράγκους.

Τον 7ο αιώνα (653/4) η Λάπηθος-Λάμπουσα περικυκλώθηκε από τους Άραβες και οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να την εγκαταλείψουν παραδίδοντας τα χρυσά κι ασημένια αντικείμενα που είχαν. Μερικοί, φαίνεται, έκρυψαν πολύτιμα αντικείμενα για να επιστρέψουν αργότερα να τα παραλάβουν, δεν μπόρεσαν όμως να γυρίσουν και οι ανεκτίμητοι αυτοί θησαυροί βρέθηκαν στα νεότερα χρόνια για να μας θυμίσουν ότι εκεί υπήρξε μια πραγματική «λάμπουσα» πόλη.

Οι κάτοικοι της ερειπωμένης πολιτείας κατάφυγαν στις πλαγιές του γειτονικού Πενταδάκτυλου για προστασία από τις συνεχείς επιδρομές σχηματίζοντας έτσι τη Λάπηθο, τον Καραβά, τους Μότιδες, τα Φτέρυχα, τον Παλιόσοφο και την Ελιά.

Βυζαντινά και μεταβυζαντινά εκκλησάκια μαρτυρούν τις περιοχές εγκατάστασης των κατοίκων. Η Αγία Μαρίνα, ο Άγιος Παντελεήμονας, ο Άγιος Αντώνιος, το εκκλησάκι του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, ο Άγιος Πέτρος, ο Άγιος Ανδρόνικος, ο Άγιος Κυριάκος, ο Άγιος Αντρέας, η Αγία Γαλατερούσα βρίσκονται μέσα στα δημοτικά όρια του Καραβά. Τα περισσότερα βρίσκονται στην Πάνω Γειτονιά, την πιο παλιά γειτονιά του Καραβά. Τη θέση τους παίρνουν αργότερα οι τρεις ενοριακές εκκλησίες ο Άγιος Γεώργιος, η Αγία Ειρήνη και η Ευαγγελίστρια, καμάρι και στόλισμα του Καραβά.

Το γραφικό λιμανάκι του Καραβά με τις ψαρόбарκες σε παλιές όμορφες μέρες. Στο βάθος διακρίνεται το εκκλησάκι του Αγίου Ευαλίου στην περιοχή της Λάμπουσας.

Δυο ασημένιοι δίσκοι από το δεύτερο θησαυρό της Λάμπουσας με παραστάσεις από τη ζωή του Δαυίδ που φυλάττονται στο Κυπριακό Μουσείο.

Την περίοδο της Φραγκοκρατίας (12ος-16ος αιώνας) η Λαπήθος έχει πληθυσμό 10,000 κατοίκους. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας (16ος-19ος αιώνας) αναφέρεται για πρώτη φορά η ονομασία Καραβάς. Από την αρχαία εποχή όλη η περιοχή Λαπήθου-Καραβά αποτελούσε μια ενότητα. Στα νεότερα δε χρόνια ξεχώρισε ο Καραβάς με διαφορετικό όνομα. Φαίνεται ότι ονομάστηκε έτσι γιατί περιλαμβάνει και το λιμάνι· στην Ελλάδα υπάρχουν πολλά χωριά με λιμανάκι που έχουν αυτό το όνομα.

Οι κάτοικοι του Καραβά έχουν εμπορικές σχέσεις με τα παράλια της Μ. Ασίας στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Το γεγονός αυτό θυμούνται παλιοί κάτοικοι του χωριού. Οι σχέσεις όμως με τη Μ. Ασία δεν είναι μόνο εμπορικές. Σε περιόδους κρίσης ο Καραβάς δέχεται επιδρομές από τους «Καραμάνους». Πολλές παραδόσεις του χωριού αναφέρονται σε τέτοιες περιπέτειες. Χαρακτηριστική είναι και η επιγραφή στην εικόνα της Παναγίας της Αχειροποιήτου που αναφέρει ότι «οι ομόφυλοι των κρατούντων κατηγάλωσαν την μονήν» το 1765.

Για ένα μεγάλο διάστημα ο τόπος ησύχασε. Οι σπηλιές που έκρυβαν τρομοκρατημένους ανθρώπους έγιναν παραμύθι. Κανείς δεν πίστευε ότι θα ξανάμπαιναν εκεί μέσα άνθρωποι για να σωθούν. Κι όμως! Νέο κύμα, φοβερότερο απ' τ' άλλα ήρθε να κτυπήσει τη βόρεια παράλια.

Οι όμορφες πλαγιές του Πενταδάκτυλου, τα δαντελωτά ακρογιάλια, τα καταπράσινα περβόλια, οι γλάστρες με τα βασιλικά ορφάνεψαν. Τα παιδιά τους έφυγαν σαν τρομαγμένα πουλιά. Περιμένουν όμως καρτερικά. Ξέρουν ότι οι κατακτητές θα φύγουν γιατί «το χώμα δεν έδεσε ποτέ με τη φτέρνα τους».

Πίτσα Πρωτοπαπά

ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΞΩΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

Εισαγωγή-Πρόλογος

Δώσε στον Καραβιώτη, όπου και να τον βρείς, να μυρίσει ένα λεμόνι. Θα κλείσει τα μάτια και θ' αναστενάξει. Κείνη τη στιγμή έχει ταξιδέψει στο πιο όμορφο όνειρο. Σαν ξανανοίξει τα μάτια θα δεις μέσα τους μια λάμψη παράξενη, πρωτόγνωρη. Είναι κείνος ο περήφανος πόνος που τον τρώει. Πονά ο Καραβιώτης στην προσφυγιά, μα είναι και περήφανος. Περήφανος γιατί μπορεί να έχει τόσο όμορφα όνειρα, τόσες όμορφες ελπίδες.

Λες κείνη τη μαγική στιγμή, ένα όνομα μόνο,... «Καραβάς» κι αμέσως ανοίγει διάπλατα η σκέψη κι' ακούει τ' αστεϊρευτα νερά του να κελαρύζουν. Βλέπει πού και πού ν' ασπρίζει μέσα στο πράσινο το Καραβιώτικο σπίτι, κι όλα λες να γελούν κάτω από εκείνο το ευλογημένο λαμπερό φως. Ένα φως που μπορεί ίσως να το συναντήσεις κι αλλού μέσα στη μεσόγειο. Ένα φως όμως που και μόνο με την ανάμνηση εκείνου του χαμένου παράδεισου, σε πλημμυρίζει. Κι έχει τόσα πολλά ο Καραβιώτης να θυμηθεί!

* Ανάμεσα στις τόσες αναμνήσεις του ο Καραβιώτης κρατά άσβεστη και τη μνήμη των εκκλησιών του. Δεν θυμάμαι νάχω δει αλλού να υπάρχουν δέκα τόσα ξωκλήσια, που να λειτουργούνται στη μέρα τους. Πραγματικά δέκα ξωκλήσια ζώνουν τον Καραβά σαν δαχτυλίδι. Ένα ιερό δαχτυλίδι πούχει διαμαντόπετρα του το καμάρι της περιοχής, το μοναστήρι της Αχειροποιήτου.

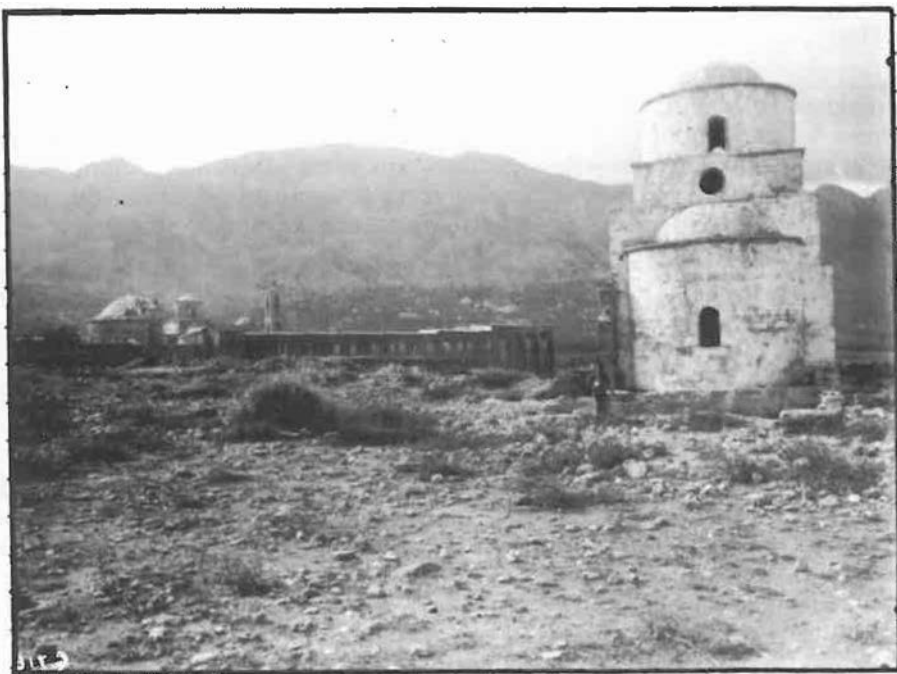
Η Μονή Αχειροποιήτου και η εκκλησία του Αγίου Ευλαλίου

Ένα από τα αξιολογότερα Βυζαντινά μνημεία της Κύπρου, η μονή Αχειροποιήτου, χτισμένη στα ερείπια παλαιοχριστιανικής βασιλικής του 6ου-7ου αιώνα, υπολείμματα της οποίας σώζονται μέχρι σήμερα, γίνεται μάρτυρας της επιβίωσης του πολιτισμού, του πνεύματος και της παράδοσής μας ανάμεσα στους αιώνες. Αιώνες για το νησί μας δίσεχτους, γεμάτους εναλλασσόμενους επιδρομές και αλληπάλληλους κατακτητές.

Σημαντικά παραδείγματα της διαμέσου των αιώνων συνέχισης της λειτουργίας της μονής, είναι η αναφορά του Drummond ότι βρήκε «μνημειώδη λίθον» στο ναό με την επιγραφή «Καίσαρ Καριώτης υιός του Μάρκου από την Λάπηθο, όστις απέθανε 12 Σεπτεμβρίου 1546» και η επιτύμβια πλάκα, που συναντούσες μόλις έμπαινες στην εκκλησία, στο δάπεδο του εξωνάρθηκα, πάνω στην οποία στα παλιότερα χρόνια μπορούσες να διαβάσεις «Εκοιμήθη ο εντιμώτατος άρχων και δούλος του Θεού Αλέξανδρος Φλάτρος: Χού 1563 εν μηνί Αυγούστω εις τας 5».

Πιο ενδεικτικό όμως παράδειγμα, φανερώνει μια παλιότερη αναφορά. Ο Γεώργιος Βουστρώνιος, περιγράφοντας στη διαμάχη μεταξύ της Καρλόττας και το νόθου αδελφού της Ιάκωβου το 1473 μιαν αποτυχημένη προσπάθεια κατάληψης του κάστρου της Κερύνειας, αναφέρει ότι, οι στασιαστές ομολόγησαν ότι «εθέλησαν να κρατήσουν το καστέλλιν διά την Τζαρλόττα» στις 15 Αυγούστου γιατί τότε «γινίσκεται προσκύνημαν εις τα Ψηθιά (Μονή Αψίνθων κοντά στο Δίκωμο) και εις την Αχειροποιήτην και ούλη η Κερινία πάγει εις τα άνωθεν προσκυνήματα...»

Το μοναστήρι ήταν περιφραγμένο με πετρόχτιστο τοίχο. Στη νότια πλευρά υπήρχε σειρά δωματίων πιθανά αποθηκών και σταύλων. Η βόρεια πλευρά είχε χτισμένα σε διπλή σειρά τα κελιά των μοναχών. Μετά την ανεξαρτησία και μέχρι το 1974, τα κελιά αυτά έγιναν καταλύματα για τους φαντάρους της μοίρας πυροβολικού που στεγαζόταν εκεί. Ο Ναός έχει αρκετές φορές χτιστεί, έτσι ώστε να ξεχωρίζουν χτίσματα παλαιοχριστιανικής, βυζαντινής και φραγκικής αρχιτεκτονικής. Το πιο παλιό κτίσμα χρονολογείται στον 6ο με 7ο αιώνα μ.Χ. και ανήκει στη Παλαιοχριστιανική Βασιλική πάνω στα ερείπια της οποίας κτίστηκαν τα επόμενα χτίσματα. Από τη βασιλική αυτή, που όπως έδειξε η αρχαιολογική σκαπάνη εκτεινόταν τόσο βόρεια και νότια όσο και δυτικά σε έκταση μεγαλύτερη από όση έχει ο ναός σήμερα, απομένει η ανατολική αιψίδα κάτω από την οποία, μέσα στο ιερό βήμα, κοντά στην αγία τράπεζα υπάρχει πηγάδι με αγίασμα.

Η μονή Αχειροποιήτου και ο ναός του Αγίου Ευλαλίου (φωτ. Κυπριακού Μουσείου).

Ο κυρίως ναός, χτίσμα του 11ου αιώνα, είναι του εγγεγραμμένου σταυροειδούς τύπου. Ο νάρθηκας του 12ου αιώνα, είναι βυζαντινός και ο εξωνάρθηκας Γοτθικός του 16ου αιώνα. Έχει την ιδιομορφία να έχει Γοτθικά τόξα στη νότια μεριά της οροφής και βύζαντινη καμάρα βόρεια.

Η διακόσμηση του ναού έχει κι αυτή την ανομοιογένεια που χαρακτηρίζει και την αρχιτεκτονική. Το δάπεδο είναι από λευκές μεγάλες πλάκες μαρμάρου με εξαίρεση το χώρο μπροστά στην Ωραία Πύλη που είναι «επιδεξίως μαρμαροθετημένον διά λευκών, μαύρων και ερυθρών τεμαχίων μαρμάρου μικρού μεγέθους» όπως περιγράφει ο Ρώσος μοναχός Βασίλειος Βάρσκι που επισκέφτηκε το μοναστήρι το 1735.

Το τέμπλο, έχει κι αυτό την ιδιομορφία του. Είναι ξυλόγλυπτο του 16ου αιώνα. έχει όμως κρατήσει και μέρος του παλαιοχριστιανικού μαρμαρίνου. Εκεί βλέπεις πως είναι ενσωματωμένη η τέχνη του Βυζαντινού ξυλογλύπτη με το παλαιοχριστιανικό μαρμάρινο θωράκιο με το χριστόγραμμα στο κέντρο και ακόμα με τα Κορινθιακού τύπου κιονόκρανα. Οι εικόνες στο τέμπλο είναι του 18ου με αρχές του 19ου αιώνα.

Η εικόνα της Παναγίας μας δίνει τη σημαντική πληροφορία της λεηλασίας της μονής από τους Τούρκους το 1765. Στο κάτω μέρος της εικόνας, σε επιγραφή αναφέρεται η κατασκευή της από τον ιερομόναχο Φιλόθεο το 1765 σε αντικατάσταση της παλιάς την οποία κατάστρεψαν οι Τούρκοι. Από την παλιά εικόνα ο Φιλόθεος μετέφερε και τοποθέτησε μέσα της «μέρος λινού Πανιού». Σ' αυτή την τελευταία μαρτυρία πιθανόν να στηρίζεται η παράδοση, η οποία αναφέρει ότι μέσα στην εικόνα βρίσκεται το Ἅγιο Μανδήλιο.

Ο Βάρσκυ αναφέρει ότι κατά την επίσκεψη του (1735) στη μονή έμεναν 9 ή 10 μοναχοί. Σταδιακά όμως, λόγω ίσως των συχνών κουρσαρικών επιδρομών, και ασφαλώς μετά τη μεγάλη σφαγή της 9ης Ιουλίου 1821, όπου βρήκε την ευκαιρία και ο Μεχμέτ Αγάς, που ήταν τότε κυβερνητικός αντιπρόσωπος στη Λάπηθο, να αποσπάσει τα χτήματα της μονής -που, τόσο πολλά ήταν ώστε να εκτείνονται δυτικά ως την «Αιρκώτισσαν» και νότια μέχρι τους πρόποδες του βουνού- ο αριθμός των μοναχών μειωνόταν όποτε, στα μέσα του αιώνα μας, χωρίς κανένα μοναχό μέσα η μονή διαλύθηκε και ο ναός της έγινε ενοριακός.

Τα τελευταία χρόνια μέχρι το 1974 λειτουργούσε την εκκλησία της Παναγίας κάθε Δευτέρα ο εφημέριος της Αγ. Ειρήνης Καραβά παπα-Ιάκωβος Κύρκος. Τη Δευτέρα το πρωί κάτοικοι από τον Καραβά, τη Λάπηθο, την Κερύνεια και τα περίχωρα πήγαιναν ν' ανάψουν το κερί τους και να προσευχηθούν στην Παναγία. Η εκκλησία γιόρταζε στις 15 Αυγούστου, ημέρα της Θεοτόκου, και στις 16 Αυγούστου, ημέρα του Αγίου Μανδηλίου.

Ανατολικά της Αχειροποιήτου χτισμένος το 16ο ίσως αιώνα πάνω σε παλιότερο ναό βρίσκεται ο Ἅγιος Ευλάλιος ή «Ἄρης Ευλάβης» για τους Καραβιώτες. Παλαιοχριστιανικά και του Αγίου Ευλαλίου τα θεμέλια και όπως δείχνουν τα αρχαιολογικά ευρήματα, (τρία διαφορετικά επίπεδα πατωμάτων και νόμισμα του 7ου αιώνα) η ιστορία του είναι παράλληλη με αυτή της μονής της Αχειροποιήτου. Κτίστηκε δηλαδή στους ίδιους αιώνες 6ο, 11ο και 16ο. Εκτός όμως από την αρχιτεκτονική του ο ναός του Αγίου Ευλαλίου μας δίνει και άλλες δύο σημαντικές βυζαντινές μαρτυρίες. Το θαυμάσιο μωσαικό δάπεδο του και τα βημόθυρα του, εξαίρετο δείγμα βυζαντινής αγιογραφίας του 17ου αιώνα. Έχουν παράσταση του Ευαγγελισμού και τους τέσσερις Ιεράρχες, φέρουν μάλιστα επιγραφή που μαρτυρεί ότι ζωγραφίστηκαν το 1692 από τον ιερομόναχο Λεόντιον «εκ Νεμεσού».

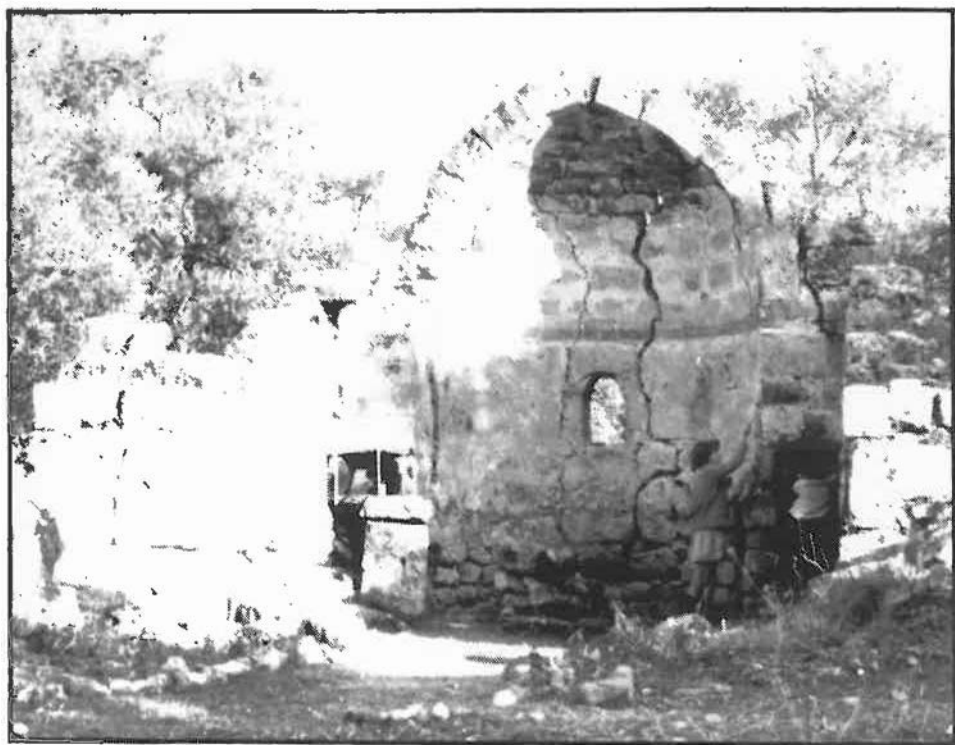
Παρεκκλήσια του Καραβά

Σημαντικό θα ήταν να αναφερθούν σ' αυτό το σημείο τα τρία παρεκκλήσια των οποίων δεν βρίσκονται παρά μόνο μέρος των θεμελίων και σωροί από πέτρες εδώ και κει, ελάχιστη απόδειξη της ύπαρξης τους. Στην Πάνω Γειτονιά, στους μύλους ο Ἅγιος Κυριακός ή Κουταλάρης και στην Παλιά Βρύση ο Αρχάγγελος έχουν διατηρηθεί μόνον σαν τοπωνύμια περισσότερο παρά σαν γνωστά ξωκκλήσια.

Στα Ν.Α. του χωριού, στο νεκροταφείο ο Άγιος Πέτρος είχε καλύτερη μοίρα, αφού με φροντίδα των αποδήμων Καραβιωτών της Αμερικής ξαναχτίστηκε λίγα χρόνια πριν την εισβολή.

Ανατολικά, στα όρια του χωριού κοντά στη θάλασσα, σε μια θαυμάσια τοποθεσία διατηρείται ακόμη ο μεταβυζαντινός μικρός ναός του Αγίου Ανδρέα. Ο «΄Αης Αντριάς» όπως ήταν γνωστός ο ναός ο οποίος έδωσε το όνομα του και στη γύρω περιοχή.

Στην άλλη άκρη του χωριού, δυτικά μέσα σ' ένα μεγάλο ελαιώνα βρίσκεται ο ναός του Αγίου Αντωνίου, μια μικρή Βασιλική με φαρδιούς τοίχους. Το εκκλησάκι αυτό του οποίου σώζονται μόνον η ανατολική αψίδα και μέρος του βόρειου και του νότιου τοίχου, ήταν πολύ γνωστό σε μας τους «πετρογειτονίτες» ή τους «πανωγειτονίτες» που μαθητές περνούσαμε μέσα από το «λιοφόρι» για να πάμε στο β' Δημοτικό σχολείο του Καραβά.

Το ξωκλήσι του Αγίου Αντωνίου (Φωτογραφία Κυπριακού Μουσείου 1968).

Κρυμμένο ανάμεσα στα λεμονόδεντρα, στο «Χωράφι του Φιούρη» το εκκλησάκι του Αγίου Ανδρονίκου. Από το παλιό κτίσμα διατηρήθηκε μόνο η ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη -παρμένη από τα ερείπια της Λάμπουσας- που χρησίμευε σαν Αγία Τράπεζα. Το υπόλοιπο κτίσμα που υπάρχει είναι μια μη ολοκληρωμένη προσπάθεια αναστήλωσης που επιχειρήθηκε στις αρχές του αιώνα.

Στην «Πάνω Γειτονιά» κοντά στην οδό Σουλίου στις 17 του Ιούλη έβλεπες να γινόταν ένα μικρό πανηγύρι. Δυο-τρεις πλανοδιοπώλες στο δρόμο πουλούσαν άλλος μαχαλεπί, άλλος παιχνίδια άλλος «πωρικά» κι ο κόσμος μαζεμένος όλος στην άκρη του δρόμου. Ξεχώριζες τη δυνατή φωνή του Πάτερ Ιάκωβου, ένιωθες τη μυρωδιά του λιβανιού, καταλάβαινες πως γινόταν μια ακολουθία, δεν έβλεπες μόνο την εκκλησία. Δεν έβλεπες γιατί ήταν ερειπωμένο το ξωκλήσι της Αγίας Μαρίνας. Βασιλική κι αυτή, πολύ μικρή μόλις 4,5 μ. μήκος και 3,5 μ. πλάτος, σώζει στον νότιο τοίχο τις τοιχογραφίες του 12ου αιώνα και στην ημικυκλική της αψίδα διακρίνεται ο Άγιος Νικόλαος.

Το ερειπωμένο ξωκλήσι της Αγίας Μαρτίνας (Φωτογραφία Κυπριακού Μουσείου 1968).

Ακόμη πιο κοντά στην ίδια γειτονιά βρίσκονται και τα ερείπια του Αγίου Παντελεήμονα. Ελάχιστα σώζονται: μόλις να μαρτυρούν την ύπαρξη ναού κάποτε εκεί. Αυτό όμως δεν εμποδίζει τους Καραβιώτες να γιορτάζουν στις 27 του Ιούλη τη μνήμη του. Όπως εκάναν άλλωστε και με όλα τα άλλα ξωκλήσια, μικρά και μεγάλα. Όπως γινόταν και στον Άγιο Παύλο, στον οποίο παρόλο που βρισκόταν μακριά από το χωριό βόρεια της «Γομαρίστρας», στις 29 του Ιούνη γινόταν μικρό πανηγύρι κι ήταν μια ευκαιρία για μια κοντινή καλοκαιρινή εκδρομή για όλους τους προσκυνητές.

Δυτικά του χωριού, πάνω στο βουνό βρίσκεται λαξευτό το παρεκκλήσι της Παναγίας της Γαλακτοφορούσας. Η Αγία «Γαλατερούσα» γνωστή όχι μόνο στις

δυο κωμοπόλεις του Καραβά και της Λαπήθου αλλά και σε όλη σχεδόν την επαρχία. Εδώ το πανηγύρι γινόταν την Παρασκευή της Διακαινησίμου. Μαθητές ακόμη στις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου, βρίσκαμε πολύ ευχάριστη τη διαδρομή από το Γυμνάσιο της Λαπήθου μέχρι το εκκλησάκι, που γινόταν ταχτικά μέσα στο μάθημα της Γυμναστικής. Με ενθουσιασμό πηγαίναμε και όσες άλλες φορές, μόνοι μας ή με φιλοξενούμενους επισκέπτες, διοργανώναμε κοντινή εκδρομή, γιατί η ομορφιά του τοπίου κι εκείνη η παράξενη επιβλητική παρουσία του λαξεμένου βράχου με τους εγχάρακτους σταυρούς και τα ψάρια - που μέσα στην παιδική μας φαντασία ζωντάνευαν πρωτοχριστιανικές κατακόμβες και διωγμούς- ασκούσαν πάνω μας μία αλλόκοτη έλξη και μας άφηναν κάθε φορά το ίδιο γοητευμένους.

Οι ενοριακές εκκλησίες του Καραβά.

Εκτός από τα ξωκλήσια, που λειτουργούνται όλα στη μέρα της γιορτής τους, στον Καραβά υπήρχαν και τρεις ενοριακοί ναοί, της Ευαγγελίστριας, του Αγίου Γεωργίου και της Αγίας Ειρήνης, η κάθε μια με δικό της εφημέριο.

Η Ευαγγελίστρια. Ο μεγαλύτερος ναός του Καραβά. Τρίκλιτη βασιλική με τρούλλο, χτίστηκε στις αρχές του αιώνα μας (1906-17) με έρανο του χωριού, και εποπτεία του τότε Δημάρχου Γρηγόρη Χατζηλάμπρου σε χώρο που ήταν μετόχι του Κύκκου και το αγόρασε η ενορία του Αγίου Γεωργίου. Το όλο σχήμα της εκκλησίας μοιάζει πολύ με αυτό της Αγίας Βαρβάρας του Καϊμακλίου γιατί κτίστηκαν και οι δύο από τον περίφημο πρωτομάστορα Ιωσήφ Κουρσουμπά. Οι εικόνες, όλες σχεδόν, είναι έργα του γνωστότερου ίσως αγιογράφου της Κύπρου του Φραγκουλίδη.

Η μεγαλύτερη ενοριακή εκκλησία του Καραβά. Η εκκλησία της Παναγίας Ευαγγελίστριας. (Φωτογραφία Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών).

Η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου όπως φωτογραφήθηκε πρόσφατα από ξένο επισκέπτη (Φωτ. Μάιος 1987).

Η εκκλησία της Αγίας Ειρήνης.

Χτισμένη στο κέντρο του χωριού και μεγαλύτερη από τις άλλες εκκλησιές η Ευαγγελίστρια συγκέντρωνε στις πανηγυρικές δοξολογίες των εθνικών επετείων όλους τους κατοίκους και γινόταν η αφετηρία για τις παρελάσεις που άνοιγαν το πρόγραμμα των γιορτασμών.

Ο Άγιος Γεώργιος, στην ανατολική ενορία του χωριού είναι σήμερα μια γραφική ενοριακή εκκλησία. Ήταν όμως κάποτε ηγουμενείο με πολλή άνθηση με πρώτο ηγούμενο της τον Λεόντιο που εικονίζεται στην εικόνα του Αγίου Γεωργίου με χρονολογία 1829 ως δωρητής. Η εκκλησία χτίστηκε το 1843-1854, στα θεμέλια άλλου ναού του 18ου αιώνα, και είναι βασιλική με πολυγωνικό τρούλλο.

Ο Άγιος Γεώργιος είναι όμως πιο πολύ ξεχωριστός για την εξαιρετική ξυλογλυπτική και τη ζωγραφική του εικονοστασίου, του άμβωνα, του προσκυνητρίου και του γυναικωνίτη. Με λαμπρότητα γιόρταζε η ενορία την τελετή του αγιασμού των υδάτων την ημέρα των Θεοφανείων, στους Μύλους. Θρησκευτική τελετή λατρείας, τήρηση του παραδοσιακού εθίμου αλλά και ευχαριστήριο στο πολύτιμο νερό του κεφαλόβρυσου που έδινε ζωή στους καταπράσινους κήπους ολόκληρου του χωριού.

Η Αγία Ειρήνη: Ο πιο μικρός ναός του Καραβά. Χτίστηκε και διακοσμήθηκε λιτά στις αρχές του 19ου αιώνα από τον Πρωτοσύγγελο Λαυρέντιο και το γιο του Χ' Νικόλα- τον γνωστό πρόκριτο που μαρτύρησε μαζί με τους άλλους προκρίτους του νησιού στις σφαγές της 9ης Ιουλίου 1821- με πολλούς κόπους, μια που οι τούρκοι έφεραν πολλά προβλήματα και χρειάστηκε να ξοδευτούν πολλά λεφτά σε δωροδοκίες για να συμπληρωθεί. Ο Λαυρέντιος δώρησε επίσης και πολλές εικόνες. Μια απ' αυτές είναι και της Αγίας Ειρήνης με επιγραφή του 1808 που αναφέρει το Λαυρέντιο και το Χατζηνικόλα σαν κτίτορες του ναού. Μια άλλη εξαιρετική εικόνα που παρουσιάζει τον Άγιο Ευτύχιο, τον Άγιο Ελευθέριο, τον Άγιο Γεώργιο, τον Άγιο Προκόπιο και την Αγία Μαρίνα χρονολογείται από το 1766. Δυο άλλα χαρακτηριστικά της εκκλησίας ήταν μια παλιά σκαλιστή καρέκλα που βρισκόταν στο ιερό της εκκλησίας, θαυμάσιο δείγμα της ξυλογλυπτικής τέχνης των τεχνιτών του Καραβά και ένας μοναδικός ίσως, μεγάλος πέτρινος σταυρός που κρεμόταν από το θόλο της εκκλησίας με πέτρινη αλυσίδα.

Στους πρόποδες του βουνού χτισμένη η Αγία Ειρήνη έδινε την ευκαιρία στον επισκέπτη της να θαυμάσει από το προαύλιό της το μαγευτικό εκείνο πανόραμα του παράδεισου που εκτείνεται δυτικά από το ακρωτήριο του Κορμακίτη μέχρι βαθειά ανατολικά πέρα από την όμορφη Κερύνεια. Κείνου του παράδεισου που μας καρτερά σκλαβωμένος να τον αγναντέψουμε ξανά από την αγαπημένη αυτή αυλή ανοιξιάτικο κι ολόλαμπρο μια Κυριακή της Λαμπρής, στον εσπερινό της Αγάπης ή στις 5 του Μάη στη Λιτανεία της Αγίας Ειρήνης.

Γιάγκος Α. Γιάγκου.

Πηγές: Σημαντικά βοηθήματα στην εργασία μου αυτή ήταν η αξιόλογη μελέτη της Καλλιόπης Χαρμαντά «Λάπηθος-Λάμπουσα-Καραβάς» από το βιβλίο «Καραβάς» Λευκωσία 1969. Καθώς και παρόμοιο άρθρο της που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό της Αδούλωτης Κερύνειας (Τεύχος 18, Φεβρ. 1987), το βιβλίο της Αθηνάς Ταρσούλη «Κύπρος» τόμος Α' Αθήναι 1955, το Χρονικό του Γ. Βουστρωνίου από το Β' τόμο της Μεσαιωνικής Βιβλιοθήκης και η άσβεστη φλόγα της προσμονής που καίει στα μάτια των Καραβιωτών.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

Στοιχειώδης εκπαίδευση

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας τα παιδιά της περιοχής παρακολουθούσαν μαθήματα στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου. Από το 1863 όμως λειτούργησε στον Καραβά χωριστό δημοτικό σχολείο κοντά στην εκκλησία της Ευαγγελίστριας. Η περιοχή εκεί ανήκε στο Μετόχι του Κύκκου. Αρχικά φοιτούσαν στο ίδιο σχολείο και μαθητές και μαθήτριες, πράγμα που αποτελούσε ανασταλτικό παράγοντα για τη φοίτηση μαθητριών. Οι γονείς ήταν πολύ διστακτικοί να στείλουν τα κορίτσια τους σε μικτό σχολείο. Και μόνο όταν λειτούργησε το 1883 χωριστό Παρθεναγωγείο με δασκάλα αυξήθηκε ο αριθμός των μαθητριών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 1880 φοιτούσαν στο Δημοτικό Σχολείο Καραβά 87 μαθητές και 3 μαθήτριες, ενώ το 1886 137 μαθητές και 53 μαθήτριες.

Τα πρώτα χρόνια το σχολείο ήταν μονοδιδάσκαλο. Το 1880 λειτουργεί με δυο δασκάλους και από το 1883 ως το 1903 διδάσκουν στο σχολείο δυο δάσκαλοι και μια δασκάλα. Από το 1893 ως το 1896 και από το 1903 ως το 1917 το Αρρεναγωγείο είναι τριδιδάσκαλο.

Στα χρόνια αυτά, τα πρώτα της Αγγλικής κατοχής, η κυβέρνηση επιχορηγούσε τα Δημοτικά Σχολεία μ' ένα ποσό και οι κάτοικοι συμπλήρωναν τους μισθούς των δασκάλων με εθελοντική εισφορά! Είναι χαρακτηριστικό ότι δεν επιχορηγούνταν τα σχολεία όταν η αποικιακή κυβέρνηση δεν ενέκρινε τη σύνθεση του προσωπικού ή τον τρόπο διορισμού των δασκάλων. Αξίζει επίσης να σημειωθεί

Η Β' Αστική Σχολή Καραβά (φωτ. Μάιος 88).

ότι ο μισθός των δασκάλων ποικίλλει ανάλογα με τα προσόντα, το φύλο, τα έτη υπηρεσίας και την οικονομική ευρωστία των κατοίκων. Η εθελοντική εισφορά των κατοίκων είναι πάντα μεγαλύτερη από την κυβερνητική επιχορήγηση.

Σε κάθε δάσκαλο αγαλογούσαν 60-80 μαθητές, για να μπορεί δε να γίνει μάθημα χρησιμοποιούσαν την αλληλοδιδασκτική μέθοδο· οι μεγάλοι μαθητές βοηθούσαν τους μικρότερους.

Από το 1930 περίπου το Αρρεναγωγείο μεταστεγάζεται σε νέο κτίριο στον κύριο δρόμο Καραβά-Λαπήθου. Γύρω στο 1940 δε, σε παραπλήσια περιοχή με το Αρρεναγωγείο ανεγείρεται το Παρθεναγωγείο.

Όταν με απόφαση της αποικιακής κυβέρνησης γύρω στα 1945 ενοποιήθηκαν τα Αρρεναγωγεία με τα Παρθεναγωγεία κι έγινε μικτή η φοίτηση, στο πρώην Αρρεναγωγείο στεγάζονταν οι Δ', Ε' Στ' τάξεις και στο πρώην Παρθεναγωγείο οι Α', Β' και Γ' τάξεις.

Στα χρόνια της ανεξαρτησίας, από το 1960 ως το 1974, στον Καραβά λειτουργούσαν δυο Δημοτικά Σχολεία· η Α' Αστική Σχολή στο παλιό Αρρεναγωγείο και η Β' Αστική στο παλιό Παρθεναγωγείο.

Μέση Εκπαίδευση

Το 19ο αιώνα λειτουργούσε στη μονή της Αχειροποιήτου Ελληνική Σχολή ή Σχολαρχείο. Έτσι αρκετά παιδιά από τη Λάπηθο, τον Καραβά και τα γύρω χωριά έπαιρναν πνευματικά εφόδια είτε για να συνεχίσουν τις σπουδές τους στη Λευκωσία και την Αθήνα, είτε για ν' αποτελέσουν πνευματικούς στυλοβάτες της περιοχής. Μαθητές της ανώτερης αυτής σχολής, αφού συμπλήρωναν τις σπουδές τους επέστρεφαν και δίδασκαν στα σχολεία της γενέτειράς τους. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά το Μιχαήλ Τσιάκκα, το Νικόλαο Καλαβά, το Γεώργιο Σπουρδή, το Χριστόδουλο Αλετρά, το Γρηγόρη Σπανούδη.

Τον Άυγουστο του 1910 ιδρύθηκε η Ανώτερη Σχολή Λαπήθου και Καραβά, που λειτούργησε όμως μόνο δυο χρόνια. Τα μέλη της Επιτροπείας, προύχοντες και δάσκαλοι των δυο κωμοπόλεων, διαφώνησαν και η θαυμασία, πρωτοποριακή πρωτοβουλία βρήκε άδοξο τέλος. Από το 1917 λειτούργησε ανώτερη σχολή στη Λάπηθο κι εκεί φοιτούσαν οι Καραβιώτες μαθητές. Η Σχολή αυτή εξελίχτηκε σταδιακά στο Γυμνάσιο Λαπήθου, που μόρφωσε τις νεότερες γενιές.

Για σύντομο χρονικό διάστημα, από το 1920 ως το 1922, λειτούργησε στον Καραβά ιδιωτική ανώτερη σχολή με ιδιοκτήτη το δάσκαλο Νικόλαο Ξενή. Στη δεκαετία του 1930 ιδρύθηκε στον Καραβά ανώτερη Αγγλική Σχολή με ιδιοκτήτη-διευθυντή το Σάββα Σεργίου. Κύριο έργο του σχολείου ήταν η διδασκαλία της Αγγλικής γλώσσας. Το 1933 η Σχολή είχε 35 μαθητές και το 1936 42.

Ιδιωτική σχολή Μέσης Παιδείας, η Σχολή Καραβία, λειτουργούσε επίσης στον Καραβά πριν από την εισβολή.

Η τουρκική εισβολή διάκοψε κι εδώ την παραπέρα ανάπτυξη. Βουβάθηκαν τα σχολεία κι οι εκκλησιές, έκλεισε το μοναστήρι της Αχειροποιήτου.

Είναι όμως εκεί και μας προσμένουν· προσμένουν τα παιδιά τους για να συνεχίσουν μαζί την ανοδική τους πορεία.

**Το διδακτικό προσωπικό του Δημοτικού Σχολείου Καραβά
κατά την περίοδο 1886-1902
(Ιστορικές πληροφορίες)**

Σχολικό έτος 1886-1887

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Ιωάννης Κωνσταντινίδης	£30.0.0			137 μαθητές
Σάββας Αντωνιάδης	£10.0.0			
Αναστασία Χαράλαμπου				53 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1887-1888

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Ιωάννης Κωνσταντινίδης	£30.0.0	£20.0.0	£22.0.0	115 μαθητές
Σάββας Αντωνίου	£12.0.0			
Ειρήνη Αντωνίου	£24.0.0	£16.0.0	£10.0.0	50 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1888-1889

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Ιωάννης Κ. Αγγλέζος	£30.0.0	£18.0.0	£23.0.0	152 μαθητές
Αθανάσιος Τριανταφυλλίδης	£11.0.0			
Ειρήνη Αντωνίου	£25.0.0	£16.0.0	£9.0.0	57 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1889-1890

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Ιωάννης Κ. Αγγλέζος	£31.6.6	£20.0.0	£27.0.0	145 μαθητές
Γιώργος Σπουρδής	£15.13.3			
Πολυξένη Χαράλαμπου	£21.10.0	£13.10.0	£8.0.0	56 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1890-1891

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Ιωάννης Κ. Αγγεζος	£30.0.0	£22.0.0	£26.0.0	163 μαθητές
Γιώργος Σπουρδής	£18.0.0			
Πολυξένη Χαράλαμπου	£24.0.0	£12.0.0	£12.0.0	50 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1892-1893

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Μιχαήλ Γρηγορίου	£24.10.0	£20.0.0	£26.10.0	131 μαθητές
Γεώργιος Σπουρδής	£22.0.0			
Μαρία Χρίστου	£22.0.0	£9.0.0	£13.0.0	61 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1893-1894: Το Αρρεναγωγείο χωρίς κυβερνητική επιχορήγηση

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Μιχαήλ Γρηγορίου	£20.0.0			84 μαθητές
Ιωάννης Χατζηκυπριανού	£16.0.0			
Γεώργιος Σπουρδής	£15.0.0			55 μαθητές
Μαρία Χρίστου	£22.10.0	£10.0.0	£12.0.0	60 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1894-1895

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Μιχαήλ Γρηγορίου	£27.1.0	£5.3.0	£58.0.0	160 μαθητές
Γεώργιος Σπουρδής	£23.1.0			
Ιωάννης Χατζηκυπριανού	£23.1.0			
Αθανάσιος Τριανταφυλλίδης	£13.12.0	£7.12.0	£6.0.0	62 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1895-1896

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Μιχαήλ Γρηγορίου	£22.13.3	£23.0.0	£43.0.0	154 μαθητές
Γεώργιος Σπουρδής	£21.13.3			

Ιωάννης Χατζηκυπριανού	£21.13.3			
Αθανάσιος Τριανταφυλλίδης	£10.0.0	£8.0.0	£2.0.0	45 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1896-1897

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Ευάγγελος Ιωαννίδης	£38.10.0			145 μαθητές
Νικόλας Καλαβάς	£30.12.0			
Ευαγγελία Μιχαήλ	£29.10.0			80 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1897-1898

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Ευάγγελος Ιωαννίδης	£39.10.0	£13.10.0	£26.0.0	136 μαθητές
Νικόλαος Καλαβάς	£28.10.0	£11.10.0	£17.0.0	
Κυριακή Νικολάου	£26.0.0	£11.0.0	£15.0.0	91 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1898-1899

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Μιχαήλ Τσιάκκας	£42.0.0	£12.0.0	£30.0.0	119 μαθητές
Γεώργιος Σπουρδής	£26.0.0	£10.0.0	£16.0.0	
Κυριακή Νικολάου	£29.0.0	£11.0.0	£18.0.0	76 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1899-1900

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Μιχαήλ Τσιάκκας	£42.7.0	£12.7.0	£30.0.0	141 μαθητές
Γεώργιος Σπουρδής	£23.19.5	£9.19.5	£14.0.0	
Κυριακή Νικολάου	£25.18.0	£9.18.0	£16.0.0	82 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1900-1901

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Μιχαήλ Τσιάκκας	£42.7.5	£12.7.0	£30.0.0	141 μαθητές
Γεώργιος Σπουρδής	£27.0.0	£10.0.0	£17.0.0	
Κυριακή Νικολάου	£25.10.0	£10.0.0	£15.10.0	82 μαθήτριες

Σχολικό έτος 1901-1902

Διδακτικό προσωπικό	Ετήσιες απολαβές	Κυβερνητική επιχορήγηση	Εθελοντική εισφορά	Σύνολο μαθητών
Μιχαήλ Τσιάκκας	£42.8.0	£12.8.0	£30.0.0	126 μαθητές
Νικόλαος Ξενή	£27.0.0	£9.0.0	£18.0.0	
Κυριακή Νικολάου	£26.0.0	£10.0.0	£16.0.0	67 μαθήτριες

Σημείωση: Για την περίοδο που αναφέρονται οι πιο πάνω πληροφορίες η λίρα υποδιαιρείτο σε 20 σελίνια ή 180 γρόσια. Έτσι ο συμμιγής αριθμός £42.7.5 σημαίνει 42 λίρες - 7 σελίνια - 5 γρόσια.

Πίτσα Πρωτοπαπά

Πηγές:

1. «Τα πρώτα σχολεία του Καραβά», Ιωάννη Χαρμαντά, βιβλίο ΚΑΡΑΒΑΣ, Λευκωσία 1969
2. «Τα κατεχόμενα Γυμνάσιά μας»
3. Blue books
4. Προφορικές μαρτυρίες

Ο Μιχαήλ Τσιάκκας ο οποίος διετέλεσε δάσκαλος στον Καραβά την περίοδο 1899-1917.

ΤΟ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

Με την έλευση των Άγγλων στην Κύπρο το 1878 εισάγεται μεταξύ πολλών άλλων διοικητικών καινοτομιών διακυβερνήσεως και ο θεσμός των Δήμων, που έμελλε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην πολιτική, οικονομική και κοινωνική ανέλιξη, την ανάπτυξη και εξωραϊσμό των πόλεων και μεγάλων αγροτικών κέντρων της υπαίθρου.

Η λειτουργία του θεσμού των Δήμων στην Κύπρο τίθεται σε ισχύ με την έκδοση της «Περί Δημοτικών Συμβουλίων Επιταγής» αρ. III του 1880.

Με τον Περί Δημοτικών Συμβουλίων Νόμο παρείχεται το δικαίωμα και η εξουσία στο Μεγάλο Αρμοστή όπως, ύστερα από αίτηση προς αυτόν από μέρους οικοδεσποτών, κατοίκων πόλης ή χωριού, ή πολλών πόλεων ή χωριών μαζί, που γειτνιάζουν μεταξύ τους ή από μέρους οποιωνδήποτε κατοίκων τους να εγκρίνει, με τη συγκατάθεση του Νομοθετικού Συμβουλίου, τη σύσταση Δημαρχείου και την παροχή δικαιώματος στους κατοίκους του να έχουν Δημοτικό Συμβούλιο.

Η έμφυτη προοδευτικότητα των κατοίκων της Κοινότητας Καραβά και η έντονη επιθυμία τους για την πρόοδο, εξωραϊσμό και ανάπτυξη της κοινότητάς τους εκδηλώνεται έμπρακτα με την άμεση και ομόθυμη υιοθέτηση των προνοιών του περί Δημοτικών Συμβουλίων Νόμου, για τη σύσταση και λειτουργία Δημαρχείου στον Καραβά, υποβάλλοντας μαζί με τους κατοίκους των γειτονικών χωριών Παλαισόφου, Ελιάς και Φτερύχων σχετική αίτηση προς την Κυβέρνηση.

Με το υπ' αρ. 20 Διάταγμα του Μεγάλου Αρμοστή, που δημοσιεύτηκε στην υπ' αρ. 133 Εφημερίδα της Κυβερνήσεως με ημερομηνία 7.6.1884, ο Καραβάς ανακηρύσσεται σε Δημαρχείο από τις 7 Ιουνίου, 1884.

Το 1933 τα χωριά Μότιδες, Παλαιόσοφος, Φτέρυχα και Ελιά απεσχίσθησαν από τα Δημοτικά όρια Καραβά και απετέλεσαν έκτοτε χωριστές Κοινότητες με δικούς τους Κοινοτάρχεες.

Εκλογή Δημοτικών Συμβούλων

Αρχικά οι πρόνοιες του Νόμου που αφορούσαν την εκλογή των Δημοτικών Συμβουλίων προέβλεπαν ότι, για να μπορεί ένας να είναι Δημοτικός Σύμβουλος έπρεπε να είναι ενήλικας άρρενας Οθωμανός ή Βρεττανός υπήκοος, ο οποίος κατά την τελευταία ημέρα του μηνός Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους κατείχε καθ' όλο το διάστημα των προηγούμενων δώδεκα μηνών, οικία, αποθήκη, εμπορικό γραφείο, εργαστήρι ή άλλα κτίρια ή μέρος τούτων μέσα στα Δημοτικά όρια, και ο οποίος κατά τη διάρκεια της τοιαύτης κατοχής διέμενε μέσα στα Δημοτικά όρια ή σε απόσταση τριών Αγγλικών μιλίων και είχε πληρώσει μέχρι της τελευταίας ημέρας του μηνός Δεκεμβρίου όλους τους υπ' αυτού οφειλομένους μέχρι του προηγούμενου Σεπτεμβρίου φόρους για τα ούτω υπ' αυτού κατεχόμενα κτήματα ή μέρος των κτημάτων.

Εκτός απ' αυτά, απαραίτητη προϋπόθεση για την εκλογή οιοδήποτε στη θέση Προέδρου, Αντιπροέδρου και/ή Δημοτικού Συμβούλου, έπρεπε να είναι γραμμένος στον εκλογικό κατάλογο και να είχε φορολογηθεί πάνω σε κτήμα που απέφερε ετήσιο εισόδημα όχι λιγότερο από £20, για την περίπτωση πόλης που ο πληθυσμός της υπερέβαινε τις 5.000 κατοίκους, και ετήσιο εισόδημα £10, για την περίπτωση πόλης που είχε πληθυσμό λιγότερο των 5.000 κατοίκων. Πρέπει να σημειωθεί ότι κάθε εκλογέας μπορούσε να δίδει τόσες ψήφους σε ένα υποψήφιο όσα και τα συμπληρωθησόμενα κενά ή να τις διαμοιράζει μεταξύ των υποψηφίων ανάμεσα με τις προτιμήσεις του.

Το 1933 με διάταγμα του Κυβερνήτη οι περί εκλογής Δημοτικών Συμβουλίων διατάξεις τροποποιήθηκαν εις τρόπον ώστε για να μπορεί ένας να εκλεγεί Δημοτικός Σύμβουλος έπρεπε να είναι γραμμένος στον εκλογικό κατάλογο και καταχωρισμένος ως ιδιοκτήτης ακίνητης περιουσίας που βρίσκεται μέσα στα Δημοτικά όρια του Δήμου και η αξία της οποίας, θα είναι £100 και άνω.

Οι περί Δημοτικών Συμβουλίων διατάξεις υπέστησαν έκτοτε αλληπάλληλες τροποποιήσεις σε τρόπον ώστε οι ισχύουσες σήμερα να προβλέπουν την παροχή δικαιώματος ψήφου σε κάθε πολίτη της Δημοκρατίας ο οποίος έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του και είναι εγγεγραμμένος στον εκλογικό κατάλογο που τηρείται σύμφωνα και για τους σκοπούς του περί Δήμων Νόμου και είναι δημότης του τοιούτου Δήμου.

Οι εκάστοτε Δήμαρχοι

Οι κατά χρονολογική σειρά χρηματίσαντες Δήμαρχοι και/ ή Πρόεδροι του Δημοτικού Συμβουλίου Καραβά έχουν ως εξής:-

Ονοματεπώνυμο Δημάρχου	Περίοδος Θητείας
1. Κυπριανός Π. Δουβλιά (Δακτυλιάδης)	7.6.1884 - 2. 8.1887
2. Γαβριήλ Φυλακτού	2.8.1887 - 16. 5.1888
3. Ιάκωβος Γεωργίου	16.5.1888 - 2. 3.1892
4. Κυπριανός Δακτυλιάδης	2.3.1892 - 29. 4.1897
5. Μιχαήλ Κωνσταντινίδης	29.4.1897 - 29. 9.1900

6. Νικόλαος Παρασκευά	29.9.1900 - 10.12.1903
7. Μιχαήλ Τζιάκας	10.12.1903 - 16. 4.1908
8. Γρηγόριος Χ΄΄ Λάμπρου	16.4.1908 - 31. 3.1926
9. Κωνσταντίνος Χ΄΄ Αλεξάνδρου	31.3.1926 - 8. 5.1927
10. Χριστόδουλος Χ΄΄ Κυριάκου	8.5.1927 - 8. 2.1933
11. Γεώργιος Χ΄΄ Γρηγορίου	8.2.1933 - 1. 6.1946
12. Δημήτριος Ν. Λαΐος	1.6.1946 - 1. 6.1949
13. Λοΐζος Κ. Ψάθας	1.6.1949 - 1. 6.1953
14. Παναγιώτης Ν. Καλαβάς	1.6.1953 - 31.12.1962
15. Χριστόφορος Κυθραιώτης Έπαρχος Λευκωσίας και Κυρηνείας	1.1.1963 - 19.12.1964
16. Κώστας Μ. Στεφανίδης Βοηθός Έπαρχος Κυρηνείας	1.1.1963 - 19.12.1964
17. Ιωάννης Χαρμαντάς	19.12.1964 - 23. 7.1970
18. Φιλόθεος Χατζηδαμιανού	23.7.1970 -

Κατάργηση του περί Δήμων Νόμου και κήρυξη των Δήμων σε Συμβούλια Βελιτώσεως

Λόγω συνταγματικών διατάξεων η ισχύς του περί Δήμων Νόμου, Κεφ. 240, εξέπνευσε στις 31.12.1962 και ως εκ τούτου η μεν περιουσία των Δήμων περιήλθε στη Δημοκρατία σαν αδέσποτη ιδιοκτησία (bona vacantia) η δε διαχείριση των δημοτικών ζητημάτων, στην περίπτωση Καραβά, ανατέθηκε προσωρινά από τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ΄ στον Έπαρχο Λευκωσίας-Κερύνειας κ. Χριστόφορο Κυθραιώτη και το Δημοτικό Γραμματέα κ. Ηρακλή Χατζηδαμιανού μέχρι τις 29 Αυγούστου 1963 ότε όλοι οι Δήμοι, δυνάμει του υπ΄ αρ. 494 Διατάγματος του Υπουργικού Συμβουλίου, που δημοσιεύτηκε στην υπ΄ αρ. 276 επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας, ημερ. 26.9.1963, εκηρύχθησαν σε Συμβούλια Αναπτύξεως. Η διοίκησή τους ανατέθηκε σε Συμβούλια, που διόρισε το Υπουργικό Συμβούλιο και στα οποία προήδρευαν οι οικείοι Έπαρχοι και/ή Αντιπρόσωποι των.

Επαναφορά της ισχύος του περί Δήμων Νόμου

Ο Νόμος των Συμβουλίων Αναπτύξεως, στην περίπτωση των πρώην Δήμων, αντικαταστάθηκε από το νέο περί Δήμων Νόμο αρ. 64 του 1964, που δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας με αρ. 370 και ημερομηνία 1.12.1964, και έτσι οι Δήμοι επανέκτησαν τη νομική τους ιδιότητα.

Από τη Βουλή των Αντιπροσώπων ψηφίστηκε ο νέος περί Δήμων Νόμος αρ. 111 του 1985 που δημοσιεύτηκε στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας με αρ. 2082 και ημερ. 18.10.1985.

Καθήκοντα, ευθύνες και υποχρεώσεις των Δημοτικών Συμβουλίων

Τα καθήκοντα, οι ευθύνες και οι υποχρεώσεις των Δημοτικών Συμβουλίων, σαν Διοικητικών Οργάνων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, είναι πραγματικά τεράστιες και ποικίλλουν ανάλογα με την έκταση των αναγκών και των οικονομικών

δυνατοτήτων εκάστου Δήμου.

Έχουν, δηλαδή, να επιληφθούν πολλαπλών και αρκετά σοβαρών ζητημάτων αφορώντων την καθαριότητα, την υγεία, τη διάνοιξη, ασφάλτωση και συντήρηση δρόμων, τον οδικό φωτισμό, τη ρύθμιση της τροχαίας, τη ρυμοτομία της πόλης, την ύδρευση, την ανέγερση κατάλληλων υποστατικών για τη στέγαση των Δημοτικών Υπηρεσιών, Δημ. Αγορών, Δημ. Σφαγείου κ.ά., τη δημιουργία Δημοτικών Κήπων και γενικά τον εξωραϊσμό και ανάπτυξη της πόλης.

Πλην των υπό του Νόμου προβλεπομένων υποχρεώσεων οι Δήμοι αναλαμβάνουν και την ευθύνη διοργανώσεως εθνικών, πολιτιστικών και καλλιτεχνικών λαϊκών εκδηλώσεων, σε συνεργασία με άλλες αρμόδιες αρχές, σωματεία και οργανώσεις της πόλης.

Δυστυχώς, οι ευγενείς αυτές προσπάθειες ανεστάλησαν ύστερα από τη βάρβαρη Τουρκική εισβολή και κατοχή του 36% του Κυπριακού εδάφους, που είχε σαν επίκεντρο των στρατιωτικών επιχειρήσεων το «Πέντε Μίλι» στον Καραβά με όλες τις γνωστές οδυνηρές συνέπειες.

Το Γραφείο του Δήμου μεταφέρθηκε προσωρινά στη Λεμεσό όπου και συνεχίζει αταμάτητα τη λειτουργία του, με το υπαλληλικό προσωπικό του απασχολούμενο στη Δημόσια Υπηρεσία και με ακμαίο το φρόνημα και αλώβητη την πίστη και προσδοκία της απολύτρωσης και του γυρισμού.

Ηρακλής Χατζηδαμιανού

Σημείωση

Επειδή το κείμενο του κ. Ηρακλή Χ΄΄ Δαμιανού γράφτηκε πριν το διορισμό από τη κυβέρνηση νέων δημοτικών συμβουλίων για τους κατεχόμενους Δήμους, η συντακτική επιτροπή θεωρεί σκόπιμο να συμπληρώσει τα ακόλουθα:

Με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου που δημοσιεύτηκε στην επίσημη εφημερίδα της Κυβέρνησης αρ. 2245 ημερ. 17 Ιουλίου 1987 διορίστηκε νέο Δημοτικό Συμβούλιο Καραβά με αντιπροσώπους που υπέδειξαν τα τέσσερα κοινοβουλευτικά κόμματα. Τα πέντε μέλη του δημοτικού συμβουλίου που διορίστηκαν είναι οι ακόλουθοι:

1. Φιλόθεος Χατζηδαμιανού (ΔΗΣΥ)
2. Νίκος Παπαπέτρου (ΔΗΣΥ)
3. Κώστας Νεοφύτου (ΔΗΚΟ)
4. Σάββας Μαύρος (ΑΚΕΛ)
5. Κυριάκος Ιωαννίδης (ΕΔΕΚ)

Την προεδρία του Δημοτικού συμβουλίου με απόφαση της Κυβέρνησης έχουν αναλάβει από την 1η Μαΐου 1988 εκ περιτροπής ο κάθε ένας από τα μέλη του συμβουλίου που διορίστηκαν για περίοδο δυο μηνών, μέχρι να οριστεί από την κυβέρνηση η ημερομηνία που θα διεξαχθούν εκλογές για ανάδειξη νέου Δημάρχου και Δημοτικού Συμβουλίου Καραβά.

«Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ»

ΠΕΡΙΧΩΡΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

Εισαγωγή

Νοτιανατολικά του Καραβά, στην περιφέρεια ενός πευκόφυτου λόφου, του Πενταδάκτυλου, βρίσκονται τέσσερα γραφικά χωριά. Τα χωριά αυτά είναι οι Μότιδες, Ελιά, Παλιόσοφος και Φτέρυχα. Στην πρώτη μας έκδοση δημοσιεύουμε δύο συνεργασίες που πήραμε για τα χωριά Φτέρυχα και Μότιδες. Προγραμματίζουμε στη επόμενη μας έκδοση να παρουσιάσουμε τα άλλα δυο χωριά, τον Παλιόσοφο και την Ελιά.

Το χωριό «ΦΤΕΡΥΧΑ»

Τα Φτέρυχα βρίσκονται στην περιφέρεια ενός πευκόφυτου ως πριν την εισβολή λόφου, γνωστού με το όνομα «βουνός του Κουσεϊνη». Δεν πρέπει να μας παραξενεύει το τουρκικό όνομα του λόφου, αφού το γειτονικό χωριό Ελιά, στα χρόνια της τουρκοκρατίας, ήταν τσιφλίκι (αγρόκτημα) στην κατοχή Τούρκων αγάδων.

Τα Φτέρυχα βρίσκονται σε μια πλαγιά της οροσειράς του Πενταδάκτυλου με πανοραμική τη θέα της θάλασσας, που είναι μόλις τρία χιλιόμετρα μακριά. Είναι κυριολεκτικά πνιγμένο το χωριό μέσα στο ασημί χρώμα της ελιάς και το βαθυπράσινο χρώμα της χαρουπιάς, των λεμονιών και των κυπαρισσιών. Το χωριό όμως βρισκόταν στις καλύτερες ώρες του το Γενάρη, όταν ήταν ανθισμένες οι πολυάριθμες αμυγδαλιές. Το τοπίο τότε έπαιρνε μια όψη γιορταστική που έλκυε πολλούς επισκέπτες, ξένους και Κύπριους (Κερυνειώτες, Λευκωσιάτες κλπ.). Ανάμεσα στα χαμηλά και ταπεινά σπιτάκια του χωριού, καμιά τριανταριά όλα κι όλα, ξεχώριζε η εκκλησία του Αποστόλου Πέτρου και Παύλου. Ήταν σχετικά νέα εκκλησία. Κτίστηκε γύρω στα 1930, την ίδια εποχή που κτίστηκε και το σχολείο. Γίόρταζε στις 29 του Ιούνη και αρκετοί κάτοικοι από τα γύρω χωριά έρχονταν προσκυνητές στη χάρη των δύο αποστόλων. Για πάρα πολλά χρόνια και μέχρι την εισβολή ιερέας ήταν ο παπα-Αριστοτέλης, που λειτουργούσε εκ περιτροπής και στον Άγιο Νικόλαο στην Ελιά και στην Αγία Παρασκευή στον Παλιόσοφο. Κάθε τρεις Κυριακές χτυπούσε το σήμαντρο κι αργότερα, όταν εγκαταστάθηκε, η καμπάνα που μάζευε στην εκκλησία όλους τους κατοίκους. Εκ περιτροπής γιορτάζονταν στα τρία χωριά και οι μεγάλες γιορτές: Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, Θεοφάνεια, Λαμπρή κ.ά. Και τότε συγκεντρώνονταν στην εκκλησία που λειτουργούσε οι κάτοικοι και των τριών χωριών, που ήταν γύρω στους τρακόσιους. Υπάρχουν πληροφορίες ότι σήμερα η εκκλησία λεηλατήθηκε και κλάπηκαν οι εικόνες.

Δίπλα από την εκκλησία είναι το σχολείο που έχει μόνο μια αίθουσα, αρκετά ευρύχωρη. Πολύ κοντά είναι και η κατοικία που έμενε ο δάσκαλος. Οι δάσκαλοι που εργάστηκαν στο χωριό τα τελευταία 50 χρόνια ήταν με τη σειρά οι πιο κάτω: Κύπρος Προεστός, Κώστας Τσιρτσιπής, Γεώργιος Γεωργιάδης, Κώστας Παπαδημητρίου, Γρηγόριος Ορφανίδης, Λάκης Τσαγγαρίδης, Νίκος Δραμιώτης, Ιωάννης Μενελάου και Στέλιος Παναγίδης.

Στο σχολείο έρχονταν και οι μαθητές της Ελιάς που ήταν 5-6. Έρχονταν περπατητοί -η απόσταση είναι 1,5 χιλιόμετρο- με το μεσημεριανό τους σ' ένα καλάθι, γιατί τότε τα μαθήματα συνεχίζονταν και το απόγευμα. Λίγα χρόνια

πριν την εισβολή μειώθηκε πολύ ο αριθμός των μαθητών και το σχολείο έκλεισε. Οι μαθητές τότε μεταφέρονταν με ταξί στο σχολείο του Καραβά. Όπως μας έλεγαν οι γονείς μας, κι εκείνοι στον Καραβά πήγαιναν σχολείο, μόνο που εκείνοι πήγαιναν περπατητοί. Ήταν η εποχή που στα Φτέρυχα δεν είχε σχολείο.

Το κλείσιμο του σχολείου προκάλεσε θλίψη στους κατοίκους, γιατί το θεώρησαν σαν δείγμα μαρασμού και διάλυσης του χωριού. Έτυχε να ακούσω τον Επιθεωρητή, που πήγε στα Φτέρυχα για να διευθετήσει το κλείσιμο του σχολείου, να διηγείται σε δασκάλους σε κάποιο συνέδριο, πως είδε τον Κοινοτάρχη και μερικούς γέρους που παρευρίσκονταν να δακρύζουν όταν άκουσαν πως ήταν απόφαση του Υπουργείου Παιδείας να κλείσει το σχολείο. Πού να ξεραν τι θα γινόταν το καλοκαίρι του 1974, λίγα χρόνια πιο ύστερα:

Πριν την εισβολή μερικοί ξένοι αλλά και Λευκωσιάτες έκτισαν εξοχικά σπίτια στην περιοχή του χωριού. Ανάμεσά τους ξεχώριζε το αρχοντικό της Αγγλίδας Ρότζερς Λη, όπου την πρώτη μέρα της εισβολής Τούρκοι στρατιώτες συγκέντρωσαν όλους τους χωριανούς και ξένους που κατάφυγαν στα Φτέρυχα. Σήμερα οι εισβολείς άλλαξαν το όνομα του χωριού. Το ονόμασαν Ιλκάζ.

Από κάποια εγκλωβισμένη στην Κερύνεια, που επισκέφτηκε πρόσφατα το χωριό, μάθαμε ότι μερικά σπίτια είναι κατοικημένα. Το καλοκαίρι του 1974 ζούσαν στο χωριό γύρω στις είκοσι οικογένειες. Οι περισσότεροι κάτοικοι ήταν ηλικιωμένοι. Τα παιδιά τους, αφού παντρεύτηκαν, εγκαταστάθηκαν σ' άλλες κοινότητες είτε γιατί το απαιτούσε η εργασία τους είτε για να μπορέσουν να μορφώσουν πιο εύκολα τα παιδιά τους. Η έλλειψη τακτικής συγκοινωνίας ήταν το σοβαρότερο πρόβλημα που αντιμετώπιζαν οι κάτοικοι. Αρκετοί, που δεν μπορούσαν ή δεν ήθελαν να εγκαταλείψουν το χωριό, αναγκάζονταν να πηγαίνουν περπατητοί στον Καραβά ή αλλού για να εργαστούν και το βράδυ κουρασμένοι να επιστρέψουν πάλι με τα πόδια. Υπήρχε όμως στο χωριό από παλιά τηλέφωνο, ρεύμα, ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι, τιμεντένια αυλάκια για το πότισμα των περιβολιών και πρόσφατα διασωληνωμένο νερό στα σπίτια. Όλα αυτά τα έργα οφείλονται στους φιλόπονους κατοίκους, που πολλές φορές πρόσφεραν πρόθυμα εθελοντική εργασία, αλλά και στη δραστήρια χωριτική Αρχή που πρόεδρός της ήταν για πολλά χρόνια ο κ. Γιάννης Ψωμάς. Στα χρόνια της τουρκικής ανταρσίας (1963) οι Τούρκοι είχαν καταλάβει τα υψώματα που βρίσκονται πάνω από το χωριό και ύψωσαν και τη σημαία τους στην «Κουρτέλλα». Μέχρι να γίνει η επιχείρηση στον Πενταδάχτυλο το Μάρτη του 1964 -πηρε μέρος και ομάδα από το χωριό- και να αναγκαστούν οι Τούρκοι να υποχωρήσουν, οι κάτοικοι εγκατέστησαν σκοπιές πάνω σε εικοσιτετράωρη βάση για προστασία του χωριού. Κι ήταν μεγάλη η συγκίνησή τους όταν το πρωί που έγινε η επιχείρηση είδαν στην «Κουρτέλλα» να κυματίζει η ελληνική σημαία.

Σήμερα οι κάτοικοι των Φτερύχων είναι διασκορπισμένοι σε διάφορες κοινότητες στην ελεύθερη Κύπρο. Μερικοί ηλικιωμένοι έχουν πεθάνει με τον καημό της προσφυγιάς και χωρίς ν' αξιωθούν να ξαναδούν το σπίτι τους και το χωριό τους. Οι υπόλοιποι ζούμε με τον πόνο αγνοουμένων αγαπητών προσώπων (τέσσερις κάτοικοι είναι αγνοούμενοι) και τη νοσταλγία του μικρού μα όμορφου χωριού μας που 'ναι μέσα μας μια ανοικτή πληγή.

Περιμένουμε κι ελπίζουμε πως η μέρα του γυρισμού θα 'ρθει, γιατί η αδικία δεν μπορεί να κρατήσει για πάντα. Και θα 'ναι μια μέρα που οι αμυγδαλιές θα 'ναι ανθισμένες.

Χριστάκης Ψωμάς

Το χωριό «ΜΟΤΙΔΕΣ»

Το χωριό «Μότιδες» ήταν το πιο μικρό και το πιο κοντινό χωριό προς την κωμόπολη Καραβά.

Η προέλευση της ονομασίας του χωριού Μότιδες δεν είναι επακριβώς γνωστή. Υπάρχουν μερικές εκδοχές και ίσως οι πιο πιθανές είναι οι εξής: Επειδή το χωριό είναι κτισμένο μεταξύ δυο λόφων, υπήρχε η άποψη ότι το χωριό μπορεί να πήρε το όνομά του από την ιταλική λέξη «Μόντε» που σημαίνει βουνό. Άλλη εκδοχή είναι ότι στα δυτικά του χωριού υπήρχε κάποιο μικρό εργαστήρι που έφτιαχναν πήλινα αγγεία, τους γνωστούς «Μπότιδες». Το χώμα στην περιοχή ήταν πολύ αργιλωδες και δε χρειαζόταν μεγάλη επεξεργασία για τα πήλινα αυτά αγγεία που τα χρησιμοποιούσαν για το πόσιμο νερό.

Μια τρίτη εκδοχή αναφέρει ο Νέαρχος Κληρίδης στο βιβλίο του «Χωριά και Πολιτείες της Κύπρου». Ο μικρός αυτός οικισμός κοντά στην κωμόπολη Καραβά χρωστά το όνομά του στους πρώτους οικιστές του που είχαν το όνομα «Μότιδες» (ξενική ονομασία). Η ονομασία αυτή είχε σχέση με το επάγγελμά τους που ήταν να επισκέπτονται τα κτήματα των γεωργών και να εκτιμούν το ποσό των προϊόντων που θα έπαιρναν για σκοπούς φορολογίας. Είναι γνωστό πως στα χρόνια της Τουρκοκρατίας οι γεωργοί πλήρωναν για κάθε προϊόν 1/10 της σοδιάς τους σαν φόρο στην κυβέρνηση. Αυτό ήταν υποχρεωτικό για όλα τα κύρια προϊόντα των κατοίκων. Στο χωριό Μότιδες έμεναν λοιπόν αυτοί οι ειδικοί εκτιμητές που τους ονόμαζαν «Καστελλάνους» ή «Τατσιάρηδες» που μαζί με τον προεστό του χωριού έπρεπε να εκτιμήσουν την ποσότητα των προϊόντων και να επιβάλουν τη φορολογία στον κάθε γεωργό. Από το όνομα αυτών λοιπόν των ανθρώπων πήρε και το χωριό το όνομα Μότιδες.

Το χωριό ίσως κάποτε να ήταν «τσιφλίκι» και να είχε το αρχοντικό του εκεί κάποιος πλούσιος. Η εκδοχή αυτή πηγάζει από το γεγονός ύπαρξης ενός μισογκρεμισμένου μεγάλου σπιτιού στο οποίο ξεχωρίζαν μεγάλα δωμάτια με καμάρες. Σε μερικά από τα δωμάτια υπήρχαν μεγάλα πιθάρια στα οποία αποθηκεύετο ελαιόλαδο.

Στο χωριό τα πολύ παλιά χρόνια λειτουργούσε ελαιόμυλος, ο οποίος σταμάτησε τη λειτουργία του γύρω στα τέλη του 19ου αιώνα περίπου.

Βασικά προϊόντα του χωριού ήταν οι ελιές, τα λεμόνια και τα αμύγδαλα. Τα τελευταία χρόνια πριν την εισβολή η λεμονοκαλλιέργεια επεκτάθηκε με γοργό ρυθμό σε πολλές περιοχές του χωριού.

Το χωριό εκκλησιαστικά υπαγόταν στην ενορία του Αγίου Γεωργίου Καραβά. Τα παιδιά φοιτούσαν συνήθως στο Δημοτικό σχολείο Παλιοσόφου ή στα Δημοτικά σχολεία Καραβά.

Την περίοδο πριν την εισβολή το χωριό πήρε μια ξεχωριστή ανάπτυξη, αφού σιγά-σιγά ξεκίνησαν να κτίζονται καινούργια σπίτια. Πολλοί ξένοι που αγάπησαν την ομορφιά του τοπίου αγόρασαν περιουσίες στο χωριό και έκτισαν εξοχικά σπίτια.

Στο χωριό πριν την εισβολή κατοικούσαν γύρω στα 50 άτομα που απολάμβαναν το ήσυχο μαγευτικό περιβάλλον κοντά στην ομορφιά της φύσης.

Στο σημείο αυτό θάθελα να αναφέρω ότι στο χωριό Μότιδες βρισκόταν το αρχηγείο της ομάδας που είχε τομέα ευθύνης τη διαφύλαξη του Καραβά κατά την περίοδο της εισβολής από τις 20 Ιουλίου μέχρι και τις 6 Αυγούστου που καταλήφθηκε το χωριό. Η ομάδα αυτή κάτω από τις οδηγίες του Γιάννη Κίτσιου, κατοίκου του χωριού, παρέμεινε την περίοδο αυτή στον Καραβά όπου αντιστάθηκε στην προέλαση του Τούρκου εισβολέα.

Μόνη μας σκέψη και επιθυμία είναι να αγωνιστούμε με όλα τα μέσα που διαθέτουμε για να επιστρέψουμε στο αγαπημένο μας χωριό και να ξαναζωντανέψουμε αυτόν τον όμορφο παράδεισο που μας περιμένει...

Κυριάκος Γιαννακού

Το ασημένιο επίχρυσο Άγιο Ποτήριο της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου το οποίο διασώθηκε από τον Πορφύριο Οικονομίδη και παραδόθηκε στα γραφεία της Μητρόπολης Κερύνειας στη Λευκωσία όπου φυλάσσεται από τις 16/11/1976.

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Από τον κ. Κώστα Χατζηστεφάνου πήραμε φωτοτυπία της πιο κάτω επιστολής, όπως δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο 3ο Τεύχος του περιοδικού «Πνευματική Κύπρος» το 1960.

Ο ΠΡΕΣΒΡΟΣ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Ἀθήναι, 20 Ἀπριλίου 1913.

Θετιμιοι Κύριοι
Αξιότιμος ἀποδεχόμενος τὴν ἐξ
ἐξ ὑμετέρου ὑπαξιότατον ὑμετέρων
δυσκαλὴν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἡμε-
τέρου Λεραίου, ἐυγράβην ὑμῖν τὴν
εὐχαριστίαν τῆς Καταρίδος
Μετὰ εὐχὰς τιμῆς

Πρὸς τὸν κ. κ.
Ἰ. Γεν. Χ. Λεωκασίου
ἢ Γρηγ. Χ. Λάμπρου.
Εἰς Καραβά.
Τεύχος.

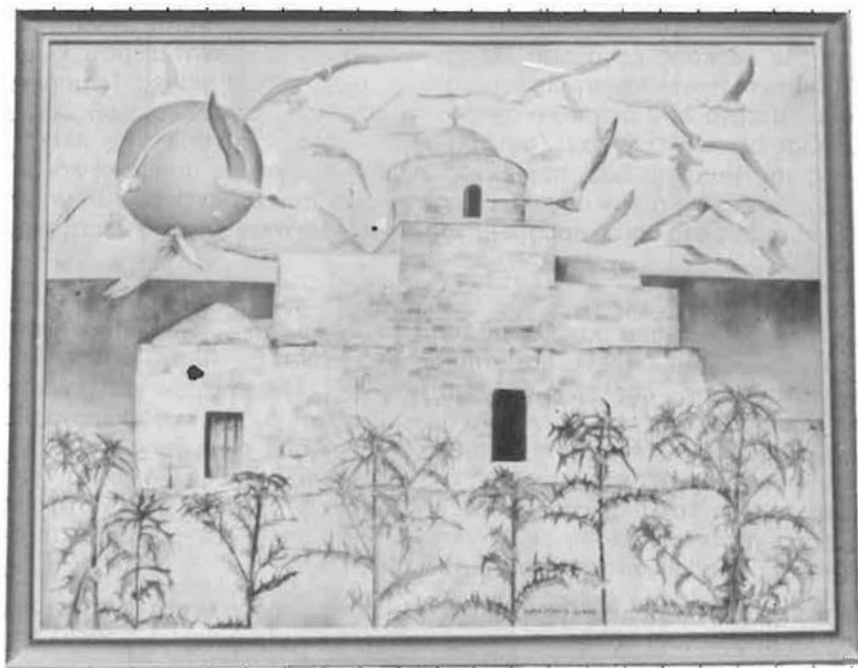
Η πιο πάνω είναι ευχαριστήρια επιστολή η οποία στάλθηκε το 1913 από το μεγάλο Έλληνα πολιτικό Ελευθέριο Βενιζέλο προς τους Ελευθέριο Χατζηστεφάνου και Γρηγόριο Χατζηλάμπρου από τον Καραβά.

Η επιστολή είναι ημερομηνίας 20 Αυγούστου 1913 και γράφτηκε στην Αθήνα από τον Ελευθέριο Βενιζέλο υπό την ιδιότητά του ως προέδρου του Υπουργικού Συμβουλίου. Είναι γραμμένη στην πρώτη σελίδα δίπτυχου φύλλου χάρτου (22X14 εκ), όπου φαίνεται στην πάνω αριστερή γωνία της σελίδας το αξίωμα του υπογράφοντος με έντυπα κεφαλαία γράμματα. Όλα δε τα υπόλοιπα γράφτηκαν με μαύρη μελάνη ιδιοχειρώς από τον Ελευθέριο Βενιζέλο.

Κατά πόσο το περιεχόμενο του κιβωτίου αποτελούσε προσωπική δωρεά των φερομένων ως δωρητών ή εάν ήταν αποτέλεσμα συλλογικού εράνου της κοινότητας Καραβά η περιορισμένου αριθμού ιδιωτών αυτό δεν μπορεί να λεχθεί με βεβαιότητα. Η πιο πιθανή εκδοχή είναι ότι πρόκειται περί προσωπικής δωρεάς· πρέπει όμως να σημειωθεί ότι ο ένας από τους δύο στους οποίους απευθύνεται η επιστολή, ο Γρ. Χ' Λάμπρου, διετέλεσε δήμαρχος Καραβά κατά την περίοδο 1908-1926.

Είναι ενδεικτικό της ευσυνειδησίας, εργατικότητας και των ασθημάτων του μεγάλου Έλληνα πολιτικού το γεγονός ότι και για μικρή έστω προσφορά δεν παρέλειψε να εκφράσει ιδιοχειρώς τις ευχαριστίες της Πατρίδας.

Η επιστολή αυτή βρέθηκε στο σπίτι του Ελευθέριου Χατζηστεφάνου.

«Ο Άγιος Ευλάιος». Πίνακας ζωγραφικής της Μαρίας Χατζηλούκα Σεβέρη.

Η ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΙΣ ΚΩΜΟΠΟΛΕΙΣ ΚΑΡΑΒΑ ΚΑΙ ΛΑΠΗΘΟΥ

Το ιστορικό παρελθόν, η οικολογία, η κοινωνική δομή και η οργάνωση του χώρου, ήταν βασικοί παράγοντες οι οποίοι συνέβαλαν στη διαμόρφωση μιας μεικτής αγροτικής και οικοτεχνικής βιοτεχνικής οικονομίας στις διδυμες κωμοπόλεις Καραβά και Λαπήθου. Ορισμένοι κλάδοι χειροτεχνίας, όπως η μεταλλοτεχνία, η αγγειοπλαστική, η ξυλογλυπτική και η υφαντική εξειδικεύτηκαν, οργανώθηκαν για το εμπόριο και προμήθευαν με τα προϊόντα τους όλη την Κύπρο. Η διακίνηση των χειροτεχνικών αυτών ειδών γινόταν μέσω των «κκιρατζήδων» -που ήταν πλανόδιοι έμποροι που κυκλοφορούσαν σε όλο το νησί- των τοπικών εμποροπανηγύρεων και του παζαριού της Λευκωσίας. Η περιοχή ήταν ιδιαίτερα εύφορη, εξαιτίας των δύο αρτεσιανών κεφαλόβρυσων, που ανάβλυζαν ολόχρονα από τα ασβεστολιθικά πετρώματα της οροσειράς του Πενταδάκτυλου. Εκτός από την άρδευση των περβολιών και των άλλων φυτειών, το νερό ήταν η κινητήρια δύναμη για τους αλευρόμυλους των δυο κωμοπόλεων, οι οποίοι συγκέντρωναν εμπορική κίνηση από τα γύρω χωριά.

Η επιτόπια παραγωγή πρώτων υλών ήταν οπωσδήποτε ένας ευνοϊκός όρος για την ανάπτυξη της λαϊκής τέχνης και προβιομηχανικής τεχνολογίας στις δυο κωμοπόλεις. Η δεξιοτεχνία ωστόσο των ντόπιων τεχνιτών και η αναζήτηση της τελειότητας σε κάθε έργο που κατασκεύαζαν, ήταν ιδιότητες που κληρονομήθηκαν από το παρελθόν και διοχετεύονταν στις νεότερες γενιές. Το μαρτυρούν όχι μόνο τα έργα που διασώθηκαν από τη μανία του Τούρκου εισβολέα, αλλά και οι ίδιοι οι τεχνίτες που ζουν σήμερα και δημιουργούν στις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου. Εδώ, περιμένουν, δουλεύοντας με υπομονή και μεράκι τον πηλό, το βελόνι ή τον αργαλειό, ως την ώρα που θα ενώσουν το νήμα που άφησαν κομμένο στα σπίτια και στα εργαστήρια τους στον Καραβά και τη Λάπηθο.

Μεταλλοτεχνία

Σε Υστεροκυπριακό συνοικισμό, που ανακαλύφθηκε στη Λάπηθο υπήρχαν άφθονα χάλκινα αντικείμενα και ευρήματα σκωριάσεως, που υπονοούν ότι η περιοχή ήταν κέντρο επεξεργασίας του χαλκού¹. Χάλκινα αντικείμενα βρέθηκαν και σε άλλους τάφους της περιοχής². Οι δύο βυζαντινοί θησαυροί, που ανακαλύφθηκαν στα ερείπια της Λαπήθου/Λάμπουσας, είναι δείγματα εξαιρετικής τέχνης, και μαρτυρούν την ευμάρεια της πόλης κατά τον 6ο-7ο αιώνα και τους δεσμούς της με το Βυζάντιο³. Η δεξιοτεχνία στο μέταλλο συνεχίστηκε κατά τα νεότερα χρόνια από τους βιοτέχνες που κατασκεύαζαν μαχαίρια και λάμες γεωργικών εργαλείων, τους γνωστούς «τσιακσήδες».

Στην περιοχή Καραβά-Λαπήθου υπήρχαν και καλοί τεχνίτες αργυροχόοι-χρυσοχόοι που κατασκεύαζαν «καπνιστομέρρεχα», πηρουνάκια, κουταλάκια και κοσμήματα.

¹ A.H.S Megaw "Archaeology in Cyprus", *Archaeological reports*, 1958, Nicosia, 1959, ο 25

² B. Hill, "The Cyprus Expedition" (March 1932), *The University Museum Bulletin*, Volume 3 No 5, Philadelphia Museum, σ. 119.

³ Οι θησαυροί αυτοί από χρυσό, σσήμι και άργυρο, βρίσκονται στο Βρετανικό Μουσείο, στο Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης και στο Κυπριακό Μουσείο στη Λευκωσία. Το ιστορικό και περιγραφή των θησαυρών βλ. Α. και Ι. Στυλιανού, «Οι θησαυροί της Λαμπουσας» *Καραβάς*, Λευκωσία 1969, σσ. 45-111 και Πιν. 2-42.

Αγγειοπλαστική

Στη Λάπηθο όπως μαρτυρούν οι κεραμικοί κλίβανοι που βρέθηκαν εδώ, ήταν γνωστή η αγγειοπλαστική από τη Χαλκολιθική περίοδο (3000-2500 π.Χ.)⁴. Η άνθηση της τέχνης αυτής στην περιοχή διαγράφεται έντονη μέσα από τα αρχαιολογικά ευρήματα διαφόρων εποχών της Κυπριακής ιστορίας⁵.

Τα σύγχρονα αγγεία της Λαπήθου από άσπρο διυλισμένο πηλό, ήταν καμωμένα σε εξελιγμένο αγγειοπλαστικό τροχό, σε σύγκριση με τα αδρά χειροποίητα των άλλων αγγειοπλαστικών κέντρων της Κύπρου⁶. Τα κομψά αγγεία της Λαπήθου, ήταν αλειφτά ενώ τα άλλα ήταν πορώδη και αποτελούσαν βασικά είδη οικιακού εξοπλισμού στις αγροτικές περιοχές της Κύπρου μέχρι τα μέσα του αιώνα μας. Σύμφωνα με τους αρχαιολόγους, τα αλειφτά αγγεία της Λαπήθου.

Γλάστρα από το αγγειοπλαστείο Χριστοδουλάκη «Λάπηθος».

⁴ A.H.S. Megaw "Archaeology in Cyprus", **Archaeological reports**, 1958, Nicosia, 1959, σ. 25.

⁵ Καλλιόπη Χαρμαντά, «Λάπηθος-Λάμπουσα-Καραβάς», **Καραβάς**, οπ. π., Πιν. 1, 2, 3, 5.

⁶ Αγγ. Πιερίδου, «Κυπριακή Λαϊκή Αγγειοπλαστική», **Κυπριακή Λαϊκή Τέχνη**, Λευκωσία, 1980, σ.σ. 85-96 και Πιν. XLIII-XLIX.

με την πράσινη διακόσμηση είναι δείγματα εκφυλισμένης τεχνικής που άκμαζε εδώ κατά το Μεσαίωνα⁷. Τα αρχαιολογικά ευρήματα από το 16ο μέχρι το 19ο αιώνα δείχνουν τη συνέχεια της τεχνικής στην αγγειοπλαστική της Λαπήθου και της γύρω περιοχής⁸.

Γύρω στα τέλη του 19ου αιώνα έγιναν προσπάθειες από αρμόδιους της αγγλικής Αποικιακής Κυβέρνησης για εκσυγχρονισμό της αγγειοπλαστικής Καραβά-Λαπήθου και παραγωγής αγγείων για Άγγλους αγοραστές⁹. Η αγγειοπλαστική της περιοχής Λαπήθου εμπλουτίστηκε με στοιχεία μικρασιατικής τεχνικής την οποία έφεραν πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στη Λάπηθο κατά τη δεύτερη δεκαετία του αιώνα μας.¹⁰

Μετά την Τουρκική εισβολή του 1974, οι αγγειοπλάστες της περιοχής με ασυνήθιστη ζωτικότητα μετέφεραν την τέχνη τους στην προσφυγιά, όπου ίδρυσαν αγγειοπλαστεία που ακμάζουν μέχρι σήμερα στις ελεύθερες περιοχές.

Ξυλογλυπτική

Αξιοσημείωτη ήταν και η ανάπτυξη της ξυλογλυπτικής στην περιοχή Καραβά-Λαπήθου. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο 16ου αιώνα του βυζαντινού ναού της Αχειροποιήτου, με το βαθύ επιχρυσωμένο ανάγλυφο, όπως και τέμπλα νεότερων ενοριακών ναών των δύο κωμοπόλεων, αποτελούν ωραία δείγματα εκκλησιαστικής ξυλογλυπτικής¹¹.

Λεπτομέρεια από πρόσωπο σεντουκιού, (Συλλογή Π. Κοσιάρη Καραβάς).

⁷ St. Casson, "The Modern Pottery Trade in the Aegean" *Antiquity*, (XII), 1938, σ. 472

⁸ Αγγ. Πιερίδου, «Κυπριακή Λαϊκή Αγγειοπλαστική», όπ. π., 96.

⁹ Ελ. Δημητρίου «Η νεότερη Αγγειοπλαστική της Λαπήθου», *Χρονικά της Λαπήθου*, τομ. II-III, Λευκωσία, 1972, σσ. 12, 13, 14, 19-22.

¹⁰ Ελένη Δημητρίου, όπ. π σσ. 14, 15.

¹¹ Καλ. Χαρμαντά, «Λάπηθος-Λάμπουσα-Καραβάς» όπ. π., σσ. 19-, Πιν 10-14

Η Λάπηθος και ο Καραβάς φημίζονταν για τα εργαστήρια ξυλογλυπτικής, όπου κατασκευάζονταν με ιδιαίτερη δεξιοτεχνία οι κασέλες με τα αβαθή ανάγλυφα σχηματοποιημένα φυτικά, αρχιτεκτονικά και ζωικά θέματα, που αποτελούσαν έπιπλα προίκας σε όλη την Κύπρο¹².

Η ξυλογλυπτική διακόσμηση στα έπιπλα των σπιτιών της Λαπήθου, ακόμη και τα πιο φτωχικά, έκανε εντύπωση σε Άγγλους επισκέπτες, γύρω στα τέλη του 19ου αιώνα.

Η τέχνη στο ξύλο αποτυπώθηκε και σε άλλες κατασκευές, όπως πορτοπαράθυρα, ερμαράκια, καρέκλες και άλλα οικιακά σκεύη.

Μια τάξη ξυλουργών ήταν ειδικοί στη χρήση του τόννου. Αυτοί κατασκεύαζαν διάφορα εργαλεία, ιδιαίτερα για την υφαντική, που διοχετεύονταν στην κυπριακή αγορά από τα παζάρια και τα πανηγύρια. Υπήρχαν ακόμη οι ξυλουργοί που κατασκεύαζαν γεωργικά εργαλεία και μηχανήματα, όπως τους ξύλινους τροχούς και τα άλλα τμήματα των αλευρομύλων.

Λιθογλυπτική

Οι ανάγλυφες διακοσμήσεις σε πέτρινα πλαίσια εξώθυρων παλιών αρχοντικών της Λαπήθου και του Καραβά, αποτελούν αξιοσημείωτα δείγματα της κυπριακής λιθογλυπτικής. Η τέχνη των μαστόρων της περιοχής αποτυπώθηκε ακόμη στη διακόσμηση στη βάση των αψιδωτών κιονοστοιχιών της εσωτερικής αυλής των σπιτιών.

Πλάκα από πουρόπετρα με εγχάρακτα φυλαχτικά και τη χρονολογία του σπιτιού 1818. Διακρίνεται πάνω από την πλάκα παλαιότερο λιθόγλυπτο από τα ερείπια της «Λάμπουσας», (Οικία «Ευροδικούς» Πετρογειτονιά Καραβάς).

¹² Ελ. Παπαδημητρίου «Εισαγωγή στη ξυλογλυπτική-ξυλουργική της περιοχής Λαπήθου», *Χρονικά της Λαπήθου*, τομ. Ι, ι, Ιαν. 1970, σσ. 24-25, Πιν. ΙΙΙ-2, ΙV, V-1.

Ηλιακός με καμάρα από αρχοντικό του Καραβά.

Υφαντική

Η Λαπήθος και ο Καραβάς ήταν τα πρωτοποριακά αγροτικά κέντρα υφαντικής της Κύπρου μέχρι τα μέσα περίπου του αιώνα μας. Η αφθονία των πρώτων υλών, του βαμβακιού και μεταξιού, ήταν από τους βασικούς ευνοϊκούς όρους ανάπτυξης της υφαντικής τέχνης στην περιοχή. Η εξειδίκευση των υφαντριών, διαμορφωμένη από τη μακρά παράδοση στον τόπο, συνέβαλε στην οργάνωση της υφαντικής σε εμπορική βάση, που αποτελούσε συμπληρωματικό εισόδημα της αγροτικής οικογένειας. Σε κάθε σπίτι υπήρχαν ένας ή και περισσότεροι αργαλειοί, ανάλογα με τον αριθμό των γυναικών της οικογένειας. Η επίδοση στην υφαντική ήταν καθοριστικός παράγοντας στην αξιολόγηση της γυναίκας, σε μια περιοχή όπου η «τέχνη» είχε πάντα μεγάλη υπόληψη.

Τα υφαντά της Λαπήθου και του Καραβά κάλυπταν τις ανάγκες της οικογένειας σε οικιακό εξοπλισμό και είδη ενδυμασίας. Τα πιο πολύτιμα, όπως τα μεταξωτά, προορίζονταν για την προίκα των κοριτσιών, που ήταν βασική σε μια αυτάρκη σε προϊόντα αγροτική περιοχή, που δεν διάθετε όμως περισσεύματα σε χρήμα για αγορά άλλων πολύτιμων αντικειμένων. Τα μεταξωτά προίκας της Λαπήθου και του Καραβά προμήθευαν και άλλες περιοχές της Κύπρου που δεν είχαν δική τους παραγωγή. Εκτός από τα μεταξωτά προίκας, η περιοχή Καραβά-Λαπήθου ειδικεύτηκε στην ύφανση χοντρών «δίμιτων» μεταξωτών, που αντιγράφαν αγγλικά υφάσματα και χρησιμοποιήθηκαν ευρύτατα για ανδρικά αστικά ενδύματα.

Η αναπήνιση του μεταξιού. Στη φωτογραφία ο Σωτήρης Χ' Ττοφής από τη Λάπηθο.

Η μεταξουργία πήρε μεγάλη έκταση από το 1920 περίπου μέχρι το 1950 στην περιοχή Καραβά-Λαπήθου. Βασικός λόγος ήταν το κενό που δημιουργήσε η είσοδος των αστικών κέντρων στο βιομηχανικό πολιτισμό του 20ου αιώνα, ιδιαίτερα της Λευκωσίας, που ήταν κέντρο υφαντικής. Η παραγωγή υφαντών, που εξακολουθούσαν να έχουν κάποια αγορά, μεταφέρθηκε τότε στις ημιαστικές κωμοπόλεις Λάπηθο και Καραβά, που είχαν τις πιο ευνοϊκές συνθήκες, σε σχέση με άλλες περιοχές της Κύπρου.

Στο εμπορικό σύστημα των οικοτεχνικών προϊόντων του Καραβά και της Λαπήθου εντάχθηκαν και οι περίφημες δαντέλλες του βελονιού, οι «πιπιλλες», που παλαιότερα γίνονταν με μετάξι. Οι έμποροι των ειδών αυτών, γνωστοί ως «κεντητάρηδες», οργάνωσαν και την παραγωγή των γνωστών μας «λευκαρίτικων» ασπροκεντημάτων, που στην περιοχή αυτή ήταν ολομέταξα. Το είδος αυτό, αποτέλεσε ένα από τα πιο ιδιότυπα και εντυπωσιακά είδη προίκας στην κυπριακή λαϊκή τέχνη.

Ελένη Κ. Παπαδημητρίου

ΕΘΙΜΑ ΚΑΙ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ

ΑΠΟ ΕΝΑ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Η Ελένη Κώστα Βλάχου «Η μαμμού του Καραβά».

Το επάγγελμα της Μαμμούς ήταν οικογενειακό, όπως και άλλα επαγγέλματα της περασμένης εκατονταετηρίδας.

Από μικρό κορίτσι 10 χρονών η Ελένη Κώστα Βλάχου ακολουθούσε τη μητέρα της Χ' Σοφία τη Μαμμού και τη βοηθούσε. Κοντά στη μητέρα της έμαθε καλά την τέχνη. Τότε μαζί με τη μαμμού ήταν και μια βοηθός πρακτική η «κρατούσα». Η δουλειά της ήταν να κρατά τη γυναίκα και να τη βοηθά. Η δε γυναίκα γεννούσε στο «σελλί», καρέκλα για το σκοπό αυτό. Αυτό γινόταν στην εποχή της γιαγιάς μου Χ' Σοφίας. Θυμούνται ακόμα τα λόγια της:

*«Η λυγερή τ' αγκάστριν της πολλά το καμαρώνει,
αλλά σαν κάτσει στο σελλίν πολλά το μετανιώνει».*

Το 1923 επί Αγγλοκρατίας δε γινόταν να γεννά η Μαμμού χωρίς δίπλωμα μαίας. Γι' αυτό η μάνα μου έπρεπε να παρακολουθήσει στο Γενικό Νοσοκομείο μαθήματα, να κάνει ορισμένες γέννες για να πάρει το δίπλωμα της. Από μεράκι γι' αυτή τη δουλειά και για να μη χαλάσει η οικογενειακή παράδοση πήγε στο Γενικό Νοσοκομείο όπου μετά τα σχετικά μαθήματα και την πρακτική πήρε το δίπλωμα από τον αρχίατρο.

Έγινε η καλύτερη μαμμού της επαρχίας. Παντού την καλούσαν να ξεγεννήσει. Και ξεκινούσε η Ελένη η μαμμού τότε με τα πόδια, τότε με το γαϊδούρι παίρνοντας μαζί της και τα σύνεργά της (κλύσμα, φάρμακο για κλύσμα, ψαλίδια για το αρφαλόκομμα, κλωστή νηματένη για το δέσιμο, βαμβάκι και ντεπτόλ).

Η ετοιμόγεννη έπρεπε να νηστέψει και να λάβει τη θεία κοινωνία πριν πλησιάσουν οι μέρες της γέννας. Το σπίτι της έπρεπε να λάμπει από καθαριότητα. Τις τελευταίες μέρες έπρεπε να ζυμώσουν τα πατροπαράδοτα κουλλούρια και παξιμάδια για τους ξένους.

«Ήρτεν η ώρα η ευλογημένη». Όταν άρχιζαν οι πόνοι ένα συγγενικό πρόσωπο έτρεχε να φέρει τη μαμμού. Στο μεταξύ στο σπίτι έβραζαν δυό μεγάλες κατσαρόλες νερό, μια για το μωρό και μια για τη λεχώνα. Τα έβραζαν καλά να αποστειρωθούν και να κρυώσουν λίγο. Στην κατσαρόλα του μωρού έβαζαν και το χαρτζιλίκι της μαμμούς. Οι πλούσιοι έβαζαν λίρα χρυσή και οι φτωχοί ασημένια σελίνια. Η μαμμού έπαιρνε το δρόμο για το καθήκον που την καλούσε σ' όλες τις ώρες του 24ώρου, αφήνοντας την οικογένειά της. Πολλές φορές έκαμνε και δυο μερόνυχτα κοντά στη λεχώνα. Την εξέταζε, της έδινε οδηγίες πώς να παίρνει τους πόνους και καθόταν στο προσκέφαλό της ώσπου την ξεγεννούσε. Αν συναντούσε δυσκολία στη γέννα καλούσε γιατρό. Συνεργάτες της ήταν ο Ευθύβουλος Παρασκευαΐδης, ο Ψάθας, ο Σπύρος από την Κερύνεια ή όποιον ήθελε η οικογένεια. Όταν γεννούσε η γυναίκα έκοβε τον ομφάλιο λώρο, τον έδενε στο μωρό και μετά καθάριζε τη λεχώνα. Το «ταίρι» (πλακούντας) το έθαβε η ίδια η μαμμού σε μέρος που να μην δρασκελίζεται.

Ακολουθώς έπιανε το μωρό και το έλουζε. Το «πόλουμα» του μωρού το έχυνε σε μια γωνιά του σπιτιού για να βρει μέσα και το χαρτζιλίκι της. Έπρεπε τώρα να ξεκουραστεί και η λεχώνα και η μαμμού. Το πρώτο κέρασμα ήταν παξιμάδι βουτηγμένο στο κρασί.

Στις επόμενες οκτώ μέρες η κυρά Ελένη η μαμμού έπρεπε να πηγαίνει καθημερινά στη λεχώνα το πρωί. Η λεχώνα έπρεπε να μείνει στο κρεβάτι. Η μαμμού την καθάριζε και την έδενε. Με μια φαρδιά ζώνη, «πάννα», έπρεπε να δώσει 3-4 γυρούς στην κοιλιά για να μην της μείνει κοιλιά. Ύστερα έλουζε το μωρό και το «ετουλούππιζε» σφικτά χέρια-πόδια για να γίνουν ίσια τα κόκκαλά του.

Αν γεννιόταν κοριτσάκι ή μαμμού αναλάμβανε και το τρύπημα των αυτιών. Αν ήταν αδύνατο το μωρό περίμεναν τρεις μέρες· αν όχι τα τρυπούσαν την ώρα που γεννιούνταν. Έκαιε ένα βελόνι στη φωτιά και τρυπούσε το αυτί περνώντας ψεύτικα σκουλαρίκια με κλωστή νηματένη σε 5 ή 7 σειρές, την οποία προηγουμένως αλάτιζαν.

Στις τρεις μέρες της γέννας ερχόταν ο ιερέας της ενορίας στο σπίτι της λεχώνας. Έκανε αγιασμό και διάβαζε ευχή για την υγεία της λεχώνας και του νεογέννητου.

Την όγδοη μέρα η μαμμού έκανε και το σταύρωμα της λεχώνας. Σήκωνε για πρώτη φορά τη λεχώνα από το κρεβάτι, την έλουζε, την έντυνε και άρχιζε τη διαδικασία για το σταύρωμα. Η μαμμού έπαιρνε ένα πιάτο με σιτάρι ή ρύζι και ένα μπουκαλάκι με μελάνι κι ένα ξύλο με βαμβάκι μέσα. Η λεχώνα κρατούσε ένα αναμμένο κερί. Αρχιζαν να περπατούν πρώτα η λεχώνα και πίσω η μαμμού σ' όλο το σπίτι. Όπου συναντούσαν πόρτα σταματούσαν. Η μαμμού ράντιζε τη λεχώνα με σιτάρι λέγοντας: «Ο Ιησούς Χριστός νικά και η Παναγιά η Δέσποινα όλα τα κακά σκορπά». Η λεχώνα έκαμνε με το μελάνι ένα σταυρό πάνω στην πόρτα. Όταν τέλειωνε το σταύρωμα έπρεπε να κάμουν το τραπέζι της μαμμούς και να την πληρώσουν για τη γέννα.

Μετά τις οκτώ μέρες πήγαιναν οι γνωστοί και φίλοι να δουν τη λεχώνα με τα «κανίσσια» τους δηλ. «δάκτυλα», μια μπουκάλα κρασί ή κονιάκ, ζάχαρη, ρύζι, μακαρόνια σπιτίσια, σιτάρι, αλεύρι ή άλλα γεννήματα. Η λεχώνα έπρεπε να βάλει στο καλάθι κουλλούρια και παξιμάδια.

Στις εννιά μερες «εκκλησίαζαν» το νεογέννητο, το προσκυνούσαν στις εικόνες και του έδιναν το όνομά του.

Η μαμμού θα ξαναπήγαινε στη λεχώνα στις σαράντα μέρες για το «ποσαράντωμα». Η λεχώνα μέχρι να «ποσαραντώσει» έπρεπε να μείνει καθαρή, δηλαδή να μην έρθει σε επαφή με τον άνδρα της. Εδώ γινόταν μια άλλη διαδικασία. Η μαμμού εκ των προτέρων πήγαινε στο βουνό για να μαζέψει διάφορα μυριστικά βότανα για τη «βράστη». Έκοβε κλαδιά με φύλλα από χαμομηλιά, γλυφόνη, δάφνη, κιτρομηλιά, καρυδιά, μερσίνι, και θυμάρι. Τα έπαιρνε στη λεχώνα τα έβαζαν σε τενεκέ και τα έβραζαν μέχρι να πάρουν το χρώμα του κρασιού. Μετά γύμνωνε τη λεχώνα, την τύλιγε με σεντόνι να φαίνεται μόνο το κεφάλι και έβαζε τον τενεκέ ανάμεσα στα σκέλη της. Κάθε τόσο ανακάτευε τα κλαδιά για να βγαίνει ο ατμός και έτσι να καθαρίσουν τα μητρικά της λεχώνας. Αυτό γινόταν ώσπου να μη βγαίνει ατμός. Μετά «κούλιαζε» το νερό από τα χόρτα και μ' αυτό την έλουζε. Μετά το λούσιμο της έτριβε την πλάτη μ' ένα ειδικό μπαχαρικό το «ζιζίμπρι» αφού προηγουμένως το κουπάνιζε στο χτι με λίγο μαστίχι, για να σφιξουν τα κόκκαλά της. Την έβαζε μετά στο κρεβάτι και την σκέπαζε καλά μέχρι να ιδρώσει. Στη συνέχεια η λεχώνα σηκωνόταν, έβαζε τα ρούχα της και πήγαινε στην εκκλησία να ποσαραντώσει.

Ένα άλλο έθιμο που είχαν ήταν και το ακόλουθο. Κάθε Χριστούγεννα και Πάσχα έπρεπε να στέλλουν στη μαμμού όλες όσες ξεγέννησε την καθιερωμένη πίττα ή κουλλούρι καθώς και τυριά, αυγά και ό,τι άλλο παρήγαγαν.

Η τελευταία υποχρέωση της μαμμούς ήταν στη βάφτιση του μωρού. Οι γονείς προσκαλούσαν οι ίδιοι τη μαμμού για τη βάφτιση. Αυτή θα το ξέντυνε και θα το έντυνε και θα έπαιρνε και ένα χρηματικό ποσό.

Λυπούμαι που στο ωραίο μας χωριό έμεινε και το βιβλίο Τοκετού της μάνας μου. Στο βιβλίο αυτό ήταν υποχρεωμένη να κρατά στοιχεία. Εκεί κατέγραφε όλες τις γεννήσεις που έκανε. Το όνομα του πατέρα, της μητέρας, το φύλο του παιδιού, την ημερομηνία γεννήσεως καθώς και τις συνθήκες τοκετού.

Οκτώ φορές χατζίνα η μαμμού πάντα έβαζε μπροστά τη δύναμη του Θεού για να φέρει εις πέρας το έργο της. Πολλοί πιστεύω απ' αυτούς θα θυμούνται με αγάπη την Ελένη τη Μαμμού η οποία τους βοήθησε να δουν το φως αυτού του κόσμου.

Έφυγε από τη ζωή στις 20 Φεβρουαρίου 1982 σε ηλικία 86 χρονών πικραμένη για τον ξεριζωμό. Μέχρι την τελευταία της πνοή περίμενε το γυρισμό και με ακλόνητη πίστη έλεγε χαρακτηριστικά: «Μπορεί εγώ να μην προλάβω την επιστροφή αλλά αυτοί που γέννησα θα αξιωθούν να γυρίσουν πίσω».

Σοφία Χ' ' Δαμιανού

ΤΑ ΛΕΜΟΝΟΔΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

(ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ)

Πρόλογος

Η μελέτη αυτή αποτελεί ελάχιστο μνημόσυνο προς όλους τους Καραβιώτες που μας έφυγαν, οι οποίοι μόχθησαν και κοπίασαν τόσο πολύ για την ανάπτυξη της λεμονοκαλλιέργειας. Ταυτόχρονα μέσα από το κείμενο της μελέτης πηγάζει μια νοσταλγική ανάμνηση για όλους τους Καραβιώτες που βρίσκονται διασκορπισμένοι σ' όλα τα μέρη του κόσμου. Μια ανάμνηση που συντηρεί την άσβεστη φλόγα της επιστροφής. Η μελέτη αυτή αφιερώνεται επίσης στα παιδιά μας, τα Καραβιωτόπουλα, την αυριανή ελπίδα της Καραβιώτικης λεμονοκαλλιέργειας τα οποία έχουμε ιερό χρέος να εφοδιάσουμε με πληροφορίες, να τα ενθαρρύνουμε να διαβάζουν, να ρωτούν για όσο το δυνατό περισσότερα πράγματα που έχουν σχέση με τη κατεχόμενη κωμόπολή μας και τον αγώνα που διεξάγουμε για λευτεριά και επιστροφή.

Εισαγωγή-Ιστορικό

Τα λεμονόδεντρα και γενικά όλα τα εσπεριδοειδή κατάγονται από τις περιοχές της Νότιας Κίνας και της Νοτιανατολικής Ασίας απ' όπου μεταφέρθηκαν στη Μέση Ανατολή. Κατά το 10ο αιώνα μ.Χ. οι τότε Κυβερνήτες της Κύπρου οι Λουζινιανοί εισήγαγαν τα πρώτα φυτά ξινολεμονιάς στην Κύπρο από τή Μέση Ανατολή. Στην περιοχή Λαπήθου τα λεμονόδεντρα ήσαν γνωστά από το 15ο αιώνα μ.Χ. Την εποχή εκείνη, απ' όσα αναφέρουν διάφοροι ξένοι περιηγητές που επισκέφτηκαν τον τόπο μας, εκαλλιεργείτο η λεμονιά· μερικοί δε εξυμνούσαν την ποιότητα και το μέγεθος των λεμονιών.

Ο περιηγητής Θωμάς Πορκάται, ο οποίος επισκέφτηκε την Κύπρο το 1560 μ.Χ., μεταξύ άλλων έγραψε και τα ακόλουθα: «Η περιοχή Λαπήθου έχει εύφορη και γόνιμη γη και παράγει τα φημισμένα ξινολέμονα τα οποία είναι αρίστης ποιότητας». Ένας άλλος περιηγητής ο Catorius που επισκέφτηκε την Κύπρο το 1599 μ.Χ. αναφέρει ότι στην περιοχή Λαπήθου αφθονούν, εκτός των άλλων προϊόντων, τα λεμονια και τα πορτοκαλία. Ο ίδιος περιηγητής αναφέρει και το εξής πολύ σημαντικό και αξιοπρόσεκτο για την εποχή της τουρκοκρατίας. «Οι Τούρκοι όχι μόνο αδιαφορούσαν τελείως για το γεωργικό επάγγελμα αλλά και όταν αντιλαμβάνονταν Έλληνες κατοίκους του νησιού να καλλιεργούν τα χωράφια τους και να παίρνουν κάποιο εισόδημα, τότε είτε με αβανιές (η λέξη χρησιμοποιείται από τον ξένο περιηγητή) τους διαβάλλουν στις αρχές ή κατάσχουν ολόκληρη την περιουσία τους, αφού προηγουμένως τους σπάσουν κυριολεκτικά στο ξύλο».

Κατά τη δεκαετία του 1890-1900 εμφανίστηκε για πρώτη φορά η κόκκινη ψώρα και λόγω της σοβαρής προσβολής ολόκληροι λεμονόκηποι καταστράφηκαν

και ξεριζώθηκαν. Την εποχή εκείνη την κόκκινη ψώρα την ονόμαζαν «φυλλοξήρα».

Στις αρχές του 20ου αιώνα οι Καραβιώτες καλλιεργούσαν 130 περίπου δεκάρια (100 σκάλες) λεμονιές. Την εποχή εκείνη οι φυτείες της λεμονιάς βρίσκονταν κυρίως στις «αυλάδες» των σπιτιών. Επίσης ήσαν πυκνές, ακανόνιστα φυτευμένες και συγκαλλιεργούνταν με διάφορα άλλα είδη δέντρων, όπως αμυγδαλιές, ροδιές, συκαμινιές, μαραπελιές, συκιές κλπ.

Κατά την περίοδο 1901-1903, έγιναν οι πρώτες εξαγωγές Καραβιώτικων λεμονιών. Πρόδρομοι αυτής της προσπάθειας ήσαν ο Νικόλας Πιπρής από τον Καραβά κι ένας καπετάνιος.

Στη Γεωργική Έκθεση Λευκωσίας στις 18 Μαρτίου 1910 ο Καραβιώτης λεμονοπαραγωγός Μιχάλης Παπαπέτρου πήρε το πρώτο βραβείο για τα λεμόνια. Στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης στις 13 Σεπτεμβρίου 1931 ο Κυριάκος Τσιομούνης, ένας προοδευτικός γεωργός και παράγοντας της εποχής, πήρε το αργυρό μετάλλιο για το αιθέριο λάδι της λεμονιάς (lemon oil).

Το 1931 έγινε μια προσπάθεια από ομάδα λεμονοπαραγωγών του Καραβά να ιδρύσουν Σύνδεσμο Λεμονοπαραγωγών (Karavas Lemon Growers). Σκοπός της προσπάθειας αυτής ήταν η διάθεση και εμπορία των λεμονιών. Το 1937 μια ομάδα λεμονοπαραγωγών ιδρύουν την Ένωση Γεωργών και κηπουρών Καραβά, με σκοπό τη διάθεση και εμπορία των λεμονιών τους. Λειτουργήσε και δικό τους συσκευαστήριο. Την επιτροπή αποτελούσαν οι Ιωάννης Χατζηλούκας, Γεώργιος Ιορδάνου, Τάκης Ιορδάνου και Γεώργιος Τεγγερίδης. Ο σύνδεσμος αυτός στεγαζόταν στο οίκημα δίπλα από το Α΄ Συνεργατικό Παντοπωλείο Καραβά όπου τα τελευταία χρόνια λειτουργούσε κουρείο (Γιαννακού). Έμμισθος γραμματέας του συνδέσμου ήταν ο Νεοπτόλεμος Κουτσοκούμνης με μισθό μια λίρα το χρόνο.

Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου σταμάτησε σχεδόν το εξαγωγικό εμπόριο των λεμονιών και οι λεμονοπαραγωγοί αναγκάστηκαν να σταματήσουν την επέκταση των φυτειών τους. Από την απογραφή Γεωργίας του 1946 φαίνεται ότι οι Καραβιώτες καλλιεργούσαν 16,340 δέντρα εσπεριδοειδών (λεμονιές, πορτοκαλιές, μανταρινιές, κίτρομηλιές, γλυκολεμονιές, κιτριές και περγαμντό). Από την καταγραφή των εσπεριδοειδών του 1966 φαίνεται ότι το 1946 οι Καραβιώτες καλλιεργούσαν 785 δεκάρια φυτείας λεμονιάς (587 κυβ. σκάλες).

Μετά το 1946 άρχισε μια αλματώδης επέκταση της λεμονοκαλλιέργειας στον Καραβά. Η αυξημένη ζήτηση για εξαγωγές και τα συγκριτικά ψηλά κέρδη από τη λεμονοκαλλιέργεια, αποτέλεσαν ισχυρά κίνητρα για τους λεμονοπαραγωγούς μας να επεκτείνουν και να συστηματοποιήσουν τη λεμονοκαλλιέργεια. Έτσι το 1966 με βάση την επισκόπηση και καταγραφή των εσπεριδοειδών, στον Καραβά καλλιεργούσαν 2,460 δεκάρια (1840 κυβ. σκάλες) λεμονιές και 50 δεκάρια άλλα εσπεριδοειδή. Επίσης 20 περίπου Καραβιώτες καλλιεργούσαν στην Κερύνεια, το Τέμπλος, τον Άγιο Γεώργιο, τη Λάπηθο και τη Βασιλεία 227 δεκάρια λεμονιές (170 κυβ. σκάλες).

Όμως ορισμένοι παράγοντες όπως η έλλειψη νερού, η αντίδραση ορισμένων για κατασκευή υδατοφράκτη, ο νόμος του 1966 περί κήπων και εσπεριδοειδών, επισκόπηση και καταγραφή (νόμος 45/46) ο οποίος περιείχε πολλά πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα, ήσαν ανασταλτικοί παράγοντες για την

Κινηματοθέατρο Καραβά (13/12/1967). Εκπαιδευτικά μαθήματα του Τμήματος Γεωργίας προς τους λεμονοπαραγωγούς του Καραβά.

παραπέρα επέκταση της λεμονοκαλλιέργειας στον Καραβά.

Έτσι στον Καραβά το 1972 καλλιεργούσαν 2540 δεκάρια περίπου λεμονιές (1900 κυβ. σκάλες). Μετά το 1973 και μέχρι το 1974 δεν υπάρχουν στοιχεία των νέων εκτάσεων που φυτεύτηκαν λόγω της χαλάρωσης του περί εσπεριδοειδών νόμου.

Η αλματώδης αύξηση της παραγωγής των λεμονιών, η ασύμφορη εμπορία της εποχής μέσω μεσιτών εις τους εμπόρους είχε σαν αποτέλεσμα οι λεμονοπαραγωγοί να ιδρύσουν το δικό τους φορέα για εμπορία των λεμονιών τους. Σταθμός για τη λεμονοκαλλιέργεια του Καραβά είναι ο Ιούλης του 1954 που ιδρύθηκε η Συνεργατική Εταιρεία Λεμονοπαραγωγών Καραβά με 40 μέλη. Κατά την πρώτη γενική συνέλευση εξελέγησαν σαν μέλη της επιτροπής ο Ιωάννης Χατζηλούκας (Πρόεδρος), Χαράλαμπος Τσιριπίλλος, Τάκης Ιορδάνου, Κυριάκος Δημητριάδης και Δημήτρης Κιτρομήλης. Πρώτος έμμισθος γραμματέας της εταιρείας ήταν ο Ιωακείμ Προεστός με αρχικό μισθό £5 το μήνα. Μετά γραμματέας της εταιρείας ήταν ο Σάββας Παφίτης. Το πρώτο γραφείο που στεγάστηκε η Εταιρεία ήταν στην οδό Ερμού 30 (δίπλα από το κατάστημα του Πολύδωρου Χατζηλούκα). Η εξέλιξη της Συνεργατικής Εταιρείας Λεμονοπαραγωγών υπήρξε τα επόμενα χρόνια αλματώδης. Παρά τα διάφορα προβλήματα που υπήρχαν, η ευεργετική επίδραση πάνω στους λεμονοπαραγωγούς φάνηκε από τα πρώτα στάδια της ίδρυσής της.

Η επιθυμία, η θέληση και η αποφασιστικότητα των παραγωγών να αγκαλιάσουν πιο πλατειά το θεσμό του Συνεργατισμού για μια παραπέρα καλύτερη εμπορία και διάθεση του προϊόντος τους, είχε σαν αποτέλεσμα το Μάιο του 1962 να ιδρυθεί η Συνεργατική Ένωση Λεμονοπαραγωγών Επαρχίας Κερύνειας (ΣΕΛΕΚ), το μεγαλύτερο επίτευγμα του Συνεργατισμού στην επαρχία Κερύνειας. Το 1963 με την ίδρυση της ΣΕΛΕΚ η Συνεργατική Εταιρεία Λεμονοπαραγωγών Καραβά είχε 306 μέλη. Τα μέλη της ΣΕΛΕΚ με την ίδρυσή της ανέρχονταν σε 836 και ήταν από τη Βασιλεία, τη Λάπηθο, τον Καραβά, τον Αγ. Γεώργιο, την Κερύνεια, το Κάρακουμι, τον Άγ. Επίκτητο, τη Θέρμια, το Καζάφани, το Πέλλα-Παίς και το Δίκωμο). Το 1973 τα μέλη της ΣΕΛΕΚ ήταν 1868. Κατά την πρώτη Γενική Συνέλευση που πραγματοποιήθηκε στις 27 Μαΐου 1962 εξελέγησαν σαν μέλη του εκτελεστικού συμβουλίου οι Φειδίας Παρασκευαΐδης, Πρόεδρος (Λάπηθος), Λουκής Δημητρίου (Καραβάς), Γεώργιος Πατσαλοσαββής (Καραβάς), Οδυσσεάς Ελληνόπουλος (Λάπηθος) και Αθ. Αθανασιάδης (Κερύνεια-Πέλλα Πάίς). Στο πρώτο εποπτικό συμβούλιο εξελέγησαν ως μέλη ο Ιωάννης Χαρμαντάς, Πρόεδρος (Καραβάς), Κυριάκος Κοζάκος (Καραβάς), Διονύσης Σιακαλλής (Λάπηθος) και Χαράλαμπος Μορφάκης (Άγιος Γεώργιος-Κερύνεια). Το πρώτο γραφείο που στεγάστηκε η ΣΕΛΕΚ ήταν μεταξύ Λαπήθου-Καραβά στο παλιό κέντρο του «Κυπαρισώνα», δίπλα από τον ποταμό «Βαθυρκάκα». Κατόπιν μεταστεγάστηκε στα διπλανά νεόχτιστα γραφεία (Φιλελλήνων 1Α, Λάπηθος, τηλέφωνο 08218337). Πρώτος έμμισθος γραμματέας της ΣΕΛΕΚ ήταν ο Φοίβος Παναγιώτου από τη Λάπηθο. Μετά γραμματέας της μέχρι την Τουρκική εισβολή ήταν ο Μιχαλάκης Πατσάλης από τον Καραβά. Η ΣΕΛΕΚ επανδρώθηκε τα τελευταία χρόνια με άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό και διέθετε σύγχρονο γραφειακό εξοπλισμό. Για τις δραστηριότητες της ΣΕΛΕΚ, όπως η εμπορία, η συσκευασία κλπ., γίνεται αναφορά με λεπτομέρειες στο β' μέρος της μελέτης αυτής που θα δημοσιευτεί στην επόμενη έκδοση.

Στον Καραβά υπήρχε παράρτημα της ΣΕΛΕΚ. Το πρώτο παράρτημα στεγαζόταν στη Λεωφόρο Πραξάνδρου (Ακίνητα Ιωάννη Καραβία) και μετά

στεγαζόταν μέχρι και την εισβολή στη λεωφόρο Λουκή Ακρίτα 8Α (Ακίνητα Ευτύχιου Λευκαρίτη). Ο πρώτος γραμματέας του παραρτήματος ήταν ο Σάββας Παφίτης και μετά ο Φραγκέσκος Χ' Φραγκέσκου (Κέκκος). Κατά την περίοδο 1973/74 πέραν του 90% των λεμονοπαραγωγών Καραβά ήσαν μέλη της ΣΕΛΕΚ. Το υπόλοιπο περίπου 10% των λεμονοπαραγωγών διέθεταν τα λεμόνια τους μέσω του παραδοσιακού ιδιωτικού εμπορίου για διάφορους λόγους.

Η φύση προίκισε τον Καραβά να έχει ιδανικές κλιματολογικές και εδαφολογικές συνθήκες για τη λεμονοκαλλιέργεια. Τα λεμόνια ήταν το κύριο γεωργικό εισόδημα των Καραβιωτών. Τα ξακουστά λεμόνια του Καραβά και της Λαπήθου για δεκαετίες είχαν την προτίμηση τόσο της ντόπιας όσο και της ξένης αγοράς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για τη φήμη των Καραβιώτικων λεμονιών είναι η εξαγωγή αεροπορικώς 22,000 λεμονιών που χρησιμοποιήθηκαν στη δεξίωση που έδωσε η Βασίλισσα της Αγγλίας Ελισάβετ με την ευκαιρία της στέψης της στις 6 Φεβρουαρίου του 1952.

Ποικιλίες λεμονιάς

Η κυριότερη ποικιλία λεμονιάς που καλλιεργούσαν για εκατοντάδες χρόνια οι Καραβιώτες ήταν η ντόπια ποικιλία Λαπήθου-Καραβά. Τα δέντρα έχουν ζωηρή ανάπτυξη, είναι πλαγιόκλαδα ως ορθόκλαδα χωρίς αγκάθια και πολύ παραγωγικά. Το σχήμα του καρπού είναι επίμηκες και στην κορυφή σχηματίζεται μια μικρή προεξοχή με ένα ελαφρό βαθούλωμα. Χαρακτηριστικό επίσης του καρπού είναι ο ανεπτυγμένος λαιμός που υπάρχει στη βάση του. Η σάρκα περιέχει μπόλικο χυμό με λίγα σπέρματα. Η συγκομιδή του καρπού αρχίζει από το Σεπτέμβρη και συνεχίζεται μέχρι το Γεννάρη. Είναι συγγενική ποικιλία της Λίπσον, μιας άλλης ποικιλίας λεμονιάς που εισήχθηκε από τη Νότια Αφρική το 1930. Η ντόπια ποικιλία είναι η κυριότερη ποικιλία λεμονιάς που καλλιεργείται στη Κύπρο και προτιμάται πολύ από τους παραγωγούς.

Στα παλιά χρόνια πριν το 1900 μ.Χ. περίπου, δεν ήταν ακόμα γνωστή η τεχνική του εμβολιασμού και η λεμονιά πολλαπλασιαζόταν με υπόγειες ή εναέριες καταβολάδες (γκούζες). Τα παραγόμενα όμως φυτά είχαν πολλά προβλήματα το κυριότερο των οποίων ήταν ότι καθυστερούσαν να καρποφορήσουν. Ο πιο συνηθισμένος τρόπος πολλαπλασιασμού της λεμονιάς είναι η παραγωγή σποροφύτων κιτρομηλιάς πάνω στα οποία μπολιάζοταν η λεμονιά. Τα μπολιασμένα δέντρα έχουν πολλά πλεονεκτήματα. Μπαίνουν στην καρποφορία πιο νωρίς, έχουν ομοιόμορφη ανάπτυξη και καρποφορία, η ποιότητα και η εμφάνιση του καρπού είναι η ίδια με τους καρπούς των μητρικών δέντρων. Στις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα οι λεμονοπαραγωγοί του Καραβά συνήθιζαν να μπολιάζουν τις λεμονιές πάνω σε φυτά γλυκολεμονιάς. Η μέθοδος αυτή παρουσίασε σοβαρά προβλήματα. Κυριότερο πρόβλημα ήταν η μικρή διάρκεια ζωής των δέντρων (10-15 χρόνια) που είχε σαν αποτέλεσμα να χρειάζεται αντικατάσταση της φυτείας. Η κιτρομηλιά αντικατέστησε τη γλυκολεμονιά και τις τελευταίες δεκαετίες χρησιμοποιόταν αποκλειστικά. Οι λεμονιές που μπολιάζονται πάνω στην κιτρομηλιά παράγουν καρπό εξαιρετικής ποιότητας και σε ικανοποιητικές ποσότητες. Επίσης είναι ανθεκτικές στις χαμηλές θερμοκρασίες και δεν προσβάλλονται εύκολα από την κομμώση (πίσσα).

Αρκετοί Καραβιώτες καλλιεργούσαν τις κιτρομηλιές οι ίδιοι σε δικά τους λασάνια-φυτώρια. Πολλοί όμως προμηθεύονταν τις κιτρομηλιές από κυβερνητικά φυτώρια ή από λασάνια-φυτώρια γειτονικών χωριών όπως το Πέλλα-Παίς. Τα δημοτικά σχολεία τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα ήταν τα μοναδικά κέντρα

εκμάθησης της γεωργικής τέχνης. Το Δημοτικό σχολείο Καραβά (Α΄ Αστική Σχολή) ήταν ο κύριος προμηθευτής σποροφύτων κιτρομηλιάς στους Καραβιώτες λεμονοπαραγωγούς. Επίσης προμήθευε με σπορόφυτα κιτρομηλιάς και γειτονικά χωριά μέχρι και το μεγάλο αγρόκτημα του Φασουρίου στη Λεμεσό.

Μετά τη φύτευση των κιτρομηλιών, στα κτήματά τους και όταν τα φυτά ήταν στο κατάλληλο στάδιο για μπόλιασμα, οι Καραβιώτες διάλεγαν από γνωστές «σημαδεμένες» παραγωγικές λεμονιές, απαλλαγμένες από έντομα και ασθένειες, τα μπόλια τους. Κατάλληλη εποχή για το μπόλιασμα των λεμονιών ήταν η άνοιξη (Απρίλη-Μάιο) και το φθινόπωρο (Οκτώβριο-Νιόβρη). Ξακουστοί πρωτοπόροι Καραβιώτες μπολιαστές ήταν ο Χατζηκωστής Κελογρηγόρης, ο Γεώργιος Στασής, ο Σάββας Μαυρίκιος και μετά πολλοί άλλοι λεμονοπαραγωγοί.

Στα παλιά χρόνια οι Καραβιώτες φύτευαν τα λεμονόδεντρά τους πολύ πυκνά (3-4 μέτρα απόσταση το ένα από το άλλο) και μαζί με άλλα καρποφόρα δέντρα για να έχουν ποικιλία. Αυτό όμως είχε σαν αποτέλεσμα να παρουσιαστούν πολλά προβλήματα και δυσκολίες, τόσο στις καλλιεργητικές φροντίδες όσο και στην παραγωγή. Όταν η καλλιέργεια της λεμονιάς μπήκε σε εμπορική βάση (μετά το 1930) οι λεμονοπαραγωγοί έδωσαν μεγάλη προσοχή στις σωστές αποστάσεις φύτευσης (7-8 μέτρα) καθώς και στη μονοκαλλιέργεια. Αποτέλεσμα ήταν από τη μια να διευκολύνονται στις διάφορες καλλιεργητικές φροντίδες κι από την άλλη να αυξηθεί η παραγωγή τους.

ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΕΣ ΦΡΟΝΤΙΔΕΣ

A. Κλάδευμα

Το κλάδευμα της λεμονιάς χωρίζεται σε δύο στάδια. Το κλάδευμα σχηματισμού που έχει σκοπό τη δημιουργία βασικών βραχιόνων σε κατάλληλη διάταξη και το κλάδευμα μεγάλων δέντρων που συνίσταται στην αφαίρεση ξηρών και αρρωστημένων κλάδων και στο αραίωμα της πυκνής βλάστησης. Ο καταλληλότερος χρόνος κλαδέματος της λεμονιάς ήταν το Μάρτη-Απρίλη. Τα κυριότερα εργαλεία που χρησιμοποιούσαν στο κλάδευμα ήταν το κλαδευτικό ψαλίδι, το κλαδευτικό πριόνι (σβανάς), η κλαδευτική κουνιά και ένα κυρτό μαχαίράκι. Τις μεγάλες τομές οι κλαδευτές τις κάλυπταν τα παλιά χρόνια με τσιμέντο. Τις τελευταίες δεκαετίες χρησιμοποιόταν στις τομές μια προστατευτική αλοιφή, το γνωστό μάστιχο.

Μέχρι και τα τελευταία χρόνια υπήρχαν συνεργεία κλαδευτών που αναλάμβαναν είτε με μεροκάματο είτε με κατ' αποκοπή ποσό (εργολαβία) να κλαδεύουν τους μεγάλους λεμονόκηπους του Καραβά. Ξακουστοί πρωτοπόροι Καραβιώτες κλαδευτές τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας ήταν ο Χριστόδουλος Μπούκας και ο Σάββας Κρίος. Μετά ειδικεύτηκαν στην τέχνη του κλαδευτή και πολλοί άλλοι. Την τελευταία δεκαετία (1964-1974) με τη βοήθεια του τμήματος Γεωργίας εκπαιδεύτηκαν πολλοί λεμονοπαραγωγοί στην τέχνη του κλαδέματος. Έτσι όλοι οι λεμονοπαραγωγοί γνώριζαν και εφαρμόζαν αυτή την καλλιεργητική φροντίδα της λεμονιάς. Μέχρι τα τελευταία χρόνια αρκετοί λεμονοπαραγωγοί εφαρμόζαν αυστηρό κλάδευμα στις λεμονιές τους.

B. Καλλιέργεια

Παλαιότερα δινόταν μεγάλη σημασία στα οργώματα των λεμονοκήπων. Ξυνηθιζόταν μετά από κάθε άρδευση, όταν το χωράφι έφτανε στον «όρκο» του να καλλιεργείται. Έτσι υπήρχαν συνεργεία από Καραβιώτες «πελιαστές» και «τσαπιστές» που καλλιεργούσαν τους λεμονοκήπους. Τέτοια συνεργεία ή άτομα

Λεμονόκηποι του Καραβά (14-16/3/1967). Εκπαιδευτικά μαθήματα του Τμήματος Γεωργίας σε λεμονοπαραγωγούς του Καραβά.

υπήρχαν πολλά. Γνωστά ονόματα πελιαστών ήταν οι Δημήτρης Κρομμύδιας, Κλεάνθης Μάρρος, Δήμος Σούπασις, Ηλίας Μύρμιλλος, Ρωτής Θεοτικού, Σάββας Χατζηγιαννάκης, Τσιουρούτηδες, Κύπρος Πισιαλής και άλλοι.

Με τη μηχανοποίηση της καλλιέργειας οι πελιαστές μπήκαν στο περιθώριο. Στην αρχή με άροτρα γινόταν βαθιά καλλιέργεια των λεμονοκήπων. Το βαθύ σκάλισμα με τα πέλια κατάστρεφε τις ρίζες και ελάττωνε την απορρόφηση των θρεπτικών ουσιών από το έδαφος. Οι προοδευτικοί μας παραγωγοί πήραν το μήνυμα ότι η καλλιέργεια σκοπό είχε μόνο την καταστροφή των αγριοχόρτων. Πολλοί λεμονοκαλλιεργητές αγόρασαν μικρά χειροκίνητα τρακτέρ για να καλλιεργούν τους λεμονοκήπους. Αρκετοί λεμονοπαραγωγοί μετά το 1968 χρησιμοποιούσαν ζιζανιοκτόνα για καταστροφή των αγριοχόρτων στα λεμονόδεντρα όταν δεν απαιτείτο να γίνει καλλιέργεια. Αρκετοί λεμονοπαραγωγοί που εφάρμοσαν βελτιωμένα συστήματα άρδευσης ακολουθούσαν τα τελευταία χρόνια «το σύστημα της μη καλλιέργειας» σύμφωνα με το οποίο η καλλιέργεια του εδάφους περιοριζόταν στο ελάχιστο, γιατί χρησιμοποιούσαν ζιζανιοκτόνα για την καταστροφή τόσο των μονοετών όσο και των πολυετών ζιζανίων.

Γ. Λιπανση

Η λεμονιά είναι περισσότερο απαιτητική σε θρεπτικά στοιχεία από τα άλλα εσπεριδοειδή. Η ζωϊκή κοπριά και ειδικά το «αιγιόκοπρο» χρησιμοποιόταν από τα παλιά χρόνια για εμπλουτισμό του εδάφους. Η κοπριά επιφέρει τεράστια ωφέλεια στα λεμονόδεντρα. Η αξία της δεν οφείλεται τόσο στα θρεπτικά στοιχεία τα οποία έχει, όσο στη βελτίωση που προκαλεί. Οι Καραβιώτες γνώριζαν πολύ καλά ότι η κοπριά έπρεπε να είναι καλά χωνεμένη και δινόταν στα δέντρα συνήθως το μήνα Νοέμβρη και Δεκέμβρη. Τα γειτονικά χωριά, Κορμακίτης, Λιβερά, Όρκα, Πάναγγρα, Βασίλεια, Άγιος Αμβρόσιος και τα Τουρκοκυπριακά χωριά Φώτα, Πιλέρι, Κρινί που διατηρούσαν αναπτυγμένη κτηνοτροφία, προμήθευαν με φορτηγά αυτοκίνητα τους λεμονοπαραγωγούς μας με ζωϊκή κοπριά. Χαρακτηριστικά αναφέρω ότι τη δεκαετία του 1930-1940 πολλοί λεμονοπαραγωγοί πήγαιναν με γαϊδούρια στη «Γομαρίστρα» και αγόραζαν «αιγιόκοπρο» για να λιπάνουν τους λεμονοκήπους τους. Η Γομαρίστρα βρίσκεται στα νότια του Καραβά σε μια από τις πλαγιές του Πενταδακτύλου κοντά στο ξακουστό ξωκλήσι του Προφήτη Ηλία. Στην περιοχή υπήρχε ανεπτυγμένη κτηνοτροφία από αίγες του βουνού. Πολλοί λεμονοπαραγωγοί έκαναν μέχρι και δύο διαδρομές, «στράτες», την ημέρα για να φέρουν κόπρι. Ξεκινούσαν πρωί γι αυτή τη δουλειά γιατί ο δρόμος (μονοπάτι) ήταν πολύ ανηφορικός κι επικίνδυνος.

Στις αρχές του 20ου αιώνα έγινε η πρώτη εισαγωγή λιπασμάτων στην Κύπρο (1902). Αναφέρω ότι μεταξύ των πρώτων που ενδιαφέρθηκαν για την εισαγωγή χημικών λιπασμάτων ήταν και ο αείμνηστος Ν. Π. Λανίτης. Έτσι ο Ν. Π. Λανίτης φέρνει για τις λεμονιές το 1913 και διαφημίζει στον Τύπο της εποχής, το λίπασμα 6-8-8 μάρκας «Πετεινού». Η τιμή πώλησης «τοίς μετρητοίς» ενός σάκκου 100 κιλών την εποχή εκείνη ήταν £1.05 σεντ. Ελάχιστοι λεμονοπαραγωγοί μας το χρησιμοποίησαν πριν το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα λιπάσματα 6-8-8 και 7-11-0 τα χρησιμοποιούσαν για αρκετά χρόνια μετά τον πόλεμο πολλοί λεμονοπαραγωγοί. Η λεμονιά χρειάζεται περισσότερο αζωτούχα λιπανση από άλλα εσπεριδοειδή. Ο κάθε λεμονοπαραγωγός έδιδε στα λεμονόδεντρά του την ποσότητα που έκρινε ο ίδιος. Η λιπανση κάθε λεμονόδεντρου εξαρτάται από την ηλικία, το μέγεθος και την καρποφορία που έδωσε την τελευταία χρονιά. Οι παραγωγοί συνήθως χρησιμοποιούσαν το ακόλουθο πρόγραμμα λιπανσης. Το

Γενάρη έδιδαν αζωτούχα λίπανση (Αμμωνία 21-0-0) τον Ιούνιο σε πιο μικρή αναλογία την νιτρική αμμωνία (20,5-0-0) και το Νιόβρη-Γεννάρη τη φωσφορούχα και καλλιούχα λίπανση. Μετά το 1970 το τμήμα Γεωργίας με χημικές αναλύσεις φύλλων και εδάφους έδιδε κάθε χρόνο σε 60 περίπου ενδιαφερόμενους λεμονοκαλλιεργητές τα αποτελέσματα των αναλύσεων με καθοδηγητικά στοιχεία για τη λίπανση και την ποσότητα που έπρεπε να χρησιμοποιούν για τις λεμονιές τους τον επόμενο χρόνο. Τα λιπάσματα τα προμήθευαν στους λεμονοπαραγωγούς διάφοροι έμποροι, τα συνεργατικά παντοπωλεία καθώς επίσης και η Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία Καραβά «Η Σωτηρία» που ήταν ο κυριώτερος προμηθευτής.

Δ. Άρδευση

Από τα παλιά χρόνια τα περισσότερα λεμονόδεντρα αρδεύονταν από το γνωστό Κεφαλόβρυσο του Καραβά την «Παλιά Βρύση». Η παροχή του νερού της «Παλιάς Βρύσης» και στις χειρότερες ανομβρίες δεν επηρεαζόταν. Εθεωρείτο μια από τις πιο σταθερές πηγές της Κύπρου με παροχή νερού 100-110 m³ την ώρα. Από χημικής πλευράς το νερό ήταν άριστο για τη λεμονοκαλλιέργεια. Το νερό της «Παλιάς Βρύσης» είναι ιδιοκτησία 200 περίπου κατοίκων του Καραβά. Ένας από τους μεγαλύτερους ιδιοκτήτες νερού είναι η Ιερά Μητρόπολη Κερύνειας που ενοικίαζε τα δικαιώματα της κάθε χρόνο στους λεμονοπαραγωγούς. Οι λεμονοπαραγωγοί που δεν είχαν ιδιόκτητο νερό για να ποτίζουν τις λεμονιές τους ενοικίαζαν με το χρόνο (περίοδος Απριλίου-Σεπτεμβρίου) το νερό που χρειάζονταν απ' αυτούς που είχαν περίσσειμα. Άλλοι πάλι αγόραζαν νερό για μια άρδευση (πότισμα) απ' αυτούς που είχαν περίσσειμα. Η τιμή ενοικίασης του νερού το χρόνο εξαρτάτο από τη ζήτηση, την ανομβρία, την παραγωγή λεμονιών, τις τιμές των λεμονιών και από άλλους παράγοντες. Κυμαινόταν δε από £80-£120 την ώρα. Η πληρωμή του νερού για «ένα πότισμα» υπολογιζόταν με βάση τα λεπτά της ώρας που χρησιμοποιούσε ο λεμονοπαραγωγός να ποτίσει τον κήπο του. Η τιμή πώλησης του νερού κατά τη διάρκεια του 1974 (μέχρι τον Ιούλιο) κυμαινόταν από 15-20 σεντ το λεπτό. Η αγορά των δικαιωμάτων του νερού κόστιζε τα τελευταία χρόνια πάνω από £1000 την ώρα. Σπάνια οι Καραβιώτες πωλούσαν τα δικαιώματά τους. Χαρακτηριστικά φαίνεται ότι η τελευταία πώληση νερού έγινε το 1967 από το Ζήνωνα Σεβέρη από την Κερύνεια στον Καραβιώτη Ιωάννη Πηλακούτα (Πετεινού) όπου αγοράστηκε νερό τριών ωρών για τρεις χιλιάδες λίρες.

Για τη διαχείριση του νερού υπήρχε πενταμελής αρδευτική επιτροπή. Από τα παλιά χρόνια γινόταν μεγάλη σπατάλη νερού, τόσο στον τρόπο άρδευσης (πλυμαντό) όσο και στη μεταφορά του νερού από την πηγή στους λεμονοκήπους. Για εξοικονόμηση του νερού από τα «χωματαύλακα» κατασκευάστηκαν αρδευτικά έργα τα γνωστά «τσιμενταύλακα». Η κατασκευή των «τσιμενταυλάκων» άρχισε το 1933. Κατασκευάστηκε το τμήμα από την πηγή μέχρι το «Μύλο της Παναγίας», το μετέπειτα γνωστό εξοχικό κέντρο «Οι Μύλοι». Για την κατασκευή του έργου αυτού η Αρδευτική Επιτροπή πήρε δάνειο ύψους £600 με επιτόκιο 6% από το γνωστό τότε έμπορο Λοΐζο Λούκα από τα Λεύκα. Το δάνειο ξοφλήθηκε το 1937 και αμέσως η Αρδευτική Επιτροπή συνήψε νέο δάνειο ύψους £650 από τον ίδιο δανειστή για να συνεχιστεί η κατασκευή των τσιμενταυλάκων από τους «Μύλους» στους λεμονοκήπους. Από το 1939 μέχρι και τα τελευταία χρόνια η επιτροπή εξασφάλιζε κρατικά δάνεια για την κατασκευή αρδευτικών έργων. Η κατασκευή των «τσιμενταυλάκων» στοίχισε πολλά χρήματα, αλλά η ωφέλεια από την εξοικονόμηση του νερού ήταν τεράστια.

Για τη διανομή του νερού υπήρχε πάντοτε υπεύθυνος διανομέας «ο νεροφόρος». Γνωστοί νεροφόροι του Καραβά ήταν ο Στέλιος Καϊμάκης και μετά ο Γεώργιος Συρίμης για σαρανταπέντε περίπου χρόνια. Τελευταίος νεροφόρος ήταν ο Ευτύχιος Χατζητζιουρκαλή. Με το φτιάρι στο ένα χέρι στο άλλο το φανάρι κατά τη διάρκεια της νύχτας και το ρολόι επέβλεπαν τη δίκαιη κατανομή του νερού ολόκληρο το εικοσιτετράωρο. Περισσότερες πληροφορίες για τη διανομή του νερού θα αναφέρουμε σε μια εκτενέστερη μελέτη για τον Κεφαλόβρυσο του Καραβά που θα δημοσιευτεί σε επόμενη έκδοση του σωματείου.

Άλλες πηγές άρδευσης των λεμονοκήπων τα παλιά χρόνια ήταν «οι αλακατόλακκοι», οι ελάχιστοι ανεμόμυλοι (Γεώργιος Ιορδάνου και Μονός) και μετά οι μηχανές άντλησης νερού.

Το 1946 από την απογραφή Γεωργίας φαίνεται ότι 15 μηχανές νερού αντλούσαν νερό από τους λάκκους και πότιζαν τις λεμονιές και άλλα δέντρα. Ξακουστές μηχανές της εποχής εκείνης ήταν του Διονύση, του Ευριπίδη του Χατζηγιαννάκη, Τάκη Ιορδάνου, Πέτρου Βασιλειώτη, της Ειρήνης Φιούρη, του Γρηγόρη Ρούσου και άλλων. Με τη ραγδαία ανάπτυξη της λεμονοκαλλιέργειας οι λεμονοπαραγωγοί αναγκάστηκαν να ανорύξουν διατρήσεις ή λάκκους. Έτσι το 1946 με βάση την απογραφή εσπεριδοειδών, εκτός από τη σταθερή παροχή νερού της «Παλιάς βρύσης», περίπου 150 λάκκοι-διατρήσεις με την άντληση του νερού τους πότιζαν 2,500 περίπου δεκάρια εσπεριδοειδών (1880 κυβ. σκάλες). Τα εσπεριδοειδή εκάλυπταν το 92% της αρδεύσιμης γης του Καραβά. Η επάρκεια όμως του πολύτιμου αυτού αγαθού δεν ήταν ικανοποιητική τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα τη στασιμότητα στην παραπέρα επέκταση της λεμονοκαλλιέργειας.

Η μέθοδος άρδευσης που υπήρχε στα παλιά χρόνια ήταν το «πλυμαντό» όπου εκάλυπτετο ολόκληρη η έκταση του χωραφιού και έτσι εδημιουργείτο μεγάλη σπατάλη νερού. Συνηθισμένες μέθοδοι τα τελευταία χρόνια ήταν η άρδευση με «ράμες» και αυλάκι-λεκάνη τόσο στα μικρά δέντρα όσο και στα μεγάλα. Μετά το 1965, 55 γεωργοί με τη βοήθεια του τμήματος Γεωργίας εγκατέστησαν βελτιωμένα συστήματα άρδευσης σε 620 δεκάρια (464 κυβ. σκάλες) λεμονιές.

Ε. Καταπολέμηση εχθρών και ασθενειών

Η καταπολέμηση των εχθρών και ασθενειών τα παλιά χρόνια διεξαγόταν σε πολύ περιορισμένη κλίμακα, γιατί δεν υπήρχαν παρά ελάχιστα και μη αποτελεσματικά φυτοφάρμακα. Αξίζει να αναφέρω ότι δε λαμβανόταν κανένα προληπτικό μέτρο καταπολέμησης και ολόκληροι λεμονόκηποι την περίοδο 1890-1900 καταστράφηκαν και ξεριζώθηκαν λόγω της σοβαρής προσβολής από την κόκκινη ψώρα γνωστή τότε σαν «φυλλοξήρα». Μάλιστα για τη λεμονοκαλλιέργεια για δεκαετίες ήταν η κόκκινη ψώρα. Για την καταπολέμησή της στα παλιά χρόνια ψέκαζαν με γαλακτώματα πετρελαίου και αργότερα με υποκαπνισμό κυανούχου νατρίου. Η έλλειψη αποτελεσματικών φυτοφαρμάκων φαίνεται και από μαρτυρία του λεμονοπαραγωγού Ιωάννη Χατζηλούκα ο οποίος ανέφερε πως το 1925 οι Καραβιώτες χρησιμοποιούσαν για καταπολέμηση της κόκκινης ψώρας το εξής ψεκαστικό υλικό. Στον Καραβά τότε καλλιεργούσαν καπνό. Έπαιρναν ξηρά φύλλα καπνού και τα έβραζαν μαζί με νερό. Ο παραγώμενος ζωμός (καπνού, νικοτίνης) μαζί με την προσθήκη σαπουνιάς αποτελούσε ψεκαστικό υλικό.

Οι πρώτοι ψεκαστήρες υγρού ήσαν χειροκίνητοι. Ένας από τους πρώτους γνωστούς επαγγελματίες ψεκαστές ήταν και ο Σολής Λούκα Σόλου που με μια χειροκίνητη ψεκαστήρα αναλάμβανε να ψεκάσει τα πελώρια λεμονόδεντρα του Καραβά. Μετά το 1956 εμφανίστηκαν οι μηχανοκίνητοι ψεκαστήρες και πολλοί μεγάλοι λεμονοπαραγωγοί προμηθεύτηκαν δικούς τους. Υπήρχαν και πολλά συνεργεία ψεκαστών που ψέκαζαν επί πληρωμή τους λεμονοκήπους. Τέτοια συνεργεία ψεκαστών ήταν οι Γεώργιος Παγδατής, Γεώργιος Πογιατζής, Ανδρέας Τσιανής, Στυλλής Μούστρας, Δημήτρης Μαυρομμάτης, Φοίβος Γιαλλούρης και άλλοι. Η Συνεργατική Εταιρεία Λεμονοπαραγωγών Καραβά αγόρασε ένα μηχανοκίνητο ψεκαστήρα που τον διέθετε στα μέλη της για να ψεκάζουν.

Τα τελευταία χρόνια πριν την εισβολή έγινε σημαντική πρόοδος όσον αφορά την πρόληψη και καταπολέμηση των εχθρών και ασθενειών της λεμονιάς. Μετά από προσφορές, η ΣΕΛΕΚ εξασφάλιζε κάθε χρόνο τις υπηρεσίες του πιο χαμηλού προσφοροδότη ψεκαστή ο οποίος διέθετε μεγάλο μηχανοκίνητο ψεκαστήρα με ψηλή σταθερή πίεση και εφοδιασμένο με αναδευτήρα ο οποίος προέβαινε σε καθολικούς ψεκασμούς των λεμονοκήπων των μελών της ΣΕΛΕΚ. Η ΣΕΛΕΚ με τη σειρά της απέκοπτε από την πληρωμή της παραγωγής κάθε μέλους τα έξοδα ψεκασμού που πλήρωσε στους ψεκαστές.

Άλλη σοβαρή ασθένεια της λεμονιάς ήταν η κομμίωση γνωστή σαν «πίσσα». Πραγματικό «καρκίνωμα» για τα δέντρα και πονοκέφαλος για τους λεμονοπαραγωγούς. Η κομμίωση δεν καταπολεμάται με φυτοφάρμακα αλλά με προληπτικά μέτρα στην καλλιέργεια. Οι κυριότεροι άλλοι εχθροί και ασθένειες της λεμονιάς είναι το Άκαρι των οφθαλμών (Μπάτ-Μάιτ), σκωριώδης Αράχνη, (Ραστ-Μάιτ), Ανθοτρήτης, αχιβαδωτή ψώρα και κορυφοξήρα κλπ.

Τα τελευταία χρόνια υπήρχε ποικιλία από αποτελεσματικά φυτοφάρμακα. Θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρω το θερινό πολύτο ορυκτελαίιο, το γνωστό λευκέλαιο που χρησιμοποιήθηκε για αρκετά χρόνια για την καταπολέμηση της κόκκινης και αχιβαδωτής ψώρας στους λεμονόκηπους του Καραβά. Επίσης η συμβολή της ΣΕΛΕΚ στην καταπολέμηση των ασθενειών ήταν μεγάλη αφού διατηρούσε πάντοτε στενή επαφή με τους παραγωγούς και το τμήμα Γεωργίας.

Με τη μηχανοποίηση της λεμονοκαλλιέργειας οι λεμονοπαραγωγοί Καραβά διέθεταν τα πιο κάτω μηχανήματα κατά την περίοδο 1966-1967.

1. Μηχανές άντλησης νερού (πετρέλαιο)	102
2. Μηχανές άντλησης νερού (τουρπίνες)	46
3. Τρακτέρ μικρά χειροκίνητα (1-15 αλόγα)	26
4. Τρακτέρ μεγάλα (άνω των 15 αλόγων)	4
5. Ψεκαστήρες μηχανοκίνητους	16
6. Θειωτήρες μηχανοκίνητους	8
7. Χειροκίνητους ψεκαστήρες και θειωτήρες	90

ΤΕΛΟΣ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Στο δεύτερο μέρος που θα δημοσιευτεί στην επόμενη έκδοση του σωματείου μας θα αναφερθούμε σε στοιχεία και πληροφορίες για τη συγκομιδή και εμπορία των λεμονιών στην περιοχή Καραβά.

Σωτήρης Κονομής

Η ΛΕΜΟΝΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

Κύρια ασχολία των Καραβιωτών ήταν η λεμονοκαλλιέργεια. Δάση ατέλειωτα από λεμονιές κάλυπταν όλη την έκταση του χωριού μας από το Βουνό ως τη θάλασσα.

Εκείνο που έκανε τα δένδρα αυτά να ευδοκιμούν στα μέρη μας ήταν πρώτα απ' όλα οι κλιματολογικές συνθήκες και δεύτερο το νερό του Κεφαλόβρυσου, που δεν περιείχε άλατα και βόριο, τα οποία οπωσδήποτε είναι βλαβερά για τις λεμονιές.

Τα περισσότερα δένδρα φυτεύτηκαν μετά το 1950 και ιδιαίτερα μετά την ίδρυση της Συνεργατικής Εταιρείας Λεμονοπαραγωγών Επαρχίας Κερύνειας (ΣΕΛΕΚ). Χέρσα χωράφια με πανύψηλα αγκάθια καθαρίστηκαν και ελιές, χαρουπιές, αμυγδαλιές και άλλα καρποφόρα δένδρα ξεριζώθηκαν για να φυτευτούν λεμονιές. Όλοι μικροί-μεγάλοι, γεωργοί, εργάτες, τεχνίτες, δάσκαλοι, καθηγητές, δικηγόροι, γιατροί καταγίνονταν να φτιάξουν τα δικά τους περιβόλια με λεμονόδεντρα. Όλες τις ελεύθερές τους ώρες τις περνούσαν μέσα στα περιβόλια τους.

Η λεμονιά μεγαλώνει κι' απλώνει πιο πολύ απ' όλα τα εσπεριδοειδή. Αποδίδει δύο ως τρεις χιλιάδες καρπούς το χρόνο, Είναι όμως πολύ ευπαθής. Προσβάλλεται από την κομμώση, μια φοβερή μυκητολογική αρρώστεια, που την οδηγεί συνήθως στο θάνατο. Πολλές λεμονιές, που φυτεύθηκαν πριν το 1950, ξηράνθηκαν και ανανεώθηκαν με νέα δέντρα.

Με την εξάπλωση των λεμονόδενδρων δημιουργήθηκε ένα τεράστιο πρόβλημα. Έλλειψη νερού. Ως το 1955 ο Κεφαλόβρυσος του Καραβά επαρκούσε

για το πότισμα όλων των περιβολιών. Το 1970 επότιζε μόνο το 25% απ' αυτά και τα υπόλοιπα ποτίζονταν από τα πηγάδια, που είχαν ανοιχτεί στα περισσότερα περιβόλια. Γινόταν όμως υπεράντληση με αποτέλεσμα η στάθμη των υπόγειων νερών χρόνο με χρόνο να κατεβαίνει. Πολλά πηγάδια ξηραίνονταν και οι ιδιοκτήτες τους έσκαβαν κάθε χρόνο πιο βαθιά για να βρουν το πολύτιμο γι' αυτούς νερό. Πηγάδια που το 1955 απέδιδαν 500 τόνους νερό την ημέρα, το 1970 απέδιδαν μόνο 10. Δέκα όμως και δεκαπέντε τόνους την ημέρα θα έβρεχαν μόνο τα αυλάκια των περιβολιών. Έτσι το νερό έπρεπε να αποθηκεύεται σε δεξαμενές και να φθάνει στα δένδρα με σωλήνες και λάστιχα.

Πολλές προσπάθειες έγιναν για την ανέγερση υδατοφράκτη, όπου θα αποθηκευόταν το χειμώνα το νερό του Κεφαλόβρυσου, αλλά δυστυχώς χωρίς αποτέλεσμα.

Το 1973 ήταν μεγάλη ανομβρία σ' όλη την Κύπρο. Δυσκολεύτηκαν όλοι οι Κύπριοι τότε. Μα πιο πολύ οι κάτοικοι της περιοχής μας, γιατί το διαθέσιμο νερό ήταν πολύ λίγο και πολύ ακριβό. Πουλιόταν προς 5 σελίνια τον τόνο, ενώ σε άλλες περιοχές ήταν είκοσι και τριάντα φορές φθηνότερο. Παρόλον ότι οι λεμονοπαραγωγοί πλήρωσαν «τα μαλλιά της κεφαλής τους», κατάφεραν να κρατήσουν τα δένδρα τους ζωντανά.

Αναφέρθηκα σε έκταση στο πότισμα των λεμονόδενδρων, γιατί ήταν το μεγάλο βάσανο των παραγωγών. Τις άλλες καλλιεργητικές φροντίδες που γίνονταν κάθε χρόνο, θα αναφέρω χωρίς σχόλια. Τρία ως τέσσερα σκαλίσματα κι άλλα τόσα ξεχορτίσματα, τέσσερις ως πέντε λιπάνσεις, κοπρίσματα, κλαδέματα, πολλά ψεκάσματα και οκτώ ως δέκα φορές το χρόνο να ανεβαίνεις στα ίδια δένδρα για να διαλέξεις τα κατάλληλα λεμόνια για εξαγωγή, αρχίζοντας από το Σεπτέμβρη και τελειώνοντας το Φεβράρη. Φυσικά τις πιο αμειπτικές τιμές τις έπαιρναν τα λεμόνια που κόβονταν στις αρχές του Φθινοπώρου.

Τη διάθεση των λεμονιών αναλάμβανε η ΣΕΛΕΚ. Με την καλή και συνετή διαχείριση που είχε αυτός ο οργανισμός απάλλαξε τους παραγωγούς από την εκμετάλλευση των διαφόρων εμπόρων, προσφέροντας πολύ αμειπτικές τιμές για τα λεμόνια που εξαγόταν.

Τελειώνοντας θα ήθελα να κάνω μια σημαντική παρατήρηση, που φανερώνει την τιμιότητα αλλά και την εμπιστοσύνη που υπήρχε ανάμεσα στους συγχωριανούς μας. Από το Σεπτέμβρη που άρχιζε η εκκοπή των λεμονιών ως το Φεβράρη που τέλειωνε, σ' όλα τα περιβόλια υπήρχαν σωροί από λεμόνια αξίας χιλιάδων λιρών έξω στο ύπαιθρο, που περίμεναν το ειδικό συνεργείο να τα παραλάβει και να τα στείλει στα συσκευαστήρια. Τα λεμόνια αυτά παρέμεναν εκεί για τέσσερις και πέντε μέρες χωρίς κανένας να τα φυλάει, αλλά και χωρίς κανένας ποτέ να τα πειράξει κι ως ήταν μίλια μακριά το κοντινότερο σπίτι.

Σήμερα οι Καραβιώτες βρίσκονται μακριά από τα καταπράσινα περβόλια τους, μακριά από τους λεμονοανθούς και τις εκκλησίες τους, που όλα μαζί παραμένουν ένα ξεχωριστό φωτεινό κομμάτι από τη ζωή τους. Στη σκέψη τους παραμένει άσβεστη η ελπίδα του γυρισμού με το χρέος να ξεπροβάλλει σε κάθε μας βήμα ότι αυτή τη γη δεν έχουμε το δικαίωμα να την ξεγράψουμε όσα χρόνια κι αν περάσουν, όσες θυσίες κι αν χρειαστούν

Γιώργος Μαούρης

ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

Στον Καραβά μεταξύ των άλλων ασχολιών των κατοίκων υπήρχαν και πολλοί βοσκοί που με τα κοπάδια τους τροφοδοτούσαν τους κατοίκους με κρέας, γάλα καθώς επίσης πρόσφεραν το μαλλί των προβάτων το οποίο στη συνέχεια έγνεθαν οι γυναίκες του Καραβά.

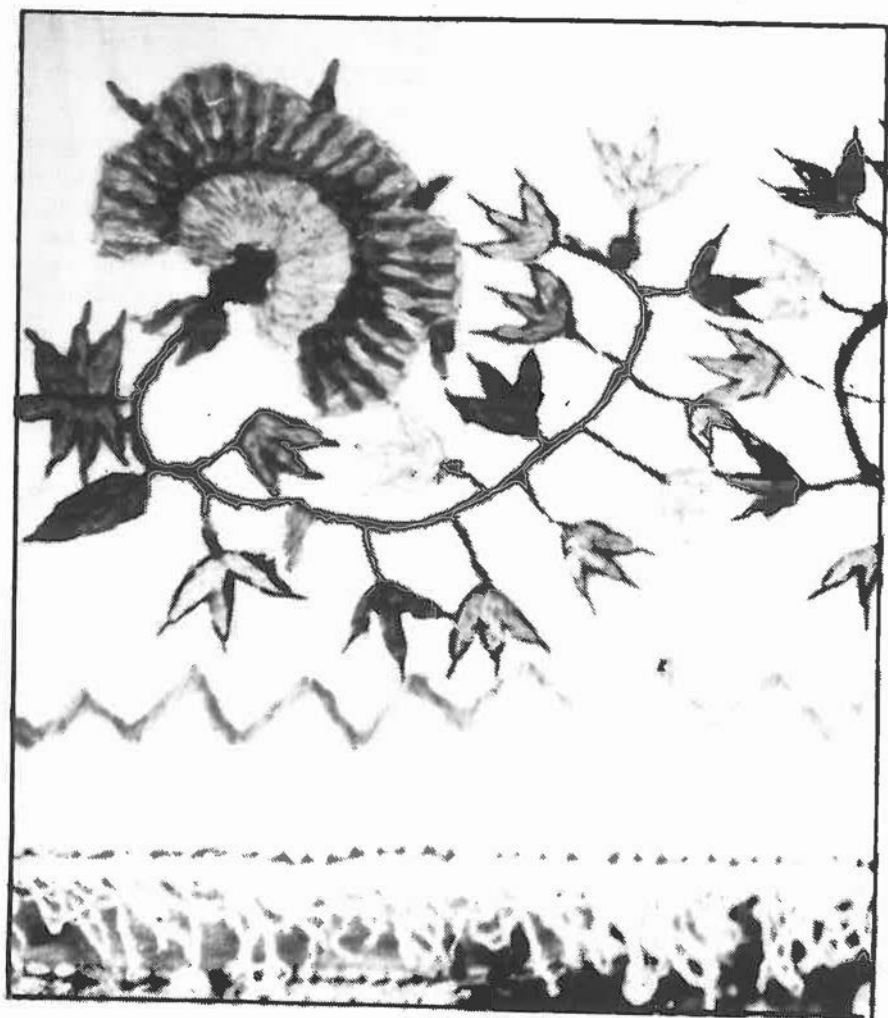
Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου (1939-1945) στην Κύπρο υπήρχε γενική απαγόρευση για εισαγωγές. Σ' αυτή τη περίοδο διακρίθηκε ιδιαίτερα η εργατικότητα και η ευσυνειδησία των γυναικών του Καραβά. Από το 1941 τα μάλλινα υφάσματα ήταν δυσεύρετα, σχεδόν ανύπαρκτα. Κάποιος Λευκωσιάτης έμπορος (Μάλης λεγόμενος) αντιπρόσωπος ενός Γερμανού με το όνομα Crosmanh, ανέθεσε στον Καραβιώτη Νίκο Διγενή να αναλάβει τη διανομή υλικού στις υφάντριες του Καραβά για τη ύφανση μαλλινών υφασμάτων. Εκτός της υλικής ικανοποίησης, δημιουργήθηκε και μια ευχάριστη δραστηριότητα στους κατοίκους.

Μεταξύ άλλων δραστηριοποιήθηκαν οι βοσκοί που ανέλαβαν την προμήθεια του μαλλιού του προβάτου. Οι γυναίκες εκαθάριζαν και έπλεναν τα μαλλιά και τα έκλωθαν με το αδράχτι μεταβάλλοντάς τα σε κλωστή κατάλληλη για ύφανση. Στη συνέχεια τα μαλλιά εβάφοντο στη Λευκωσία με διάφορα χρώματα.

Τα σχέδια (δίμητα λεγόμενα) δημιουργούνταν από τις γυναίκες οι οποίες συναγωνίζονταν ποιά θα παραδώσει το καλύτερο ύφασμα. Δείγματα αυτής της δουλειάς υπήρχαν στο σπίτι του Νίκου Διγενή, δυστυχώς όμως με τη λεηλασία των Τούρκων όπως όλα τα άλλα εξαφανίστηκαν και εκείνα. Τόση εντύπωση έκανε στο Γερμανό εργοδότη αυτή η δουλειά, που έλεγε ότι έστελλε και στο εξωτερικό. Υπήρχε υφάντρια που έπαιρνε 10 λίρες την εβδομάδα, ποσό σεβαστό για την εποχή εκείνη. Τα υφάσματα σιδερώνονταν από ράφτες του Καραβά τόσο ωραία, που όταν τα είδαν για πρώτη φορά -το θυμούμαι πολύ καλά- είπαν: «Δεν πιστεύαμε πως σε χωριό της Κύπρου θα γινόταν τέτοια καλή δουλειά».

Με το σταμάτημα του πολέμου το 1945 άρχισε η εισαγωγή μηχανοποιητών κασμηριών και σταμάτησε αυτή η δουλειά. Οι ακούραστες όμως Καραβιώτισσες με ευρωπαϊκά νήματα ύφαιναν αλατζιές με λινάρι (κατεργασμένο στον Αστρομερίτη) λινά και τα ξακουστά μεταξωτά με μετάξι μεταξοσκώληκα που έκτρεφαν οι ίδιες. Τα κουκούλια του μεταξοσκώληκα μετatrέπονταν σε μετάξι από ειδικούς Καραβιώτες.

Τα μεταξωτά ήταν άλλα δίμητα για ανδρικές φορεσιές, άλλα για σινδόνια και άλλα κατάλληλα για λευκαρίτικα κεντήματα που ήξεραν να φτιάχνουν πολλές γυναίκες του Καραβά και της Λαπήθου. Όλες αυτές οι δραστηριότητες έδιναν στις γυναίκες του Καραβά ικανοποίηση, χαρά και ευχαρίστηση γιατί εκτός από τα πεντακάθαρα και ανθοστολισμένα σπίτια τους, τα τίμια και εργατικά παιδιά τους που κοσμούσαν την κωμόπολη, προσέφεραν στους συζύγους τους μια σεβαστή οικονομική βοήθεια.

Λεπτομέρεια από μεταξωτό πολύχρωμο κέντημα. 19ος αιώνας - Καραβάς.

Οι Καραβιώτες γενικά διακρίνονταν για την εργατικότητα και την τιμιότητά τους. Μέσα από τις άλλες τόσες ασχολίες των Καραβιωτών, κυριότερη των οποίων ήταν η λεμονοκαλλιέργεια, οι Καραβιώτες είχαν πάντοτε να επιδείξουν μια ξεχωριστή προσφορά προς την κοινότητά τους.

Τώρα πού βρίσκονται αυτοί οι άνθρωποι; Σκορπισμένοι στην ελεύθερη Κύπρο και στο εξωτερικό, δραστηριοποιημένοι, εργατικοί, αξιοπρεπείς και πρόθυμοι να φτιάξουν κάτι καλύτερο όσες θυσίες και αν αυτό χρειάζεται. Ένα όμως κρυφό πόθο έχουν! Να επιστρέψουν στον Καραβά και να ξαναδημιουργήσουν αυτόν τον όμορφο παράδεισο!

Χαριτίνη Διγενή

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

(ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ)

Ο Καραβάς μια μεγάλη κωμόπολη με πολλούς μορφωμένους ανθρώπους, ήταν φυσικό να μη υστερεί και στον τομέα των εκδηλώσεων. Με πρωτοβουλία του Δήμου Καραβά και τη συνεργασία ορισμένων δραστηρίων ατόμων που αποτελούσαν την Επιτροπή Πνευματικής Αναπτύξεως, γινόντουσαν ποικίλες εκδηλώσεις: εθνικές, θρησκευτικές, πολιτιστικές, ευκαιριακές, ψυχαγωγικές κ.α. που σκοπό είχαν την πνευματική και πολιτιστική ανέλιξη της κοινότητας και τη ψυχαγωγία του κοινού. Δυο από τις πιο σημαντικές εκδηλώσεις του Καραβά ήταν η γιορτή του κατακλυσμού κι ο χορός του λεμονιού.

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ

Η γιορτή του κατακλυσμού είναι κατάλοιπα ειδωλολατρικών γιορτών και εθίμων και γίνεται μόνο στην Κύπρο. Οι λαογράφοι τη συνδέουν είτε με τα Αρχαία Αφροδίσια, είτε με τα Ανθεστήρια που γίνονταν προς τιμή του Διόνυσου, δείγμα κι αυτό από τα πολλά που φανερώνουν την ελληνικότητα της Κύπρου.

Με την εμφάνιση του Χριστιανισμού οι Κύπριοι απέβαλαν τα οργιαστικά και ειδωλολατρικά στοιχεία των αρχαίων αυτών εορτών και κράτησαν τα αγωνίσματα ξηράς και θάλασσας, τους χορούς και τα τραγούδια, κι έτσι από γενιά σε γενιά έφθασε μέχρι της εποχής μας με τη σημερινή της μορφή.

Από τη γιορτή του κατακλυσμού στη Λάμπουσα στις 13 Ιουνίου 1965.

Το πρόγραμμα της γιορτής που γινόταν, όπως είναι φυσικό, κοντά στη θάλασσα στο γήπεδο της κοινότητας δίπλα από το λιμανάκι, περιλάμβανε αγώνες ξηράς και θάλασσας, διαγωνισμούς χορών τσιαττισμάτων και αυλού, χορούς και παιδικά αγωνίσματα από παιδιά των σχολείων..

Από τα αγωνίσματα της θάλασσας εκείνα που τραβούσαν πιο πολύ το ενδιαφέρον του κοινού ήταν ο ολισθηρός ιστός και το κυνηγητό της πάπιας.

Τη γιορτή του κατακλυσμού παρακολουθούσε πλήθος κόσμου, όχι μόνο από τον Καραβά αλλά κι από τη Λάπηθο, Βασιλεία, Φτέρυχα, Παλιόσοφο, Μοτίδες, Ελιά, Άγιο Γεώργιο, Κάρμι κ.α.

Στο πρόγραμμα δε συμμετέσχαν άτομα απ' όλες αυτές τις κοινότητες, μαθητές της Σχολής Λάμπουσας, τα Δημοτικά Σχολεία Καραβά και Λαπήθου και το Γυμνάσιο Λαπήθου αλλά κι άτομα από άλλες περιοχές όπως χορευτές, τσιαττιστές, τραγουδιστές, κ.α. Στο νου μου έρχονται τα ονόματα μερικών ατόμων που δεν υπάρχουν πια ανάμεσά μας, όπως οι τσιαττιστές Κυριάκος Ττίγκηρος από τη Λευκωσία και Μιχαήλ Πέσιονγκες από τον Άγιο Αμβρόσιο ως κι ο λαϊκός χορευτής Ανδρέας Κούντουρος από το Κάρμι. Ας είναι ελαφρό το χώμα που τους σκεπάζει.

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΛΕΜΟΝΙΟΥ

Άλλη σημαντική εκδήλωση όπως ανάφερα και πιο πάνω, ήταν ο χορός του λεμονιού. Όπως είναι γνωστό το κυριότερο προϊόν του Καραβά ήταν τα λεμόνια. Τα σπιτία του ήταν χωμένα μέσα σε μια καταπράσινη θάλασσα από λεμονιές που την άνοιξη στολισμένες με τους πανέμορφους λεμονανθούς σκορπούσαν την ευωδιά τους και το φθινόπωρο πρόσφεραν τους χυμώδεις καρπούς τους, σαν αποζημίωση στους καλλιεργητές τους που ακούραστα τις περιποιούνταν ολόγυρα του χρόνου.

Προς τιμή λοιπόν του λεμονιού κάθε χρόνο μέσα στο Σεπτέμβρη που άρχιζε και η εκκοπή του λεμονιού, διοργανωνόταν υπό την αιγίδα του Δήμου Καραβά ο χορός του λεμονιού, σ' ένα από τα παραλιακά κέντρα της περιοχής, που το στόλιζαν με κλαδιά λεμονιάς, φορτωμένα με λεμόνια.

Στιγμιότυπα από το διαγωνισμό του «Χορού του Λεμονιού» που διοργάνωσε πρόσφατα το σωματείο μας στην προσφυγιά.

Τα κύρια γεγονότα της εκδήλωσης αυτής ήσαν δυο: ο χορός του λεμονιού κι η εκλογή της Μιςς Λεμόνι. Στο χορό του λεμονιού τα ζευγάρια έπρεπε, χορεύοντας με το ρυθμό της μουσικής, να συγκρατούν με τα μέτωπά τους ένα λεμόνι. Η μουσική άρχιζε με αργό ρυθμό και κατέληγε με πολύ γρήγορο. Όσα ζευγάρια δεν μπορούσαν να συγκρατήσουν το λεμόνι με τα μέτωπά τους αποκλείονταν, το δε ζευγάρι που κατόρθωνε να μείνει στην πίστα τελευταίο χωρίς να του πέσει το λεμόνι, ανακηρύσσονταν νικητής. Στην κοπέλλα χάριζαν καρφίτσα χρυσή, από την οποία κρεμόταν χρυσό λεμόνι, και στον καβαλιέρο της κάποιο άλλο δώρο.

Η όλη εκδήλωση αποκορυφωνόταν με την εκλογή της Μιςς Λεμόνι. Όσες κοπέλλες είχαν το χάρισμα της ομορφιάς, έβγαιναν στην πίστα μ' ένα καβαλιέρο, συνήθως ύστερα από την προτροπή των δικών τους κι ' άρχιζαν το χορό, έχοντας στην πλάτη ένα αριθμό.

Η κριτική επιτροπή ξεχώριζε τις δέκα επικρατέστερες οι οποίες ξαναχόρευαν και τελικά, πολλές φορές με κάποια δυσκολία, ξεχώριζαν την πιο όμορφη η οποία ανακηρύσσονταν η Μιςς Λεμόνι της βραδιάς. Έπαθλο και γι αυτή ήταν χρυσή καρφίτσα με το χρυσό λεμονάκι, που συνήθως το απένε με η Μιςς Λεμόνι της προηγούμενης χρονιάς.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΙΣ ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Μετά την ανεξαρτησία ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, ίδρυσε το Εθνικό Συμβούλιο Νεολαίας, πρόεδρος του οποίου ήταν ο τότε θεοφιλέστατος Χωρεπίσκοπος Τριμιθούντος κ. Γεώργιος. Εκτός από την Κεντρική Επιτροπή κάθε επαρχία είχε τη δικιά της Επιτροπή. Σκοπός του Συμβουλίου ήταν η τόνωση του εθνικού φρονήματος της νεολαίας κι η καλλιέργεια σ' αυτή υγιεινών ενδιαφερόντων.

Ένα μέσο για την επίτευξη των στόχων αυτών ήταν κι η οργάνωση γιορτών σε κάθε κοινότητα που περιλάμβαναν δραματάκια χορούς και τραγούδια. Τις γιορτές αυτές τις παρακολουθούσε η Επαρχιακή Επιτροπή και οι καλύτερες κατά την κρίση της συμμετείχαν στη γιορτή που γινόταν στην πόλη της Επαρχίας. Από τις επαρχιακές γιορτές επιλεγόταν και πάλι ό,τι καλύτερο παρουσιαζόταν για να αντιπροσωπεύσει την Επαρχία στο Παγκύπριο φεστιβάλ που γινόταν στη Λευκωσία.

Στις γιορτές αυτές πήρε μέρος κι ο Καραβάς. Το 1962 μια ομάδα κοριτσιών παρουσίασε ένα σκετς σε κυπριακή διάλεκτο που έγραψε ο μ. Γιάννης Καραβιάς με θέμα το μάζεμα των λεμονιών. Δυστυχώς το σκετς αυτό δε διασώθηκε. Διασώθηκαν μόνο μερικά τετράστιχα του τραγουδιού με τον τίτλο «Οξίναρου του Καραβά».

*Οξίναρου του Καραβά
με τα παττελονούθκια
έθκα πας τούντην οξινιά
τζι αρκίνα μας τραούδκια.*

*Κόφκε τα όξινα καλά
τζιαι γέμωστο ζεμπύλι
γιατ' η τζιυρά σου εν κατζιά
τζιαι κάμνει μας ρεζίλι.*

*Τζι' εν να ππηήσω το θραμό
νάρτῶ τζι' εγίῶ κοντά σου
να σου κρατῶ τη σκάλα σου
κοντά στην ομορκιά σου.*

Από τη γιορτή του Εθνικού Συμβουλίου Νεολαίας (Καλοκαίρι 1962).

Το τραγούδι αυτό τραγουδιόταν με τη μελωδία του γνωστού τραγουδιού του Καραβά. Τουλάχιστο την πρώτη στροφή, άκουσα να την τραγουδούν και σήμερα ακόμα νέα παιδιά, χωρίς όμως να γνωρίζουν και το στιχουργό του.

Η γιορτή αυτή διανθιζόταν και με τραγούδια από χορωδία μαθητριών του Γυμνασίου Λαπήθου.

ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΑΠΟΔΗΜΟΥ ΚΑΡΑΒΙΩΤΗ

Ο Καραβάς ήταν μια ευημερούσα κοινότητα λόγω της πολύ καλής τιμής των λεμονιών πράγμα που ώθησε τους Καραβιώτες, να αναπτύξουν πιο πολύ τη λεμονοκαλλιέργεια, αλλά και άλλων παραγόντων. Η ευημερία όμως αυτή δεν υπήρχε μερικές δεκαετίες πριν, γιατί τότε η τιμή των λεμονιών ήταν εξευτελιστική και γενικά το βιοτικό επίπεδο της Κύπρου πολύ χαμηλό.

Έτσι πολλοί Καραβιώτες αναγκάστηκαν να πάρουν το δρόμο της ξενιτειάς, κυρίως στην Αμερική με την ελπίδα μιας καλύτερης ζωής. Πολλοί απ' αυτούς ύστερα από σκληρή εργασία πέτυχαν να δημιουργήσουν δικές τους επιχειρήσεις και μπόρεσαν έτσι να τραβήξουν κοντά τους συγγενείς τους κι άλλους συγχωριανούς τους.

Με την πάροδο του χρόνου δημιουργήθηκαν παροικίες Καραβιωτών σε διάφορα μέρη αλλά κυρίως στην Αμερική. Μέσα τους όμως πάντα κρυφόκαιγε η νοσταλγία της επιστροφής στον τόπο τους. Έτσι κάθε καλοκαίρι πολλοί απ' αυτούς επισκέπτονταν τη γενέτειρά τους.

Ο τότε Δήμαρχος του Καραβά κ. Ι. Χαρμαντάς είχε την έμπνευση να καθιερώσει προς τιμή των αποδήμων του Καραβά, τη γιορτή του Απόδημου Καραβιώτη.

Για τη γιορτή αυτή δημοσιεύτηκε πρόσφατα ένα πολύ ωραίο σημείωμα της κ. Πίτσας Χαρμαντά-Πρωτοπαπά στο περιοδικό της «Αδούλωτης Κερύνειας» (Τεύχος 19, Ιούνιος 88), στο οποίο αναφέρονται τα ακόλουθα:

Στιγμιότυπα από τη γιορτή του Αποδήμου Καραβιώτη (Καλοκαίρι 1967).

«Μια ηθική υποχρέωση που ένωθε η κοινωνία του Καραβά ήταν η απότιση τιμών στους απόδημους Καραβιώτες. Ήταν η εκδήλωση αισθημάτων ευγνωμοσύνης και αγάπης στα άτομα εκείνα που ξενιτεύτηκαν, ανάλωσαν τον εαυτό τους στην ξενιτιά μέσα σε εξοντωτικές συνθήκες και βοήθησαν σε δύσκολες στιγμές τους συγγενείς τους που είχαν παραμείνει στην πατρίκη γη. Στερήθηκαν οι ίδιοι τη ζεστασιά της οικογένειας και της δικής τους γνώριμης κοινωνίας και πηγαίνοντας σε μακρινά και άγνωστα μέρη αγωνίστηκαν για να δώσουν χέρι βοήθειας στους δικούς τους.

Στέλλοντας χρήματα από το υστέρημά τους στήριξαν υλικά την οικογένειά τους προικοδοτώντας τις αδελφές τους ή βοηθώντας για την ανώτερη μόρφωση αγαπητών προσώπων. Δεν είναι λίγοι οι πνευματικοί άνθρωποι του Καραβά που οφείλουν τη μόρφωσή τους στους ξενιτεμένους. Υπήρξε γενικός κανόνας για κάθε απόδημο Καραβιώτη η ουσιαστική βοήθεια στην οικογένεια που είχε παραμείνει στον Καραβά.

Κάθε καλοκαίρι οργανωνόταν γιορτή με ομιλίες, θεατρικές παραστάσεις και κυπριακούς χορούς στους Μύλους ή στο Δημοτικό κινηματοθέατρο. Πολλοί απόδημοι συνδύαζαν την επίσκεψη στους δικούς τους με την παρακολούθηση της ευγενικής ενέργειας προς τιμή τους. Τη φροντίδα της εκδήλωσης αναλάμβανε ειδική επιτροπή υπό την προεδρία του εκάστοτε δημάρχου.

Μέσα στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας εκδόθηκε και το βιβλίο «Καραβάς» αφιερωμένο στον Απόδημο Καραβιώτη. Με την ευκαιρία της έκδοσης αυτής συγκεντρώθηκε πολύτιμο υλικό για τον Καραβά, την ιστορία και τους κατοίκους του.

Τρέφουμε την ελπίδα και τη βεβαιότητα ότι σύντομα θα δοθεί η ευκαιρία να ξαναγίνει η γιορτή του Απόδημου Καραβιώτη στον ωραίο Καραβά μας».

Με την ίδρυση του προσφυγικού σωματείου «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» δύο από τις κυριώτερες εκδηλώσεις της κωμόπολης, η γιορτή του κατακλυσμού και ο χορός του λεμονιού ξαναζωντάνεψαν στις ελεύθερες περιοχές. Ο χορός του λεμονιού γίνεται κάθε χρόνο μέσα στο μήνα Σεπτέμβριο στη Λευκωσία. Η γιορτή του κατακλυσμού διοργανώνεται μαζί με τη συνεργασία και των άλλων προσφυγικών σωματείων και οργανώσεων της επαρχίας Κερύνειας στο χώρο του Ναυτικού Ομίλου Κερύνειας στη Λεμεσό. Οι εκδηλώσεις αυτές όπως κι άλλες που διοργανώνει το σωματείο μας στην προσφυγιά θα συνεχιστούν με στόχο τη διατήρηση άβυστης της φλόγας του γυρισμού που καίει μέσα στην ψυχή μας, στις πατρογονικές μας εστίες, στα χώματα που είναι ποτισμένα με τον ιδρώτα και το αίμα των γονιών μας, εκεί που είδαμε για πρώτη φορά το φως του ήλιου, εκεί που θέλουμε να κλείσουμε για πάντα τα μάτια μας.

ΤΕΛΟΣ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Γιώργος Κυριακίδης

Σημείωση:

Στην επόμενη έκδοση θα δημοσιευτεί το β' μέρος της μελέτης αυτής, που αναφέρεται στις δραστηριότητες κι εκδηλώσεις της Επιτροπής Πνευματικής Ανάπτυξης Καραβά, στις δραστηριότητες του Ομίλου Φιλοτέχνων Καραβά καθώς και στις ενέργειες που έγιναν προς τη συλλογή χρημάτων για ανέγερση μνημείου ηρώων στον Καραβά.

ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ «ΑΡΗΣ» ΚΑΡΑΒΑ

(Συνέντευξη που πήρε ο Γιάννης Παπαϊωάννου
από το Δημήτρη Ασπρή)

Ξεκινώντας τη συνέντευξη αυτή θα θέλαμε να ακούσουμε μερικά λόγια για το ιστορικό ίδρυσης του Αθλητικού Σωματείου «ΑΡΗΣ».

— Σύμφωνα με ορισμένα στοιχεία που έτυχε να πέσουν στα χέρια μου κατά την περίοδο που υπηρετούσα ως μέλος του διοικητικού συμβουλίου του «ΑΡΗ» είχα δει από ένα παλιό καταστατικό του σωματείου ότι ο «ΑΡΗΣ» ιδρύθηκε το 1930.

Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά ο «ΑΡΗΣ» ήταν το πρώτο αθλητικό σωματείο της κοινότητάς μας και αγκαλιάστηκε με αγάπη και ενδιαφέρον από όλους τους Καραβιώτες. Παρόλο που δε θυμώμαι όλα τα ονόματα του πρώτου διοικητικού συμβουλίου μπορώ να αναφέρω μερικά, όπως το γιο του Γρηγόρη Χ' Λάμπρου και τον Τάκη Ιορδάνου.

– Ποιες ήταν οι δραστηριότητες του σωματείου στα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του;

— Κατά την περίοδο από το 1930 μέχρι τις αρχές του Β' Παγκοσμίου πολέμου το σωματείο είχε ένα πλούσιο πρόγραμμα δραστηριοτήτων. Είχε ιδρυθεί ποδοσφαιρική ομάδα η οποία ήταν από τις αξιολογότερες ομάδες της επαρχίας Κερύνειας. Το σωματείο περιέλαβε στις προτεραιότητές του και τον κλασσικό αθλητισμό, όπου το 1936 διοργάνωσε παναγροτικούς αγώνες. Επίσης σημασία δινόταν κάθε χρόνο στους αγώνες του Κατακλυσμού που γίνονταν στη θάλασσα. Από τις δραστηριότητες του σωματείου εξαιρετική επιτυχία σημείωναν πάνταν οι καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Μέσα στα πλαίσια αυτά πραγματοποιήθηκαν αρκετές αξιόλογες θεατρικές παραστάσεις με συμμετοχή Καραβιωτών. Επειδή ο Καραβάς είχε πάντα ανεπτυγμένο καλλιτεχνικό κοινό, ο τότε πατέρας του Θεάτρου στην Κύπρο Βάζας χρησιμοποιούσε αρκετά πρόσωπα από το σωματείο για να ανεβάσει τα έργα του στον Καραβά. Μεταξύ των έργων αυτών ήταν κι ο Χορός της Σαλώμης που ανέβασε το 1936.

– Πώς επηρέασαν οι εξελίξεις του Β' Παγκοσμίου Πολέμου τις δραστηριότητες του σωματείου;

— Όταν εισήλθε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος αρκετά μέλη του Σωματείου πήγαν στρατιώτες και το σωματείο υποχρεώθηκε λόγω των συνθηκών στη διάλυση. Η περιουσία του σωματείου παρεδόθηκε στο τότε δήμαρχο Καραβά κ. Γεώργιο Χ' Γρηγορίου. Με την πάροδο όμως του χρόνου και τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ιδρύθηκε ένα άλλο σωματείο στον Καραβά με την επωνυμία «ΕΝΩΣΙΣ ΝΕΩΝ ΚΑΡΑΒΑ». Το σωματείο αυτό αγκαλιάστηκε από όλη τη νεολαία του Καραβά και θυμάμαι ως πρόεδρο του πρώτου Διοικητικού Συμβουλίου τον Παπαϊάκωβο Κύρκο. Με την πάροδο του χρόνου φάνηκαν μερικές εσωτερικές διαφορές μεταξύ των μελών του νέου σωματείου και έτσι τον Οκτώβρη του 1945 επανιδρύεται το σωματείο «ΑΡΗΣ».

– Με την επανίδρυση του σωματείου σε ποιους τομείς δόθηκε προτεραιότητα;

— Ο «ΑΡΗΣ» μετά το 1945 είχε προγραμματίσει μια σειρά από δραστηριότητες. Η Αθλητική του ομάδα ήταν μια από τις καλύτερες ομάδες της επαρχίας Κερύνειας η οποία αντιπροσώπευσε επάξια την επαρχία σε διάφορες

διοργανώσεις αγώνων όπως στη Μόρφου και στη Λευκωσία. Επίσης το σωματείο διοργάνωνε συχνά μια σειρά από καλλιτεχνικές και αθλητικές εκδηλώσεις. Οι δραστηριότητες αυτές του σωματείου συνεχίστηκαν μέχρι το 1949 όπου επεκράτησαν νέες αντιλήψεις για την ύπαρξη του σωματείου. Απεφασίστηκε ότι το σωματείο έπρεπε να διαλυθεί και να ενσωματωθεί σε μια Παγκύπρια οργάνωση τον «Ε.Α.Σ.» (ΕθνικοΑπελευθερωτικός Συνασπισμός). Έτσι τη θέση του «ΑΡΗ» πήρε ο ΕθνικοΑπελευθερωτικός Συνασπισμός, δηλαδή τα ίδια πρόσωπα με διαφορετικό όνομα.

Η ποδοσφαιρική ομάδα του Αρη Καραβά σε μια αναμνηστική φωτογραφία του 1945. Όρθιοι από αριστερά Νίκος Σιακόλας, Κώστας Ρουβιθθάς, Κώστας Αλετράς, Κώστας Χρήστου, Ματθαίος Σιακόλας, Παύλος Σιδεράς, Γιώργος Ζαβυλός. Καθήμενοι: Αντώνης Ρουβιθθάς, Κώστας Σιακόλας, Αντρέας Τσιακλής, Αντρέας Σιακόλας.

Δεν πέρασε αρκετός καιρός για να παρουσιαστεί κάμψη στη νέα οργάνωση και να γεννηθεί η ιδέα ότι έπρεπε να επανιδρυθεί ο «ΑΡΗΣ» με Διοικητικό Συμβούλιο το Ματθαίο Σιακόλα, τον Κώστα Χρήστου, τον Ανδρέα Σιακόλα, το Δημήτρη Ασπρή και ακόμη δυο τους οποίους αυτή τη στιγμή δε θυμάμαι.

- Ποιες δραστηριότητες της τότε εποχής παραμένουν σημαδιακές για το σωματείο;

— Το σωματείο εκτός από τις αθλητικές δραστηριότητες απεφάσισε τη διοργάνωση καλλιτεχνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Η διοργάνωση του «Χορού του Λεμονιού» έγινε για πρώτη φορά στις 8 Σεπτεμβρίου του 1951 στο τότε γραφικό κέντρο του Καραβά τον δροσόλουστο Ζέφυρο. Ήταν ένας θεσμός που καθιερώθηκε πάνω σε ετήσια βάση μέχρι την ημέρα του ξεριζωμού. Άλλη εκδήλωση που θυμάμαι ήταν μια εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε από κοινού με τη Λάπηθο στο κινηματοθέατρο Λαπήθου και ήταν βασικά ένας χορός στην περίοδο των Απο크ρεφ.

Με την έναρξη του ένοπλου αγώνα του 1955 το σωματείο σημείωσε πάλι μια κάμψη στις δραστηριότητες, του λόγω των συνθηκών που επικρατούσαν. Οι επιδρομές των Αγγλικών στρατευμάτων μέσα στα σωματεία τη νύχτα ήταν πολύ συχνές και δυσκόλευαν την όλη λειτουργία του σωματείου. Υπό τέτοιες συνθήκες το σωματείο υποχρεώθηκε να μεταστεγαστεί σε ασφαλέστερη περιοχή και περιορίστηκε σε ένα μικρό σπίτι του Αντώνη Λευτέρη. Τότε ουσιαστικά σταμάτησαν κι οι αθλητικές του δραστηριότητες.

Όταν πέρασαν δύο χρόνια περίπου γεννήθηκε η σκέψη για νέο σωματείο. Πράγματι η προσπάθεια αυτή καρποφόρησε και στις 2 Μαΐου του 1957 στην αίθουσα του αρρεναγωγείου Καραβά συγκλήθηκε η πρώτη γενική συνέλευση για να ιδρυθεί η «Α.Ε.Κ.» (Αθλητική Ένωση Καραβά). Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής ήταν να ιδρυθεί ένα σωματείο το οποίο θα αγκαλιαζόταν από όλους τους Καραβιώτες και δε θα εξυπηρετούσε πολιτικές σκοπιμότητες. Στη συνέλευση αυτή παρευρέθησαν 40 περίπου άτομα όπου εκλέγηκε το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο με πρόεδρο το Δημήτρη Ασπρή.

- Τι ενέργειες έκανε το πρώτο συμβούλιο της «ΑΕΚ» για να διαφυλαχθεί η ενότητα των Καραβιωτών;

- Όπως ανάφερα και προηγουμένως υπήρχαν εκτός από τον «ΑΡΗ» ακόμα ένα άλλο σωματείο στον Καραβά, η Ένωση Νέων όπου οι δραστηριότητες και των δύο σωματείων ήταν τη περίοδο αυτή πολύ περιορισμένες λόγω των συνθηκών που επικρατούσαν. Το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο της «ΑΕΚ» απεφάσισε να στείλει δύο επιστολές μία σε κάθε σωματείο και να τα καλεί να ενσωματωθούν στο νέο ανεξάρτητο σωματείο του Καραβά που μόλις ιδρύθηκε. Στη προσπάθεια αυτή βοήθησε και ο αγωνιστής της ΕΟΚΑ Κυριάκος Μάτσης ο οποίος βρισκόταν την εποχή εκείνη στον Καραβά.

Κεντρική περιοχή του Καραβά (φωτ. Σεπτέμβρης 1988). Διακρίνεται το κτίριο που στεγαζόταν το σωματείο «ΑΡΗΣ» Καραβά πριν το 1974.

Η αντιπροσωπεία του «ΑΡΗ» σε παρέλαση της 25ης Μαρτίου.

Η ανταπόκριση ήταν θετική και από τα δύο σωματεία. Με τη διάλυσή του ο «ΑΡΗΣ» έδωσε όλα τα υπάρχοντα του, το τότε ταμείο του που ήταν 15 λίρες καθώς και αθλητικό εξοπλισμό στην «ΑΕΚ». Σε πολύ λίγο χρονικό διάστημα η ΑΕΚ παρουσίασε μια αξιόλογη δραστηριότητα ιδιαίτερα στον αθλητικό τομέα. Με την πάροδο όμως του χρόνου το σωματείο αντιμετώπισε μερικές βασικές δυσκολίες όσον αφορά την ενότητα και την ανεξάρτητη γραμμή που ακολουθούσε. Η συνεργασία συνεχίστηκε μέχρι που έληξε ο αγώνας το 1959.

Λόγω των προβλημάτων που δημιουργήθηκαν όσον αφορά την ανεξάρτητη γραμμή που έπρεπε να ακολουθεί το μοναδικό τότε Αθλητικό Σωματείο του Καραβά, μια αρκετά μεγάλη ομάδα που ήσαν μέλη της «ΑΕΚ» απεφάσισαν να αποχωρήσουν και να επανιδρύσουν το 1960 τον Αθλητικό Σύλλογο «ΑΡΗ».

– Από τη συνομιλία μας αυτή φαίνεται ότι το σωματείο «ΑΡΗΣ» είχε μια ιδιόρρυθμη πορεία. Πως συνεχίστηκε η νέα πορεία του σωματείου μέσα από τα νέα δεδομένα της εποχής;

— Από το 1960 μέχρι το 1974 το σωματείο έχει να παρουσιάσει αρκετές δραστηριότητες. Σ' αυτά τα 14 χρόνια είχε αθλητική ομάδα, συμμετείχε σε αθλητικές γιορτές, σε εθνικές γιορτές, διοργάνωνε παιχνίδια τόμπολας καθώς επίσης αναλάμβανε τη διοργάνωση του «Χορού του Λεμονιού». Από τον Ιούλη του 1974 που μας βρήκε η τουρκική εισβολή παραμένουμε πρόσφυγες σκορπισμένοι σ' όλα τα μέρη της γης και αγωνιζόμαστε μέσα από τις δυσκολίες της ζωής, με στόχο πάντοτε την επιστροφή στο καταπράσινο και αξέχαστο Καραβά μας.

Δημήτρης Ασπρής

ΕΝΩΣΗ ΝΕΩΝ ΚΑΡΑΒΑ (Ε.Ν.Κ.)

Μέσα από τα χαλάσματα και τα ερείπια, τους καπνούς και τις στάχτες, τους πόνους, τις θλίψεις και τις συμφορές, που χωρίς οίκτο και διάκριση προκαλούσε η σαρωτική καταίγιδα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ξεπρόβαλε σαν νέος αναγεννώμενος Φοίνικας η Ένωση Νέων Καραβά (Ε.Ν.Κ.), που έφερνε το μεγάλο και σωτήριο μήνυμα της αγάπης, της συσπείρωσης και της συναδέλφωσης, της πνευματικής ανάπλασης των νέων μας και της τόνωσης του εθνικού και θρησκευτικού φρονηματισμού.

Το σωματείο (Ε.Ν.Κ.) ιδρύθηκε το 1943, της δε ιδρυτικής του συνέλευσης προήδρευσε ο τότε δήμαρχος Καραβά Γεώργιος Χ΄ Γρηγορίου.

Σκοποί και επιδιώξεις του σωματείου ήταν:-

(α) Η σωματική και πνευματική αγωγή των μελών.

(β) Η στενότερη σύσφιγξη των δεσμών και η ανάπτυξη των αθλητικών και πνευματικών σχέσεων με άλλα σωματεία, ιδρύματα και οργανώσεις που επεδίωκαν τους ίδιους με αυτό σκοπούς.

(γ) Η καλλιέργεια και ανάπτυξη του αισθήματος της αλληλεγγύης και της φιλαλληλίας μεταξύ των μελών και η παροχή ηθικής και οικονομικής βοήθειας σε απόρους, ασθενείς και αναξιοπαθούντες κατοίκους της κοινότητας.

(δ) Η μετ' ευλαβείας προσήλωση των μελών στα Ελληνοχριστιανικά ιδεώδη της Φυλής μας.

Η επιδίωξη των σκοπών του σωματείου συνίστατο στη σύσταση αθλητικών, καλλιτεχνικών, μορφωτικών, εθνικών και θρησκευτικών τμημάτων που απέβλεπαν στις επί μέρους κατανεμημένες δραστηριότητές τους. Ήτοι:

(α) Τη συγκρότηση αθλητικών ομάδων ποδοσφαίρου, καλαθοσφαίρας, πετόσφαίρας και τη διοργάνωση ποδοσφαιρικών και άλλων αθλητικών συναντήσεων, καθώς και τη διοργάνωση και τη συμμετοχή αθλητών του σωματείου σε τοπικούς, περιφερειακούς, επαρχιακούς και παγκύπριους αγώνες στίβου.

(β) Τη διοργάνωση φυσιολατρικών, εκπαιδευτικών ή ψυχαγωγικών εκδρομών, αθλητικών εορτών, καλλιτεχνικών παραστάσεων και μορφωτικών διαλέξεων.

(γ) Τη σύσταση ειδικού Ταμείου Κοινωνικής Πρόνοιας για την παροχή βοήθειας σε αναξιοπαθούντες συνανθρώπους μας.

(δ) Την ίδρυση, συντήρηση και εμπλουτισμό βιβλιοθήκης.

Το σωματείο της Ε.Ν.Κ. ανέπτυξε πλούσια αθλητική, εθνική, θρησκευτική, πνευματική και κοινωνική δράση.

Το βήμα του σωματείου τίμησαν με εθνικές, θρησκευτικές και άλλες μορφωτικές διαλέξεις πλείστοι όσοι καθηγητές του Παγκυπρίου Γυμνασίου, των Γυμνασίων Κερύνειας, Λαπήθου και Μόρφου, ιεροκήρυκες και εκπρόσωποι εθνικοφρόνων σωματείων, θρησκευτικών ιδρυμάτων και επαγγελματικών οργανώσεων.

Κάθε Σάββατο είχε καθιερωθεί κύκλος Γραφής όπου θεολόγος καθηγητής ή και ιεροκήρυκας της Μητροπόλεως Κερύνειας μιλούσε πάνω στην περικοπή του ευαγγελίου της επομένης και ακολουθούσε συναφής συζήτηση.

Την Κυριακή μετέβαιναν όλοι εν σώματι στην εκκλησία για κοινό εκκλησιασμό.

Στον καλλιτεχνικό τομέα επέδειξε πρωτοφανή και αξιόλογη δράση.

Συνέστησε θεατρικό συγκρότημα, τα μέλη του οποίου θα ζήλευαν πολλοί επαγγελματίες ηθοποιοί.

Εκτός του πλουσίου ρεπερτορίου των θεατρικών έργων, κωμωδιών και επιθεωρήσεων που παρουσίασε, μέλη του συγκροτήματος συμμετείχαν σε θεατρικές παραστάσεις που εδίδονταν από τους θιάσους του Βάζα, Βογαζιανού κ.ά. Ο τελευταίος εγκαταστάθηκε τελικά στον Καραβά δίδοντας τακτικές εβδομαδιαίες θεατρικές παραστάσεις με συμμετοχή μελών του συγκροτήματος του σωματείου.

Τώρα έρχεται στη μνήμη μου και ένα φαιδρό περιστατικό που συνέβηκε σε κάποια θεατρική παράσταση, όπου σ' ένα σημείο μιας επιθεωρήσεως κάποιος ηθοποιός απευθυνόμενος σε άλλο που υπεδύετο το ρόλο δημάρχου κάποιας πόλης τούλεγε. «Αχ! Κύρ Δήμαρχε, κυρ Δήμαρχε, τάμπλεξες με την κυρά Φρόσω τη δασκάλα». Ο μεν δήμαρχος Καραβά που τιμούσε με την παρουσία του την παράσταση άφησε ελεύθερο και διαπεραστικό το γνωστό και ιδιόρρυθμο γέλιο του «Χα! χα! χα!», η δε παρούσα δασκάλα που συνέπεσε να έχει το ίδιο όνομα με το πρόσωπο της επιθεώρησης εξεμάνη, διαρρήξασα τα μιάτιά της για την τοιαύτη προσβλητική αναφορά του ονόματός της και εγκατέλειψε αμέσως επιδεικτικά την αίθουσα του θεάτρου.

Χρειάστηκε την επόμενη να μεταβεί ο διευθυντής του θεάτρου Γ. Βογαζιανός στο σχολείο για να δώσει τις αναγκαίες εξηγήσεις και να απολογηθεί στη δασκάλα για την όλως διόλου τυχαία και συμπτωματική αυτή συνωνυμία.

Η Ε.Ν.Κ. ίδρυσε ταμείο Κοινωνικής Προνοίας από το οποίο παρείχετο σε απόρους, ασθενείς και αναξιοπαθούντες κατοίκους Καραβά ηθική και οικονομική βοήθεια.

Έδιδε θεατρικές παραστάσεις για παροχή ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης σε απόρους ασθενείς και προικοδότηση απόρων και ορφανών.

Για την πνευματική αγωγή και επιμόρφωση των μελών εκτός των μορφωτικών διαλέξεων ίδρυσε και βιβλιοθήκη την οποία εμπλούτιζε με πολλά εθνικού, θρησκευτικού, ιστορικού, λογοτεχνικού και κοινωνικού περιεχομένου βιβλία.

Πρωτοστατούσε πάντοτε σ' όλες τις εθνικές, αθλητικές και κοινωνικές εκδηλώσεις της Κοινότητας.

Το σωματείο με δική του πρωτοβουλία και με την πρόθυμη συνεργασία εκπροσώπων των διαφόρων εκκλησιαστικών ιδρυμάτων, αθλητικών σωματείων και οργανώσεων συνέστησε πολυμελή ειδική επιτροπή και συντόνιζε όλες τις προσπάθειες για την καλύτερη οργάνωση και επιτυχή διεξαγωγή εθνικών εράνων για τους σεισμοπαθείς τόσο των Ιονίων Νησιών όσο και της επαρχίας Πάφου.

Στο μεγάλο εγερτήριο σάλπισμα της Εθνικής Απελευθερωτικής Οργάνωσης των Κυπρίων (Ε.Ο.Κ.Α.), που αποτελούσε τη συνισταμένη των προαιωνίων πόθων και εθνικών προσδοκιών του σκλαβωμένου λαού μας, πρώτη έδωσε το παρόν της η άλκιμη νεολαία της Ένωσης Νέων Καραβά.

Μέλη του σωματείου απετέλεσαν τους πρώτους σκαπανείς, οργανωτές και στρατολόγους της θρυλικής Ε.Ο.Κ.Α. στην επαρχία της Κερύνειας.

Νύχτα και μέρα όργωναν τα χωριά της επαρχίας και με κάθε δυνατή προφύλαξη και εχεμύθεια προέβαιναν στη μύηση μελών και τη συγκρότηση τους σε ομάδες.

Είναι γεγονός πως στην προσπάθεια αυτή για την καλύτερη προπαρασκευή και αρτιότερη οργάνωση της Ε.Ο.Κ.Α. συνέβαλαν πολύ τα κατά τόπους εθνικόφρονα και θρησκευτικά σωματεία, ιδρύματα και οργανώσεις και τα κατηχητικά σχολεία, μέσα στα οποία καλλιεργούνταν και χαλκεύονταν Ελληνικοί, χρηστοί και ενάρετοι χαρακτήρες, ποτισμένοι με τα ιερά νάματα της Χριστιανικής πίστης και Ελληνικής αρετής.

Πλείστα από τα μέλη του σωματείου (Ε.Ν.Κ.) συμμετείχαν σε ενέδρες, σαμποτάζ και επιθέσεις της Ε.Ο.Κ.Α. εναντίον αστυνομικών σταθμών, Κυβερνητικών κτιρίων, στρατοπέδων και άλλων στρατιωτικών εγκαταστάσεων. Αρκετοί δε από αυτούς συνελήφθησαν και κλείστηκαν στις φυλακές και τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως.

Επειδή οι Άγγλοι είχαν αντιληφθεί ότι μέλη του σωματείου της Ε.Ν.Κ. συμμετείχαν ενεργά στις διάφορες της Ε.Ο.Κ.Α. δραστηριότητες, προέβαιναν σε συχνές έρευνες τόσο στο οίκημα του σωματείου όσο και στα σπίτια των μελών συλλαμβάνοντας αυτούς και μέλη των οικογενειών τους, τους οποίους ενέκλειαν στις φυλακές και τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως.

Ο τότε τομεάρχης της περιοχής αείμνηστος αγωνιστής και εθνικός ήρωας Κυριάκος Μάτσας, που διέμενε στον Καραβά, για αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης έκρινε σκόπιμη τη διάλυση της Ένωσης Νέων Καραβά (Ε.Ν.Κ.) και εισηγήθηκε την ίδρυση της Αθλητικής Ένωσης Καραβά (Α.Ε.Κ.) στην οποία συνέστησε τη συμμετοχή όλων των νέων της Κοινότητας ανεξάρτητα από την πολιτική ή κομματική τους τοποθέτηση. Έτσι το 1957 η Ένωση Νέων Καραβά διαλύθηκε και τα μέλη της εντάχθηκαν στο νέο σωματείο της κωμόπολης στην Αθλητική Ένωση Καραβά.

Ηρακλής Χατζηδαμιανού

Στιγμιότυπο από παρέλαση της 25ης Μαρτίου 1958.

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΡΑΒΑ «Α.Ε.Κ.»

Η Α.Ε.Κ. ιδρύθηκε το 1957 με πρωτοβουλία μιας ομάδας νέων του Καραβά, που είχαν κύριο και βασικό σκοπό τους την ίδρυση ενός καθαρά αθλητικού σωματείου, πάνω από κάθε πολιτική ή κομματική σκοπιμότητα.

Με πρωτεργάτες τους Κώστα Πικραλλιδά, Αντρέα Κοζάκο, Κώστα Πατσάλη, Δημητράκη Ασπρή, Γιάννη Κούβακα και Κώστα Φλουρή συγκλήθηκε στις 2 Μαΐου 1957 στην Α΄ Αστική -το τότε Αρρεναγωγείο- η ιδρυτική συνέλευση του νέου σωματείου, στο οποίο δόθηκε η ονομασία Α.Ε.Κ. Κατά τη συνέλευση, στην οποία παρευρέθηκαν γύρω στα 50 άτομα, εκλέγηκε επίσης προσωρινό Διοικητικό Συμβούλιο που το απετέλεσαν οι Δημητράκης Ασπρής, Αντρέας Γ. Κοζάκος, Κώστας Πικραλλιδάς, Κώστας Πατσάλης, Κώστας Φλουρής, Γιάννης Κούβακας και Αντρέας Ιακωβίδης.

Στη συνέχεια, στις 8 Σεπτεμβρίου 1957, κλήθηκε στο οίκημα του Σωματείου -καφενείο Παρασκευά Σπανουδή έναντι Α΄ Συνεργατικού Παντοπωλείου- ευρύτερη Γενική Συνέλευση, στην οποία κλήθηκαν και παρευρέθηκαν και εκπρόσωποι των δύο υφιστάμενων σωματείων της κωμόπολης, Ένωσης Νέων Καραβά «Ε.Ν.Κ.» και Αθλητικού Συλλόγου «ΑΡΗΣ». Η Γενική Συνέλευση 1) επικύρωσε την ίδρυση του νέου Σωματείου 2) απεφάσισε με τη σύμφωνη γνώμη των Διοικητικών Συμβουλίων τους, τη διάλυση των δύο υφιστάμενων σωματείων και την παραχώρηση όλου του έμψυχου και άψυχου υλικού τους στην ΑΕΚ 3) ενέκρινε το καταστατικό του νέου σωματείου που ένα από τα βασικά του άρθρα απαγόρευε ρητά την άναμειξη του σε κομματικές καταστάσεις και 4) εξέλεξε το πρώτο Δ.Σ. που το αποτέλεσαν οι Δημητράκης Ασπρής-Πρόεδρος- και Αντρέας Γ. Κοζάκος, Κώστας Πατσάλης, Κώστας Πικραλλιδάς, Κώστας Φλουρής, Κυριάκος Κοζάκος και Γεώργιος Τσιαλής-Μέλη.

Σημαντικό και θετικό ρόλο στην συνένωση των δυο σωματείων κάτω από τη σημαία της ΑΕΚ διαδραμάτισε και ο τότε τομεάρχης της Ε.Ο.Κ.Α. στην Επαρχία Κερύνειας ο σταυραετός του Πενταδάχτυλου, Κυριάκος Μάτσης.

Από της ίδρυσής της η ΑΕΚ πρωτοστατούσε σε κάθε αθλητική, πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση του Καραβά και της Επαρχίας Κερύνειας.

Καλλιέργησε τον αθλητισμό σε βάθος συστήνοντας τμήματα ποδοσφαίρου, καλαθοσφαίρας, πετοσφαίρας, κλασσικού αθλητισμού και επιτραπέζιας αντισφαίρισης.

Ποδόσφαιρο:

Αμέσως μετά την ίδρυση της ΑΕΚ, δημιουργήθηκε μια πανίσχυρη ποδοσφαιρική ομάδα, το ικανότερο ίσως σύνολο όλων των εποχών, πανάξιος πρεσβευτής του Καραβά σ' όλες τις ποδοσφαιρικές διοργανώσεις από τον Άγιο Αμβρόσιο μέχρι τον Ξερό και από τη Λύση μέχρι τη μακρινή Πάφο. Τη βασική δεκαεξάδα αποτελούσαν οι Κώστας Πατσάλης, Γιάννης Κούβακας, Κωσταρής Μανώλη, Ηλίας Ασπρής, Δημητράκης Ασπρής, Κώστας Πικραλλιδάς, Γιακουμής

Σόλου, Γιαννής Ασπρής, Δημητράκης Κίσιης, Αντρέας Κοζάκος, Λέαντρος Μιχαήλ, Αντρέας Φιουρής, Παναής Μιχαήλ, Νίκος Ευτυχίου (Ράφτης), Δημητράκης Σ. Ιωάννου και Λουκής Ιακωβίδης. Λιγότερες συμμετοχές στην ομάδα της περιόδου 1957-1962 είχαν και οι Κώστας Μούσκος, Τάκης Γιαννήταης, Τάκης Βλάχος, Γιώργος Μανώλη, Κυριάκος Καβραζώνης, Αντρέας Μανώλη, Πετρής Λάμπρου και Γιώργος Θεοτικός (Τζιωνής). Πρώτος προπονητής της ΑΕΚ ο Γιώργος Σολομωνίδης. Πολλά τα talέντα της εποχής με πρώτους τον αίλουρο Πατσάλη και το χαλκέντερο μέσο-αμυντικό Ηλία Ασπρή. Το 1960 ο τότε προπονητής της Ομόνοιας Γερμανός Βίγκλερ μαζί με το μετέπειτα πρόεδρο του Λευκωσιάτικου σωματείου Κώστα Λυμπουρή πρότειναν στους δύο πιο πάνω ποδοσφαιριστές την εγγραφή τους στην Ομόνοια, οι οποίοι όμως από αγάπη προς την ΑΕΚ προτίμησαν να παραμείνουν στον Καραβά, κοντά στους συμποδοσφαιριστές τους, την μεγάλη οικογένεια της ΑΕΚ.

Αναμνηστική φωτογραφία της ΑΕΚ της περιόδου 1957-58. Από αριστερά Δημήτρης Ιωάννου, Κώστας Μούσκος, Γιακουμής Σόλου, Γιώργος Θεοτικός, Τάκης Βλάχος, Δημητράκης Κίσιης, Γιάννης, Ηλίας και Δημήτρης Ασπρής, Κώστας Πικραλλιδής. Καθήμενοι: Λουκής Ιακωβίδης, Κώστας Πατσάλης, Νίκος Ευτυχίου και Α. Ζαλιστής (διαιτητής).

Δεύτερη χρυσή εποχή της ΑΕΚ η περίοδος 1967-1971. Με πρωταγωνίστρια την ΑΕΚ οργανώνονται πάνω σε καλύτερη βάση το ποδόσφαιρο στην πόλη και επαρχία της Κερύνειας με την ίδρυση της Εθνικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας Επαρχίας Κερύνειας (ΕΠΟΕΚ). Ο Λίβανος Κορμακίτη μαζί με την ΑΕΚ μονοπωλούσαν τους τίτλους πρωταθλήματος και Κυπέλλου της Ομοσπονδίας και πολλά κύπελλα και ασπίδες, κατακτήσεις της δεύτερης αυτής χρυσής εποχής κοσμούσαν τις βιτρίνες του σωματείου. Τη βασική δεκαεξάδα αποτελούσαν οι Αντώνης Παπακυπριανού, Αντρέας Σιδεράς, Γιακουμής Σπαθιάς, Γλαύκος

Χαρμαντάς, Σωτήρης Πατσαλίδης, Βάσος Πελεκάνος, Νεόφυτος Νεοφύτου, Χρυσόστομος Γεμέττας, Κύπρος Τσέντας, Κώστας Δημητρίου, Τάκης Βλάχος, Πορφύρης Δ. Χ' Στυλλής, Τάκης Ευσταθίου, Γιαννάκης Μάγος, Παναής Μανώλη και Γιώργος Πουρεκκάρης. Αγωνίστηκαν επίσης και οι Αντρέας Ποταμίτης, Γιαννάκης Γεμέττας, Σώτος Νικήτας, Ντίνος Ευαγόρου, Αντώνης Τσέντας, Κωστάκης Παπαπέτρου, Κώστας Τσέντας, Άντρος Τσέντας, Νίκος Καλλής, Γιώργος Τσέντας, Κώστας Κύρκος. Προπονητής της ομάδας ήταν ο Γιάννης Κούβακας.

Σταθμός ιστορικός στην πορεία της ΑΕΚ υπήρξε το 1972. Μετά από έντονες προσπάθειες του Δ.Σ. και άλλων φίλων του Σωματείου έγινε αποδεκτή η αίτηση για ένταξη της ΑΕΚ στη δύναμη της ΚΟΠ. Την ποδοσφαιρική περίοδο 1972-73 έλαβε μέρος στο πρωτάθλημα Γ' Κατηγορίας με αρκετή επιτυχία. Σε σύνολο δεκατεσσάρων ομάδων κατέλαβε την έβδομη θέση. Μεγαλύτερη επιτυχία η ισοπαλία 2-2 στο Τρίκωμο με το μετέπειτα πρωταθλητή της περιόδου Νέο Αιώνα. Προπονητής της ομάδας ο Γιώργος Χ' Κωσταντής και έδρα ο Γ.Σ. Πράξανδρος. Οι προπονήσεις γίνονταν στο γήπεδο της Λάμπουσας που ηλεκτροφωτίστηκε για τις νυχτερινές προπονήσεις.

Κατά την ποδοσφαιρική περίοδο 1973-74 η ΑΕΚ ενισχυμένη διεκδίκησε και αυτόν ακόμη τον τίτλο της Γ' Κατηγορίας. Ατυχίες, εχθρική διαιτησία και η φυγή στο εξωτερική πριν τη λήξη του πρωταθλήματος του κανονιέρη Κώστα Κοσιάρη και του αμυντικού ογκόλιθου Αντώνη Παύλου καθήλωσαν την ΑΕΚ στην πέμπτη θέση σε σύνολο δεκατριών ομάδων. Κατά την περίοδο αυτή η ΑΕΚ διέθετε τη δεύτερη ισχυρότερη επίθεση του πρωταθλήματος, σημείωσε σαράντα δύο τέρματα, που την αποτελούσαν οι Κώστας Κοσιάρης, Ιάκωβος Τσιουρούτης και Μισιέλλης. Μεγαλύτερη επιτυχία το 6-2 στον Πράξανδρο με τη Δόξα Κατωκοπιάς. Προπονητής ο Μάριος Πάπαλλος, που αγάπησε όσο λίγοι την ΑΕΚ και τους Καραβιώτες. Έφορος Ποδοσφαίρου ο Γιάννης Κούβακας. Τη βασική δεκαεξάδα της περιόδου 1972-74 απετέλεσαν οι Μιχαλάκης Σάββα, Αντρέας Ηλία (Γκραμάχο), Γιακουμής Σπαθιάς, Ιωσήφ Σάρρου, Αντώνης Παύλου, Ευθύβουλος Ευρυβιάδης, Κώστας Κοσιάρης, Μιχάλης Πεππής, Ιάκωβος Τσιουρούτης (Τζιάκκης), Ντίνος Παπάκης, Μισιέλλης Ιωσήφ, Γιώργος Μεϊτανής, Άντρος Τσέντας, Αντρέας Σιδεράς, Άντρος Παπάκης, και Σοφοκλής Γρηγορίου. Λιγότερες συμμετοχές στην ομάδα είχαν οι Πάμπος Λεάντρου, Κωστάκης Σανταμάς, Ντίνος Χ' Φραγκίσκου, Τάκης Βλάχος, Σωτήρης Πατσαλίδης, Παντελής Γεωργίου, Αντρέας Μούης, Σάββας Κοσιάρης, Λιασής Ι. Λιασής, Νίκος Σόλωνος, Αντρέας Κλωνάρης, Αντρέας Οδυσσέως, Κύπρος Τσέντας, Σταύρος Σιδεράς, Παναής Μανώλη, Ματθαίος Αγρότης, Μάριος Πισκοπιδής, Γιάννης Παϊτάρης, Χρύσανθος Χρυσάνθου, Χρίστος Γαβριηλίδης, Δαμιανός Χ' Δαμιανού, Τηλέμαχος Κληρίδης.

Την ανοδική πορεία της ΑΕΚ και την κατάκτηση του τίτλου του πρωταθλητή -στόχο που έθεσαν το Δ.Σ., ο προπονητής και οι ποδοσφαιριστές στη δεξίωση που παρέθεσε ο Σύλλογος στους Μύλους του Καραβά, τον Ιούνιο του 1974, για επιβράβευση των προσπαθειών και επιτυχιών της ομάδας- διέκοψε και ανέτρεψε η Τουρκική εισβολή.

Την περίοδο 1975-76 αποδυναμωμένη η ΑΕΚ, με τα μέλη και τους ποδοσφαιριστές της διασκορπισμένους, χωρίς πόρους οικονομικούς, δίνει το παρόν της στο προσκλητήριο της ΚΟΠ για επαναδραστηριοποίηση του αθλητισμού. Δηλώνει συμμετοχή στο μεικτό πρωτάθλημα Β' και Γ' Κατηγορίας,

Η ποδοσφαιρική ομάδα της ΑΕΚ μετά το νικηφόρο αγώνα της επί του Λιβανού Κορμακίτη με 1-0. (Αγώνας μεταξύ πρωταθλήτριας και κυπελλούχου ΕΠΟΕΚ στο γήπεδο Λάμπουσας. Από αριστερά Κύπρος Τσέντας, Γιακουμής Σπαθιάς, Κώστας Δημητρίου, Πορφύρης Κυριάκου Χ΄ Στυλλής, Ανδρέας Σιδεράς, Γλαύκος Χαρμαντάς, Γιάννης Κούβακας, Χρυσόστομος Γεμέττας, Βάσος Πελεκάνος, Νίκος Καλλής, Άντρος Τσέντας, Κώστας Τσέντας.

Μια αναμνηστική φωτογραφία μεταξύ παλαιμάχων ποδοσφαιριστών και της ποδοσφαιρικής ομάδας της ΑΕΚ. Όρθιοι από αριστερά: Αριστείδης Ιωάννου, Κύπρος Κουτσοκούμνης, Κώστας Ρουβιθθάς, Μιχάλης Κοκκινίδης, Δημήτρης Ασπρής, Δημητράκης Κίσισης, Αντρέας Σεκκίδης, Σπυράκης Κοζάκος, Αντρέας Κουτσοκούμνης, Γιώργος Μανώλη, Γιώργος Θεοτικός, Σάββας Μαραγκός, Ανδρέας Μαραγκός. Καθήμενοι: Γιάννης Μάγος, Κώστας Μυλωνάς, Κώστας Κύρκος, Αντωνάκης Παπακυπριανού, Κυριάκος Κωμοδρόμος, Ιάκωβος Σπαθιάς, Σώτος Νικήτας, Τάκης Βλάχος, Δώρος Χ΄ Δαμιανού και Ανδρέας Σιδεράς.

όπου και αγωνίζεται μαζί με την ΠΑΕΚ σαν ΠΑΕΚ/ΑΕΚ. Καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση στον όμιλό της με ένα βαθμό διαφορά από τον πρωταθλητή Εθνικό Άσσιας. Προπονητής ο Μάριος Πάπαλλος και έδρα το γήπεδο του Αχιλλέα στο Καίμακλι.

Την περίοδο 1977-78, με την ίδρυση της ΠΑΕΕΚ, όλοι οι ποδοσφαιριστές της ΑΕΚ παραχωρήθηκαν με ελεύθερη μεταγραφή στο σωματείο που τάχτηκε να εκπροσωπεί το ποδόσφαιρο της πόλης και Επαρχίας τς Κερύνειας.

Ολοκληρώνοντας την αναφορά στο ποδοσφαιρικό τμήμα τονίζεται η προσφορά του Γιάννη Κούβακα που ηγήθηκε του Τμήματος, σαν έφορος ποδοσφαίρου, από της ίδρυσης της ΑΕΚ μέχρι την προσφυγιά. Αναφέρεται επίσης η προσφορά του Τάκη Βλάχου που αγωνίστηκε συνέχεια στην ΑΕΚ από το 1957 μέχρι το 1973.

Καλαθόσφαιρα:

Το άθλημα της καλαθόσφαιρας καλλιεργήθηκε σε μικρότερο βαθμό ελλείψει των αναγκών εγκαταστάσεων. Το Δ.Σ. της ΑΕΚ, αρχές του 1972, αποφασίζει να προωθήσει το ωραίο και θεαματικό αυτό άθλημα. Η απόφαση αυτή υλοποιείται αμέσως με την ανέγερση γηπέδου καλαθόσφαιρας που διέθετε κερκίδες, αποδυτήρια και Γραφείο στον ιδιόκτητο χώρο δίπλα από το οίκημα του συλλόγου. Στις 20/11/1972 εντάσσεται στη δύναμη της TEAK και αγωνίζεται κατά την περίοδο 1972-73 στο πρωτάθλημα Β' Κατηγορίας. Με προπονητή τον Κρίνο Μαρκίδη καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση στη βαθμολογία με πρώτο τον Ολυμπικό Λευκωσίας. Στην περίοδο 1973-74, με προπονητή το Μίκη Σιακαλλή, τερματίζει και πάλι δεύτερη, με πρώτη την ΕΝΑΟ Αγίων Ομολογητών. Το καλοκαίρι του 1973 η ΑΕΚ διοργάνωσε στον Καραβά τουρνουά καλαθόσφαιρας στο οποίο έλαβαν μέρος οι καλύτερες τότε ομάδες της Κύπρου ΑΠΟΕΛ, ΠΑΕΚ, Διγενής Μόρφου και Αχιλλέας Καίμακλιου.

Κατά τα δυο πιο πάνω πρωταθλήματα αγωνίστηκαν με την ομάδα της ΑΕΚ οι Πάμπος Καλδέλης, Ντίνος Χ'΄ Φραγκέσκου, Διονύσης Παπαπέτρου, Νίκος Παπαπέτρου, Κύπρος Τσέντας, Κώστας Κατσιόλας, Ευαγόρας Χ'΄ Δαμιανού, Κυριάκος Δ. Χ'΄ Στυλλής, Γιαννάκης Οικονομίδης, Χαράλαμπος Κατσιαμής, Γιάννης Μαυρίδης, Νότης Σαββίδης, Σοφοκλής Αριστοδήμου, Χρίστος Κανιός, Σάββας Κοσιάρης, Χριστόφορος Χ'΄ Χαραλάμπους, Σάββας Τουμάζου και Κρίνος Μακρίδης. Έφορος καλαθόσφαιρας ο Φραγκίσκος Χ'΄ Φραγκίσκου.

Πετόσφαιρα:

Το 1973 η ΑΕΚ εγγράφεται στη δύναμη της Ε.Ο.Π.Ε. Κύπρου και αγωνίζεται στο πρωτάθλημα Β' κατηγορίας της περιόδου 1973-74. Οι ίδιοι αθλητές που αναφέρονται πιο πάνω σαν μέλη της καλαθοσφαιρικής ομάδας συμμετείχαν και στην ομάδα πετόσφαιρας.

Κλασικός Αθλητισμός:

Ο Σύλλογος καλλιεργούσε επίσης σε βάθος τον κλασικό αθλητισμό. Διοργάνωνε με επιτυχία τους ετήσιους αγώνες του Κατακλυσμού στο γήπεδο της Λάμπουσας και πρωταγωνιστούσε μαζί με τον ΑΠΟΛ Λαπήθου κερδίζοντας εναλλάξ σχεδόν την επαμειβόμενη ασπίδα για τον πολυνεική σύλλογο. Στους τελευταίους αγώνες του κατακλυσμού, που διεξήχθησαν στις 2 Ιουνίου 1974, η ΑΕΚ κατέλαβε την πρώτη θέση. Εκτός από το ΑΠΟΛ στους αγώνες αυτούς λάμβαναν μέρος και ο ΙΚΑΡΟΣ Αγίου Γεωργίου, το ΘΟΙ Βασιλείας, ο ΡΗΓΑΣ

Διορίου, η Αναμορφωτική Λέσχη Λαπήθου και σύλλογοι άλλων γειτονικών χωριών της Επαρχίας Κερύνειας. Η ΑΕΚ συμμετείχε επίσης ανελλιπώς, από της καθιέρωσής τους το 1960, στους εαρινούς αγώνες «Τα Μάτσεια» που διοργάνωνε στο γήπεδό του ο Γ.Σ. Πράξανδρος, προς τιμήν του Σταυραετού του Πενταδαχτύλου Κυριάκου Μάτση, κάθε Απρίλη. Στους αγώνες που έγιναν τον Απρίλη του 1974 η ΑΕΚ κατέλαβε τη δεύτερη θέση. Από το φυτώριο της ΑΕΚ ξεπήδησαν αθλητές-ταλέντα με νίκες σε Πανεπαρχιακούς και Παγκύπριους αγώνες στίβου, όπως οι Δημήτρης Πατέρας στα 100 μέτρα, Νεόφυτος Νεοφύτου στα 800 'και 1500, Σοφοκλής Νεοφύτου στους δρόμους αντοχής, Αντρέας Πατέρας στα 400 μέτρα και Χαράλαμπος Τσαγγάρης στο άλμα εις μήκος. Διακρίθηκαν επίσης πολλοί άλλοι, ιδιαίτερα στους αγώνες του Κατακλυσμού.

Επιτραπέζια Αντισφαίριση:

Το δημοφιλές άθλημα της επιτραπέζιας αντισφαίρισης ήταν επίσης διαδεδομένο ανάμεσα στα μέλη της ΑΕΚ. Το 1974 οι αντισφαιριστές του συλλόγου έλαβαν μέρος στο Παγκύπριο ατομικό πρωτάθλημα που διοργάνωσε η ΠΟΕΠΑ στο εντευκτήριο του Σωματείου Ελευθέρια Παλλουριώτισσας, όπου και διακρίθηκαν παρά την απειρία τους. Στο πρωτάθλημα αυτό έλαβαν μέρος μεταξύ άλλων και οι Χριστάκης Τσέντας. Παλαιότερα η ΑΕΚ διοργάνωσε εσωτερικά πρωταθλήματα στα οποία ανάμεσα σ' άλλους διακρίθηκαν και οι Ηλίας Ασπρής, Τάκης Βλάχος, Ντίνος Πατέρας, Πορφύρης Δ. Χ' ' Στυλλής, Χριστάκης Τσέντας.

Παράλληλα με τον αθλητισμό ο Σύλλογος ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα στον πνευματικό, πολιτιστικό και καλλιτεχνικό τομέα.

Θεατρικό συγκρότημα

Κατά καιρούς το καλλιτεχνικό τμήμα της ΑΕΚ παρουσίασε διάφορες θεατρικές παραστάσεις σε Εθνικές κυρίως επετείους.

Την 9η Ιουλίου 1960 παρουσίασε στο Δημοτικό Κινηματοθέατρο Καραβά το Θεατρικό έργο του Βασίλη Μιχαηλίδη «η Χιώτισσα», με πρωταγωνιστές τους Αντρέα Μαραγκό-Πασάς, Πόπη Χριστοδούλου Χ' ' Δαμιανού-Αησιέ, Πίτσα Χαρμαντά-Χιώτισσα, Ελένη Κυριάκου-Γριά. Διδασκαλία Αντρέας Μαραγκός.

Το 1966 παρουσιάστηκε το έργο «Γρηγόρης Αυξεντίου-Η μάχη του Μαχαιρά» με πρωταγωνιστές τους Σωτήρη και Αντρέα Πατσαλίδη, Γιώργο Στασή, Αρτέμη Πλουσίου, Γιώργο Πουρεκκάρη και Χρίστο Νικοδήμου. Το έργο δίδαξε και πάλι ο Α. Μαραγκός.

Τον επόμενο χρόνο -1967- παίχτηκε η κωμωδία «Το δόντι του Γιασονή» κατά διδασκαλία της Σωτηρούλας Γεμέττα. Στο έργο έπαιξαν οι Αντρέας Πατσαλίδης, Γιώργος Στασής, Αρτέμης Πλουσίου, Χρίστος Νικοδήμου, Νούλα Κώστα Ευαγγέλου, Σούλα Κοκκινίδη και Γιούλα Κωμοδρόμου.

Τέλος το 1971, με τους γιορτασμούς των 150 χρόνων από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, παρουσιάστηκε κατά διδασκαλία του Αντρέα Μαραγκού το έργο του Σπύρου Μελά «Ο Παπαφλέσσας». Έπαιξαν οι Σωτήρης και Αντρέας Πατσαλίδης, Γιώργος Στασής, Πανίκος Παναγιδής, Αρτέμης Πλουσίου Χρίστος Νικοδήμου, Πανίκος Στυλιανού, Δώρος και Ευαγόρας Χ' ' Δαμιανού, Χριστάκης Γιώργου Χριστοφόρου και Α. Ούλουπης.

Όλα τα έργα ανεβάστηκαν από τη σκηνή του Δημοτικού Κινηματοθέατρου Καραβά.

Σκηνή από το θεατρικό έργο «Ο Παπαφλέσσας».

Οι πρωταγωνιστές της θεατρικής παράστασης «Το δόντι του Γιασονή».

Χορευτικό συγκρότημα:

Από το 1964 η ΑΕΚ διατηρούσε χορευτικό συγκρότημα, οι εμφανίσεις του οποίου αποσπούσαν πάντοτε τα ευμενή σχόλια και το θαυμασμό του κοινού. Το συγκρότημα, εκτός από τις εκατοντάδες εμφανίσεις που πραγματοποίησε σε εθνικές και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις στην Κύπρο, παρουσιάστηκε και τίμησε την ΑΕΚ και τον Καραβά στο Θέατρο Ηρώδου του Αττικού, στο Παλαί Ντε Σπορ Θεσσαλονίκης και στη Ρόδο. Χοροδιδάσκαλοι και ταυτόχρονα πρώτοι χορευτές οι Γλαύκος Χαρμαντάς, Πίτσα Χαρμαντά και Κατερίνα. Χόρεψαν επίσης κατά καιρούς με το συγκρότημα της ΑΕΚ και οι Σωτήρης και Αντρέας Πατσαλίδης, Αντρέας Σιδεράς, Φραγκίσκος Χ΄΄ Φραγκίσκου, Γιώργος Στασής, Χριστάκης Τεγερίδης, Γιώργος Πουρεκκάρης, Πάμπος Τσαγκάρης, Κόκος Μάγος, Σοφοκλής Νεοφύτου, Δαμιανός Χ΄΄ Δαμιανού, Νίκος Παπαπέτρου, Αρτέμης Πλουσιού, Αντρέας Κούντουρος, Μάρω Κοσιάρη, Αντρούλα Χ΄΄ Δαμιανού, Αθηνούλα Κώστα Ευαγγέλου, Ξένια Παντελή, Πόπη Κόκου Κυριακίδη, Νίτσα Χαρμαντά, Γιούλα Κωμοδρόμου, Μάρω Πέτρου Δημητρίου, Μαρία Τιμοθέου Δημητρίου, Λένια και Παντελίτσα Λουκή Δημητρίου, Μαρία Γ. Κοζάκου και Άντρη Αποστολίδου. Υπεύθυνοι χορευτικού συγκροτήματος ήταν οι Ανδρέας Σεκκίδης και Γλαύκος Χαρμαντάς. Όργανα έπαιζαν οι Νίκος Βιολάρης, βιολί και Πολύδωρος Παπαπέτρου, λαούτο.

Το χορευτικό συγκρότημα της ΑΕΚ μετά από μια εκδήλωση στο «Μάρε Μόντε» το 1969. Από αριστερά Γλαύκος Χαρμαντάς, Αντρέας Πατσαλίδης, Αντρέας Σιδεράς, Γιώργος Στασής, Γιώργος Πουρεκκάρης, Χρίστος Νικοδήμου, Φραγκίσκος Χ΄΄ Φραγκίσκου, Κατερίνα, Λένια Λουκή Δημητρίου, Μαρία Γ. Κοζάκου, Αθηνούλα Κώστα Ευαγγέλου, Άντρη Αποστολίδου, Μαρία Τιμοθέου Δημητρίου, Πόπη Κυριακίδη, Νίτσα Χαρμαντά, Παντελίτσα Λουκή Δημητρίου, Γιούλα Κωμοδρόμου, Μαρία Πέτρου Δημητρίου, Ξένια Παντελή.

Εθνικές Γιορτές-Επέτειοι:

Με ενδοσωματειακούς εορτασμούς η ΑΕΚ τιμούσε όλες τις Εθνικές Επετείους και ιδιαίτερα την επέτειο της έναρξης του απελευθερωτικού Αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. Στον εορτασμό της 1ης Απριλίου 1974 ομιλητής ήταν ο τομεάρχης της Ε.Ο.Κ.Α. Νίκος Κόσιης.

Τιμώντας τη μνήμη του υπαρχηγού της Ε.Ο.Κ.Α. Γρηγόρη Αυξεντίου και του σταυραετού του Πενταδάχτυλου Κυριάκου Μάτση, αντιπροσωπεία της ΑΕΚ με επικεφαλής το λάβαρο του Συλλόγου παρευρίσκετο στα Εθνικά Μνημόσυνα που γίνονταν στο Μαχαιρά και στο Δίκωμο προς τιμή των δύο αυτών ηρώων του Κυπριακού Έπους. Σημαιοφόρος της ΑΕΚ κατά το τελευταίο Εθνικό Μνημόσυνο στο Δίκωμο ήταν ο αείμνηστος Διονύσης Παπαπέτρου.

28η Οκτωβρίου 1968. Οδός Σπανούδη. Η αντιπροσωπεία της ΑΕΚ στην παρέλαση.

Γιορτή του Κατακλυσμού

Η ΑΕΚ διοργάνωνε κάθε χρόνο την «πανήγυρη του Κατακλυσμού», την οποία έθετε υπό την αιγίδα του ο Δήμος Καραβά. Η «πανήγυρις» ήταν διήμερος: άρχιζε την Κυριακή της Πεντηκοστής με αγώνες στίβου στο γήπεδο της Λάμπουσας και συνεχιζόταν τη Δευτέρα του Αγίου Πνεύματος με αγώνες θάλασσας στο μικρό λιμανάκι της Λάμπουσας νωρίς το απόγευμα και αργότερα στο γήπεδο και πάλι με Κυπριακούς χορούς, αυλό, ερωτικά δίστιχα και τσιαττίσματα. Παλαιότερα οι αγώνες διανθίζονταν με το ξεκαρδιστικό αγώνισμα των γαϊδουρο δρομιών στο οποίο πρωταγωνιστούσε ο Αντρέας Κώστα Σίφουνας. Στο ενδιαμέσο των αγώνων ή πριν από τους διαγωνισμούς της Δευτέρας μαθητές των Δημοτικών Σχολείων του Καραβά και της Λαπήθου χόρευαν Κυπριακούς

και Ελληνικούς χορούς και λάμβαναν μέρος στα γραφικά και συνάμα θεαματικά αγωνίσματα των αυγοδρομιών και των σακκουλοδρομιών.

Οι εκδηλώσεις του κατακλυσμού θεωρούνταν από τους Καραβιώτες και τους κατοίκους της γύρω περιοχής το μεγαλύτερο «κοσμικό» γεγονός της χρονιάς και η προσέλευση του κόσμου ήταν αθρόα.

Χορός του Λεμονιού:

Κάθε Σεπτέμβρη ο Σύλλογος διοργάνωνε το χορό του Λεμονιού σε παραθαλάσσια κέντρα του Καραβά. Οι πρώτοι χοροί έγιναν στον παλιό Ζέφυρο του Κουρτέλλα και στη συνέχεια στο Χρυσό Βράχο, στη Νεράϊδα, την Πράσινη Κοιλιάδα και στου Οδυσσή Χ΄ Δαμιανού. Το Σεπτέμβρη του 1973 έγινε στο "CHURCHILL GARDEN" ο τελευταίος χορός του Λεμονιού, κατά τον οποίο εξελέγη «Μίς Λεμόνι» η Πόλα Ομήρου Χατζηδημήτρη.

Έκδοση Βιβλίου «ΚΑΡΑΒΑΣ»

Το 1968 το τότε Δ.Σ. της ΑΕΚ, που το αποτελούσαν οι Κυριάκος Κοζάκος-Πρόεδρος και Ηράκλης Χ΄ Δαμιανού, Κυριάκος Κωμοδρόμος, Αριστείδης Ιωάννου, Μιχάλης Κοκκινίδης, Αντρέας Ι. Μαραγκός, Σπύρος Κοζάκος, Αντρέας Πατσαλίδης, Γλαύκος Χαρμαντάς και Γιάννης Κούβακας-Μέλη, διακατεχόμενο από ψηλό δήμοσιο πνεύμα ανέλαβε την έκδοση του βιβλίου «ΚΑΡΑΒΑΣ» που εκδόθηκε προς τιμή των ξενιτεμένων Καραβιωτών. Την ειδική επιτροπή που καταρτίστηκε για προώθηση της έκδοσης του έργου απάρτισαν οι Γιάννης Χαρμαντάς-Δήμαρχος Καραβά και Κώστας Κύρκος, Γρηγόρης Ορφανίδης, Γιώργος Κυριακίδης, Μιχάλης Κοκκινίδης, Ηρακλής Χ΄ Δαμιανού, Αντρέας Μαραγκός, Αντρέας Στυλιανού, και Καλλιόπη Χαρμαντά. Οι δυο τελευταίοι ήταν και οι συντάκτες του έργου. Ο Αντρέας Στυλιανού με την πολυετή του πείρα σε θέματα έρευνας και η Καλλιόπη Χαρμαντά με το νεανικό της ενθουσιασμό και την αγάπη προς τη γενέτειρά της, έφεραν σε αίσιο πέρας αυτό το μνημειώδες έργο. Το βιβλίο κυκλοφόρησε αρχές του 1969 σε 5.000 περίπου αντίτυπα. Η επιμελημένη αυτή εικονογραφημένη έκδοση απέσπασε τα ευμενή σχόλια των κριτικών της εποχής και κοσμούσε τις βιβλιοθήκες σχεδόν όλων των Καραβιωτών-αποδήμων και ντόπιων-, όπως και τις βιβλιοθήκες Σχολείων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και Σωματείων. Στην έκδοση του βιβλίου συνεργάστηκαν επίσης οι Αδαμάντιος Διαμαντής, Νέαρχος Κληρίδης, Ελένη Παπαδημητρίου, Κώστας Κύρκος, Ιορδάνης Γ. Ιορδάνου, Γρηγόρης Ορφανίδης, Μιχάλης Κοκκινίδης, Γιάννης Χαρμαντάς και Ηρακλής Χ΄ Δαμιανού.

Προσφυγοποίηση-Αναστολή Δραστηριότητας

Το μοναδικό τμήμα της ΑΕΚ που επαναδραστηριοποιήθηκε στην προσφυγιά ήταν το ποδοσφαιρικό (1975-76).

Σε έκτακτη Γενική Συνέλευση των μελών της ΑΕΚ που συγκροτήθηκε στις 25/8/76 στο οίκημα του Απόλλωνα στη Λεμεσό αποφασίστηκε η ενοποίηση του ποδοσφαιρικού τμήματος της ΑΕΚ με το ποδοσφαιρικό τμήμα της ΠΑΕΚ.

Στις 31/8/76 υπεγράφη στη Λεμεσό η συμφωνία ενοποίησης των ποδοσφαιρικών τμημάτων της ΠΑΕΚ και ΑΕΚ. Τη συμφωνία υπέγραψαν εκ μέρους

της ΑΕΚ οι Κυριάκος Κοζάκος και Χρυσόστομος Γεμέττας.

Στις 26/3/87 συνεκλήθη στο οίκημα της ΕΘΑ Έγκωμης ιδρυτική συνέλευση της ΠΑΕΚ/ΑΕΚ. Η ιδρυτική συνέλευση αποφάσισε να μετονομάσει το σωματείο σε ΠΑΕΕΚ με απώτερο στόχο στο σωματείο αυτό να εκπροσωπείται ολόκληρη η επαρχία Κερύνειας. Από τότε η ΑΕΚ ανέστειλε όλες τις δραστηριότητές της.

Το τελευταίο Δ.Σ. της ΑΕΚ που εξελέγη κατά τη Γενική Συνέλευση που πραγματοποιήθηκε στο οίκημα της στον Καραβά -Λεωφόρος Λουκή Ακρίτα- τον Μάιο του 1974 αποτελούσαν οι Κυριάκος Κοζάκος-Πρόεδρος και Αναστάσιος Κων/νίδης, Χρυσόστομος Γεμέττας, Κυριάκος Κωμοδρόμος, Σπύρος Κοζάκος, Ιωάννης Κούβακας και Φραγκίσκος Χ΄΄ Φραγκίσκου-Μέλη. Ο Κυριάκος Κοζάκος διετέλεσε πρόεδρος της ΑΕΚ από το 1959 μέχρι το 1977.

Ευχή και στόχος όλων όσων αγωνίστηκαν με τα χρώματα της ΑΕΚ στα διάφορα αθλήματα, των μελών των εκάστοτε Δ.Σ. και όλων των απλών μελών του Συλλόγου είναι η επανασύσταση του Σωματείου, με τη δημιουργία σε πρώτο στάδιο ποδοσφαιρικής ομάδας, που να προβάλλει τον Καραβά στην προσφυγιά μέχρι την ευλογημένη ώρα της επιστροφής στα γνωστά λημέρια του γηπέδου της Λάμπουσας και του Γ.Σ. Πράξαντρος.

Χρυσόστομος Γεμέττας

Πηγές:

Στη συλλογή του υλικού βοήθησαν δίνοντας χρήσιμες πληροφορίες οι Κυριάκος Κοζάκος, Δημήτρης Ασπρής, Γιάννης Κούβακας, Αντρέας Γ. Κοζάκος, Κώστας Πατσάλης, Φραγκίσκος Χ΄΄ Φραγκίσκου, Ανδρέας Σιδεράς, Ιάκωβος Τσιουρούτης, Γιώργος Στασής και Πίτσα Χαρμαντά Πρωτοπαπά.

Σημείωση:

Είναι πιθανό ακούσια να παραλήφθηκε αναφορά σε πρόσωπα που είτε σαν αθλητές ή καλλιτέχνες διακρίθηκαν σ΄ αυτά τα είκοσι χρόνια (1957-77) έντονης ζωής και δράσης της ΑΕΚ. Δεν υπήρξε πρόθεση να αμφισβητηθεί η προσφορά κανενός. Σε μελλοντική έκδοση του σωματείου μας θα συμπληρωθούν οι ελλείψεις και θα ανασκευαστούν τυχόν ανακρίβειες. Με μεγάλη μας χαρά θα δημοσιεύσουμε επίσης πληροφορίες που έχουν σχέση με τις δραστηριότητες της ΑΕΚ και δεν αναφέρθηκαν στο κείμενο της μελέτης αυτής.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΚΑΡΑΒΑ «Π.Α.Ο.Κ.»

Ο Πνευματικός Αθλητικός Όμιλος Καραβά (ΠΑΟΚ) ιδρύθηκε στις αρχές του 1974 με πρωτοβουλία μιας ομάδας δημοκρατικών ανθρώπων του Καραβά.

Η πρώτη ιδρυτική συνέλευση στέφθηκε με επιτυχία από την οποία εξελέγη το πρώτο επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο του σωματείου το οποίο αποτελείτο από τους πιο κάτω:

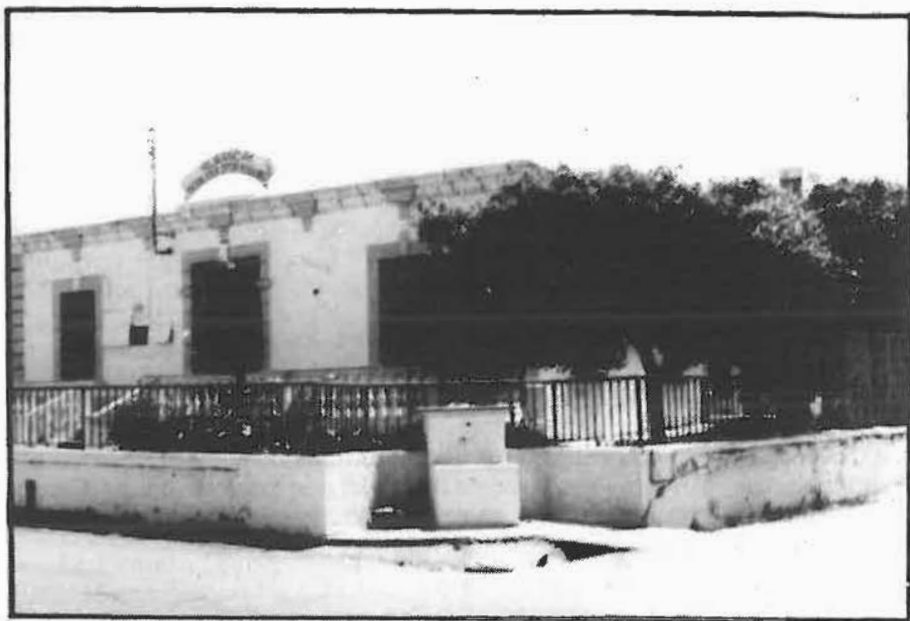
Ανδρέα Σεκκίδη (Πρόεδρο), Στέλιο Παναγίδη (Γραμματέα) και μέλη τους Κώστα Μούσκο, Ανδρέα Κουτσοκούμνη, Τάκη Κληρίδη, Αρέστη Αριστείδου και Αντρέα Θεοδούλου.

Βασικός στόχος του σωματείου ήταν η προσφορά προς την κοινότητα και γενικά την επαρχία Κερύνειας σεβόμενο τις ηθικές και δημοκρατικές αρχές.

Αξιόλογο να αναφερθεί ότι το σωματείο κατάφερε να εντάξει σαν μέλη του μέσα σε πολύ λίγο χρονικό διάστημα 300 άτομα. Οι προοπτικές ήταν εξαιρετικά καλές αλλά οι δραστηριότητες του σωματείου σταμάτησαν με τον άδικο ξεριζωμό και τον αποχωρισμό από την πατρική γη.

Στους λίγους μήνες ζωής του σωματείου οργανώθηκε μόνο μια εκδήλωση στις 9 Ιουλίου 1974, επέτειο του απαγχονισμού του εθνομάρτυρα Κυπριανού και των άλλων προκρίτων της Κύπρου. Η εκδήλωση αυτή στέφθηκε με εξαιρετική επιτυχία με αθρόα προσέλευση Καραβιωτών και φίλων της Κοινότητας.

Κώστας Μούσκος

Το σπίτι του Τάκη Ιορδάνου όπου στεγαζόταν το 1974 ο Πνευματικός Αθλητικός Όμιλος Καραβά (ΠΑΟΚ) (φωτ. Μάιος 1988).

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

Ο ΚΑΡΑΒΑΣ ΚΙ ΟΙ ΜΥΛΟΙ ΤΟΥ

*Γεννήθηκα σε μια όμορφη της Κύπρου μας γωνιά
τον πρασινοστόλιστο γυιο της Λάμπουσας, τον Καραβά.*

Εκεί που τα σπίτια είναι χωσμένα στα δέντρα και στέκουν σκεπή του χωριού. Εκεί που η θάλασσα πλένει τις όμορφες αμμουδιές και τες κάνει να μοσκομυρίζουν ψάρι.

Ψηλά το Κεφαλόβρυσο από το βουνό διασχίζει το όμορφο χωριό κι αφήνει πίσω του χίλια δυο καλά.

Με το πρώτο του ξεκίνημα, περνά από το μύλο του Κωνσταντή, αλέθει το σιτάρι που βρίσκει εκεί και προχωρά πιο κάτω.

Βρίσκει το μύλο του Τσιομούνη, φτάνει κατόπι στο μύλο του Διονύση κι ύστερα στο μύλο της Παναγίας. Αυτός βρίσκεται σ' ένα παραμυθένιο τοπίο. Ψηλά πλατάνια στολίζουν τις μικρές πλατειούλες. Εδώ, πολύς κόσμος τα καλοκαίρια διασκεδάζε και χαιρόταν τη δροσιά που σκορπούσε το καθαρίο νερό πούβγαινε από το μύλο.

Εδώ πέρασα πολλά χρόνια της ζωής μου. Γιατί ο μύλος του Διονύση κτίστηκε από τον παππού μου, το Σπουρδή, που κατόπιν τον πούλησε. Ερχόμουν συχνά στο σπίτι του παππού και της γιαγιάς κι έπαιζα κι απολάμβανα πολύ τις ομορφιές αυτού του τοπίου.

Όποιος γνώρισε ή όποιος πέρασε απ' εκεί θα θυμάται πάντα τη δροσιά, τον καθαρό αέρα, την ησυχία και ό,τι άλλο αγαθό μπορεί να μας προσφέρει η φύση.

Ξέρω κάθε γωνιά, κάθε δέντρο, τη μικρή βρυσούλα κάτω απ' το μικρό γεφύρι με το κρύο, καθαρίο νερό.

Οι μύλοι πρέπει να υπάρχουν ακόμη, καθώς κι ο ποταμός που τους γύριζε. Τα πλατάνια θα υπάρχουν εκεί ακόμα.

Μα οι κάτοικοι π' αγάπησαν αυτόν τον τόπο, οι γνήσιοι Καραβιώτες, δεν υπάρχουν. Σκορπίστηκαν στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα και κλαίνε τον Παράδεισο που έχασαν. Μαζί κι εγώ.

Πολυξένη Χατζηλούκα

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Δυο μεγαλόπρεπα σχολεία στόλιζαν τον Καραβά. Βρίσκονταν στη λεωφόρο Μουσών, το δρόμο που ένωνε τη Λάπηθο με την Κερύνεια.

Κοίταζαν τη θάλασσα από τη μια κι' άφηναν όλο το χώρο πίσω τους (με τις απέραντες αυλές, που στα διαλείμματα γέμιζαν από παιδιά) να βλέπουν και να αγκαλιάζουν τους πρόποδες του βουνού, του Πενταδάχτυλου, που κατέβαινε κατάφυτος από ελιές, που 'σμιγαν πιο κάτω με τα λεμονόδενδρα, τ' αγκάλιαζαν με το ολοπράσινο χρώμα τους κι' άφηναν τις μυρωδιές από τους λεμονανθούς να φτάνουν ως τα μαθητικά θρανία και να πλημμυρίζουν τις αίθουσες διδασκαλίας.

Μαγευτικό περιβάλλον ο χώρος αυτός, ένα μικρό δείγμα του όλου Καραβιώτικου τοπίου. Όλες οι εποχές είχαν τη δική τους σφραγίδα, μια εντυπωσιακή εικόνα, της εναλασσόμενης Φύσης μα και η κάθε μέρα είχε το δικό της ξεχωριστό κάλλος.

Το καταπράσινο χρώμα ν' απλώνεται από το βουνό ως τη θάλασσα σε χίλιες δυο αποχρώσεις να σμίγει με το πότε γαλάζιο ή γκριζο τ' ουρανού και το θαλασσί ή μαυρόασπρο του πελάγου που εναλλάσσονταν σε κάθε μια ώρα, τις

Τελική γιορτή. Μουσική και κίνηση στην αυλή της Α' Αστικής Σχολής Καραβά.

μέρες της άνοιξης, και τα χρυσαφιά του φθινοπώρου ή τα γκριζα του Χειμώνα, με τον Πενταδάχτυλο αγέρωχο, σιωπηλο, πότε να χαμογελά στη γύρω φύση και πότε ν' αγριεύει να γίνεται γκριζο θεριό, απλωμένο σαν άγρυπνος φύλακας, με σπάνια ασπρισμένες τις γκριζες βουνοκορφές του.

Τα ποτάμια να κυλούν γάργαρα, να ποτίζουν και ξανανιώνουν τους κήπους με τα λογής λογής καρποφόρα δένδρα, τους κάμπους με τα λαχανικά τους. Τα πουλιά να ξυπνούν όλους με το χαρούμενο κελάδημα τους στο ξεκίνημα της δουλειάς. Ενώ η δύση του ήλιου ανάμεσα σε χίλια μαγευτικά χρώματα, την ώρα της επιστροφής να οδηγεί για ανάπαυση. Κι' όλα τούτα να επαναλαμβάνονται, με μια ξέχωρη νότα, κάθε μέρα κάθε εποχής και πιο όμορφα, πιο έντονα, πιο εντυπωσιακά.

Σ' ένα τέτοιο τοπίο, σ' αυτά τα σχολεία, αγόρια και κορίτσια των έξι μέχρι τα δώδεκα αντλούσαν τη γνώση, μέστωναν κι ολοκληρώνονταν και κάνενα δεν έκοβε πίσω, γιατί η Μάνα Φύση από τη μια τα προίκιζε μ' ένα ξεκάθαρο μυαλό, γεμάτο όρεξη για μάθηση και προκοπή, κι' οι γνωστικές μάνες από την άλλη με την ορθή και φωτισμένη πάντα καθοδήγηση και με τ' όνειρο να δουν τα παιδιά τους να προκόβουν τα ολοκληρώναν. Και ξεφύτρωσαν, διάπρεψαν ανάμεσα τους, κι αναδείχτηκαν όπου κι' αν πήγαιναν και τίμησαν το χωριό τους όπου κι' αν βρέθηκαν.

Δεν μπορούσε να μην κάμει το θαύμα της η Μάνα Φύση. Εκεί που Αυτή τα γέννησε, τα ανάθρεψε, τα προίκισε μ' ό,τι η ίδια διάθετε. Τα πλούτισε με

Στιγμιότυπο από καλλιτεχνικές εκδηλώσεις των Δημοτικών Σχολείων Καραβά.

τα καλά της, τα γέμισε με μυαλό, φαντασία, δεξιότητες, τα δίδαξε την απλοχεριά, την αγάπη, την καλοσύνη, την ηρεμία της ψυχής, την εργατικότητα, την αλληλεγγύη.

Οι δάσκαλοι που εργάστηκαν σ' αυτά τα σχολεία και με τέτοια παιδιά, ποτέ δεν ντροπιώστηκαν. Κι' αντλούσαν όρεξη να δοκιμάζουν μεθόδους διδασκαλίας διάφορες που λίγα ήταν τα σχολεία τότε που διάθεταν το έμπυχο υλικό για τέτοιες δοκιμές. Σ' όλα τα θέματα τους τα σχολεία, με τέτοια παιδιά προπορεύονταν. Στα Μαθηματικά δοκιμάζονταν μέθοδοι κίουζιναίρ, κιούνελ, τα βιβλία των school Math Study group, project και έρευνες σε διάφορα θέματα. Πάντα είχαν κάτι να επιδείξουν, κι' επισκέπτες πάντα αντλούσαν διδάγματα για πιο πέρα.

Παράλληλα με τη μόρφωση συνδυάζονταν κι οι διάφορες δραστηριότητες και γιορτές από τα σχολεία, που από το Σεπτέμβρη ως τον Ιούνιο έδιναν πάντα το παρόν τους. Τέτοιες ήσαν: των Αποδήμων (στους Μύλους το Σεπτέμβρη), η 28η του Οχτώβρη, η Χριστουγεννιάτικη, του Δέντρου, των Γραμμάτων, η 25η του Μάρτη, η 1η του Απριλίου, τα Ανθεστήρια, ο Κατακλυσμός, οι Συναυλίες. Σχεδόν όλες οι εκδηλώσεις συνοδεύονταν με δράματα, απαγγελίες, χορωδίες-ορχήστρες, χορούς, παρελάσεις κι' άλλες παρουσιάσεις τέτοιες που άριστα παράβγαιναν λες και συναγωνίζονταν το διπλανό Γυμνάσιο, που συχνά ακουγόταν: «Μα τί αφήνετε για μας;»

Οι τελικές γιορτές! Κάθε χρόνο και πιο εντυπωσιακά προγράμματα. Είχαν να επιδείξουν αθλητικά, επιδείξεις γυμναστικής, μουσικές χορογραφίες,

Τα παιδιά απορροφημένα στη δημιουργική τους δουλειά.

Εθνική επέτειος - Η παρέλαση των Δημοτικών Σχολείων.

χορωδίες-ορχήστρες με τη συμμετοχή των στην Συναυλία της Επαρχίας που γινόταν στην Κερύνεια, με άριστες πάντα εντυπώσεις.

Μα επιστέγασμα όλων ήταν η εξαιρετική επιτυχία που σημείωναν πάντα οι εκθέσεις τέχνης. Έργα των παιδιών πολλές φορές βραβεύτηκαν και άπειροι ήταν οι θαυμαστές τους, ακόμα και στο Εξωτερικό που προβάλλονταν. Έργα με θέματα παρμένα από το γύρω περιβάλλον τους: Τις ανθισμένες μυγδαλιές, το μάζεμα των ελιών, το κόψιμο των λεμονιών, το ψάρεμα, το θερισμό. Έργα από τα ήθη και τα έθιμά μας και τις γιορτές μας -το στόλισμα της νύφης και του γαμβρού, το ράψιμο του κρεβατιού, τα βαφτίσια, το πανηγύρι, η Λαμπρή στην εκκλησία, η Λαμπρατζιά, ο Καλός Λόγος-. Με τη λεπτή και καλλιτεχνική διακόσμηση που η φύση τα είχε προικίσει με τα τόσα όμορφα χρώματα της, το πράσινο της λεμονιάς και της ελιάς, το γαλάζιο τ' ουρανού και το θαλασσί της θάλασσας στις άπειρες αποχρώσεις τους, έντονα χαραγμένα στο μυαλό τους γιατί τα ζούσαν αποτυπωμένα στο χαρτί με χέρια καθοδηγούμενα από την παιδική, μα ώριμη φαντασία.

Τι να θυμηθεί κανείς και να μη νοσταλγήσει εκείνα τα χρόνια! Χρόνια αξέχαστα, χρόνια που δε γυρίζουν πίσω. Χρόνια που νοσταλγούμε κάθε λεπτό και που στον ύπνο μας μόνο τα ξαναζούμε. Κι' αντλούμε από τούτες τις θύμησες, κουράγιο κι' ατσάλινη δύναμη, γιατί μόνο αυτά θα μας δώσουν την αντοχή για επιστροφή σ' αυτό τον Παράδεισο.

Βασιλική Χριστοδουλίδου

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΘΥΜΗΣΕΣ

Ήτανε θυμούμαι καλοκαίρι.

Στο τσιμεντένιο αυλάκι έξω από το σπίτι μου έτρεχε ο «ποταμός». Κάποιος πότιζε. Το νερό δρόσιζε κάποιο περιβόλι με λεμονιές. Έβγαζα βιαστικά τα παπούτσια και έμπαίνα μέσα. Τι δροσιά Θεέ μου!

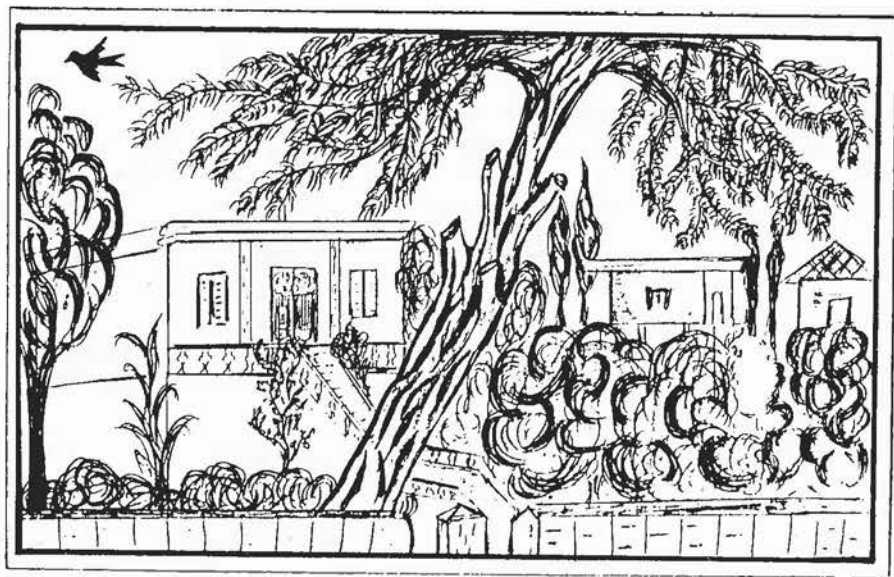
Από πάνω μου ο πανύψηλος· πεύκος μου κουνούσε τα κλαδιά του και σκορπούσε γύρω ένα μυρωμένο αέρα. Στα κλαδιά του φιλοξενούσε πολλές φωλιές των σπουργιτιών. Τα κελαηδήματά τους, σωστή συναυλία, μας ξυπνούσαν πολύ πρωί, πριν ακόμα βγει ο ήλιος. Πολλές φορές δοκίμαζα να μετρήσω τις φωλίτσες. Έφτανα πάντα γύρω στο 50 και σταματούσα. Έχανα το λογαριασμό μου.

— Φτάνει, θα κρυώσεις, μου φώναζε η μητέρα μου.

Έβγαίνα. Έτρεχα να αγκαλιάσω το μεγάλο πεύκο. Δεν μπορούσα. Ερχόταν και ο αδερφός μου και μόλις που έφταναν τα χέρια μας!

Από τα κλαδιά της μεγάλης καρυδιάς κρεμόταν μια σχοινένια κούνια. Ανέβαινα πάνω και τα χείλη μου σιγοψιθύριζαν το αγαπημένο μου τραγούδι:

*«Σπίτι μου, σπίτι μου φτωχό,
γλυκό μου σπιτάκι εσέν' αγαπώ
Σε σένανε νιώθω μια τέτοια χαρά
που όμοια δε βρίσκω αλλού πουθενά».*

Το πατρικό σπίτι της Μαρίας Δημητριάδη Ταπάκκη στη λεωφόρο Πραξάνδρου όπως το ζωγράφισε η ίδια.

Το σπίτι μου, όπως όλα τα σπίτια του Καραβά, ήταν μισοχωμένο μέσα στο περιβόλι μας. Μόνο το πρόσωπό του άφηνε έξω από την πρασινάδα για να βλέπει, λες, και λίγο την κίνηση του δρόμου.

Ο πατέρας μου κρατούσε το φτυάρι και περιποιόταν το περιβόλι μας. Ήταν τόσο μεγάλο και κουραζόταν πολύ. Όλων των ειδών τα δέντρα ήταν μέσα. Πολλές-πολλές λεμονιές, μια σειρά με αμυγδαλιές, γύρω-γύρω φουντωτές ροδιές, στο μέσο αχλαδιές, κυδωνιές, πορτοκαλιές και μανταρινιές! Οι μεσπιλιές, οι δαμασκηνιές και η μεγάλη μερσινιά πρόσφεραν πάντα πλούσια φιλοξενία.

Όλοι οι ξένοι που έρχονταν από τη Λευκωσία έφευγαν πάντα από το σπίτι μας φορτωμένοι με μεγάλες τσάντες γεμάτες με τα ζουμερά φρούτα του περιβολιού μας. Όλοι οι χωριανοί μου ήτανε πολύ φιλόξενοι!

Μια μέρα ο πατέρας μου μου είπε:

— Έλα, Μαρουλίτσα, να σε πάρω στην «πηγή». Θα δεις από πού βγαίνει το νερό μας. Θα σε πάρω και στους «Μύλους».

Σαν κασικάκι έτρεχα στο δρόμο. Δεξιά και αριστερά όλα καταπράσινα. Περάσαμε από την τσιμεντένια βρύση με το μεγάλο πλάτανο που δρόσιζε τους διαβάτες, από το δημαρχείο, το ζαχαροπλαστείο και το σινεμά μας, από τα καφενεία μας και μετά πήραμε ένα μακρύ ανηφορικό δρόμο.

Περπατήσαμε περίπου μισή ώρα. Περάσαμε από φωδωτά δρομάκια. Τα δέντρα άπλωναν σε μας τα κλαδιά τους. Οι βατομουριές μου κερνούσαν τα μαύρα νόστιμα βατόμουρά τους. Κάπου κάπου με τσιμπούσαν κιόλας.

Σε μια στιγμή κοιτάξα κάτω.

Τι όμορφα όλα Θεέ μου! ψιθύρισα.

Δεν κατάλαβα πότε βρέθηκα τόσο ψηλά. Τα όμορφα άσπρα σπιτάκια ήταν μισοχωμένα στο πράσινο και έμοιαζαν με προβατάκια που βόσκουν στην πλαγιά. Κάτω απλωνόταν η γαλανή θάλασσα. Το μυρωδάτο αγέρι της έφτανε ως τη μύτη μας. Η μεγάλη ακρογιαλιά της έμοιαζε με την άσπρη δαντέλα που έμπλεκε για τα μαξιλάρια μας η γιαγιά με το σμιλί.

— Έλα και φτάσαμε, είπε ο πατέρας τραβώντας με από το χέρι.

Σε δυο λεπτά ήμασταν στους «Μύλους» Πελώρια πλατάνια σκέπαζαν το κέντρο. Δεν άφηναν ούτε μια αχτίδα ήλιου να περάσει. Πολύ-πολύ νερό κατρακυλούσε από ψηλά. Άφριζε. Έκανε τόσο θόρυβο που δεν άκουγα τι μου έλεγε ο πατέρας. Μοιραζόταν μετά σε δυο μεγάλα αυλάκια και έπαιρνε το δρόμο για τα περιβόλια.

— Πριν πολλά χρόνια ήτανε μύλοι εδώ και άλεθαν σιτάρι. Τους κινούσε το νερό που πέφτει από ψηλά, είπε ο πατέρας.

Καθήσαμε, φάγαμε ένα παγωτό και συνεχίσαμε το δρόμο μας. Πήραμε ένα χωματένιο ανηφορικό μονοπάτι. Μύριζε παντού το θυμάρι και η αγριοτριανταφυλιά. Ήμαστε στην αγκαλιά του Πενταδάχτυλου.

Φτάσαμε. Κατεβήκαμε 10 τσιμεντένια σκαλοπάτια, ξεκλειδώσαμε μια μεγάλη καγκελόπορτα και μπήκαμε σε μια μικρή σπηλιά. Στο μέσο ήταν μια μεγάλη τρύπα. Κοίταξα μέσα. Τι να δω! Μέσα από τη γη βαθιά αναπηδούσε το νερό και έβγαине χοροπηδώντας, όπως χοροπηδάει το νερό που κοχλάζει στην κατσαρόλα. Κοίταξα, όλο κοιτάξα κείνο το θησαυρό που έδινε ζωή στον τόπο

μας και τον έκανε παράδεισο.

Πήραμε το δρόμο του γυρισμού. Βλέπαμε τώρα συνέχεια τα τσιμεντένια αυλάκια. Βάζαμε τις σιδερένιες «δισιές» στη θέση τους. Το βράδυ θα ποτίζαμε το δικό μας περιβόλι και το νερό έπρεπε να ταξιδέψει χωρίς εμπόδιο στο δρόμο του.

Όταν γυρίσαμε ο ήλιος είχε δύσει. Ο αδελφός μου άναψε το μεγάλο φανάρι. Σε λίγο ήρθε ο «ποταμός». Ο πατέρας έκλεινε το αυλάκι με τη σιδερένια «δισιά» και όλο το νερό χυνόταν στη μεγάλη «τάβλα». Εγώ στεκόμουν προς το τέλος της «τάβλας» και όταν το νερό έφτανε κοντά μου φώναζα δυνατά για να ακούσει ο πατέρας:

— Κόψε το νερό!

Θέλαμε δυο ώρες για να ποτίσουμε το περιβόλι μας. Όλοι βοηθούσαμε.

Τη νύχτα όλοι κουρασμένοι ξαπλώναμε στα κρεβάτια μας και τα μάτια μας έκλειναν αμέσως.

Τώρα εδώ στην προσφυγιά τα μάτια τη νύχτα δεν κλείνουν αμέσως. Μένουν πολλή ώρα ανοιχτά και θυμούνται. Θυμούνται όμορφες ευτυχισμένες μέρες που περνούσαμε στο παραδεισένιο χωριό και δακρύζουν!

Θεέ μου κάνε να γυρίσουμε!

Μαρία Δημητριάδου Ταπάκη

Αναμνηστική φωτογραφία του 1958 στον τότε πλακόστρωτο δρόμο της οδού Μήδειας στον Καραβά.

ΘΥΜΗΣΕΣ ΚΑΙ ΑΞΕΧΑΣΤΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

Η μνήμη αξεθώριαστη και αξεδιάλυτη γυροφέρνει στα χρόνια εκείνα της δεκαετίας του 1940-50 στον όμορφο Καραβά. Θυμάμαι τα χρόνια μετά τη λαίλαπα του πολέμου, όταν την αβεβαιότητα και το φόβο διαδέχτηκε η σιγουριά και η ελπίδα και το όμορφο χωριό ξαναγεννιόταν κι έπαιρνε τον πρωτινό του ρυθμό. Γύρισαν οι «μουλάρηδες» απ' τον πόλεμο, οι λεμονιές ξανάνθισαν και πάλι και τ' αρώματα τις νύχτες του Μαρτάπριλου μετάτρεπαν το χωριό σ' ένα απέραντο αρωματοποιείο.

Κι εμείς τότε, ξεπεταρούδια δεκαπεντάχρονα, ζούσαμε σε χίλιους παράδεισους, με τα πρώτα σκιρτήματα της νιότης, τους νυχτερινούς περιπάτους με τ' αηδόνια στις φυλλωσιές του πλάτανου, τες όμορφες καντάδες μας και το τρυγητό των μανταρινιών. Οι δρόμοι χωματένιοι, το νερό της Παλιάβρουσης κυλούσε στα πετραύλακα κι οι βάτραχοι κι οι γρύλοι μόλις έπεφτε το σούρουπο αρχίζανε κι αυτοί τη νυχτερινή τους συναυλία.

Ο γραφικός «Φαναρτζής» με την ξύλινη σκάλα του και το τενεκεδένιο ροί του πετρελαίου στες πέντε η ώρα άναβε τα φανάρια στις γωνιές των δρόμων του Καραβά, για να φωτίζουν τα βήματα των ξενύχτηδων και των γραφικών τύπων και μπекρήδων του όμορφου χωριού. Πόσους καλοκάγαθους τύπους να θυμηθώ; Πόση καλοσύνη στους απλούς ανθρώπους του μόχθου. Στες χαρές και στες λύπες κάθε χωριανού όλο το χωριό σύμπασχε και συντραγουδούσε.

Τες Κυριακές ο Καραβάς έβαζε τα γιορτινά του. Οι τριάντα ταβέρνες του χωριού γεμάτες. Το δε καλοκαίρι στες ταβέρνες και τα καφενεία προσθέτονταν και τα εξοχικά, οι «Μύλοι», η αποβάθρα, η «Μούπτη», το «Πέντε Μίλι» και ο Κυπαρισσώνας.

Τέσσερις εκκλησιές λειτουργούσαν στον Καραβά κάθε Κυριακή κατάμεστες από πιστούς. Η Ευαγγελίστρια, η Αγία Ειρήνη, ο Άγης Γιώρκης και η Αχειροποίητος. Οι παπάδες σεβαστοί και σύμβουλοι. Ο παπά Ψαθιάς, ξενομερίτης από το Καπούτι, ο Παπαγιακουμής, ο Παπαμαούρης και ο ιερομόναχος Παπαχαρίτος, τελευταίος ιερομόναχος στην Αχειροποίητο.

Τ' απόγευμα της Κυριακής ο δρόμος προς τον Κυπαρισσώνα γέμιζε με νιάτα για το δειλινό περίπατο, όπου τα ερωτικά βλέμματα έδιναν κι έπαιρναν. Με πόση σεμνότητα και ντροπαλότητα περπατούσαν οι κοπελιές και πόσος σεβασμός στα ήθη! Όμορφες ανεπανάληπτες μέρες!

Τα караβιώτικα πανηγύρια τα καρτερούσαμε με τόση ανυπομονησία! Το δεκαπενταύγουστο και στις 21 του Νιόβρη στην Παναγία, τ' Αη-Γιώρκου, στις 23 του Απρίλη στο Μεζερέ, στις 25 του Μάρτη στην Ευαγγελίστρια, στη Λιτή στην Αγία Ειρήνη ανήμερα της Λαμπρής, όπου γινόταν και η εκτέλεση του Ιούδα δια τουφεκισμού, ένα έθιμο που μόνο στον Καραβά συναντούμε. Τι να θυμηθώ απ' τα όμορφα εκείνα χρόνια; Τους γραφικούς κι ανεπανάληπτους εκείνους τύπους, τους τόσο ανεξίκακους, τους φορτωμένους με τα βάσανα και τους κόπους τους, μα που ήξεραν να τα κρύβουν και να τα γλεντούν μ' ένα ποτήρι κρασί. Το χιούμορ και το καλαμπούρι διάχυτο και άκακο, τόσο πηγαία αστεία και ιστορίες που για να τες διηγηθεί κανείς θα χρειαστεί τόμους ολόκληρους.

Ο Σιαμπής, ο Αλέξανδρος, ο Μουσκής, ο Σωτήρης κι ένα σωρό καλοκάγαθοι

άνθρωποι που άφησαν τ' αχνάρια τους στες γειτονιές του Καραβά και τες σκιές τους ζωντανές να κινούνται και τώρα με τες θύμησές μας στον ωραίο Καραβά. Θυμάμαι την αξέχαστη ιστορία του Σιαμπή και του Αλέξανδρου και μπαίνω στον πειρασμό να τη διηγηθώ, έστω κι αν κατηγορηθώ πως κακοποιώ τη λογοτεχνία, έτσι σαν μνημόσυνο σ' όλους εκείνους τους καλοκάγαθους τύπους του όμορφου χωριού.

Ήρως της ιστορίας μας ο Σιαμπής, ο Αλέξανδρος κι ο Παρασκευάς ο καφετζής.

Ο Σιαμπής: Γεροντοπαλλήκαρο, κοντός και λίγο παχουλός, πάντα ανέμελος και παρέα συνήθως με το γαϊδούρι του, το μισό τουλάχιστο χρόνο τον αφιέρωνε τα πρωινά στη βόσκηση και περιποίηση του γαϊδουριού του και τα απογεύματα τα περνούσε στην ταβέρνα του Παρασκευά δίπλα στο παντοπωλείο του Καραβά μαζί με τον αχώριστο φίλο του τον Αλέξανδρο. Τον υπόλοιπο χρόνο από τις αρχές του Σεπτέμβρη και μέχρι να γεμίσουν τ' αρκάτζια (ρεματιές) μάζευε αθκιιάτζια (πυριτόλιθους) για το αθκιάκωμα των δουκάνων και ακριβώς με το πανηγύρι του Ευαγγελισμού στην Ευαγγελίστρια ξεκινούσε με το γαϊδούρι του για την οδύσσεια περιοδεία στα αγροτοχώρια της Μεσαρκάς για το αθκιάκωμα των δουκάνων, μια δουλειά που χάθηκε σήμερα. Γύριζε λίγο πριν το Δεκαπενταύγουστο για να είναι παρών στο πανηγύρι της Αχειροποιήτου. Μετά όπως είπαμε τόριχνε στο ποτό με το φίλο του Αλέξανδρο. Κι όταν τάπινε, έπαιρνε τους δρόμους του Καραβά κι «αγόραζε» φωνακτά όλη τη σοδειά των λεμονιών. «Αγοράζουμε λεμόνια και όξινα» διαλαλούσε και καθόριζε την τιμή κατά χιλιάδα που ήταν πάντοτε τριπλάσια από την κανονική τιμή των λεμονιών. Όποιο συναντούσε τον χαιρετούσε εγκάρδια: «γεια σιου ξιάρφε» και τον ρωτούσε με ύφος φιλοσόφου: «ξιέρεις τι σημαίνει ανατομία;». Όποια απάντηση κι αν έπαιρνε απαντούσε με ύφος Ιπποκράτη: «Λαμπρόν να σε κάψει ξιάρφε. Ανατομία σημαίνει ιατρική επιστήμη» και συνέχιζε το δρόμο του. Όλοι τον αγαπούσαμε και τον χαιρόμασταν αυτόν το γεμάτο καλοσύνη άνθρωπο που πέθανε, Θεός συγχωρέσει τον, ήσυχα κι αθόρυβα σαν όλοι οι απλοί άνθρωποι αφήνοντας μόνο την καλοσύνη του και τις όμορφες αναμνήσεις του.

Ο Αλέξανδρος: Ο άλλος τύπος της ιστορίας μας ήταν φαμελιάρης. Πάντρεψε τα παιδιά του και ποιος ξέρει ποια βασανα και πίκρες τον κατάντησαν αλκοολικό. Ήταν αιώνια μεθυσμένος. Ζούσε σ' ενα διαρκή σεισμό, γιατί η γη δεν έλεγε να σταματήσει κάτω από τα πόδια του. Τα μαλλιά του, ακαθορίστου χρώματος, δέχτηκαν το χάδι της χτενιάς από τον κουρέα που τον ξύρισε την ημέρα του γάμου του. Είχε μόνιμα κρεμασμένο το σακκάκι του στον ώμο, κι αυτό ακαθορίστου χρώματος και «ξομπλιού», και συνήθιζε να βγάζει πύρινους λόγους που ήθελες διερμηνέα να καταλάβεις τι έλεγε. Το μόνο που ξεχώριζες ήταν ότι «θα πάρουμε την πόλην όταν το γαίμα θα παίρνει 7 μηνών δαμάλι με επικεφαλής τον Κωνσταντίνο τον βασιλιάν τον εξαδάκτυλον». Στο τέλος ανακάτευε τον Κωνσταντίνο με το Μεγαλέξανδρο κι άντε να βγάλεις άκρη.

Ο Αλέξανδρος ήταν αχώριστος φίλος του Σιαμπή κι οι δυο μαζί δε λείπανε από τον καφενέ του Παρασκευά, παρόλο που πολιτικά βρισκονταν σ' αντιπάλα στρατόπεδα. Ο Αλέξανδρος ήταν με τον υποψήφιο αρχιεπίσκοπο Λεόντιο και ο Σιαμπής με τον ανθυποψήφιο του Σιναιίου Πορφύριον. Κατά σύμπτωση δε, ενώ όλη η Κύπρος ψήφισε το Λεόντιο, στον Καραβά κέρδισε ο Πορφύριος προς μεγάλην ικανοποίηση του Σιαμπή.

Κάποτε τ' Άη-Νικόλα, 6 του Δεκέμβρη, ο Παρασκευάς είχε τα κεσάτια του. Είχε κι αυτός μεγάλη οικογένεια και με το βερεσιέ και τέτοιους καλούς

πελάτες, πού να τα βγάλει πέρα. Αποφάσισε λοιπόν να αξιοποιήσει την τόση «περιβάρυση» των φίλων μας. Τους φώναξε λοιπόν και έδωσε στο Σιαμπή μια κάσια ρέγγες και στον Αλέξανδρο ένα ασκί κρασί και μια μισή με την εντολή να παν να τα πουλήσουν στο πανηγύρι τ' Αη-Νικόλα στην Ελιά. Η Ελιά είναι ένας μικρός αγροτικός οικισμός δυο μίλια ανατολικά του Καραβά· γιόρταζε του Αη-Νικόλα κι όλοι οι Καραβιώτες τέτοια μέρα πήγαιναν στη χάρη του. Σαν τέλειωνε η λειτουργία κι άμα ήταν καλοκαιριά, καθόντουσαν στα γύρω χωράφια και γλεντούσαν σαρακοστιανά με ελιές, χόρτα, ρέγγες και κρασί. Εκεί έστειλε ο Παρασκευάς πρωί-πρωί τους δυο νεοφώτιστους εμπόρους μας με την παραγγελιά να μη δώσουν σε κανένα βερεσιέ και να πουλουν μια εικοσάρα (μισό γρόσι) τη ρέγγα και μια εικοσάρα τη μισή το κρασί. Έδωσε και μια εικοσάρα στο Σιαμπή που έστεκε καλύτερα στα πόδια του για να δίνουν τυχόν ρέστα.

Ξεκίνησαν λοιπόν οι πουλητάδες για τον Αη-Νικόλα. Σαν βγήκαν έξω από τον Καραβά και πέρασαν το μικρό σφαγείο, κάθισαν κάτω από κάτι ελιές να ξεκουραστούν. Τότε ο Σιαμπής έδωσε την εικοσάρα στον Αλέξανδρο και του λέει: «Βάλε ξιάερφε μια μισή ν' ανοίξουν τα μάθκια μου». Ο Αλέξανδρος, αφού φυσικά πληρώθηκε τοις μετρητοίς, γέμισε τη μισή, ήγειρε την καθιερωμένη πρόποση «Καλές βροσιές τζιαι καλόν Πάσκα να φτάσουμε κτλ.», κατέβασε τη μισή ως τη μέση και έτεινε το υπόλοιπο στο Σιαμπή, ο οποίος ανταποδίδοντας την πρόποση κατέβασε το υπόλοιπο του κρασιού και σε μια έξαρση χουβαρδαλικιού λέει στον Αλέξανδρο. «Έτσι ξεροσφύρι θα πίνουμε;» Ο Αλέξανδρος τότε δίνει την εικοσάρα στο Σιαμπή και αγοράζει τοις μετρητοίς μια ρέγγα για μεζέ. Ε! τότε άναψε το γλέντι. Τέλειωνε το κρασί· Ο Σιαμπής πληρώνοντας τον Αλέξανδρο γέμιζε τη μισή, ο δε Αλέξανδρος πλήρωνε με την εικοσάρα ξανά το Σιαμπή για να βάλει μεζέ. Έτσι η εικοσάρα πηγαινοερχόταν πότε στο Σιαμπή και πότε στον Αλέξανδρο που φρόντιζε να μη λείπει ούτε κρασί ούτε μεζές και να πληρώνονται τοις μετρητοίς και προκαταβολικά σύμφωνα με τις οδηγίες του Παρασκευά. Όποιος περνούσε απ' εκεί έπρεπε να πιει μια «πινιά», γιατί διαφορετικά θα κακοφανούσε τους τόσο φιλόξενους μεκρήδες μας. Κατά τις 3 το απόγευμα, όταν όλοι επέστρεψαν από το πανηγύρι τ' Αη-Νικόλα, ξεπούλησαν κι οι φίλοι μας και με το άδειο ασκί στον ώμο και με πολλή ταλαιπωρία γύρισαν κατά το σούρουπο στον καφενέ, όπου τους περίμενε ο Παρασκευάς να παραλάβει τες εισπράξεις. «Ξεπουλήσετε κοπέλια;» ρωτά. «Μάλιστα» απαντούν και οι δυο μ' ένα στόμα. «Εδώσετε βερεσιέ;» ρωτά και πάλι ο Παρασκευάς. «Όι, κανενού μάστρε» απαντούν και πάλι οι φίλοι μας. «Για να δούμε πόσα εφέρετε» λέει ο Παρασκευάς που τον έζωναν μαύρα φίδια βλέποντας και τους δυο στουππί στο μεθύσι. Τότε με ύφος μεγάλου τραπεζίτη βγάζει την εικοσάρα ο Σιαμπής και την κτυπά στον πάγκο του Παρασκευά. «Να τζιαι την εισπραξη ξιάερφε». Ο Παρασκευάς μένει με το στόμα ανοικτό και τότε κατάλαβε την γκάφα του, όταν κάποιος παναϋρκώτης που έτυχε να δει τους φίλους μας στο δρόμο και που ήπια μια «πινιάν» για να μην τους κακοφανίσει, εξήγησε στον Παρασκευά πώς επουλήθηκαν το κρασί και οι ρέγγες τοις μετρητοίς με εισπραξη μιας εικοσάρας. Ο Παρασκευάς πλήρωσε τα σπασμένα και δεν παρέλειπε μέχρι τα βαθιά του γεράματα να διηγείται γελώντας την γκάφα του. Όμορφες εποχές, καλοί οι άνθρωποι του Καραβά. Είμαι βέβαιος πως τούτη την ώρα και οι τρεις ήρωές μας θα σιγοκουβεντιάζετε σε μια γωνιά του Παραδείσου. Γιατί με όλες σας τις πίκρες και τα βάσανα ήσαστε καρδιά μάλαμα.

Ανδρέας Βλάχος

ΜΙΑ ΑΝΑΠΟΛΗΣΗ

Ένα ξεχωριστό κεφάλαιο αποτελούν για τον Καραβά οι διάφοροι ξεχωριστοί τύποι - χαρακτήρες μερικών ανθρώπων που με τις πράξεις τους και τα λόγια τους μένουν αξέχαστοι, αδιάφθοροι μέσα στο πέρασμα του χρόνου και της αλλαγής.

Είναι επίσης ιδιον της απλοϊκότητας του Καραβιώτη αλλά και της ευφυΐας του, μέσα από την αθώα σκωπτική του διάθεση, να εντοπίζει και πολλές φορές να δημιουργεί ο ίδιος τέτοιους χαρακτήρες, αντιπροσωπευτικούς, και να τους ανανεώνει σε κάθε στάδιο της εξέλιξής του.

Στο παρόν κεφάλαιο θα ασχοληθώ με μερικούς τέτοιους χαρακτήρες, τους οποίους θυμάμαι από τα παιδικά μου χρόνια είτε έζησα μ' αυτούς μεγαλώνοντας στον Καραβά μέχρι τα είκοσι πέντε μου χρόνια, όταν ακριβώς σε τούτο το πιο δημιουργικό στάδιο της ζωής μου δυνάμεις αλλότριες και σκοτεινές μας ανάγκασαν να εγκαταλείψουμε το πανέμορφο χωριό μας. Όμως και από τις διηγήσεις των μεγαλύτερων μας μαθαίνουμε πάρα πολλά για τους χωριανούς μας.

Θέλω όμως εδώ να κάμω και μια εξήγηση. Στους εκατό Καραβιώτες, τουλάχιστον οι 25 είχαν κάποιο παρατσούκλι, με το οποίο άλλοι τους βάφτιζαν αλλά και που οι περισσότεροι με καμάρι το αντικαθιστούσαν με το επίθετό τους.

Θ' αναφέρω μερικά παραδείγματα: Αν ένας Καραβιώτης τού άρεσε νά ψαρεύει ή έτυχε κάποια φορά να μπει σε βάρκα και γι' αυτό το παινευόταν, τότε ήταν έτοιμο και το παρατσούκλι - «Ο Καπετάνιος» -. Επίσης αν κάποιος ήταν μελαψός, μαύρος, τον έλεγαν «καράμανο», αν πάλι καμιά φορά κάποια ψείρα εμφανιζόταν στο κεφάλι του, τότε ήταν ο «φτύρης» ή λόγω του επαγγέλματος ήταν ο «μυλωνάς», αν κάποιος μια μέρα δεν πήγαινε δουλειά λεγόταν «τεμπέλης» ή «αντάρτης» ή «κκέλης» ή «κολάς» και άλλα.

Δεν είναι της ώρας να γράψουμε για όλα τα παρατσούκλια που κοσμούσαν οι Καραβιώτες τους συγχωριανούς τους, διότι δε μας το επιτρέπει ο χώρος ούτε και ο χρόνος.

Καραβάς. Η θέα προς τη θάλασσα να σε μαγεύει!

Σήμερα η μνήμη μου θα ταξιδέψει, αμέριμνη, πίσω από τον Πενταδάκτυλο, στον όμορφο Καραβά.... Θα κάνουμε σταθμό να ξεκουραστούμε στον καφενέ, στο χάνι κάπου κοντά στον ελιόμυλο του Καλαβά... Θα περάσουμε το σπίτι του Κλασιά, του Γιαννακού του Κόκκινου, θα φτάσουμε εκεί στο σπίτι του Γεμενή, να ξαποστάσουμε λίγο. Κάτω στα πόδια μας είναι ο γκρεμός και δίπλα το περβόλι του παπα - Τάκη. Αν έχουμε και λίγο καιρό, θα φάμε και λίγο παστέλλι από τη θεία μας την Ολυμπού, μαστόρισσα στο είδος αυτό. Προσπερνούμε το σπίτι του Χατζηδαμιανού, της Αννεζούς, με το χαρακτηριστικό πέτρινο πλακόστρωτο.

Αριστερά και δεξιά μας οι λεμονιές γέρνουν για να μας χαιρετίσουν. Προσπερνούμε το μεγαλόσπιτο της Φιούραινας, το σπίτι του Κασιαή και σταματούμε την πλατεία της φουντάνας. Η πλατεία - ραδιόφωνο ή πλατεία του Δελτίου ειδήσεων του χωριού μας. Ό,τι γινόταν και ό,τι δε γινόταν το μάθαινε πρώτα τούτη η πλατεία... Γύρω από αυτήν βρισκόντουσαν το σπίτι του Ανδρέα του Τσιουρούτη, του Δημήτρη του Νιόνιου, του Στυλλή του Μούστρα, της Σιηρατούς της Σιφούναινας, της Σιεκκερούς, της Ππινούς του Κάουρου.

Το ταξίδι μας φτάνει στο τέρμα του. Πιο πάνω από το σπίτι της Ελένης του Μάρκου και του Πιτσιλλή, φτάνουμε στο κονάτζι του Πιτσιαή.

Ο Κωστής Πιτσιαής θάνατο ο σημερινός μας ήρωας. Κουβαλητός κι αυτός, παντρεμένος με τη Χρυσταλλού. Πολύ αγαπητός στους μεγάλους, αλλά πιο πολύ στα μικρά παιδιά. Γιατί το περβόλι του είναι ένας επίγειος παράδεισος, ανοικτός βέβαια για όλους. Αθασούθκια, μπανάνες, μήλα, μανταρίνια, πορτοκάλια, σύκα, φοινίκια και φυσικά τα μερσινόκοκκα. Γι' αυτό το προϊόν ο Κωστής ο Πιτσιαής μένει αξέχαστος στους Καραβιώτες. Στην καρδιά κάθε χειμώνα, κάθε απόγευμα γέμιζε το μεγάλο καλάθι του με τα μεγάλα άσπρα ή μαύρα μερσινόκοκκα και κατηφόριζε προς τους καφενέδες..., για να πουλήσει με το μαστραπούδιν. Και ήταν ο μόνος που διατηρούσε τούτο το έθιμο. Πάντα καλόκαρδος, χαμογελαστός πίσω από το μικρό του μουστάκι και πάντα με το τσιγάρο στο στόμα. Για το τσιγάρο, έλεγε χαρακτηριστικά, ότι ανάβει το ένα μετά το άλλο για να μην ανάψει άλλο σπίρτο και ξοδευτεί. Φυσικά το τσιγάρο έφερνε και το βήχα, το σήμα κατατεθέν της παρουσίας του Πιτσιαή.

Μικροί, εμείς, πολλές φορές παραβιάζαμε τους όρους εντολής του και θέλαμε κρυφά- κρυφά να κόψουμε κάτι από το περιβόλι του... Και αυτός ερχόταν κρυφά δήθεν να μας πιάσει επ' αυτοφώρω - αλλά ω του θαύματος... γκουχ.. γκουχ αυτός ο βήχας τον πρόδιδε.

Ένα όμως περιστατικό που θα θυμάμαι για πάντα είναι το ακόλουθο: Βρισκόμουν στο χωράφι του μαζί με το Γιωρκή του Τταραπιλλή (Χρυσοστόμου) και μας φώναξε να πάμε να του φέρουμε ένα ψωμί από το μπακάλικο του Κωστή του Κολά. Μας έδωσε εφτά γρόσια. Ήταν αρκετά μακριά βέβαια, αλλά εμείς τρέξαμε γρήγορα και αγοράσαμε το ψωμί από τον Κολά, φρέσκο βέβαια, σχεδόν άχνιζε. Ο δρόμος όμως της επιστροφής ήταν μακρύς και ανηφορικός. Μια εγώ μια ο Γιωρκής, φάγαμε σχεδόν όλο τον περίγυρο του ψωμιού. Ξέραμε πως δε θα μας μάλωνε. Πήγαμε κοντά του και του το δώσαμε . Όχι, δε θύμωσε. Και με μεγάλη μας έκπληξη μας είπε: «Μα ρε μιτσιοί, εφέρετε μου ψουμίν; Εγώ εν τσιάρα που ήθελα, εν το ξέρετε ότι το ψουμίν μου εμένα εν τα τσιάρα»; Και μας έδωσε άλλα εφτά γρόσια, να πάμε να του φέρουμε τσιγάρα.

Εμείς γελούσαμε, ενώ από μακριά ακουγόταν το σήμα κατατεθέν του Πιτσιαή, γκουχ - γκουχ...

Δημήτρης Κοζάκος

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ

ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΙΟΡΔΑΝΟΥ

Ο Τάκης Ιορδάνου.

Μια από τις ξεχωριστές μορφές του Καραβά ήταν και ο πολύ δημοφιλής -και πολύ αγαπητός- Τάκης Ιορδάνου ή όπως ήταν πιο πολύ γνωστός ο Τάκης του Γιωρκατσή.

Γεννήθηκε στα 1908. Γονείς του ο Γιώργης Ιορδάνου (Γιωρκατσή) από την Όρκα και η Αναστασία Πιπρή από τη γενιά του Χατζηνικόλα.

Ο πατέρας του ήταν παπουτσής και ο Τάκης, μετά που τέλειωσε το Δημοτικό, βοηθούσε τον πατέρα του στο παπουτσιδικο. Οι καιροί όμως ήταν δύσκολοι και ο επιούσιος έβγαине πολύ δύσκολα. Έτσι -όταν ο Τάκης ήταν μόλις 14 χρονών- φεύγουν και οι δυο για την Αίγυπτο, όπου μένουν και εργάζονται για δυο χρόνια.

Γυρίζοντας στην Κύπρο, ετοιμάζουν τα χαρτιά τους και με τις οικονομίες της Αιγύπτου ξεκινούν σ' αναζήτηση καλύτερης τύχης στην Αμερική. Τέσσερα χρόνια πολύ σκληρής δουλειάς ήταν αρκετά για να στείλουν στην Κύπρο λεφτά με τα οποία αγοράστηκε μια μεγάλη έκταση κοντά στην «Καμηλόστρατα» και αντιμετωπίστηκαν οι ανάγκες της οικογένειας.

Έφυγαν από την Αμερική όταν άρχιζε το οικονομικό κατρακύλισμα στα 1930, φέρνοντας μαζί τους το τεράστιο για την εποχή ποσό των τριών χιλιάδων λιρών.

Μαζί του ο νεαρός Τάκης έφερε και ένα πλούτο εμπειριών και μια ευρύτητα πνεύματος. Η οξυδέρκεια του δεν τον άφησε να παρασυρθεί από το «μεγαλείο» του Νέου Κόσμου γι' αυτό και στις διηγήσεις του για την Αμερική μπορούσε να ξεχωρίσει τα «καλά» τους και τα «κακά» τους, που τάβρισκε πιο πολλά από τα καλά.

Αξιοποίησε τα κτήματα φυτεύοντάς τα με λεμονιές. Διάβαζε όσο περισσότερο μπορούσε για τις καλλιεργητικές φροντίδες της λεμονιάς, παρακολουθούσε όλες τις συγκεντρώσεις που οργάνωνε το γεωργικό τμήμα και πειραματιζόταν και ο ίδιος. Πολλοί Καραβιώτες έτρεχαν κοντά του ζητώντας του συμβουλές και τη γνώμη του για προβλήματα που παρουσιάζονταν στα δέντρα τους. Την ίδια εκτίμηση έδειχναν και οι λειτουργοί του γεωργικού τμήματος.

Αξίζει εδώ να αναφέρουμε το πιο κάτω περιστατικό:

ΓΙΑ ΚΑΛΟΝ ΤΖΙΑΙ ΓΙΑ ΚΑΚΟ

Ο γεωπόνος του γεωργικού τμήματος της Κερύνειας, ύστερα από σχετική γνωστοποίηση, επισκέφτηκε τον Καραβά, για να μιλήσει στους λεμονοπαραγωγούς για το καυτό θέμα της «κομμίσωσης της λεμονιάς», το «πίσσιασμα» όπως τόλεγε ο κόσμος.

Η συγκέντρωση έγινε στο καφενείο του Σάββα Γεμέττα ή Τζιντζια, που στέγαζε τότε και την Α.Ε.Κ. Παρευρέθηκαν πολλοί -ανάμεσα τους και ο Τάκης- και με πολλή προσοχή άκουαν το γεωπόνο να τους εξηγά ότι όταν προσβληθεί ένα δέντρο από κομμίσωση πρέπει να κόβεται ο προσβλημένος κλάδος, να καθαρίζεται μέχρι το υγιές μέρος του φυτού, να μαζεύονται και να καίονται τα κλαδιά που κόπηκαν, να απολυμαίνονται τα εργαλεία πριν από κάθε άλλη χρήση, να αλείφεται η πληγή στο δένδρο με «βορδιγάλαιο πολύτο» που παρασκευάζεται αν σε τόσες οκάδες νερό,βάλουμε τόσο από τούτο και τόσο από κέινο και το αλείψουμε με αυτό και αυτό τον τρόπο. Ακολούθησαν οδηγίες για τον «ορθό τρόπο ποτίσματος» για πρόληψη της κομμίσωσης κλπ κλπ.

Αφού ο γεωπόνος τέλειωσε -συμβουλευόμενος πάντα τις σημειώσεις του για να μην αφήσει τίποτε πίσω- ο Τάκης σηκώθηκε και ζήτησε το λόγο:

— Μπορώ κύριε (τάδε) να πώ κάτι;

— Βεβαίως, κύριε Ιορδάνου, είσαι ένας πολύπειρος λεμονοκαλλιεργητής και θα θέλαμε τη γνώμη σου, απάντησε ευγενικά ο γεωπόνος.

— Όλα τα είπετε πολλά καλά, τζιαί για τα εργαλεία, τζιαί για το κλάδεμα, τζιαί για τον βορδιγάλαιο πολύτο τζιαί για το πότισμα. Πράγματι έτσι γράφουν τα χαρτιά που διαβάζετε εσείς τζια που εδκιαβάσαμεν τζι εμείς. Όμως κάτι επαραλείψετε να μας πείτε που δεν το γράφουν βεβαίως τα χαρτιά.

— Τι επαραλείψαμε κύριε Τάκη, απορεί ο γεωπόνος, χαμογελώντας αλλά φανερά ενοχλημένος.

— Να σας πω. Όλα αυτά που είπετε, καλά είναι και συμβουλευώ τους συγχωριανούς μου να τα εφαρμόζουν. Όμως εγώ τους συμβουλευώ, που την ώρα πον να φανεί πάνω στην οξιινιά η πίσσα, για καλόν τζιαί για κακόν να φυτεύουν αμέσως μια νέαν οξιινιάν δίπλα της.

Ήθελε μ' αυτό να πεί σε όλους και στο γεωπόνο ότι η πίσσα δε θεραπεύεται και η έγκαιρη αντικατάσταση είναι το πιο εφαρμόσιμο.

ΤΟ ΜΟΥΧΤΑΡΛΙΚΙ

Πολύ φιλοπρόοδος ο Τάκης ανακατεύτηκε κατά καιρούς σε πολλούς τομείς της κοινωνικής ζωής του Καραβά: Μέλος στα Διοικητικά συμβούλια Αθλητικών Σωματείων, του Συνδέσμου Λεμονοπαραγωγών, της Συνεργατικής Πιστωτικής Εταιρείας «Η Σωτηρία», της Εκκλησιαστικής Επιτροπής, στο Δημοτικό Συμβούλιο, στο Επαρχιακό Συμβούλιο (Μετζιλίς Ιταρέ) και τέλος Μουχτάρης της Έξω Γειτονιάς.

Ως μουχτάρης δεν έπαιρνε ποτέ λεφτά για εξυπηρετήσεις συγχωριανών του, όπως βεβαιώσεις, πιστοποιήσεις φωτογραφιών, πιστοποιητικά απορίας για το γιατρό.

— Αφού μας λαλούν μουχτάρηδες, δηλαδή κάμνουμε δουλειά μούχτιν, έλεγε.

Ο ίδιος διηγόταν την πιο κάτω ιστορία που έχει σχέση με το μουχταρλίκκιν.

ΟΙ ΣΙΕΡΙΦΗΔΕΣ

Ήρθε κάποτε, λέει, στην Κερύνεια, ένα μεγάλο πολεμικό πλοίο Αμερικάνικο και ο κυβερνήτης κάλεσε τις Αρχές να επισκεφθούν το πλοίο. Ο Έπαρχος, (ο Διοικητής, όπως τον έλεγαν επί Αγγλοκρατίας) έστειλε μήνυμα σε όλους τους μουχτάρηδες να παρευρεθούν αλλά να μην ξεχάσουν να βάλουν στο πέττο και τη «βούλλα» τους.

— Οι βάρκες του πολεμικού μπήκαν στο λιμάνι και μας μετέφεραν στο πλοίο, διηγείται ο Τάκης. Εκεί ο κυβερνήτης του, ξενάγησε τους «μεγάλους» στο πλοίο κι εμάς μας ανάλαβαν κάποιοι αξιωματικοί. Με τα λίγα αγγλικά μου έπιασα κουβέντα με τα Αμερικανούδκια, τους είπα ότι έκαμα κι εγώ μερικά χρόνια στην πατρίδα τους. Από κουβέντα σε κουβέντα κάποια στιγμή ένας παιδαρός κάπου δυο μέτρα, σκύβει και δείχνοντας τη «βούλλα του μουχτάρη» με ρωτά:

— Τι είναι αυτό, μίστερ; Τι είσατε εσείς;

Τα έχασα, συνεχίζει ο Τάκης. Να τούλεγα μούχταρ, τι θα καταλάβαινε ο άνθρωπος. Δεν ξέρω πως μούρθε και του λέω: «Σιέριφ! Ακόμα βλέπω την έκπληξη στα μάτια του! Σιέριφ! Και όλο να κοιτάζει το αμερικανάκι μια εμένα, δυο πιθαμές άνθρωπο, και μια το Δημήτρη τον Κιτρομήλη, ακόμα πιο κοντό, που στεκόταν δίπλα μου. Τέτοιους σιερίφηδες έχει η Κύπρος;

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Το χτήμα του Τάκη βρισκόταν στο δρόμο που ενώνει το γεφύρι του Καραβά με την Αχειροποιήτου, όπου το 1821, σύμφωνα με την παράδοση, κατέπλευσε ο πυρπολητής Κωνσταντίνος Κανάρης. Οι κάτοικοι του Καραβά και της Λαπήθου κάτω από την καθοδήγηση των προκρίτων Χατζηνικόλα από τον Καραβά, Πασπάλλα και Χατζηηλία από τη Λάπηθο, προμήθευσαν τον Κανάρη με τρόφιμα, άλλες προμήθειες και πολεμοφόδια, προσφορά για το μεγάλο αγώνα. Το δρόμο αυτό, λέει η παράδοση, περπάτησε ο Κανάρης για να επισκεφθεί τις δυο κοινότητες.

Το Δημοτικό Συμβούλιο του Καραβά ονόμασε το δρόμο αυτό «Οδός Κωνσταντίνου Κανάρη» σ' ανάμνηση του γεγονότος. Καημό και παράπονο το είχε ο Τάκης γιατί το Δημαρχείο ανάβαλλε την ασφαλτόστρωση αυτού του δρόμου, με αποτέλεσμα οι σκόνες να προκαλούν μεγάλες ζημιές στις λεμονιές των κήπων που εφάπτονταν του δρόμου.

Να τι σκαρφίστηκε λοιπόν:

Ένα πρωί, γύρω στις 9, παίρνει στο τηλέφωνο το Δημοτικό γραμματέα Ηρακλή Χατζηδαμιανού και του λέει:

— Ρε γαμπρούδι, ξέρεις τι μου συνέβη σήμερα πρωί, πρωί; Ακόμα εν ήβρα τα καλά μου 'πο τούτον το πράμα.

— Ίνταν πόπαθες, κύριε πρόεδρε; τον ρωτά εκείνος.

— Άκου να δείς. Μόλις εχάρασε το φως, εξεκίνησα να πάω στο περβόλι, να ξεκινήσω την μηχανή, να γεμώσω την δοξαμένη, να την έβρη γεμάτη ο Μάρρος που ήταν να ποτίσει σήμερα. Σαν επήαινα, θωρώ νάρκεται που κάτω ένας κοντατζινός γέρος, λιγνός, βρακάς με ένα κότσινο φεσσούν. «Ποιος εν τούτος», λαλώ που μέσα μου. «Σίουρα έννεν χωρκανός μας». Εκόντεψα πιο κοντά -είπα

σου ήταν λλιόν το φως 'κόμα- ασκοπώ καλά, η βρακού του ήταν μτσιά. τζι' όϊ μαύρη, ήταν μπλέ. Τζιαι το μουστάτζιν του... τα μμάθκια του... το φέσιν του... «Παναγία μου» λαλώ «εν δυνατόν»; τούτος μοιάζει του Κανάρη. σαν την φωτογραφίαν του που έχουμε στον σύλλογο. Κοντεύκω τζι άλλον... εσιουρκά- στηκα, εν χωρεί αμφιβολία, τζείνος ένι. Εσηκώστηκεν η τρίχα μου.

— Μεν λάμνεις, κύριε πρόεδρε, αλήθεια;

— Να μεν χαρώ! Άκου να δεις. Άμα εκόντεπεν εσιαιρέτησεν με τζιόλας. «Καλημέρα Τζιυπριώτη» λαλεί μου. «Καλημέρα καπετάν Κωσταντή» λαλώ του. «Πώς ως δα»; «Έτο» λαλεί μου, «άμα βαρεθώ στον Παράδεισο να κάθουμαι χωρίς να κάμνω τίποτε, παίρνω άδεια και κατεβαίνω στη γη και γυρίζω τα μέρη που έζησα, που πολέμησα, που γύρισα, μπαίνω και σε κανένα καράβι. Κάποτε θυμούμαι και τον τόπο σας και τη βοήθεια που μου 'δωσε ο προπάππος σου και οι άλλοι εδώ. Τώρα αποφάσισα να έρθω κι εδώ. Βγήκα κάτω στο μοναστήρι. Χωρίς καλόγερους αλλά κατάλαβα τον τόπο. Ας πάω πάνω στο χωριό είπα. Μα φοβόμουν μην χαθώ, όπως τόπαθα κι αλλού. Αλλάζουν οι άνθρωποι τον τόπο παιδί μου. Πήρα το δρόμο. Τότε πήρα θάρρος! Α είπα, δεν θα χαθώ. ΑΥΤΟΣ Ο ΔΡΟΜΟΣ ΔΕΝ ΑΛΛΑΞΕ ΚΑΘΟΛΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΠΟΥ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ- ΠΕΡΠΑΤΗΣΑ».

— Ε, είδες, κύριε Πρόεδρε, που εξαλίζες να σάσουμε την στράτα, του απαντά ο Ηρακλής. Ευτυχώς που εν σου εκρωστήκαμε. Αν τον εσάζαμεν ήταν να χαθεί ο Κανάρης.

— Ο Κανάρης εν εχάνετουν, ρε γαμπρέ. Το πολύ-πολύ να στρέφετουν στον Παράδεισο. Εμείς εν πον να χαθούμε αν συνεχίσει τούτη η κατάσταση.

ΓΙΑΤΙ «Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ»

Ο Τάκης ήταν πολύ δημοκρατικός άνθρωπος και ήξερε να εκτιμά ανθρώπους και καταστάσεις ανεξάρτητα από την κομματική ή άλλη τοποθέτησή τους. Πάνω από το γραφείο του είχε τις φωτογραφίες του Κένεντυ και του Χρουτσιώφ, που τους εκτιμούσε, γιατί με τη σωφροσύνη τους αποσόβησαν την Κουβανική κρίση.

Την χούντα των Αθηνών, τη μίσησε όσο τίποτε άλλο. Και πρόβλεπε τα κακά που θα επεσώρευαν τόσο στον Ελληνικό όσο και στον Κυπριακό λαό. Προφητικά πολλές φορές τα λόγια του.

Σε πολλούς υπόβαλλε την πιο κάτω ερώτηση:

— Ξέρετε γιατί το τραγούδι, που τόσο πολύ μας σερβίρουν τώρα τελευταία λέγει: «Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει»; Κι αφού κανένας δεν έβρισκε την απάντηση, την έδινε μόνος του.

— Για να μας πεθάνει εμάς γιε μου.

Δυστυχώς, η ευτυχώς, ο κύριος Τάκης πέθανε στις 7 του Νιόβρη 1969 και δεν έζησε να δει πόσο οικτρά επαλήθευσαν οι προφητείες του για τους Στρατηγούς, τους Συνταγματάρχες και την Ελλάδα των Ελλήνων Χριστιανών.

Από τις εκατοντάδες τα ανέκδοτα που τόσο όμορφα ήξερε να διηγείται θα δώσουμε μόνο ένα:

Ο ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΙΑΚΟΣ

Κάποτε σ' ένα χωριό, ο τοπικός σύλλογος αποφάσισε να ανεβάσει το έργο «Ο Αθανάσιος Διάκος» στις 25 του Μάρτη.

Στο μοίρασμα των ρόλων όμως τα χάλασαν. Ο πρόεδρος του Συλλόγου έδωσε σε κάποιον που θεωρούσε τον εαυτό του μεγάλο ηθοποιό το ρόλο του Αλή Πασά. Πού να ακούσει τέτοιο πράγμα ο Μιχαλιός.

— Εγώ Αλή Πασάς, Τούρκος; Αδύνατον! Ή Αθανάσιος Διάκος ή δεν παίζω.

Μάταια προσπάθησαν να τον μεταπείσουν. Κινδύνευε να ναυαγήσει η παράσταση όταν ο Γιαννιός που θάπαιζε τον Αθανάσιο Διάκο δέχτηκε.

— Εντάξει, εγώ Αλή Πασάς και ο Μιχαλιός να παίζει τον Αθανάσιο Διάκο.

Έγιναν οι πρόβες, ετοιμάστηκαν τα σκηνικά, βρέθηκαν τα κοστούμια και ήρθε επιτέλους η μέρα της παράστασης.

Γέμισε το καφενείο κόσμο, γέρους, νέους, παιδιά. Ο πρωταγωνιστής φρόντισε να αργήσει λίγο να έρθει και καμαρωτός-καμαρωτός πέρασε με την ατσαλάκωτη φουστανέλλα του και το μεγάλο ψεύτικο μουστάκι του ανάμεσα στον κόσμο και πήγε στα παρασκήνια.

Για να μην τα πολυλογούμε, έφτασε και η ώρα που αλυσοδεμένο φέρνουν μπροστά στον Αλή Πασά τον Αθανάσιο Διάκο.

Άγριος, βλοσυρός, βέρος Τούρκος, στρογγυλοκάθεται στα μαξιλάρια ο Αλή Πασάς ρουφώντας ναργιλέ. Και φτάνουν κάποτε εκεί που ο Αλή Πασάς ρωτά:

— Γίνεσαι Τούρκος Διάκο μου... κλπ κλπ.

— Πάτε κι εσείς κι η πίστη σας μουρτάτες να χαθείτε, εγώ γραϊκός γεννήθηκα, γραϊκός θε να πεθάνω, απαντά ο πρωταγωνιστής μας κορδωτός και γυρίζοντας στον κόσμο που το χειροκροτεί ακατάπαυστα.

Αγριεύει ο Αλή Πασάς, παίρνει το καμουτσί, που κρεμόταν πίσω του στον τοίχο, κι αντί να κτυπήσει ψεύτικα στο πάτωμα, όπως έλεγε το σενάριο, το στριφογυρίζει και του δίνει μια γερή στην πλάτη.

— Γίνεσαι Τούρκος Διάκο μου... κλπ κλπ, του λέει με άγρια φωνή.

Σαστισμένος και κρατώντας τη μέση του ο Μιχαλιός άρχισε να ψελλίζει:

— Πάτε κι εσείς κι η...

Δεν πρόλαβε να τελειώσει τα λόγια του κι ο Αλή Πασάς αγριεύει πιο πολύ, με δύναμη τυλίγει κυριολεκτικά το καμουτσί στη μέση του Διάκου, αρπάζει και τη μεγάλη σουβλα που ήταν δίπλα του και με μάτια γεμάτα φοβέρα τη γυρίζει προς τον πρωταγωνιστή μας.

— Γίνεσαι Τούρκος Διάκο μου...

— Ναι, ναι, άσε με, γίνομαι και τούρκος και ό,τι άλλο θέλετε, παρακάλεσε γονατιστός πια και κλαίοντας ο πρωταγωνιστής.

Έγινε πανδαιμόνιο, γιουχαΐσματα, διακόπηκε η παράσταση.

— Δεν ντρέπεσαι, του είπαν μετά κάποιοι να προσβαλτείς έτσι, κοτζάμ Αθανάσιος Διάκος.

— Μα δεν τον είδατε; τα μάτια του έβγαζαν φλόγες. Θα μου έμπηγε τη σούβλα σας λέω.

Το Μιχαλιό από τότε όλοι τον φώναζαν Τούρκο.

Σαν αυτή διηγόταν αμέτρητες ιστορίες, ο μακαρίτης ο Τάκης του Γιωρκατού. Τώρα αναπαύεται -αν αναπαύεται- στο κοιμητήρι του Καραβά. Ας είναι η δημοσίευση αυτή μνημόσυνο από όλους μας και ξεχωριστά από μένα.

Αιώνια σου η μνήμη, πατέρα.

Στέλιος Παναγίδης

Το σπίτι του Τάκη Φυλακτού. Ξεχωριστή ομορφιά που σπάνια συναντάς σε παραδοσιακά αρχοντικά σπίτια της Κύπρου.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΥΜΗΣΕΣ...

Φωτογραφίες που συντηρούν τη μνήμη, ξυπνούν τη συνείδηση και δίνουν δύναμη στην πορεία της ανθρώπινης πίστης για επιστροφή στα πατρογονικά μας εδάφη!

Αναμνηστική φωτογραφία τετάρτης τάξης Δημοτικού Σχολείου Καραβά. (Φωτογραφία 1950).

Αναμνηστική φωτογραφία της Β' Αστικής Σχολής Καραβά από εκδρομή τους στον Άγιο Ιλαρίωνα το 1962.

Γάμος στον Καραβά πριν από 50 περίπου χρόνια. Νύμφη η Αναστασία Χ΄ Δημήτρη και γαμπρός ο Σωτήρης Γιαννακού. Διακρίνονται μεταξύ άλλων Ιωάννης Χαρμαντάς, Ανδρομάχη Χ΄ Στεφάνου Ιορδάνου, Έλλη Χ΄ Φραγκέσκου, Πολυξένη Χαρμαντά Χ΄ Λούκα, Κούλλα Χαρμαντά, Δημήτρης Χ΄ Δημήτρης.

Στιγμιότυπο μετά τη θεία Λειτουργία που τελέστηκε στον ιερό Ναό Ευαγγελιστρίας Καραβά στις 5 Μαρτίου του 1946. Οι ιερείς που διακρίνονται από αριστερά Παπά-Γιάννης Μασούρης, Παπά-Λευκαρίτης, Παπά-Αριστοτέλης.

Εθνική επέτειος - Η παρέλαση στη λεωφόρο Λουκή Ακρίτα.

Αναμνηστική φωτογραφία από Καραβιώτες που συμμετείχαν σε θεατρικό μονόπρακτο με θέμα τον αγώνα της ΕΟΚΑ που παρουσιάστηκε σε εκδήλωση ανθεσπτηρίων στην Κερύνεια το 1961.

Αναμνηστική φωτογραφία νέων του Καραβά γύρω στο 1960.

Παλιές όμορφες μέρες στα καφενεία του Καραβά. «Ο καφενές του Μούη».

**ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ
ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ**

(Αφιέρωμα σε μια ξεχωριστή

μορφή του Καραβά που μας έφυγε ...)

Ο Παπα-Ιάκωβος Κύρκος.

Πέθανε στις 27 Ιανουαρίου 1989 στη Λευκωσία ο Πατήρ Ιάκωβος Κύρκος ή ΠαπαΓιακουμής όπως τον ξέραμε εμείς οι Καραβιώτες και οι κάτοικοι της γύρω περιοχής. Η είδηση συγκλόνισε πραγματικά τις καρδιές όλων μας έχοντας υπόψη τη μεγάλη προσφορά, τη τιμιότητα και την ακεραιότητα του χαρακτήρα του πατέρα Ιάκωβου. Μας συγκλόνισε γιατί ο χρόνος τόσο βαρύς και άκαρδος πρόδωσε ακόμη μια φορά ένα ξεχωριστό Καραβιώτη του οποίου μόνη επιθυμία ήταν να ξαναδεί τον καταπράσινο κάμπο του Καραβά, να ξαναλειτουργήσει στις σκλαβωμένες εκκλησιές μας και να ταφεί δίπλα από τους τάφους των προγόνων του.

Σύσσωμη η κοινότητα του Καραβά παρευρέθηκε στην κηδεία του. Συγχωριανοί που βρίσκονται σκορπισμένοι σ' όλα τα μέρη της Κύπρου και πολλοί φίλοι του εκλιπόντος έδωσαν με την παρουσία τους τον τελευταίο αποχαιρετισμό εκτίμησης και αγάπης σ' ένα αξιοσέβαστο κληρικό που πρόσφερε τόσα πολλά στη Κοινωνία, στην Εκκλησία και στην κοινότητά του. Της νεκρώσιμης ακολουθίας η οποία τελέστηκε το Σάββατο 28 Ιανουαρίου 1989 και ώρα 2.00 μ.μ. στον Ιερό Ναό Κωνσταντίνου και Ελένης στο Νέο Κοιμητήριο Λευκωσίας προέστη ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομος συμπαραστατούμενος από μεγάλη ομάδα κληρικών.

Επικήδειο λόγο απήθυνε ο Πρόεδρος του συνδέσμου αγωνιστών ΕΟΚΑ 55 - 59 κ. Θάσος Σοφοκλέους ο οποίος ανέφερε μεταξύ άλλων και τα ακόλουθα:

«Ο πατήρ Παπα-Ιάκωβος Κύρκος υπήρξε σημαντικός παράγοντας της κοινότητάς του και υπηρέτησε με πάθος το Θεό και τους ανθρώπους. Ως ιερωμένος υπήρξε υπόδειγμα χριστιανού και παράδειγμα προς μίμηση. Στα ηρωικά χρόνια της Κυπριακής Εποποΐας του 55 - 59 βλέπουμε τον ακούραστο αγωνιστή να μάχεται και να συνεργάζεται με τον Αυξεντίου το Μάτση και όλους τους άλλους αγωνιστές της περιοχής .

Ογδονταδύο ολόκληρα χρόνια έζησε ο Παπα-Ιάκωβος Κύρκος ο οποίος αγωνίστηκε με πάθος και παρέμεινε αγνός και ανιδιοτελής. Προικισμένος με ιώβιο υπομονή, προσηλωμένος στο Θεό και την Πατρίδα αντιμετώπισε με παραδειγματική πραότητα την προσφυγιά σηκώνοντας με θάρρος και υπομονή το δυσβάκτακτο βάρος της».

Στη συνέχεια διαβάστηκε από τον κ. Χρ. Παχουλίδη επικήδειος λόγος εκ μέρους του Μητροπολίτη Κερύνειας κ. Γρηγορίου, ο οποίος διὰ λόγους υγείας δεν μπόρεσε να παρευρεθεί στην κηδεία. Μεταξύ άλλων αναφέρθηκαν και τα ακόλουθα:

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΥ) *

ΤΕΤΑΡΤΗ 12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1958

* ΕΤΟΣ 53ος. ΑΡΙΘΜ. 9345

ΙΣΟΠΕΔΩΣΙΣ ΚΗΠΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΤΙΝΑΞΙΣ ΟΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΡΑΒΑ

Ο ΕΠΙ ΚΕΦΑΛΗΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΕΙ ΠΕΡΙ «ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΣΚΗΝΗΣ» - ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΕΡΡΙΘΩΝΣΑΝ ΠΡΟ ΤΟΥ ΕΚΣΚΛΗΦΕΩΣ ΠΡΟΣ ΑΠΟΤΡΟΠΗΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Βρεττανός Ταγματάρχης επί κεφαλής των στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα διεξάγουσιν ἀπὸ ἑβδομάδος τῶρα ἐξονυχιστικὰς ἐρευνάς, εἰς τὴν ὑπὸ ἐκέρφευον τελοῦσαν περιοχὴν τῆς κοινωπολείας Καραβά, περιέγραψε χθὲς πρὸς τοὺς ἐκεῖ μετασθέντας, κατόπιν διευθετήσαν τοῦ Γραφείου Δημοσίων Σχέσεων τοῦ Στρατοῦ, δημοσιογράφους τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον οἱ ἄνδρες τοῦ κατέστρεψαν ἐξ ολοκλήρου τὸν κήπον τοῦ Ιερέως τῆς ἐνορίας Ἁγίας Εἰρήνης αἰδέο. Παπαϊακώβου Κύρκου, ἐν τῇ προσπάθειᾳ τὸν νύ αὐτοκλῶνουν θλάσι καὶ πυρομαχικά. Ἰσχυμένους ἐπὶ τοῦ φράγματος τοῦ ἐκ τριῶν στρεμμάτων κήπου, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὁλοῦ, δὲν ἀπέμειναν ἐμὴ μερικὰ κατὰμνηστικὰ ρίξαι καὶ ἐπιδεικνύον· παρακείμενον ρύακα, ὅπου, ἀνωθεν τῆς οὐροῦ τοῦ ἀνασκαφέντος χώματος διεκρίνοντο οἱ μαρμαρινοὶ κλάδοι τῶν καταπλακωθέντων νεκρῶν, δένδρων, ὃ ἐν λόγῳ Ταγματάρχης, δὲν ἠδυνήθη νὰ παραλείψῃ ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως ἐκρίνωσας, καὶ τὴν ἀκόλουθον σκηνήν, τὴν ὁποῖαν ἐχαρακτήρισεν ὡς «ἀπικρὸς δραματικὴν καὶ ἀληγομένην»:

«Ὅτι ἐν τῇ ἐπιτόξευσι, ὅπως ἀνακαλύφωμεν ἐντὸς τοῦ κήπου καὶ ἄλλα θλάσι πλὴν τῶν ἀνευρεθέντων ἤδη, διέταξε τὴν χρησιμοποίησιν ἐκαστοῦ πρὸς ἐκρίνωσιν τῶν δένδρων, ἡ 19ῆτις ἐκκαλὸς-θυγάτηρ τοῦ Ιερέως, ἡ μικρὰ ἀδελφὴ τῆς καὶ ὁ μικρὸς ἀδελφὸς τῆς, ὁμοῦ μετὰ τῆς μητρὸς των ἀψηφισάντες τὸν κατ' οἶκον περιορισμὸν καὶ διασπῶντες τὸν στρατιωτικὸν κλοιὸν περὶ τῆς οἰκίας των ἐξῆλθον ὁμαδικῶς ταύτης καὶ μὲ ὑστερικὰς κραυγὰς ἀπεπειρώθησαν νὰ ριθδοῦν ἐμπροσθεν τοῦ ἐκαστοῦ διὰ νὰ ἀποτρέψουν τὴν ἐκρίνωσιν τῶν δέν-

Μέρος τῆς δλοσχερῶς
καταστραφείσης οἰκίας

δρων. Τούτους ἀπέτρεψαν ὁμοῦς οἱ στρατιῶται μου, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐπανέφεραν εἰς τὴν οἰκίαν των.

Ὁ Ταγματάρχης ἀπαντῶν εἰς σχετικὴν ἐρώτησιν τοῦ συντάκτου μας παρεδέχθη ὅτι τὰ θλάσι καὶ πυρομαχικά, τὰ ὁποῖα, ὡς ἀνεκοίνωσαν οἱ Ἀρχαὶ εὗρισκοντο κεκρυμμένα ἐντὸς τοῦ κήπου, ἀνευρέθησαν προτοῦ γίνῃ ἡ ἐκρίνωσις τῶν δένδρων ὑπὸ στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποίησαν διὰ τὴν ἐρευναν μόνον ἀνιχνευτικὰς ράβδους καὶ ἄλλα σύμπερα ἐκαστοῦ. Δὲν παρεδέχθη ὁμοῦς ὅτι οἱ διὰ τῆς ἐκσκαφῆς τοῦ ἐδάφους ἐρευνᾶ πρὸς ἀνέυρεσιν τυχόν καὶ ἄλλων ὑπῶν θὰ ἠδύναντο νὰ γίνοντο καὶ χωρὶς τὴν χρησιμοποίησιν ἐκαστοῦ πρὸς ἀπόφυγὴν τῆς ολοκληρωτικῆς αὐτῆς καταστροφῆς ἐνὸς κήπου, οἱ καρποὶ τοῦ ὁ-

ποῦ ἀντιπροσώπευσιν τὸ μοναδικὸν σχεδὸν εἰσόδημα μιᾶς πολυελοῦς οἰκογενείας, ἐπὶ ῥηκτεμένου νὰ ἀνακαλύψῃ ὥστω καὶ μίαν θάμνον, δὲν θὰ σκεφθῇ τὴν ὑπαρξιν ἀκόμῃ καὶ πεντακόσιων δένδρων, ἐδήλωσεν ὁ Ταγματάρχης. Οὗτος ἀπέφυγεν ὁμοῦς νὰ ἀπαντήσῃ εἰς παρατήρησιν ὅτι τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἐπετράπη εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας νὰ συλλέξουν τοὐλάχιστον πρὸ τῆς ἐκρίνωσας καὶ τὸν ἐνταφιασμὸν τῶν δένδρων τὸν καρπὸν, τοῦ ὁποῦ ἡ ἀξία ἀνήρχετο εἰς 400 περίπου λίρας, ἀποτελεῖ περιττὴν ζημίαν.

Ὁ κήπος περιελάμβανε 76 μεγάλα λεμονόδενδρα. Τώρα οὗτος μετεβλήθη εἰς οἰκὸπεδον.

Ἐν συνεχείᾳ οἱ δημοσιογράφοι ὠδηγήθησαν εἰς τὴν παρακείμενὴν κατοικίαν τοῦ Ιερέως αἰδέο. Παπαϊακώβου Κύρκου, ὁ ὁποῖος ὡς γνωστὸν κρατεῖται ἀπὸ τετραμήνου εἰς Ἅγιον Λουκᾶν Βαρσολοῖων. Ἐντὸς τοῦ περιόλου τῆς κυρίως οἰκίας εὗρεται ἐτέρα βοηθητικὴ τοιαύτη μὲ τρία δωμάτια, ἡ ὁποία κατεστράφη δλοσχερῶς κατόπιν ἀνατινάξεως τῆς ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ μὲ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἀνευρέθησαν ἐκεῖ δύο θάμνοι. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἑλληνικῶν Ἐφημερίδων ἐπικυρήσαντες νὰ συνομιλήσουν μὲ τὰ ἐντὸς τῆς οἰκίας εὗρισκόμενα μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Ιερέως παρηγορήθησαν ὅσο τοῦ Διευθυντοῦ Δημο-

σίων Σχέσεων τοῦ Στρατοῦ κ. Λέολε, ὅστις ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς δημοσιογράφους πᾶσαν ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἀποκλεισμένων κατοίκων. Ἐπὶ νῆθ ἐπίσης ἐπανηλθίμενος διὰ νὰ διακόψῃ κατὰ εὐσχισμὸν τρόπον συνομιλοῦντας στρατιωτικῶς, θύαν τὰ λεγόμενα τῶν δυνατὸν νὰ ἀπετέλουν ἀνεπιθυμητοὺς πληροφορίας.

Περιγραφή τῆς ἰσοπέδωσης τοῦ κήπου καὶ τῆς οἰκίας του αἰδ. Ιερέα Καραβά Παπαϊακώβου Κύρκου. (ἀπόκομμα ἀπὸ τὴν εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» ἡμερ. 12/11/1958 ὅπως μας τὴν παρεχώρησε τὸ γραφεῖο Τύπου καὶ Πληροφοριῶν).

Στιγμιότυπα από τη νεκρώσιμη ακολουθία του Παπα-Ιακώβου Κύρκου στην οποία προέστη ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομος.

«Μεγάλη υπήρξε η προσφορά του Παπα-Ιακώβου Κύρκου προς την εκκλησία και την πατρίδα. Προς την εκκλησία ως ιερέας υπηρέτησε εφημέριος της ενορίας Αγίας Ειρήνης Καραβά και της Μονής Αχειροποιήτου. Στην προσφυγιά υπηρέτησε στην εκκλησία καταυλισμού του Τιμίου Σταυρού στο Στρόβολο και όπου αλλού όριζε η προϊσταμένη αρχή.

Μεγάλη η προσφορά του ως εξομολόγος και πνευματικός πατέρας όλου του Καραβά και της γύρω περιοχής, ως φύλακας της κατασκήνωσης της Μητρόπολης Κερύνειας, ως πρόεδρος του εκκλησιαστικού δικαστηρίου επί σειρά ετών και πρόεδρος αυτού από την εισβολή μέχρι πρόσφατα.

Για την προσφορά του προς την πατρίδα καταδιώχθηκε από τους Άγγλους κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ 55 - 59 όπου στη συνέχεια κλείσθηκε στα κρατητήρια. Στις 11 Νοεμβρίου του 1958 οι Άγγλοι ανετίναξαν την οικία του που βρισκόταν το κρησφύγετο των αγωνιστών που φιλοξενούσε κατά καιρούς και ξεριζώσαν τις λεμονιές του κήπου του. Ευτύχησε όμως να δει τα δέκα παιδιά του να προκόβουν στην Κοινωνία. Παρακαλούσε δε το Θεό να επιστρέψει στον Καραβά τα μέρη και ας πεθάνει! Ένας ασίγηστος πόθος της ψυχής που τελικά δεν εκπληρώθηκε...»

Την προσφορά του πατέρα-Ιακώβου Κύρκου εξήρε και ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομος ο οποίος μεταξύ άλλων ανέφερε και τα ακόλουθα:

«Συγκεντρωθήκαμε όλοι εμείς, για να εκφράσουμε σ' αυτόν την ευγνωμοσύνη και την αγάπη μας. Να το διαβεβαιώσουμε ότι θα συνεχίσουμε να αγωνιζόμαστε μέχρι την ημέρα που θα μπορέσουμε να ελευθερώσουμε τον Καραβά μας! Η Εκκλησία εκφράζοντας τη βαθειά ευαρέσκεια και την τιμή της προς ένα άξιο υπηρέτη της, τον πατέρα Ιακώβο τον προπέμπει στην αιώνια κατοικία του με το στεφάνι τούτο της δάφνης, της δάφνης που αρμόζει στους ήρωες, στους αγωνιστές της πίστεως και της πατρίδας και με την ευχή ο Θεός ο αθλοθέτης Χριστός να τον στεφανώσει με το αμάραντινο στέφανο της δικής του Δόξας».

Επί της σωρού του εκλιπόντος κατάθεσαν στεφάνια, η τεθλιμμένη σύζυγος του, τα δέκα παιδιά του, ο αδελφός του Κυριάκος Κύρκος, ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομος, ο Μητροπολίτης Κερύνειας κ.κ. Γρηγόριος, ο Δήμαρχος Καραβά κ. Φ. Χατζηδαμιανού, ο Παγκύπριος Σύνδεσμος Αγωνιστών ΕΟΚΑ 55 - 59, οι σύνδεσμοι Αγωνιστών ΕΟΚΑ επαρχίας Κερύνειας ο πρόεδρος του ΔΗΣΥ κ. Γλαύκος Κληρίδης, ο πρόεδρος του ΔΗΚΟ κ. Σπύρος Κυπριανού, το ΔΗΚΟ Κερύνειας, ΔΗΣΥ Κερύνειας, το προσφυγικό Σωματείο «Καραβάς» το Σωματείο Αδούλωτη Κερύνεια, η οικογ. Στέλιου και Ρήνας Κατσελλή, οικογένεια Δήμου Γεωργιάδη, η Χορωδία της Αδούλωτης Κερύνειας καθώς και πλήθος άλλων εκτιμητών του έργου του εκλιπόντος.

Και η σκέψη δυνατή και λεύτερη δρασκειλίζει τέτοιες ώρες κάθε φραγμό και σύνορα και σταματά συγκινημένη στο κοιμητήριο του Καραβά.

Γονατίζει ευλαβικά στους χορταριασμένους τάφους των προγόνων μας με ένα ιερό χρέος να μας βαραίνει! Στον αξιοσέβαστο ιερέα του Καραβά πατέρα Ιακώβο και σ' όλους του συγχωριανούς μας που πέθαναν στην προσφυγιά δίνουμε όρκο τιμής ότι θα μεταφέρουμε μια μέρα τα ιερά οστά τους κοντά στους τάφους των προγόνων τους, στη γη που τόσο αγάπησαν στη γη που έχει κάθε δικαίωμα να τους σκεπάζει αιώνια.

Γιάννης Κ. Παπαϊωάννου

Η ΑΠΟΒΑΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΣΤΟ «ΠΕΝΤΕ ΜΙΛΙ»

Οι δείχτες των ρολογιών δεν μπορούν να σταματήσουν! Ο χρόνος, βαρύς, συνεχίζει το δρόμο του και οι θύμησης από τόπους αγαπημένους ξεμακραίνουν...

Μια γραφική παραλία του Καραβά την οποία έχουν γνωρίσει και αγαπήσει χιλιάδες ντόπιοι και ξένοι, είναι η παραλία του «Πέντε Μίλι». Δαντελλωτή ακρογιαλιά σ' ένα ήσυχο γραφικό κόλπο όπου στη μέση του 50 περίπου μέτρα από την αμμώδη παραλία βρίσκεται ένας πελώριος βράχος ο οποίος προκαλούσε την περιέργεια για εξερευνήσεις σε μικρούς και μεγάλους.

Αυτό το όμορφο σκηνικό χρωμάτων με τη γαλήνια όψη γέμιζε κάθε χρόνο από χιλιάδες χαμόγελα που κολυμπούσαν στα καταγάλανα νερά αυτής της όμορφης ακρογιαλιάς. Στην περιοχή υπήρχαν δυο εξοχικά κέντρα. Το πρώτο πήρε το όνομα του από το όνομα της περιοχής «Πέντε Μίλι» και το δεύτερο από το όνομα του γραφικού βράχου που βρισκόταν στη θάλασσα «Χρυσός Βράχος».

Το εξοχικό κέντρο «Χρυσός Βράχος» ήταν η απασχόληση της οικογένειας του θείου μου Γιάννη Κυριάκου Αλεξάνδρου. Είχε ενοικιάσει την περιοχή το 1960 από την κυβέρνηση για περίοδο 33 χρόνων. Στην περιοχή τότε υπήρχε μόνο ένα πρόχειρο υπόστεγο «παράγκα» και σιγά-σιγά με την υπομονή και με τη καλή θέληση της οικογένειας του θείου, το κέντρο πήρε την τελική του μορφή το καλοκαίρι του 1967.

Από τότε το εξοχικό κέντρο του Χρυσού Βράχου ήταν μια φιλόξενη γωνιά για πολλούς παραθεριστές που ήταν ερωτευμένοι με την ομορφιά της περιοχής. Στην περιοχή υπήρχαν κτισμένα πολλά εξοχικά σπίτια. Στον κατηφορικό δρόμο από τον κύριο δρόμο προς Κερύνεια μέχρι το κέντρο έβλεπες κτισμένα αριστερά και δεξιά ωραία όμορφα αρχοντικά σπιτάκια, τα οποία αποτελούσαν και αυτά ένα ξεχωριστό στολίδι στην περιοχή.

Αυτό το ήσυχο μαγευτικό περιβάλλον βρέθηκε πρωι στις 20 του Ιούλη του 74 να αλλάζει όψη και να δέχεται μια παράξενη σημαδιακή εμπειρία! Οι Τούρκοι εισβολείς είχαν σχεδιάσει να κάνουν την πρώτη απόβασή τους στην περιοχή! Τα σχέδιά τους ήταν καθοριστικά και αυτή η απόπειρα έπρεπε να στεφθεί με επιτυχία. Η περιοχή μετατράπηκε μέσα σε λίγα λεπτά σε κόλαση πυρός και ο καλοκαιριάτικος ήλιος χώθηκε μέσα στους καπνούς από τις βόμβες των αεροπλάνων! Ένα σχέδιο που οι Τούρκοι κατακτητές δεν δυσκολεύτηκαν να το επιτύχουν λόγω των δύσκολων εκείνων ημερών που περνούσε η Κύπρος.

Στη συνέχεια θα επιχειρήσω να παρουσιάσω μερικές λεπτομέρειες από την απόβαση αυτή μέσα από αφηγήσεις που άκουσα από τους θείους μου Γιάννη Κ. Αλεξάνδρου, τη γυναίκα του Μαρία Παπαμαούρη και τα παιδιά τους.

Το βράδυ της Παρασκευής 19ης Ιουλίου ο θείος Γιάννης προσπαθούσε να κοιμηθεί πάνω στην «ταράτσα» του κέντρου πάρεα με την αναπαυτική του «πλαγιστή». Είχε ακούσει κατά τη διάρκεια της νύχτας αρκετούς παράξενους

Ο Γιάννης και η Μαρία Αλεξάνδρου οι οποίοι μαζί με την οικογένειά τους έγιναν μάρτυρες της πρώτης απόβασης των Τούρκων στην παραλία «Πέντε Μίλι».

Θορύβους στην παραλία, αλλά δεν έδωσε σημασία για να εξετάσει τι συνέβαινε. Εκ των υστέρων αυτοί οι θόρυβοι επιβεβαιώνουν την άποψη ότι στην περιοχή είχαν αποβιβασθεί οι πρώτοι Τούρκοι βατραχάνθρωποι οι οποίοι προέβησαν σε εξερεύνηση της περιοχής.

Πολύ πρωί η θάλασσα επεφύλασσε μια φοβερή έκπληξη για όλους μας. Άνοιγες τα μάτια σου και δεν ήθελες να πιστέψεις τί έβλεπες μπροστά σου. Η καταγάλανη θάλασσα είχε γεμίσει με πολεμικά πλοία τα οποία προσέγγιζαν τις ακτές της επαρχίας Κερύνειας και ειδικά την περιοχή Καραβά. «Μα είναι δυνατόν να έρχονται οι Τούρκοι;» Κανένας δεν το πίστευε! Το επιβεβαιώνουν όμως τα αεροπλάνα που έκαναν την εμφάνισή τους κι άρχισαν ένα ανελέητο βομβαρδισμό. Η περιοχή Καραβά είχε γίνει ο πρώτος στόχος. Τα σχέδια των Τούρκων κατακτητών ήταν να κάνουν την πρώτη απόβαση τους στην περιοχή.

Η οικογένεια του θείου Γιάννη, τρομαγμένη από το πρωτόγνωρο σκηνικό του πολέμου, σκέφτηκαν να βρουν κάπου ένα καταφύγιο να κρυφτούν μέχρι να κοπάσει το κακό. Αν ήταν δυνατό να διαρκούσε μόνο για λίγες ώρες! Τα σχέδια όμως ήταν καθορισμένα. Η απόβαση έπρεπε να γίνει για να σχεδιαστεί σε κάποιο άλλο στάδιο η κατάληψη του νησιού.

Σαν πρώτο καταφύγιο βρήκαν μια βραχώδη περιοχή δίπλα από το κέντρο. Είχαν όμως εντοπιστεί πολύ γρήγορα από Τούρκους στρατιώτες που ίσως είχαν αποβιβασθεί από τη νύχτα οι οποίοι τους πυροβόλησαν από αντικρυνό σπίτι. Δεν έμενε άλλη διέξοδος! Έπρεπε να επιδιώξουν να φύγουν προς μια άλλη πιο ασφαλή περιοχή.

Τρέχοντας κατάφεραν να επιβιβαστούν στο αυτοκίνητο του θείου, έχοντας σαν πρώτη σκέψη να καταλήξουν στον Καραβά. Στο αυτοκίνητο μπήκαν οι γονείς και τα έξι από τα οκτώ παιδιά της οικογένειας, αφού τα δυο μεγαλύτερα δεν βρίσκονταν εκείνες τις μέρες κοντά τους. Μόλις είχαν ξεκινήσει για να φύγουν φάνηκε στον ορίζοντα ένα τουρκικό αεροπλάνο το οποίο άρχισε ένα ασταμάτητο βομβαρδισμό στην περιοχή. Το αυτοκίνητο προς στιγμή ακινητοποιήθηκε έξω σχεδόν έξω από το σπίτι του δικηγόρου κ. Ν. Πελίδη. Εκεί ήταν σταθμευμένα

αρκετά αυτοκίνητα και φαίνονταν αρκετοί ξένοι μαζεμένοι. Η πρώτη σκέψη ήταν να ενωθεί η οικογένεια του θείου με την παρέα αυτή, μια και υπήρχε μεγάλος κίνδυνος για να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς τον Καραβά.

Έτσι και έγινε! Μπήκαν στο σπίτι του κ. Πελιδή στο οποίο ήταν μαζεμένοι καμιά δεκαπενταριά φίλοι και γνωστοί της οικογένειας Πελιδή, οι οποίοι περίμεναν με αγωνία να δουν πώς μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τις νέες εξελίξεις.

Η ξαδέλφη Βάσω κοιτάζοντας από το παράθυρο του σπιτιού είδε απέναντι του δρόμου αρκετούς στρατιώτες δικούς μας οι οποίοι είχαν λάβει θέση μάχης. Ήταν όμως πολύ δύσκολο μια χούφτα ανθρώπων να αντιμετωπίσουν ολόκληρο στρατό που σχεδόν είχε αποβιβασθεί. Ακούστηκε το σύνθημα οπισθοχώρησης και αμέσως η ομάδα με τους στρατιώτες εγκατέλειψε την περιοχή.

Πράγματι σε λίγο χρονικό διάστημα οι Τούρκοι είχαν βάλει το πόδι τους στη στεριά! Ανέβαιναν το ανηφορικό δρομάκι προς τον κύριο δρόμο οπότε είδαν απέναντί τους τα αυτοκίνητα που ήταν σταθμευμένα έξω από το σπίτι του κ. Πελιδή. Αντελήφθησαν ότι μπορεί να υπήρχε κόσμος μαζεμένος μέσα και αμέσως άρχισαν να πυροβολούν. Οι σφαίρες έπεφταν σαν χαλάζι! Η πρώτη αντίδραση ήταν να πέσουν όλοι στο πάτωμα. Οι πυροβολισμοί συνεχίστηκαν για λίγη ώρα μέχρι που ο κ. Πελιδής αποφάσισε να τους φωνάξει στα Τούρκικα να σταματήσουν. Τους είπε ακόμα ότι στο σπίτι βρίσκονταν Άγγλοι τουρίστες και δεν έπρεπε να τους πειράξουν. Οι Τούρκοι ηρέμησαν κάπως και άνοιξαν βίαια την πόρτα.

Τους ζήτησαν να βγουν όλοι έξω με τα χέρια υψωμένα. Πρόθεσή τους ήταν να αρχίσουν να πυροβολούν εν ψυχρώ. Ο κύριος Πελιδής ψύχραιμος τους ζήτησε να φωνάξουν τον αξιωματικό τους. Τους είπε συγκεκριμένα: «Αν ο αξιωματικός σας διατάξει να μας σκοτώσετε, τότε να το κάνετε...» Έτσι και έγινε. Φωνάζουν τον υπεύθυνο αξιωματικό ο οποίος μετά από μερικές διευκρινίσεις αποφάσισε να πάρει την ομάδα που βρισκόταν στο σπίτι του κ.

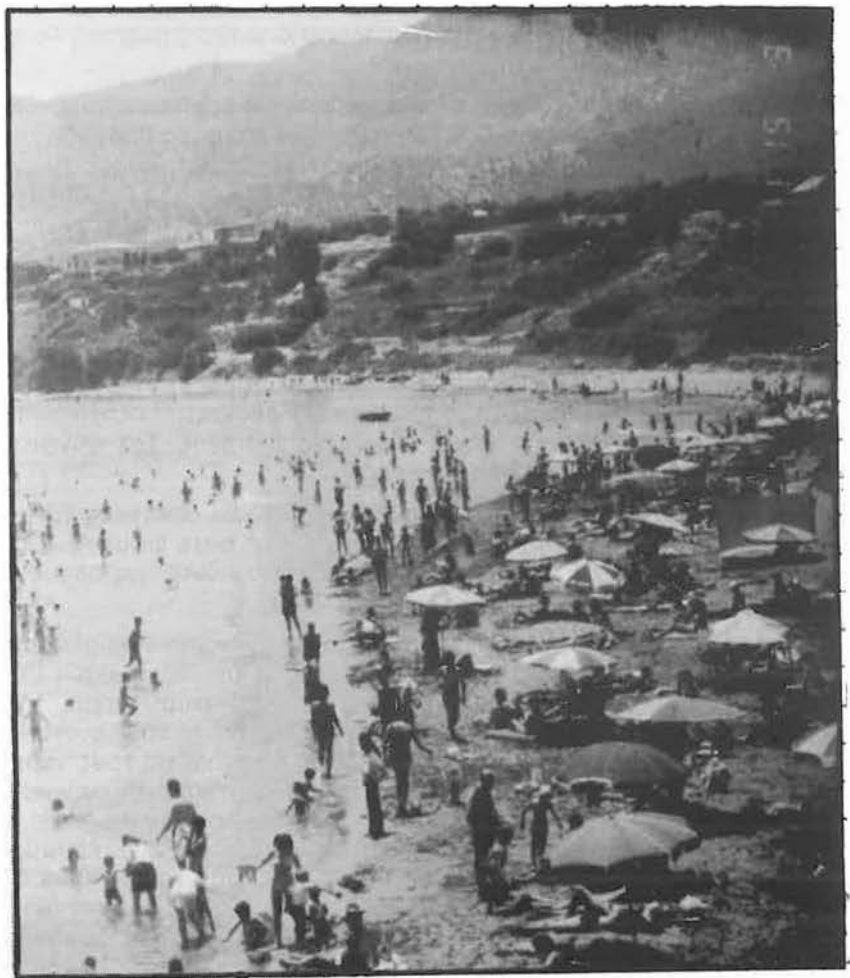

Μια άποψη του κέντρου «Χρυσός Βράχος» στην παραλία «Πέντε Μίλι».

Πελίδη στην παραλία που γινόταν η απόβαση.

Οι πρώτες εμπειρίες από την απόβαση ήταν συνταρακτικές! Τα πολεμικά αποβατικά είχαν πλησιάσει στην ακτή και βαριά μηχανήματα είχαν ήδη προετοιμάσει το έδαφος, ανοίγοντας δρόμο από την παραλία προς την πλατεία της περιοχής. Η απόβαση συνεχιζόταν με γοργό ρυθμό. Από κάθε αποβατικό πλοίο ο θείος μέτρησε περίπου 100 στρατιώτες. Τα πλοία δεκάδες και οι στρατιώτες χιλιάδες!!! Μια άλλη χαρακτηριστική περιγραφή από τη θεία μου ήταν ότι πολλοί Τούρκοι δεν ήταν πλήρως εξοπλισμένοι στρατιωτικά. Μερικοί φορούσαν σκισμένα φτωχικά ρούχα χωρίς στρατιωτικά παπούτσια. Αυτό ενισχύει την άποψη ότι οι Τούρκοι υπολόγιζαν να έχουν μερικές απώλειες κατά την απόβαση και έστειλαν ανθρώπους από τα βάθη της Τουρκίας που δεν ήξεραν καλά την πολεμική τέχνη απλώς και μόνο για να σταθούν το πρώτο εμπόδιο σε οποιοδήποτε σχέδιο αντιμετώπισής τους.

Η απόβαση γινόταν χωρίς καμιά ενόχληση από δικής μας πλευράς. Μερικές

Η παραλία «Πέντε Μίλι» σε παλιές όμορφες μέρες. Αυτή την ομορφιά σύλησε πρώτα το πόδι του βάρβαρου Αττίλα.

οβίδες έπεφταν στη θάλασσα που προέρχονταν μάλλον από ομάδες πυροβολικού που βρίσκονταν στις βουνοπλαγιές του Πενταδάκτυλου. Καμιά όμως δεν πέτυχε το στόχο της. Οι λίγοι δικοί μας στρατιώτες που είχαν πάρει θέσεις το πρωί στις 20 του Ιούλη στην περιοχή, αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν βλέποντας την τεράστια υπεροπλία του εχθρού.

Μια άλλη χαρακτηριστική σκηνή ήταν όταν μια οβίδα που έπεσε στην περιοχή της απόβασης τραυμάτισε τρεις Τούρκους στρατιώτες έναν εκ των οποίων αρκετά σοβαρά. Αμέσως οι Τούρκοι πανικοβλήθηκαν και ζητούσαν πρώτες βοήθειες για τους τραυματισμένους. Μάταια όμως αφού δεν υπήρχε ομάδα πρώτων βοηθειών. Τη σκηνή την είδε ο φαρμακέμπορος κ. Παπαέλληνας ο οποίος βρισκόταν και αυτός όμηρος μαζί με την ομάδα της οικογένειας του θείου στην παραλία. Προθυμοποιήθηκε να πάει σπίτι του, το οποίο βρισκόταν πολύ κοντά, για να φέρει φάρμακα και επιδέσμους. Είχε υπόψη του επίσης το χρυσό του ρολοί που βρισκόταν στο σπίτι και σκέφτηκε ότι μπορούσε να το πάρει. Πράγματι με συνοδεία Τούρκων αξιωματικών πήγε σπίτι του έφερε φάρμακα και επιδέσμους, αλλά το ρολοί του είχε ήδη κλαπεί από τους πρώτους Τούρκους που περιπλανιόνταν στην περιοχή.

Μετά από αρκετή ώρα οι Τούρκοι σκέφτηκαν ότι η ομάδα με τους ομήρους επρεπε να μεταφερθεί από εκεί. Ο θεός, τους πρότεινε μια βραχώδη περιοχή κοντά στο κέντρο. Η εισήγησή του έγινε δεκτή και η μετακίνηση πραγματοποιήθηκε με τη συνοδεία Τούρκων στρατιωτών. Με την ομάδα ενώθηκαν μέχρι το βράδυ άλλοι Καραβιώτες και παραθεριστές οι οποίοι εντοπίστηκαν από τους Τούρκους και τους μάζεψαν όλους στο μέρος αυτό. Ήταν περίπου όλοι μαζί γύρω στα 100 άτομα. Όλοι διακατέχονταν από αμηχανία και φόβο για τις εξελίξεις που τους περίμεναν. Το βράδυ το πέρασαν στο ύπαιθρο, άλλοι καθισμένοι, άλλοι πεσμένοι στο χώμα χωρίς να μπορούν να πουν μερικές κουβέντες μεταξύ τους.

Την επομένη οι Τούρκοι σκέφτηκαν πάλι να τους μετακινήσουν. Τους οδήγησαν σ' ένα τριώροφο σπίτι στη γειτονιά που βρίσκονταν τα εξοχικά σπίτια. Εκεί όλοι μπήκαν στο υπόγειο μέχρι νεώτερης διαταγής. Για φαγητό τους έφερναν λίγα πράγματα, ψωμί, ελιές και κονσέρβες.

Στο απέναντι κτίριο οι Τούρκοι είχαν συγκεντρώσει αρκετούς Ελληνοκύπριους αιχμαλώτους. Σ' αυτούς δεν έδιναν ούτε νερό ούτε ψωμί! Αρκετοί από αυτούς τραυματισμένοι χωρίς καμιά περίθαλψη και ο πόνος για όλους βαρύς και ασήκωτος.

Στην περιοχή είχαν καταφθάσει και αρκετοί Τουρκοκύπριοι κυρίως από την Κερύνεια. Είχαν μάθει τα νέα της απόβασης και ήρθαν να ενωθούν με τους Τούρκους στρατιώτες. Η μανία τους φάνηκε από την πρώτη στιγμή. Μαζί με τους Τούρκους στρατιώτες είχαν σπάσει τις βιτρίνες και το ταμείο στο κέντρο του θείου και είχαν κάνει το χώρο αγνώριστο. Στην προσπάθειά τους να πάρουν τα πιο χρήσιμα πράγματα που υπήρχαν, βρήκαν το διαβατήριό του μεγάλου γιου του θείου. Αμέσως έτρεξαν να ζητήσουν εξηγήσεις πού βρισκόταν ο Νίκος. Βρήκαν το θείο και επίμονα ζητούσαν να τους δείξει πού είχε κρυμμένο το γιο του, ο οποίος ήταν στρατεύσιμος. Ο θεός τους είπε την αλήθεια ότι δεν ήταν μαζί τους και ότι βρισκόταν στο Βαρώσι όπου εργαζόταν. Δεν τον πίστεψαν! «Έλα να σε πάρουμε κάτω να σου δείξουμε αν μας λες την αλήθεια», του είπαν. Ο θεός τάχασε αλλά δεν είχε άλλη εκλογή. Έπρεπε να τους ακολουθήσει. Κατεβαίνοντας τον κατήφορο προς το κέντρο συνάντησε έναν Τούρκο αξιωματικό, τον οποίο χαιρέτισε στρατιωτικά. Ο Τούρκος αμέσως ενδιαφέρθηκε

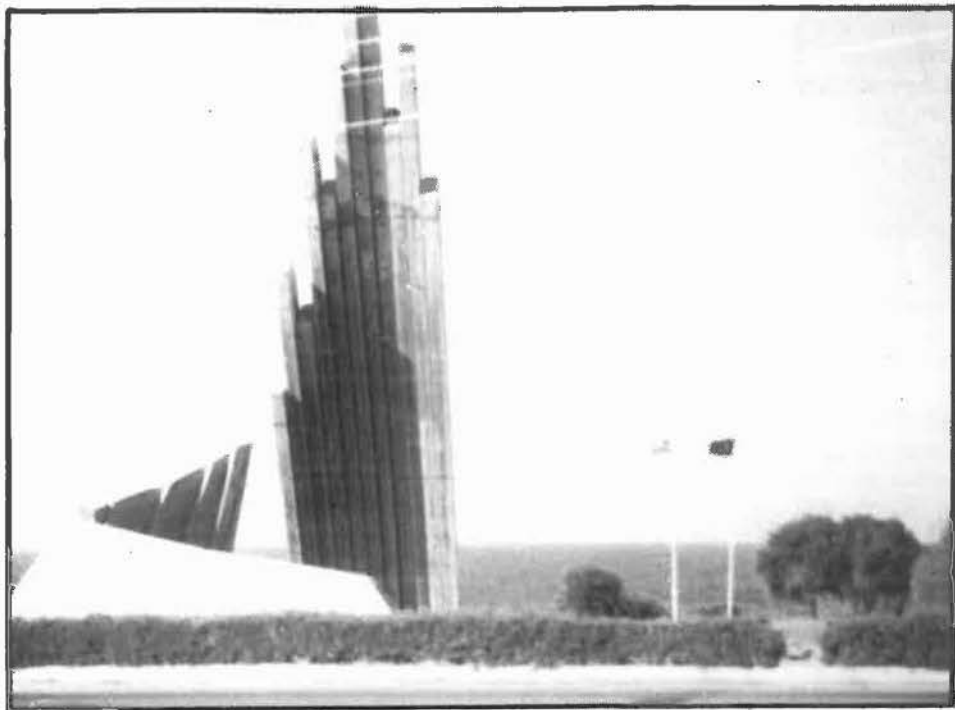
να ρωτήσει τι συμβαίνει. Άκουσε την ιστορία με προσοχή και έδωσε άμεσως διαταγή να επιστρέψει ο θεός πίσω στο σπίτι μαζί με τους άλλους ομήρους.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι μερικοί Τούρκοι έδειξαν αρκετά καλή στάση απέναντι στην ομάδα των ομήρων. Σ' αυτό βοήθησε αρκετά το γεγονός ότι ένας από τους κρατούμενους παραθεριστές ο κτηματομεσίτης Κυπραίος ήξερε την Τουρκική γλώσσα και μπορούσε να μιλήσει άνετα μαζί τους. Επίσης το γεγονός ότι πολλοί ήξεραν Αγγλικά έδωσε την εντύπωση στους Τούρκους ότι πολλοί από τους κρατούμενους δεν ήταν Έλληνες αλλά ξένοι.

Ο επικεφαλής της φρούρησης αξιωματικός ο οποίος άκουε στο όνομα «Ταρζάν» (ίσως να ήταν και παρατσούκλι) προσπαθούσε συνέχεια να καθουχάζει τους ομήρους που ήταν μαζεμένοι στο υπόγειο του σπιτιού. Σε μια στιγμή ακούστηκε ότι οι δικοί μας στις ελεύθερες περιοχές είχαν κάνει επιδρομή σ' ένα τουρκικό χωριό και σκότωσαν αρκετούς Τουρκοκύπριους. Οι Τούρκοι μόλις άκουσαν την πληροφορία αυτή άρχισαν να ουρλιάζουν και φώναζαν ότι έπρεπε να κάνουν αντίποινα στους δικούς μας!

Όλοι πάγωσαν! Κανένας δεν ήξερε τι θα συμβεί! Επενέβηκε όμως ο υπεύθυνος αξιωματικός και καθυσχάσε τα πνεύματα!

Ευτυχώς που στην εξέλιξη του πολέμου επεκράτησε εκεχειρία έστω και στα χαρτιά και διευθετήθηκε η αναχώρηση όλων των κρατουμένων προς τις ελεύθερες περιοχές. Την Τρίτη 23 του Ιούλη μεσημέρι δυο λεωφορεία από τον Καραβά με τη συνοδεία των Ηνωμένων Εθνών ήρθαν στην περιοχή και πήραν την ομάδα στις ελεύθερες περιοχές.

Αναμνηστικό «μνημείο» των Τούρκων στο δρόμο δίπλα από την παραλία «Πέντε Μίλι» σήμερα...

Μια συνταρακτική εμπειρία για όλους, που η θεία Πρόνοια τους βοήθησε να φύγουν από την κόλαση εκείνη του πολέμου. Για τους άντρες που είχαν αιχμάλωτους συνεχιζόταν μια εξαντλητική κράτηση και ανάκρισή τους μέχρι που κατέληξαν στα μπουντρούμια των φυλακών της Τουρκίας. Και από κει, μέσα από κακουχίες και ξυλοδαρμούς, κατάφεραν να ελευθερωθούν μετά από αρκετούς μήνες. Σίγουρα δε και μερικοί από αυτούς παραμένουν ακόμη αγνοούμενοι.

Σ' αυτό το σημείο θα ήθελα να αναφέρω ότι οι ιδιοκτήτες του κέντρου «Πέντε Μίλι» που βρισκόταν στην περιοχή, παραμένουν μέχρι σήμερα αγνοούμενοι γιατί κανένας δεν έχει πληροφορίες για το τί απέγιναν. Είναι ο Πορφύρης Οικονομίδης με τη γυναίκα του Παγώνα και την όμορφη κόρη τους Ξένια.

Επίσης από πληροφορία που μου έδωσε ο Νίκος Κατσιόλας κατά τη διάρκεια της τριήμερης αιχμαλωσίας στην περιοχή «Πέντε Μίλι» πέθανε ο πατέρας του Κώστας Κατσιόλας, ο οποίος κατοικούσε πριν την εισβολή στην περιοχή του «Πικρού Νερού». Ήταν τότε 80 χρονών και μετά τη σύλληψή του δεν άντεξε στον κατ' οίκο περιορισμό με τις εξαντλητικές ταλαιπωρίες. Από πληροφορίες που δόθηκαν στο Νίκο Κατσιόλα οι Τούρκοι πήραν το πτώμα του μετά που αντελήφθησαν ότι είχε πεθάνει και το έθαψαν στην παραλία του «Πέντε Μίλι».

Στην περιοχή «Πέντε Μίλι» η βία και το μίσος προς τον άμαχο πληθυσμό δεν ήταν και τόσο έντονα, κάτι που δεν ήταν το ίδιο στις διπλανές περιοχές του Καραβά όπου κατέβηκαν και εκεί Τούρκοι, όπως στα Πλατάνια και το «Έξι Μίλι». Εκεί, από διηγήσεις Καραβιωτών, βρίσκουμε αρκετούς σκοτωμένους και πολλούς που μέχρι σήμερα είναι αγνοούμενοι.

Στην οικογένεια του θείου Γιάννη προσφέρθηκε στη Λεμεσό ένα τουρκικό εστιατόριο στην περιοχή Άη Γιάννη, για να το εκμεταλλευτεί και να συνεχίσει τη δύσκολη πορεία της ζωής. Ο θείος όμως αρνήθηκε! Πώς να αγαπήσεις μια ξένη περιουσία όταν στριφογυρίζουν στη σκέψη σου τέτοιες εμπειρίες και όταν κόποι και θυσίες 15 τόσων χρόνων χάνονται μέσα από τα χέρια σου μέσα σε μια μέρα; Ο πόνος πράγματι πολύ βαρύς και η ζωή να επιμένει να συνεχίσουμε το δύσκολο ανηφορικό της δρόμο. Ο ξεριζωμός ήταν για όλους μας μια φοβερή εμπειρία που οι πληγές της είναι ακόμη χαραγμένες βαθιά μέσα στις καρδιές μας.

Η οικογένεια του θείου διάλεξε να εγκαταλείψει την Κύπρο και να πάει στην Ελλάδα μακριά από τον τόπο που έγινε η μαύρη συμφορά. Δραστηριοποιήθηκε μετά το 74 σ' ένα εξοχικό παραλιακό μέρος της Ελλάδας, στο Λουτράκι, μόνο όμως για λίγα χρόνια. Το Σεπτέμβριο του 1978 η αγάπη της πατρικής γής τον έφερε ξανά στην Κύπρο, όπου τώρα ζει μαζί με την οικογένειά του στον προσφυγικό συνοικισμό Κόκκινες στο Στρόβολο. Βαθεία μέσα στην καρδιά του παραμένει άσβεστη η ελπίδα ότι ο χρόνος δεν θα τον προδώσει και θα αξιωθεί να ξαναδεί τον καταπράσινο κάμπο του Καραβά, την όμορφη παραλία του «Πέντε Μίλι» και το Χρυσό Βράχο το εξοχικό κέντρο που έκτισε με πολλούς κόπους και θυσίες και φιλοξενούσε κάθε καλοκαιρί πολλούς ξένους και ντόπιους...

Γιάννης Παπαϊωάννου

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΙΣΒΟΛΗΣ

(Αφήγηση Αντώνη Παντέχη όπως την κατέγραψε ο Γιάννης Παπαϊωάννου)

«Το πρωί της 20ης Ιουλίου 1974 ήταν μια αξέχαστη εμπειρία η οποία θα στριφογυρίζει για πάντα στη σκέψη μας.

Με τις πρώτες βόμβες των αεροπλάνων και τις σειρήνες να ακούονται σ' όλο το χωριό αμέσως αντιληφθήκαμε ότι κάτι πολύ σοβαρό μας περίμενε. Με το πρώτο μας βλέμμα είδαμε τη θάλασσα γεμάτη από πολεμικά πλοία. Δεν υπήρχε άλλη εξήγηση. Οι Τούρκοι σχεδίαζαν εισβολή στο νησί!

Το ραδιόφωνο έκανε έκκληση για κατάταξη όλων των στρατευσίμων. Φόρεσα τα στρατιωτικά μου ρούχα και σκέφτηκα να πάω να συναντήσω τον αδελφό μου που έμενε κοντά στο σπίτι του Κιτρομήλη. Την ίδια ακριβώς σκέψη είχε κάνει και ο αδελφός μου ο οποίος ξεκίνησε νάρθει να με βρει για να καταταγούμε μαζί. Δυστυχώς δεν τα καταφέραμε να βρεθούμε. Ο αδελφός μου τελικά μαζί με άλλους συγχωριανούς μας πήγαν στην Κερύνεια για να πάρουν όπλα. Η ομάδα του στη συνέχεια κατέληξε στο Τριμίθι όπου κάτω από δύσκολες και συγκλονιστικές συνθήκες ο αδελφός μου με μερικούς άλλους συνελήφθηκε αιχμάλωτος.

Εμείς μαζί με άλλους Καραβιώτες σκεφτήκαμε να πάμε στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου όπου υπήρχε το στρατόπεδο της 190 μοίρας Πυροβολικού. Δυστυχώς επειδή το στρατόπεδο υπήρξε στόχος των αεροπλάνων από τις πρώτες πρωινές ώρες, επικρατούσε γενικά μια αποδιοργάνωση και έτσι δεν καταφέραμε να πάρουμε όπλα.

Σαν δεύτερη σκέψη αποφασίσαμε να πάμε στην Κερύνεια αλλά το ταξίδι με το αυτοκίνητο θεωρήθηκε επικίνδυνο. Είχαμε ακούσει ότι ο δρόμος ήταν κλειστός, γι' αυτό η μόνη μας διέξοδος ήταν να πάμε περπατητοί μέχρι το στρατόπεδο της Γλυκιώτισσας. Ξεκινήσαμε το δρομολόγιό μας μαζί με μια ομάδα από συγχωριανούς μου γύρω στα 15 άτομα με αφετηρία τον Παλιόσοφο και κατά μήκος των βουνοπλαγιών του Πενταδακτύλου φτάσαμε στη Γλυκιώτισσα γύρω στο μεσημέρι. Οι οβίδες και οι σφαίρες έπεφταν ασταμάτητα στην περιοχή. Δεν είχαμε κοντέψει για τα καλά στο στρατόπεδο, οπότε συναντήσαμε ένα δικό μας στρατιώτη ελαφρά τραυματισμένο να τρέχει πανικοβλημένος. Του εξηγήσαμε ότι πρόθεσή μας ήταν να πάμε στο στρατόπεδο για να πάρουμε όπλα. Η απάντηση που μας έδωσε ήταν ότι δεν υπήρχαν όπλα στο στρατόπεδο και κάθε μας βήμα προς την περιοχή ήταν πολύ επικίνδυνο.

Μετά από τις πληροφορίες αυτές, όλη η ομάδα αποφάσισε να επιστρέψει στον Καραβά χωρίς να έχει πετύχει την αποστολή της.

Φτάνοντας στον Καραβά η ομάδα χωρίστηκε. Μερικοί πήγαν στα σπίτια τους για να δουν τους δικούς τους και άλλοι γύρευαν γνωστούς για να συμβουλευτούν τί έπρεπε να κάνουν.

Εγώ μαζί με το Σταύρο Αναστασίου (γιο του Μέλιου που τώρα βρίσκεται εγκαταστημένος στην Αυστραλία) περνούσαμε δίπλα από τη Συνεργατική του

Καραβά, όπου προσέξαμε μερικά κιβώτια τα οποία μας κίνησαν την περιέργεια. Τελικά διαπιστώσαμε πως ήταν κιβώτια που περιείχαν όπλα τα οποία δόθηκαν σε συγχωριανούς μας που ήταν στρατεύσιμοι. Μέσα στη σύγχυση φαίνεται ότι ξεχάστηκαν δυο όπλα τα οποία βρίσκονταν μέσα σ' ένα από τα κιβώτια αυτά. Τα πήραμε, δυο μαρτίνα γρασαρισμένα και δίπλα βρήκαμε μερικές τελαμώνες με σφαίρες. Τα καθάρισame και σκεφτήκαμε να κατευθυνθούμε προς το «Έξι Μίλι» όπου είχαμε ακούσει ότι κατέβηκαν οι πρώτοι Τούρκοι.

Ξεκινήσαμε από το κέντρο του χωριού, περάσαμε μέσα από τα περβόλια του Καλόμπορου και κοντέψαμε στο δρόμο που οδηγούσε στα Φτέρυχα. Εκεί συναντήσαμε μια γνωστή μας οικογένεια από το «Έξι Μίλι», οι οποίοι προχωρούσαν πανικοβλημένοι για τον Καραβά. Τους ρωτήσαμε αν κατέβηκαν οι Τούρκοι στην περιοχή και η απάντηση που πήραμε ήταν αρνητική. Οι βολές όμως των πλοίων που έπεφταν συνέχεια τους ανάγκασαν να φύγουν, γιατί η παραμονή τους στην περιοχή γινόταν ολοένα και πιο επικίνδυνη.

Εμείς δεν πήραμε στα σοβαρά την περιγραφή που μας έδωσαν και συνεχίσαμε το δρόμο μας. Μακριά στο βουνό είδαμε μια ομάδα από στρατιώτες ντυμένους στα φαιοπράσινα οι οποίοι ο ένας πίσω από τον άλλο με πλήρη πολεμική εξάρτηση προχωρούσαν ανενόχλητοι προς τον Πενταδάκτυλο. Τους θεωρήσαμε για δικούς μας στρατιώτες χωρίς να περάσει καν από τη σκέψη μας ότι μπορεί και νάταν Τούρκοι, όπως και ήταν στην πραγματικότητα.

Σε μια στιγμή αφού είχαμε περπατήσει αρκετή ώρα σκεφτήκαμε μαζί με το φίλο μου Σταύρο να καθήσουμε για λίγο κάτω από τις ελιές για να ξεκουραστούμε. Σε λίγη ώρα σε απόσταση 30 με 40 μέτρα ακούσαμε μερικά άτομα να κουβεντιάζουν. Τους πλησιάσαμε για καλά και είδαμε τρεις στρατιώτες οι οποίοι ήταν οπλισμένοι. Τους ρωτήσαμε αν ήξεραν τίποτα για την ομάδα που προχωρούσε αμέριμνα προς το βουνό. Αυτοί τάχασαν! Σαστισμένοι σηκώθηκαν και οι τρεις πάνω, αφού δεν είχαν καταλάβει τί τους ρωτούσαμε. Ήσαν Τούρκοι! Ευτυχώς το αντιληφθήκαμε αμέσως και ετοιμάσαμε τα όπλα για να πυροβολήσουμε. Ο ένας από τους τρεις φοβήθηκε βλέποντας την ενέργεια μας και μας μίλησε στα Αγγλικά. "Not me. We are friends!" (όχι εμένα, είμαστε φίλοι). Ταυτόχρονα όμως ο φίλος του που στεκόταν δίπλα σήκωνε σιγά-σιγά το ατομικό του όπλο έτοιμος να πυροβολήσει. Εγώ αντιλήφθηκα την κίνησή του και πυροβόλησα αμέσως. Το ίδιο έκανε και ο φίλος μου Σταύρος. Αμέσως ξεκινήσαμε τρέχοντας για να απομακρυνθούμε από τη σκηνή του επεισοδίου.

Μεσολάβησαν μερικά δευτερόλεπτα και αμέσως ακούσαμε τις πρώτες σφαίρες να πέφτουν δίπλα μας. Κοντοσταθήκαμε σε μια περιοχή που υπήρχε σχετική κάλυψη και ρίξαμε μερικούς ακόμη πυροβολισμούς εναντίον τους. Αμέσως σταμάτησαν οι πυροβολισμοί σημάδι ότι είτε είχαν απώλειες, τραυματισμένο ή σκοτωμένο, είτε θεώρησαν καλύτερο να μη συνεχίσουν το κυνηγητό αυτό.

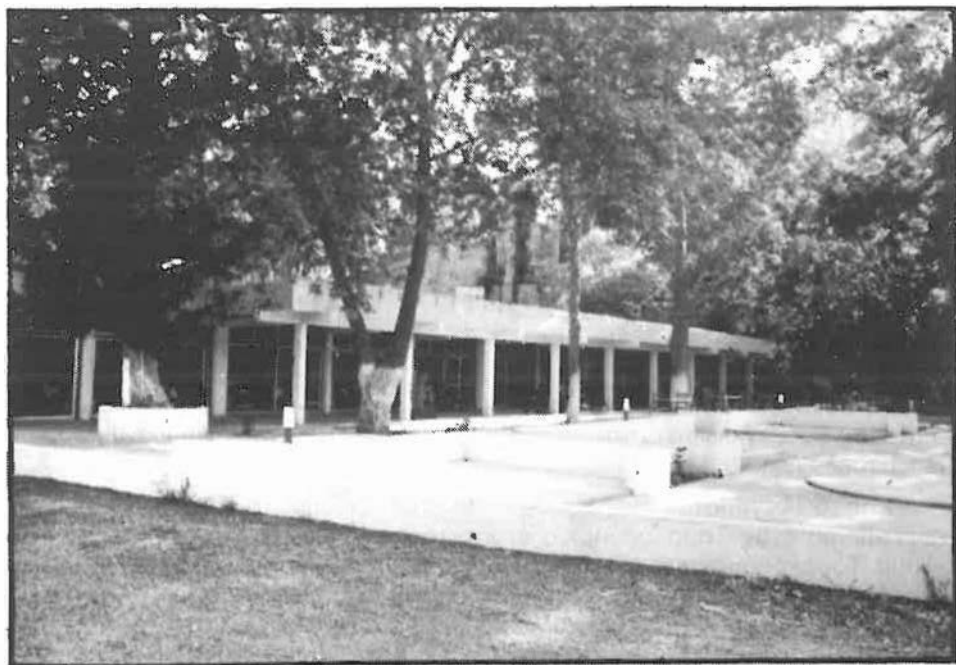
Αφού συνεχίσαμε το δρόμο μας προς τον Καραβά σε μια στιγμή ακούσαμε καθαρά μια Τούρκικη συνομιλία. Κοντοσταθήκαμε και οι φωνές ακούονταν πιο καθαρά. Η απόφασή μας ήταν, αν μας εντόπιζαν, να δώσουμε μάχη. Εγώ ντυμένος με τη στολή ΛΟΚ ήξερα ότι δεν έπρεπε να συλληφθώ αιχμάλωτος. Η πρώτη μου αντίδραση ήταν καλύτερα να πολεμήσουμε και να σκοτωθούμε παρά να συλληφθούμε αιχμάλωτοι, όπου θα μας περίμεναν φρικτά βασανιστήρια.

Ψύχραιμοι ξανασκεφτήκαμε πώς έπρεπε να ενεργήσουμε. Με πολλή προφύλαξη ξεκινήσαμε να υποχωρούμε με κατεύθυνση πάντα προς τον Καραβά. Μας αντελήφθησαν σε κάποιο σημείο οι Τούρκοι και άρχισαν να μας πυροβολούν. Ευτυχώς όμως είχαμε διανύσει αρκετή απόσταση και έτσι το επεισόδιο αυτό δεν είχε άλλες εξελίξεις.

Σε πολύ λίγη απόσταση συναντήσαμε μέσα στα περβόλια με τις λεμονιές δικούς μας στρατιώτες. Τους διηγηθήκαμε τις εμπειρίες μας και προς στιγμή δε μας πίστεψαν. Στη συνέχεια τους ζητήσαμε να μάθουμε πού βρίσκονταν οι υπόλοιποι δικοί μας στρατιώτες. Η απάντηση που πήραμε ήταν ότι οι οδηγίες ξεκινούσαν από τους Μύλους του Καραβά και ότι τους έστειλαν στην περιοχή για να μάθουν πληροφορίες για τις θέσεις των Τούρκων. Αφού τους εξηγήσαμε πιο λεπτομερειακά τα γεγονότα, μας συμβούλεψαν ότι έπρεπε να προχωρήσουμε προς τους Μύλους να αναφέρουμε τις πληροφορίες μας και να πάρουμε στη συνέχεια οδηγίες.

Έτσι κι έγινε. Στους Μύλους αναφέραμε στους εκεί υπεύθυνους την εμπειρία μας και στη συνέχεια ενσωματωθήκαμε με την ομάδα του Γιάννη Κίτσιου. Ολόκληρη η ομάδα είχε τομέα ευθύνης τη γραμμή από το «Έξι Μίλι» μέχρι το βουνό και έμεινε στον Καραβά μέχρι τις 6 Αυγούστου, οπότε έγιναν οι ιστορικές μάχες πριν από την κατάληψή του».

Αντώνης Παντέχης

Το γραφικό κέντρο «Οι Μύλοι» του Καραβά. (Φωτ. Ιανουάριος 1989).

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ
ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ
ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

Ο Νίκος Διγενής.

Ανταποκρινόμενη στην έκκλησή σας για συλλογή υλικού το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για την προγραμματιζόμενη έκδοση του βιβλίου του σωματείου μας, σας αποστέλλω μερικές μαρτυρίες από το ημερολόγιο του πατέρα μου, ο οποίος δεν ζει πια, αφού πέθανε στις 2 Μαρτίου του 1988 κρατώντας το ραδιόφωνο στο χέρι περιμένοντας να ακούσει κάποια ειδήση για λευτεριά και επιστροφή στον Καραβά μας.

Ο πατέρας μου Νίκος Διγενής έζησε ένα χρόνο στον Καραβά μετά την τουρκική εισβολή ως εγκλωβισμένος. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στον Καραβά βοήθησε τον Ερυθρό Σταυρό στην εκτέλεση του έργου του. Βοήθησε επίσης πολλούς συγχωριανούς του φιλοξενώντας τους στο σπίτι του. Επίσης με δάκρυα μας διηγόταν πως μαζί με άλλους Καραβιώτες έθαψε συγχωριανούς που είτε σκοτώθηκαν από τους Τούρκους, είτε πέθαναν από φυσικό θάνατο. Οι άνθρωποι αυτοί είναι θαμμένοι στις αυλές των σπιτιών ή στους ανθισμένους κήπους του Καραβά μας και οι αφηγήσεις αυτές είναι για όλους γοερές φωνές, φωνές μαρτύρων που περιμένουν καρτερικά να ανατείλει μια μέρα ο ήλιος της Λευτεριάς....

Πόλη Διγενή Πασχαλίδου

Στη συνέχεια δίνω μερικές πληροφορίες για την περίοδο που παρέμεινε ο πατέρας μου εγκλωβισμένος στον Καραβά, όπως τις έχει καταγράψει ο ίδιος στο ημερολόγιο του:

«Στις 8 Αυγούστου 1974 εισήλθαν οι Τούρκοι στον Καραβά. Στις 15 Σεπτεμβρίου ένας Τουρκοκύπριος στρατιώτης από τη Σκυλλούρα μαζί με δυο άλλους Τουρκοκύπριους στρατιώτες με πήραν από το σπίτι μου μαζί με τον Παρασκευά Λαμπρή και τον Κώστα Πιτσιαή και αφού μας έδεσαν τα μάτια και τα χέρια μας, κατέβασαν σε μια χαράδρα (ίσως να ήταν το «αρκάτζιν της Ελιάς») και μας ανέκριναν για μιάμιση ώρα ζητώντας επίμονα να μάθουν πληροφορίες για το πού κρύβουμε δικούς μας στρατιώτες και πώς τους προμηθεύουμε με τρόφιμα.

Εμείς τους αρνηθήκαμε λέγοντας ότι κανένα δεν κρύβουμε. Δεν μας πίστευαν όμως. Τότε εγώ τους είπα «Όταν εσείς ορκίζεστε στο Θεό και το κοράνι εμείς σας πιστεύουμε. Τώρα που εμείς ορκιζόμαστε στο Θεό και στο ευαγγέλιό μας, γιατί δεν μας πιστεύετε; Γιατί μας βασανίζετε;» Τότε ο αξιωματικός μου είπε: «Μιλάς πολύ». Αλλά σε δυο λεπτά μας έβγαλαν από τη χαράδρα και μας οδήγησαν στο σπίτι μου.»

.....

Οι κάτωθι υποφαινόμενοι κάτοικοι Παλιοσόφου δηλούμε διά του παρόντος ότι ο συγχωριανός μας Γρηγόριος Σ. Ποστεκκής απέθανε από φυσικό θάνατο σε ηλικία 75 ετών στις 5 Αυγούστου 1974 και ετάφη από στρατιώτες της Εθνικής Φρουράς.

Υπογράφουν: Παρασκευάς Λαμπρή
Μαρία Χρ. Πλουσιού

Η Αναστασία Ευσταθίου Μαζοχώστη πέθανε από φυσικό θάνατο τη 6η Αυγούστου 1974 και αφέθηκε εκεί άταφη διότι εισήλθε Τούρκος στρατιώτης και έτσι δεν μπόρεσαν να τη σηκώσουν.

Πιστοποιούν: Παρασκευάς Λαμπρή
Μαρία Χ' ' Πλουσιού

* Ο Ηλίας Μανώλη από τον Καραβά σκοτώθηκε από Τούρκους μπροστά από το σπίτι του στις 8 Αυγούστου 1974.

Πιστοποιούν: Πιερής Σάββα
Ευτυχία Σάββα

Ο Φραγκέσκος Χατζηφραγκέσκου (ετών 85) βρέθηκε νεκρός την 8η Αυγούστου μπροστά στην πόρτα του σπιτιού του. Κοντά του βρέθηκαν οκτώ κάλυκες από σφαίρες.

Μάρτυρες: Ν. Διγενής
Ευάγγελος Ψάθας

Με φυσικό θάνατο πέθανε η Ολυμπιάδα Παπαπέτρου τη 10η Αυγούστου 1974.

Πιστοποιούν: Παρασκευάς Λαμπρή
Μαρίτσα Ορφανίδου

Επίσης με φυσικό θάνατο πέθανε η Σοφία Παυλή Χατζησπύρου (ετών 75).

Πιστοποιούν: Γιαννής Καριολής
Κώστας Πιτσιαής
Ξενοφών Ματθαίου

Η Ροδού Χατζηπετρή (ετών 85) βρέθηκε νεκρή με τραύματα στο δεξί μέρος του προσώπου της τη 13η Αυγούστου και τάφηκε από τον Παρασκευά Λαμπρή. Η Ροδού είχε πάει πρωί να ταΐσει τις όρνιθες της και δεν επέστρεψε. Αργότερα βρέθηκε δολοφονημένη από σφαίρες έξω από το «γουμά» της.

Πιστοποιούν: Πιερχής Σάββα
Νίκος Διγενής

Ο Νικόδημος Παφίτης (ετών 80) βρέθηκε νεκρός μπροστά από το σπίτι του στις 13 Αυγούστου 1974 και τάφηκε την ίδια ημέρα στο σημείο που βρέθηκε.

Πιστοποιούν: Ιωάννης Καριολής
Κώστας Πιτσιαής
Ξενοφών Ματθαίου

Ο Χατζηχριστόδουλος Καταιόλας βρέθηκε νεκρός έξω από το σπίτι του γύρω στις 13 Αυγούστου 1974 και παρέμεινε άταφος.

Πιστοποιούν: Νίκος Διγενής
Ξενοφών Ματθαίου

Ο Χριστόδουλος Θεοδούλου (ετών 85) βρέθηκε νεκρός στο προαύλιο του σπιτιού του Ιωάννη Πηλακούτα και τάφηκε στις 18 Αυγούστου από το Νίκο Διγενή και Ιωάννη Καριολή

Πιστοποιούν: Νίκος Διγενής
Ευάγγελος Ψάθας
Ιωάννης Καριολής
Ειρήνη Δαμασκηνού

Με φυσικό θάνατο πέθανε η Καλλού Χατζηπετρή (Μόρτη) (ετών 90) την 23η Αυγούστου 1974.

Πιστοποιούν: Πέτρος Βασιλείου
Ν. Διγενής

Η Αθηνά Βασιλείου πέθανε με φυσικό θάνατο. Μεταφέρθηκε πάνω σε ζώο και τάφηκε στο νεκροταφείο του Καραβά.

Η Ξενού Νικορήλλα (ετών 90) βρέθηκε νεκρή από σφαίρες στο σπίτι της την 27η Αυγούστου 1974.

Πιστοποιούν: Νίκος Διγενής
Κώστας Πιτσιαής
Στυλλής Τσιοτσιούνης

Η Αγριππίνη Παπαμιχαήλ (ετών 80) πέθανε από φυσικό θάνατο στο σπίτι του Κ. Παπαδημητρίου στις 25 Σεπτεμβρίου 1974. Τάφηκε την ίδια μέρα μέσα στο χωράφι απέναντι από το σπίτι της Κασάνδρας.

Πιστοποιούν: Νίκος Διγενής
Γιώργης

Η Μαρίτσα Π. Κατσιαντωνή (Παρουκκού) πέθανε από φυσικό θάνατο στις 3 Οκτωβρίου 1974 στο σπίτι του Παναγιώτη Κοσιάρη

Πιστοποιούν: Γεώργιος Δημητριάδης
Πιερής Σάββα

Ο Χριστόδουλος Νικήτας (ετών 85) πέθανε την 7η Απριλίου 1975 και ώρα 9.00 μ.μ. Ετάφη την επομένη στον περίβολο του σπιτιού του.

Πιστοποιούν: Κώστας Πιτσιαής
Σάββας Μυλωνάς

28 Δεκ. 1974: Κατελήφθη το σπίτι του Λουκή Σαμμούτα από τον Αρήφ από τα Μανδριά Πάφου.

6 Ιαν. 1975: Κατελήφθη το σπίτι του Κώστα Παπαδημητρίου.

31 Ιαν. 1975: Απειλήθη η Καλλού Κ. Άγγελου από Τουρκάλλα και την κόρη της ότι «θα της κόψουν τα πόδια» αν ξαναπάει να προσκυνήσει στο παρεκκλήσι πλησίον Αντάρτη.

2 Φεβ. 1975: Κλάπηκαν «τα μανουάλια» της εκκλησίας Ευαγγελιστρίας.

13 Φεβρ. 1975: Τούρκοι στρατιώτες λήστεψαν όλα τα γειτονικά σπίτια και εγέμισαν φορτηγά αυτοκίνητα από όλα τα είδη των υπαρχόντων μας. Μου πήραν ακόμη και τα εκκλησιαστικά είδη που είχα σπίτι μου, τα οποία μου τα έφεραν εγκλωβισμένοι συγχωριανοί για να τα φυλάξω.

26 Φεβ. 1975: Νεαροί Τουρκοκύπριοι από την Πάφο λιθοβόλησαν το σπίτι του Χρ. Νικήτα.

30 Ιουν. 1975: Οι Τούρκοι με πήραν στη Λευκωσία μαζί με το Σ. Πρωτόγερον και μας επέστρεψαν πίσω.

1η Ιουλίου 1975: Ο Τούρκος διευθυντής της Αστυνομίας Λαπήθου με προειδοποίησε ότι αν φύγω το συντομότερο δυνατό με τη θέλησή μου, θα μου επιτρέψει να πάρω και τα προσωπικά μου πράγματα μαζί μου, διαφορετικά θα με διώξουν με βία και δε θα μου επιτραπεί να πάρω τίποτα».

... **Και ο δικός μας επιλογος:** Οι απειλές και η βία συνεχίστηκαν μέχρι που η ανθρώπινη καρδιά δεν μπορούσε να αντέξει άλλο. Ήρθε η στιγμή που ο πόνος του αποχωρισμού από μια αγαπημένη πατρική γη είχε γίνει κρυφό «μαράζι», αρρώστια αθεράπευτη... Ο Νίκος Διγενής έζησε και την εμπειρία της προσφυγιάς για 13 χρόνια μέχρι τις 2 Μαρτίου 1988 μέχρι που αυτή η δοκιμασία δεν μπορούσε να συνεχίσει άλλο. Ο χρόνος πρόδωσε ακόμη ένα αγαπητό Καραβιώτη που μόνη του επιθυμία ήταν να ταφεί στο κοιμητήριο του Καραβά κοντά στους τάφους των προγόνων του, κοντά στο μυρωμένο κάμπο του αξέχαστου Καραβά μας...

«Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ»

Το Θείο και Ιερό Ευαγγέλιο της εκκλησίας Ευαγγελίστριας Καραβά (έκδοσις Σαλιβέρου 1899, Ελλαδικής τέχνης) το οποίο διασώθηκε μαζί με ένα σταυρό εξαπτερύγων από το Νίκο Διγενή. Τα αντικείμενα αυτά φυλάττονται στα γραφεία της Ιεράς Μητρόπολης Κερύνειας, στη Λευκωσία.

ΟΙ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΓΚΛΩΒΙΣΜΟ

Ο Νικόλας Παπακωστή.

Αφήγηση του κ. Νικόλα Παπά Κωστή

στην κόρη του κ. Αναστασία Χατζηστεφάνου

Ο Νικόλας Παπά Κωστή γεννήθηκε το 1901 στο χωριό Αγριδάκι της Επαρχίας Κερύνειας.

Το 1917-1918 πολέμησε στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με τον αγγλικό στρατό στη Μακεδονία, όπου τραυματίστηκε στην προσπάθειά του να σώσει τον Άγγλο λοχαγό του. Παρασημοφορήθηκε για την πράξη του αυτή. Όταν αποστρατεύτηκε, παντρεύτηκε στον Καραβά κι απέκτησε δυο κόρες. Το 1930 μετανάστευσε στις Η.Π.Α., όπου απέκτησε την αμερικανική υπηκοότητα. Εκτός από τις άλλες δουλειές που έκανε, δούλεψε και σαν μάγειρας του τότε Αρχιεπισκόπου Αμερικής και ύστερα Οικουμενικού Πατριάρχη Αθηνάγορα.

Με τες οικονομίες του αγόρασε χτήματα στο χωριό του και στον Καραβά και συμπλήρωσε μια σεβαστή περιουσία.

Όταν συνταξιοδοτήθηκε γύρισε στην Κύπρο. Επιθυμία του ήταν και είναι να ζήσει τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του στον τόπο που γεννήθηκε. Διόρθωσε το πατρικό του σπίτι κι ασχολείτο με την καλλιέργεια της γης.

Τον Ιούλη του 1974 βρισκόταν στο Αγριδάκι όταν έγινε η τουρκική εισβολή.

Ο κύριος Νικόλας διηγείται τα πιο κάτω σχετικά με τες εμπειρίες του από την εισβολή και τον εγκλωβισμό του στον Καραβά:

«Όταν στις 3 μέρες έγινε εκκευρία, τα παιδιά μου πέρασαν από το χωριό με προορισμό τη Λευκωσία. Η γυναίκα μου όμως έμεινε στον Καραβά, μαζί και ο εγγονός μου που υπηρετούσε ως έφεδρος στρατιώτης. Έτσι η επιθυμία μου ήταν να πάω στον Καραβά για να βρω τη γυναίκα μου. Έμεινα στο Αγριδάκι ίσως βρω καμιά ευκαιρία. Στις 25 Ιούλη έμαθα από χωριανούς ότι οι Τούρκοι κατέλαβαν το Σύσκληπο και όλα τα γυναικόπαιδα ήρθαν στο Αγριδάκι για να φύγουν σε άλλο μέρος. Μαζί έφυγαν και οι Αγριδακιώτες.

Το Σάββατο 27 Ιουλίου από τις 5 το πρωί αποφάσισα να φύγω, αφού δεν έμεινε κανένας στο χωριό. Ξεκίνησα και πήγα στο Λάρνακα της Λαπήθου. Δε

βρήκα κανέναν. Προχώρησα προς τη Βασιλεία. Στην τοποθεσία «Μερσίνια» είδα στρατιώτες κοντά σε ένα αντιαεροπορικό πυροβόλο. Τους ρώτησα αν μπορούσα να πάω στον Καραβά χωρίς εμπόδια και μου είπαν να πάω. Όταν έφτασα κάτω που τα «Γυρυλούθκια», αντάμωσα ένα αυτοκίνητο με 6 αξιωματικούς. Με ρώτησαν αν ήλθαν Τούρκοι στο Αγριδάκι, τους είπα: «Όχι. Έμαθα όμως ότι πήραν το Σύσκληπο». Μου είπαν: «Σήμερα θα τους βγάλουμε». Τους αξιωματικούς ακολουθούσαν πολλοί στρατιώτες. Περπάτησα μέχρι τη Βασιλεία. Εκεί συνάντησα τον Κυριάκο του Κόκκινου που επέστρεφε από το βουνό όπου πήρε τους αξιωματικούς. Με πήρε με το αυτοκίνητό του στον Καραβά.

Στις 28.7.74 έγινε λειτουργία στην Ευαγγελίστρια. Ήταν η τελευταία. Όλοι οι κάτοικοι του Καραβά έφευγαν για τα ελεύθερα μέρη, μαζί και ο παπάς της Ευαγγελίστριας.

Ήταν Πέμπτη, 8 Αυγούστου 1974. Οι Τούρκοι, μετά από τα Φτέρυχα-Παλιόσοφο-Λάπηθο, πήραν τα υψώματα πάνω από την Αγία Ελένη και έστησαν τούρκικες σημαίες. Πολύ πρωί περνούσε ο Νικόδημος Παφίτης που είχε πάει να ταΐσει τις όρνιθες της Ελενούς Παγδατή και μας είπε πως άκουσε πως ήρθαν Κρητικοί και πολεμούν και έστησαν τες τούρκικες σημαίες για να ξεγελάσουν τους Τούρκους. Πήγαινε κατά το σπίτι του να φάει και να ξεκουραστεί, όπως είπε. Εγώ και η γυναίκα μου μαζί με άλλους γείτονες μείναμε εκεί στο σπίτι μας. Ήταν ο Κυριάκος Χ΄ Στυλλή (πεθερός του παπά), ο γιος του ο Σωτήρης, η γυναίκα του Άννα και τα παιδιά τους (3 κόρες, δυο γιούδες, από 3 χρονών μέχρι 15), η Αγριππίνη, η Μαρριαννού (ανάπηρη), ο Χρίστος Καρκάνιας, η γυναίκα του, ο Βλάχος.

Κατά τις 11 το πρωί οι Τούρκοι είχαν φτάσει ως την Ευαγγελίστρια και έρχονταν προς το σπίτι μου. Κτυπούσαν τις πόρτες, φώναζαν, ούρλιαζαν. Σκέφτηκα να προχωρήσω κοντά τους, να «παραδοθώ». Όταν με είδαν γύρισαν τα όπλα πάνω μου. Αν και φοβήθηκα, σήκωσα τα χέρια πάνω και τότε με κάλεσαν να πλησιάσω. Ξοπίσω μου ερχόταν η γυναίκα μου. Πήρα θάρρος και τους πλησίασα. Ένας άρχισε να ψάχνει τες τζέπες μου. Πήρε την καδένα του ρολογιού μου και μια μικρή καρδιά με μέσα της τη φωτογραφία του Μακαρίου. Ρώτησα τότε τον Τούρκο αν ήξερε ελληνικά με τα λίγα τούρκικα που ήξερα. Απάντησε όχι. «Αγγλικά;» «Όχι», ήταν η απάντηση και φώναξε τον αξιωματικό. Με ρώτησε στα Αγγλικά τι θέλω. Του εξήγησα ότι είμαι Αμερικανός υπήκοος. Μου ζήτησε την ταυτότητα. Με ρώτησε αν μου πήρε τίποτε ο Γιουρούκκης και του είπα την καδένα του ρολογιού. Φώναξε τον Τούρκο και τον ρώτησε και του την έδειξε. Του την πήρε, έβγαλε την καρδιά με τη φωτογραφία (Μακαρίου), μου την έδωσε και την καδένα την πέταξε πάνω από το δώμα του εκεί σπιτιού. Με ρώτησε τι θέλω. Του είπα: «Έτσι θα σπάσουν και τες δικές μου πόρτες». Με ρώτησε ποιο είναι το σπίτι μου και του έδειξα. «Πάμε να δούμε», μου είπε. Καθώς πηγαίναμε με άλλους τρεις στρατιώτες, ρώτησε αν έχουμε στρατιώτες κρυμμένους κι είπα: «Όχι. Μόνο η οικογένειά μου και μερικοί γείτονες». Έβαξαν όλα τα σπίτια. Έπειτα ο αξιωματικός μας έβγαλε όλους έξω και μας είπε να πάμε να μας δει ο αξιωματικός του Λόχου. Κλειδωσε τις πόρτες και μου έδωσε τα κλειδιά. Μας έβαλε όλους μπροστά και ξεκινήσαμε.

Ήταν μεσημέρι. Μόλις ξεκινήσαμε μας έφτασαν άλλοι στρατιώτες που είχαν μαζί τους το Σωκράτη Καψούρη και το Γιαννή τον Καριολή με τα χέρια ψηλά πάνω από τα κεφάλια τους. Μόλις είδα το Σωκράτη είπα στον αξιωματικό πως και αυτός είναι Αμερικανός υπήκοος. Μου είπε πως δεν είχε τίποτε πάνω του

ούτε ταυτότητα και ότι γύρευε να κρυφτεί μόλις τους είδε. Σμίξαμε όλοι και από το πλάι της Αγίας Ειρήνης περάσαμε από το σπίτι του παπά-Γιακουμή. Είχε υψωμένη ελληνική σημαία ο παπάς. Διέταξε ένα στρατιώτη και την κατέβασε και την έσπασε.

Εκεί βρήκαμε ένα παγούρι άδειο και το γεμίσαμε νερό. Ήμαστε όλοι διψασμένοι. Όλο ανήφορο προχωρήσαμε και φτάσαμε στην «Ξισταρκά» κατά τις 3μ.μ. Στη διαδρομή οι γριές δεν μπορούσαν να περπατούν, ιδίως η Μαρριαννού που ήταν ανάπηρη. Διέταξε ένα στρατιώτη ο αξιωματικός και την κρατούσε στους ώμους του. Ήταν ζέστη και αυτός με το βάρος και η Μαρριαννού από ντροπή κτυπούσε αδιάκοπα το χέρι της στ' αυτιά του στρατιώτη. Οπότε για μια στιγμή την έβαλε κάτω να την πυροβολήσει. Του είπαμε να μην το κάνει και ούστησα στη Μαρριαννού να μην τον κτυπά για να την βγάλει στην ανηφόρα που προχωρούσαμε.

Εκεί στην «Ξισταρκά» μας είπαν να καθήσουμε κάτω από τες χαρουπιές. Στες γυναίκες και τα παιδιά άπλωσαν πατανιές να καθήσουν. Εγώ δεν μπορούσα να διπλωθώ και βρήκα μια κάσια άδεια των οβίδων, την ακούμπησα στη ρίζα μιας χαρουπιάς και κάθησα. Ήρθε ο αξιωματικός κοντά μου και με ξαναρώτησε αν είμαι εγώ ο Αμερικανός και του ξανάδειξα την ταυτότητά μου. Τότε έγραψε σ' ένα χαρτάκι το όνομα: Τεύκρος Ιωαννίδης. Του είπα ότι αυτό το όνομα είναι ελληνικό. Μου είπε: «Εγώ είμαι, αλλά μην πεις τίποτε να μας ακούσουν οι Γιουρούκκηδες. Κάνω τη θητεία μου». Τότε πήρα θάρρος και του είπα διψάμε, να μας αφήσει να πάμε να φέρουμε νερό από την παλιά βρύση. «Όχι» μου είπε, «έχει πολύ στρατό και θα σας σκοτώσουν». Έστειλε δύο στρατιώτες και γέμισαν τα παγούρια τους νερό. Ήπие πρώτα ο στρατιώτης -το έγερνε από ψηλά στο στόμα του- και μετά έδωσε και στη γυναίκα μου και ήπие κι αυτή. Μετά έστειλε κι άλλους στρατιώτες και έφεραν κι άλλο νερό. Ο Σωκράτης όμως, σωματώδης και ηλικιωμένος όπως ήταν, έπεσε αναισθητός από κούραση. Λιποθύμησε; Πέθανε; Δεν ξέρουμε. Έπρεπε να φύγουμε. Ο αξιωματικός διέταξε το Σωτήρη να τον δέσει εκεί. Του περιέπλεξε τη ζώνη στα χέρια. Τον αφήσαμε στην τοποθεσία «Ξισταρκά» και φύγαμε.

Κατά τις 4 μ.μ. είχε έρθει άλλος αξιωματικός με άλλους στρατιώτες, μας μέτρησαν και μας παρέλαβε αυτός και μας πήρε στην τοποθεσία «Ποτός», εκεί όπου είχα κάμει διάτρηση για νερό. Ήταν η ώρα 6 μ.μ. Μας είπαν να καθήσουμε κάτω από τις ελιές. Μας έφεραν ψωμί, πιλάφι ανακατεμένο με ρεβύθια. Όσοι μπόρεσαν έφαγαν κάτι. Μετά μας επήραν με αυτοκίνητα του στρατού στο «Κεφαλόβρυσο» της Λαπήθου, στο κέντρο του Καζέλη. Ήταν η ώρα 7μ.μ. Ήμαστε εκεί περίπου 160 άτομα, γριές, γέροι, παιδιά.

Μείναμε εκεί μέχρι το Σάββατο 10.8.1974. Νηστικοί και διψασμένοι, γιατί το τεπόζιτο του νερού καταστράφηκε από όλμο. Ζέστη, ακαθαρσία, τόσα άτομα... Στις 2 μ.μ. μας πήραν πεζούς στην Αγία Παρασκευή, εκεί όπου ήταν ο αλευρόμυλος «Καμάρα», και μας έβαλαν σε σπίτια. Μας έδωσαν ψωμί, γάλα, πατάτες, ελιές και πόλιπιφ. Έπειτα από μισή ώρα, προτού φάμε, μας πήραν στο Κεφαλόβρυσο για να μας δει ο Τούρκος λοχαγός και έτσι αφήσαμε τα τρόφιμα, με την ιδέα πως θα επιστρέφαμε. Απ' εκεί μας έβαλαν σε αυτοκίνητα και μας πήραν στον Άη Λουκά. Από τον Άη Λουκά στον Άγιο Θεόδωρο και πάλι μας είπαν να μείνουμε σε σπίτια Ελλήνων.

Μείναμε εκεί μέχρι τις 17 Αυγούστου. Οι Τούρκοι διόρισαν μερικούς που ήξεραν τούρκικα σαν μουκτάρηδες. Είχαν το δικαίωμα και άνοιγαν τες

Συνεργατικές και τα μαγαζιά και έπαιρναν τρόφιμα, αλεύρι, φασόλια, ζάχαρη και τα μοίραζαν σε όλους μας. Κάθε βράδυ γίνονταν μάχες στην Αϊρκωτίσσα, στον Αρχάγγελο.

Τραβήχθηκαν οι Έλληνες και μας έφεραν Τούρκους Ζαπτιέδες για να μας επιβλέπουν.

Ήρθε ο Ερυθρός Σταυρός και μας έφεραν τρόφιμα, ψωμιά, καφέ, ζάχαρη και οι Τούρκοι όρισαν επιτροπή από δικούς μας να διανέμουν τα τρόφιμα που έφερε ο Ερυθρός Σταυρός, καθώς και τες επιστολές. Ο Τούρκος αστυνόμος ήξερε ελληνικά. Τον γνώριζα από παλιά, από το 1946 που υπηρετούσε στην τότε κυβέρνηση. Του είπα πως εμείς ήμαστε από τον Καραβά και αν ήταν δυνατό να μας έπαιρνε στα σπίτια μας. Έβγαλε άδεια από τον Τούρκο αξιωματικό και, άλλους με αυτοκίνητο, άλλους περπατητούς, μας πήρε στον Καραβά και μας έβαλε σε σπίτια στον κεντρικό δρόμο.

Ο Κυριάκος, ο πεθερός του παπά μαζί με το γιο του το Σωτήρη, τη γυναίκα του και τα παιδιά του, με παρακάλεσαν να μείνω μαζί τους στο σπίτι του Σωτήρη Σαρδάνη. Οι Τούρκοι έδειχναν κάποιο σεβασμό σε μένα λόγω της Αμερικανικής μου υπηκοότητας.

Μας έφερνε τρόφιμα ο Ερυθρός Σταυρός, έπαιρναν από τα Συνεργατικά και τα άλλα μαγαζιά και μια Επιτροπή, με υπεύθυνο το Νίκο Διγενή, τα διένεμε στα σπίτια που έμεναν Καραβιώτες, 5-6 σπίτια όλα κι όλα, καμιά 150αριά άτομα.

Η οδός Ερμού στον Καραβά, πεντακάθαρη όπως την αφήσαμε... Διακρίνεται το σπίτι του Σωτήρη Σαρδάνη στο οποίο έμενε ο Νικόλας Παπακώστα μαζί με άλλους συγχωριανούς μας κατά τη διάρκεια της παραμονής του στον Καραβά ως εγκλωβισμένος.

Αλληλοβοηθούμασταν, ποτίζαμε τους κήπους μας, ο Γιώρκος του Τσακροκολή, ο Φίλιππος και πολλοί άλλοι. Ύστερα από λίγες μέρες Τουρκοκύπριοι από τα Μανδριά της Πάφου ήρθαν και κατοίκησαν στα άλλα σπίτια του Καραβά. Όταν ήρθαν οι Τουρκοκύπριοι, δε μας επέτρεπαν να ποτίζουμε. Ανέλαβαν αυτοί και δε μας άφηναν εμάς. «Δεν είναι δικά σας πια», μας έλεγαν.

Στις 2 Σεπτεμβρίου μας έκλεισαν το τεπόζιτο του νερού και όλοι είχαμε παράπονο. Είπα στον αξιωματικό πως θα κάμω παράπονο στο Αμερικανικό Προξενείο και υποσχέθηκε πως θα διατάξει να το ανοίξουν.

Στις 6 Σεπτεμβρίου βρήκαν πρόφαση πως είχαμε κρυμμένους δικούς μας στρατιώτες και ότι βρήκαν 18 και τους αιχμαλώτισαν. Τη νύκτα μας είπαν πως δραπέτευσαν και έκαναν έρευνα για να τους βρουν. Έτσι κάθε νύκτα, όποια ώρα ήθελαν, κτυπούσαν τες πόρτες Τούρκοι στρατιώτες να κάμουν έρευνα και δε μας άφηναν να κοιμηθούμε.

Στις 7 Σεπτεμβρίου, στις 10 το βράδυ, ημέρα Τρίτη, ήρθαν κάπου 4 στρατιώτες με αυτόματα. Σηκώθηκα εγώ και τους άνοιξα. Ήθελαν να μας μετρήσουν πόσοι ήμαστε. Τους είπα πως ήμαστε 10 άτομα. Μας μέτρησαν και έφυγαν. Αναγκαζόμουν να πλαγιάζω ντυμένος, γιατί σε λίγο πάλι ξανάρχονταν. Ο ένας μιλούσε ελληνικά. Το πρωί ξαναήρθαν, πάλι να μας μετρήσουν.

Στις 7 Σεπτεμβρίου, ημέρα Τρίτη, ήρθαν κάπου 15 Τούρκοι στρατιώτες και μας ρωτούσαν να πούμε πού κρύβουμε τους δικούς μας στρατιώτες. Ο αξιωματικός με κάλεσε να τον ακολουθήσω πίσω στο περβόλι. Του είπα πως είναι ποτισμένο και δεν μπορούμε να πατήσουμε. Νόμιζα πως ήθελε να με απομονώσει και να με πυροβολήσει για να βρουν ευκαιρία να πάρουν τα κορίτσια που είχαμε μαζί μας. Τότε μου έδειξε ένα μονοπάτι μες στο περβόλι και προφασίστηκε πως το έκαναν στρατιώτες δικοί μας, που έρχονται και τους δίνουμε τροφές. Εγώ του είπα πως στο μονοπάτι πηγαиноέρχονταν τα μωρά και έκοβαν αθασία από την αθασία.

Στις 7 Σεπτεμβρίου μας έδωσαν «Πάσο» για να κυκλοφορούμε στα σπίτια μας. Το ζητήσαμε από τον Τούρκο αξιωματικό για να το δείχνουμε σε όποιο μας ρωτήσει. Έτσι δυο φορές την ημέρα πήγαινα στο σπίτι μου, τότε εγώ και τότε η γυναίκα μου. Είχαν κάμει μεγάλη λεηλασία. Τα ερμάρια, τα μπαούλα, όλα πεταμένα, σκορπισμένα χάμω. Τα κρεβάτια δεν υπήρχαν, τα χαλιά, ως και οι γλάστρες. Βρήκα μιαν Τούρκισσα που κουβαλούσε τις γλάστρες. Με τον τρόπο της, θα τα περιποιόταν, την άφησα και τα πήρε. Έμενε στο σπίτι της Πολυμνούς. Μετά πήγα δίπλα στο σπίτι της κόρης μου και βρήκα έναν Τούρκο μέσα να κλέβει. Φοβήθηκα μήπως ήταν οπλισμένος. Είχε αδειάσει ένα σακκούλι με πουργούρι χάμω και από τα ερμαράκια της κουζίνας έβαζε στο σακκούλι ό,τι έβρισκε. Μόλις με είδε, έτρεξε και έφυγε, φοβισμένος και αυτός. Είχαν απομείνει 2 κουτιά εκεί, τα πήρα και τα έβαλα βιαστικά στο σβησμένο ψυγείο χωρίς να ξέρω τι ήταν. Την άλλη μέρα, όταν ξαναπήγα σπίτι, πήρα τα κουτιά. Ήταν κουταλάκια και πηρουνάκια ασημένα. Τα πήρα στο σπίτι που έμενα.

Με το «πάσο» που είχα, μια μέρα πήγα με τον Τούρκο Αξιωματικό στο σπίτι του εγγονού μου. Δεν μπορούσα να πάω μόνος μου πιο κάτω από τον κύριο δρόμο. Απαγορευόταν, γιατί ήταν ο στρατός που κατασκήνωσε στην Αχειροποιήτου. Στο σπίτι του εγγονού μου κατοίκησε ένας Τούρκος εργολάβος και πηγαиноερχόταν στη Λευκωσία για τες δουλειές του.

Πηγαίναμε στο σπίτι μας, αλλά πάντοτε τα βρίσκαμε ανακατεμένα, σπασμένες τες κλειδαριές και λεηλατημένα. Είχα βάλει κάποτε και έναν Τουρκοκύπριο

τεχνίτη, απ' αυτούς που ήρθαν από τα Μανδριά, και μου διόρθωσε τες κλειδαριές. Ούτε λάδια μου άφησαν στο κελλάρι μου ούτε ελιές. Είχα κάπου 500 λίτρες λάδι σε βαρέλια (τσιγκους).

Πήγαινα και στα καφενεία του χωριού, που τα λειτούργησαν Τουρκοκύπριοι. Καθόμουν και έπινα καφέ. Κάποτε πήγα στο καφενείο που είχε ο σύγαμβρός μου ο Νικόλας Τσιάμουρος. Το είπα στον Τούρκο πως ήταν του σύγαμβρού μου το καφενείο και μου έδωσε μια μπουκάλα κονιάκ, από το ράφι, χωρίς να πάρει λεφτά.

Η ζωή του Καραβά είναι δύσκολο να περιγραφεί. Οι λεπτομέρειες γεμίζουν βιβλία. Οι στρατιώτες όμως δε μας άφηναν να ξεκουραστούμε ούτε να ησυχάσουμε τα βράδια. Πολλοί χωριανοί μου σκοτώθηκαν από τους Τούρκους με ασημαντη αφορμή μπροστά στα μάτια των συγχωριανών τους. Οι πιο πολλοί πυροβολήθηκαν εν ψυχρώ, ενώ περπατούσαν αμέριμνοι στο δρόμο. Μερικούς τους έθαψαν πρόχειρα χωρίς παπά. Άλλοι έμειναν άταφοι και φαγώθηκαν από τα πεινασμένα σκυλιά. Αναφέρω μερικούς: Νικόδημος Παφίτης, Ττοουλής ο Φλώκκος, Φραντζέσκος Χ' Φραντζέσκου, Ροδού Χ' Πετρή, Καλλού Χ' Γιώρκη, Καλλού Στυλλή Μόρτη, Πολυξένη Μιζαρολλή, Ηλίας Μανώλη (Μουκτάρης), Χατζής ο Βοσκός και Αγριππίνη Σωτήρη που πέθανε στις 25.9.74. Είχε πέσει χαμαί και έσπασε το πόδι της και έπαθε μόλυνση. Την έθαψαν στο περβόλι της Καλαβίνας χωρίς παπά. Η Παρούκκαϊνα, που την έθαψαν στην αυλή της Ευαγγελίστριας. Εκεί στην αυλή της Ευαγγελίστριας θάψαμε και το Νικόδημο Παφίτη. Μόλις ήρθαμε από τη Λάπηθο τον βρήκαμε σκοτωμένο πάνω στα σκαλιά της Ευαγγελίστριας, στην είσοδο του περιτειχίσματος.

Άρχισε να έρχεται το Αμερικάνικο Προξενείο, κατόπιν συστάσεων των παιδιών μου πως μέيناμε εγκλωβισμένοι. Μου έφερναν τα τσεκς της σύνταξης μου. Έρχονταν με δυο διερμηνείς που ήξεραν ελληνικά και αγγλικά (Τούρκους).

Αποφάσισα να φύγω νάρθω στις ελεύθερες περιοχές να βρω τα παιδιά μου. Πέντε φορές είχε έρθει το προξενείο. Οι Τούρκοι όμως δε μου επέτρεπαν να πάρω τα πράγματα μου εκτός από 1 βαλίτσα ρούχα. Έπρεπε να βγάλουμε άδεια από τον Τούρκο διοικητή. Έτσι βγάλαμε άδεια και ένας Τούρκος που είχε ταξί μας έφερε ως το Λήδρα-Πάλας. Εγώ με τη γυναίκα μου και ένα φίλο, το Σταυρή του Πάτσαλου, και αυτός Αμερικανός υπήκοος.

Έτσι στις 11 Νοεμβρίου 1974 με το ταξί του Τούρκου Τζελάν Κεμάλ φθάσαμε στο Λήδρα-Πάλας. Απ' εκεί με αυτοκίνητο της Ειρηνευτικής Δύναμης πήγαμε στο σπίτι της κόρης μου. Ήταν ημέρα Παρασκευή, 11.11.1974, μεσημέρι.

Μου επέτρεψαν και έφερα μια βαλίτσα ρούχα. Δούλεψα 40 χρόνια στην Αμερική και στα 73 μου χρόνια άρχισα ξανά τη ζωή μου στην προσφυγιά, στον ίδιο μου τον τόπο. Η γυναίκα μου δεν άντεξε πολύ. Πέθανε στο συνοικισμό Ανθούπολης στις 17 Δεκέμβρη 1979.

Εγώ, που είμαι σήμερα 88 χρονών, κατοικώ στο χωριό Επισκοπεϊό Λευκωσίας περιμένοντας να γίνει μια λύση στο Κυπριακό Πρόβλημα και να επιστρέψουμε στα σπίτια μας και τις περιουσίες μας.

Αυτό ήθελα και ήρθα να ζήσω τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής μου στον τόπο που γεννήθηκα. Εκεί θέλω και να πεθάνω.

Νομίζω ότι το δικαιούμαι αυτό σαν άνθρωπος».

Νικόλας Παπά Κωστή

Ο ΚΑΡΑΒΑΣ ΣΗΜΕΡΑ...

Αγναντεύουμε τα σκλαβωμένα μας χωριά
κι η πίστη θεριεύει μέσα στη ψυχή μας.
Είναι δικά μας, μόνο δικά μας
και θα τα ξαναπάρουμε...

Η λεωφόρος Πραξάνδρου στον Καραβά (φωτ. Απρίλιος 88).

Η οδός Ερμού από το καφενείο του Μούη προς τη θάλασσα. (φωτογραφία Απρίλιος 1988).

Η πινακίδα με τη «νέα» ονομασία που έχουν δώσει στον Καραβά οι Τούρκοι! Αλσαντζιάκ η οποία σε μετάφραση σημαίνει Κόκκινη Περιοχή!
 Η ατσάλινη όμως πίστη της επιστροφής που ριζώθηκε βαθειά μέσα στην καρδιά μας δε λυγίζει και δεν κλονίζεται γιατί αυτή η γη απέδειξε ότι μέσα από τους αιώνες ήταν για πάντα ελληνική και οι κατακτητές δεν μπορούν να ριζώσουν...

Λεωφόρος Λουκή Ακρίτα - κέντρο του χωριού. (φωτ. Σεπτέμβρης 1988).

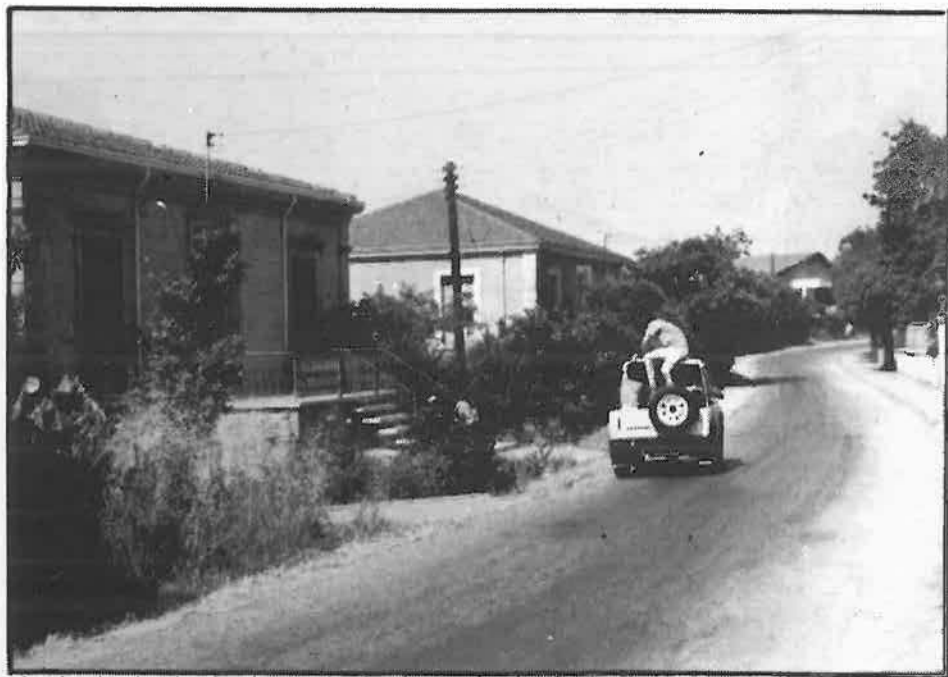
Η τουρκική σημαία στο Δημαρχείο του Καραβά και οι πινακίδες με τα τούρκικα ονόματα να λογχίζουν τις καρδιές μας...

Η Α΄ Αστική Σχολή Καραβά με την τουρκική επιγραφή. (φωτ. Ιούνης 1985).

Λεωφόρος Λουκή Ακρίτα. Το σπίτι του Αγησίλαου Λαμπράκη και του Παναγιώτη Καλαβά (φωτ. Απρίλιος 88).

Λεωφόρος Μουσών. Το σπίτι του Κυριάκου Κληρίδη και της Χαρίτας Βακή (φωτ. Απρίλης 88).

Σπίτια δικά μας, ολόδικά μας με άλλους να τα ζουν και άλλους να τα λεν δικά τους...

Το σπίτι της οικογένειας κ. Σταύρου Κοιλαρά
(φωτ. Μάϊος 88)

Το σπίτι της οικογένειας κ. Δημήτρη
Ασπρή (φωτ. Μάϊος 88)

Το σπίτι της οικογένειας κ. Πολ.
Παπαπέτρου (φωτ. Μάϊος 88)

Το σπίτι της οικογένειας κ. Ι.
Προεστού (φωτ. Ιανουάριος 89)

ΕΥΧΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΑ

Όπως σχεδόν κάθε νύχτα βρέθηκα και ψες στον Καραβά. Σεργιάνισα στο Μοναστήρι της Αχειροποιήτου, στα ερείπια, στο Λιμανάκι της Λάμπουσας, προσκύνησα στο ξωκλήσι της Αγίας Ειρήνης, ξεδίψασα στο Κεφάλοβρυσσο και τράβηξα για το κοιμητήρι στον Άη Πέτρο.

Χορταριασμένοι οι Τάφοι, σκασμένοι οι Σταυροί, σβησμένα τα καντήλια. Δεν δυσκολεύτηκα όμως να βρω τον τάφο του πατέρα μου. Στάθηκα από πάνω του και του είπα κάπως φοβισμένος.

— Πατέρα, μας ζητούν να τα πουλήσουμε και μας προσφέρουν και καλή τιμή, τι λες εσύ;

— Να τα δώσεις γιέ μου. Αφού είναι μόνο τα λεμόνια που θα πουλήσεις και όχι τις λεμονιές.

Αυτή ήταν η απάντηση που μου έδινε κάθε φορά που τον συμβουλευόμουν για τιμές που μας πρόσφεραν οι έμποροι για τα λεμόνια μας.

— Πατέρα δεν σου μιλώ για τα λεμόνια αυτή τη φορά. Σου μιλώ για τες λεμονιές, για το σπίτι μας, για τες εκκλησιές μας σου μιλώ για τούτο τον τάφο που είσαι θαμμένος. Μας ζητούν να τα πουλήσουμε όλα τούτα.

Σείστηκε ο Τάφος σαν νάγινε σεισμός, άνοιξε όπως τότε που αναστήθηκε ο Χριστός και βρέθηκε μπροστά μου ο γέρος μου ασπρομάλλης, ρυτιδωμένος, με ροζιασμένα τα χέρια του. Παρ' όλο που η όψη του ήταν ξαφνιασμένη από αυτό που του είπα το πρόσωπό του είχε μια γλύκα και τα δάκρυα έτρεχαν ποτάμι από τα μάτια του. Μίλησε πρώτος.

— Άκουσα καλά γιέ μου; Γιατί θέλεις να τα πουλήσεις; Γιατί δεν με συμβουλευτήκες τόσα χρόνια για τες τιμές των λεμονιών;

— Πατέρα, τούτα τα χρόνια δεν ήταν δικά μας τα λεμόνια, ούτε τα σπίτια μας, ούτε οι εκκλησιές μας. Μας τα πήραν οι Τούρκοι. Δεν βλέπεις τον τάφο σου που χορτάρισε; Δεν βλέπεις τον Σταυρό σου που έσπασε; Δεν βλέπεις το καντήλι σου που είναι σβησμένο; Είμαι ξερριζωμένος πατέρα. Τώρα δεν είμαι εγώ που θέλω να τα πουλήσω. Μας συμβουλευούν, μας πιέζουν, μας απειλούν. Δεν τολμώ να πάρω απόφαση. Θέλω τη συμβουλή σου.

— Νάχεις την ευχή μου γιέ μου. Μου είπες πως είσαι ξερριζωμένος. Όμως οι ρίζες σου είναι βαθιές. Πολύ βαθιές. Κάτω από το μνήμα τούτο είναι το μνήμα του πατέρα σου. Πιο κάτω είναι τὸ μνήμά του παππού μου, του προπάππου μου. Στο Μοναστήρι της Αχειροποιήτου το 1821 τροφοδοτήθηκε ο Κανάρης. Πιο βαθιὰ είναι οι ρίζες της Λάμπουσας. Οι ρίζες του Κεφαλόβρυσσου φτάνουν στα έγκατα της γης. Ποιος μπορεί να τα ξερριζώσει όλα τούτα; Πώς μπορείς να λες πως είσαι ξερριζωμένος; Σου έκοψαν κλώνους γιέ μου. Στάσου γερὰ στα πόδια σου. Μη χάνεις την πίστη σου και την ελπίδα σου.

— Πατέρα, υπάρχει κίνδυνος να μη γυρίσουμε. Αν δεν δεχτώ την αποζημίωση θα χάσω και τα κτήματα και τα χρήματα.

Η όψη του έγινε άγρια. Με κοίταξε και πάγωσα από το φόβο μου, πρώτη φορά τον έβλεπα τόσο θυμωμένο. Μου έδειξε τα ροζιασμένα χέρια του.

— Πόσα χρήματα θα ζητήσεις γι' αυτά τα χέρια; Πόσο θα πουλήσεις τον τάφο της μάνας σου; Πόσα αξίζει μια πέτρα της Λάμπουσας, το εικονοστάσι της Ευαγγελίστριας, το Άγιο Μαντήλι της Αχειροποιήτου, ένα ποτήρι νερό από το Κεφαλόβρυσο; Πες μου γυιέ μου πόσα αξίζουν όλα τούτα;

Έσκυψα το κεφάλι μου από την ντροπή μου. Γονάτισα και του αγκάλιασα τα πόδια. Τα δάκρυα έτρεχαν ποτάμι από τα μάτια μου. Έβαλε τα χέρια του πάνω στο κεφάλι μου.

— Την ευχή μου γυιέ μου θα την έχεις όσο καιρό αγωνίζεσαι, για να στραφείς σε τούτα τα χώματα, σε τούτα τα σπίτια, σε τούτα τα δέντρα, σε όλα τούτα που σας αφήσαμε. Όμως θα έχεις την κατάρρα μου αν λυγίσεις και ξεπουλήσεις το αίμα μας, τον ιδρώτά μας, τα μνήματά μας και τες εκκλησιές μας.

Κουβαλώ τώρα μια ευχή και μια κατάρρα του πατέρα μου. Η κατάρρα είναι βαρειά και βιάζομαι να την πετάξω. Η ευχή του είναι ευλογία και παρηγοριά και δύναμη στον αγώνα μου.

Κοιμήσου ήσυχος πατέρα. Δεν θα σε προδώσω ποτέ.

Μιχάλης Κοκκινίδης

Εκεί στο κοιμητήριο του Αγίου Πέτρου και Παύλου στον Καραβά βρίσκονται θαμμένοι οι πρόγονοί μας, οι μόνοι Καραβιώτες που δίνουν παρηγοριά στο σκλαβωμένο Καραβά μας! Σε μας στέλνουν μόνο ένα μήνυμα... «Αυτή τη γη που ποτίσαμε με ιδρώτα και αίμα, αυτή τη γη που μας σκεπάζει αιώνια δεν μπορείτε να την ξεγράψετε! Ευχή μας αν αγωνίζεστε να επιστρέψετε σε τούτα τα αγιασμένα χώματα και κατάρρα αν λυγίσετε και ξεπουλήσετε τα μνήματά μας!...»

Η ΑΝΟΙΞΗ ΤΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ

Δεν λέω πως το μάθημα της ζωγραφικής δεν το αγαπούσα. Αλλά να, πώς να το κάνω, δεν μπορούσα να το κατατάξω στην ίδια μοίρα με τη γυμναστική ή με το μάθημα των Νέων Ελληνικών. Μου άρεσαν βέβαια τα χρώματα και πάντα θα μου αρέσουν. Εκτιμώ τους καλούς πίνακες και παρακολουθώ πού και πού τις εκθέσεις στις γκαλερύ. Όμως ποτέ δε σκέφτηκα στα σοβαρά να πάρω το πινέλο και ν' αρχίσω να σκαρώνω φιγούρες, τοπία κι αφηρημένα σύνολα. Έχω την εντύπωση πως το πινέλο στα χέρια μου, θα νοιώθει το ίδιο άβολα, όπως ένα μολύβι στα χέρια κάποιου δίχρονου παιδιού ... Που προσπαθεί να αποτυπώσει το μικρό του κόσμο, ανάμεσα σ' άμορφες γραμμές στην άσπρη κόλλα.

Τη μοναδική φορά που έπαιξα με τα χρώματα -γιατί στην ουσία έπαιξα στην αίθουσα της τέχνης- και κέρδισα ήταν στα δεκατρία μου χρόνια. Η καινούργια καθηγήτρια στο μάθημα της τέχνης που, ύστερα από μερικές αλλαγές στο διδακτικό προσωπικό, ανέλαβε καθήκοντα τέλος του Απριλίου του 1971, θέλησε να δοκιμάσει τις ικανότητές μας. Και στην πρώτη επαφή της με τους νέους μαθητές της, πήρε ένα επίκαιρο θέμα, την άνοιξη, το 'βαλε μπροστά μας και είπε:

— Ζωγραφίστε το ...

Από τα ανοιχτά παράθυρα της τάξης, κοίταξα έξω. Χάζεψα τη φύση μπόλικη ώρα. Τον Πενταδάκτυλο, τους λεμονόκηπους, τους λόφους του Καραβά και της Λαπήθου, τα σπίτια, τα πουλιά, τον ουρανό, τη θάλασσα ... Όσα χωρούσε η ματιά μου. Και μια ματιά χωρούσε τόσα πολλά! Όσα μπορούσε να φέρει μαζί της και ν' απλώσει αλόγιστα σ' εκείνο το κομμάτι της γης μας η Άνοιξη. Η Άνοιξη ...

— Αυτό είναι λοιπόν το θέμα μας, μουρμούρισα. Αυτά είναι τα χρώματά μας ...

Σε λίγο άφηνα στην έδρα τελειωμένο το έργο μου. Σχημάτισα ένα κοριτσιίστικο πρόσωπο κι έβαλα σ' αυτό, όλα τα χρώματα κι αποχρώσεις που στοιχειοθετούσαν την ομορφιά της Ανοιξιάτικης φύσης ... Της φύσης που απλωνόταν έξω από τα ανοιχτά παράθυρα της τάξης. Και πρόσθεσα σε τούτο το αλλόκοτο πρόσωπο κοριτσιού, ένα χαμόγελο. Ένα γλυκό χαμόγελο ...

Η καθηγήτρια κρατούσε το σχεδιάσμά μου, το κοίταζε και χαμογελούσε. Είχα την εντύπωση πως προσπαθούσε να μιμηθεί το χαμόγελο του κοριτσιού.

— Σ' αρέσουν τα χρώματα; με ρώτησε.

— Αρκετά, της απάντησα.

— Ζωγραφίζεις ωραία, το ξέρεις;

— Σιώπησα.

— Κι' αυτό το χαμόγελο ...

— Είναι η Άνοιξη, συμπλήρωσα.

— Πολύ καλό, μου είπε. Είναι όμορφη η άνοιξή σου.

Έσκυψα στο θρανίο και κοιτούσα τα χέρια μου, σαν να τα ρωτούσα αν είχαν τόση ικανότητα να φτιάχνουν πράγματα που ν' αρέσουν.

— Μην κοιτάς τα χέρια σου, μου είπε η καθηγήτρια μαντεύοντας τις σκέψεις μου. Δεν είναι αυτά που ζωγράφισαν το χαμόγελο. Στην καρδιά σου ψάξε. Στην καρδιά σου και στη φύση. Εκεί θα βρεις το μάστορα ...

Προχτές, η γειτονοπούλα μου η Μαργαρίτα, δεκατριών χρόνων, μαθήτρια στο γυμνάσιο, ήρθε και με βρήκε. Ήθελε λέει, να τη βοηθήσω να ζωγραφίσει. Να ζωγραφίσει την άνοιξη. Έτσι τους είπε η καθηγήτρια. Να ζωγραφίσουν την άνοιξη ...

— Την άνοιξη; Ναι Μαργαρίτα, θα ζωγραφίσουμε την άνοιξη. Μπορεί να μην είμαι τόσο καλός στη ζωγραφική, αλλά θα τα καταφέρουμε.

Και της διηγήθηκα τη δική μου ιστορία, με τη δική μου άνοιξη. Την ενθουσίασε η ιδέα. Βάλαμε μπροστά. Η Μαργαρίτα στάθηκε και χαμογελούσε. Εγώ τραβούσα πινελιές. Πριν προλάβω να χτίσω το σχέδιο, η Μαργαρίτα το πήρε στα χέρια της.

— Μα αυτό το κορίτσι, μου είπε, δεν είναι η Άνοιξη. Μοιάζει περισσότερο με το ... χειμώνα! Κι' έσκασε στα γέλια. Για δες, συμπλήρωσε η μικρή μου φίλη, ετοιμάζεται να κλάψει ...

Δεν είχε άδικο η Μαργαρίτα. Εκείνο το θλιμμένο πρόσωπο, με τα γκριζα χρώματα δεν μπορούσε να ήταν η άνοιξη.

— Θεέ μου, μουρμούρισα ... Δεν μπορεί να χάθηκαν τα χρώματα ... Δεν μπορεί να ξεχάσαμε την άνοιξή μας ... Πόσα χρόνια, καταλαβαίνω ... Αλλά ...

Από το ανοικτό παράθυρο, κοίταζα έξω. Απέναντι ο Πενταδάκτυλος και πιο μπροστά απ' αυτόν, τα συρματοπλέγματα. Έμεινα βουβός και κοίταζα το βουνό μας. Η ματιά μου δεν σταμάτησε στα βράχια του. Ήθελε να σκαρφαλώσει σ' αυτά, να ανέβει στην κορφή του, να κατηφορίσει απέναντι. Να φτάσει στον Καραβά, στη Λάπηθο ... Ήθελε να ξαναμπει στην τάξη του 1971 και ν' ανταμώσει με κείνο το κοριτσιίστικο πρόσωπο. Να ξαναδεί εκείνη την άνοιξη. Έπρεπε ν' ανταμώσω ξανά με κείνη την άνοιξη. Να βουτήξω το πινέλλο μου στα χρώματά της και να ζωγραφίσω ...

Ξανάφερα το πινέλλο κι' άρχισα δουλειά. Η Μαργαρίτα έπρεπε να μάθει την άνοιξη ... Είχε δικαίωμα είχε κάθε δικαίωμα, να μάθει για την άνοιξή μας ... Την άνοιξή της ...

Σάββας Κοσιάρης

«Κι αυτό το Κυκλάμινο ριζωμένο στα βράχια του Πενταδάκτυλου ανοίγει κάθε χρόνο τα πέντε ρόδινα πέταλα του με μια κρυφή ελπίδα. Του χρόνου η άνοιξη νάναι η άνοιξη της λευτεριάς...

«ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ ΕΦΥΓΑΝ»

Την περασμένη Κυριακή στα σύρματα ψηλής τάσης που περνούν πάνω από το σπίτι μας στα Σπήλια γινόταν μεγάλο πανηγύρι. Εκατοντάδες χελιδόνια κάθονταν στριμωγμένα τόνα δίπλα στο άλλο σε τρεις ατέλειωτες σειρές πάνω στις χιλιάδες τα volts. Χαλούσε ο κόσμος από τα χαρούμενα ξεφωνητά τους. Μερικά που δεν μπορούσαν να συγκρατηθούν από χαρά, σηκώνονταν, έκαναν βιαστικά μια δυο βόλτες κι έπειτα πάλιν επέστρεφαν στη βάση τους. Τρία - τέσσερα απ' αυτά έκαναν βόλτα κελαηδώντας ως το σπίτι μας, φτερούγισαν γύρω από τη χελιδονοφωλιά και πάλι γύρισαν πίσω στ' άλλα.

— Είναι τα χελιδόνια μας, είπε με σιγουριά ο μικρός Αντώνης.

— Δίκιο έχεις, συμπλήρωσε ο Σταύρος.

— Μα γιατί τόσον καιρό δεν ξαναφάνηκαν; Ρώτησε ο Χρίστος.

— Όλη η εβδομαετής οικογένειά μου μαζεύτηκε στην αυλή και κοιτούσε απορημένη.

— Όταν τύχαινε να περάσει κανένα αυτοκίνητο από το γειτονικό δρόμο, ένα ολόκληρο σύννεφο χελιδονιών φτεροκοπούσε στον αγέρα κι επέστρεφε σε λίγο ξανά στα σύρματα.

Ξαφνικά χωρίς κανένας να τα ενοχλήσει μέσα σ' ένα πανδαιμόνιο χαρούμενων φωνών, όλα μαζί σηκώθηκαν, έκαναν ένα μεγάλο γύρο πάνω από το χωριό, πήραν ύψος και σκίζοντας γοργά τον αγέρα, τράβηξαν σε μια ατέλειωτη σειρά νοτιανατολικά χωρίς να γυρίσουν ξανά πίσω στα σύρματα.

— Έφυγαν, είπαν τα πέντε μου παιδιά μ' ένα στόμα.

— Πού πάνε παπά; Ρώτησε ο Μιχάλης.

— Στην Αφρική νομίζω, στην Αίγυπτο, είπα, στο άλλο τους σπίτι.

— Δεν θα ξανάρθουν παπά; Ρώτησε το στερνοπαίδι μου, η Ειρήνη.

— Θάρθουν παιδάκι μου την Άνοιξη, είπα.

— Θάρθουν και τα δικά μας ξανά στη φωλιά τους;

— Θάρθουν, σίγουρα θάρθουν.

— Θάρθουν, προσέχουμε τη φωλιά τους, είπαν μ' ένα στόμα κι όλα γύρισαν στη φωλιά που κρεμόταν ψηλά στο τοίχο της βεράντας, ξυστά στο ταβάνι.

Θυμάμαι πόσο θύμωσαν όταν κάποιος γνωστός μας συμβούλεψε την περασμένη Άνοιξη να χαλάσουμε τη φωλιά τους, να μη λερωθούν τοίχος και μάρμαρα.

— Όχι παπά, είπαν τότε, είναι κρίμα. Θα καθαρίζουμε εμείς τα λερώματα.

Μείναμε να χαζεύουμε τα καταπράσινα γύρω βουνά και τον καταγάλανο ψηλά ουρανό. Τα χελιδόνια χάθηκαν πια πίσω από τον ορίζοντα.

— Θα περάσουν παπά από τον Καραβά; Ρώτησε ο Αντώνης.

- Νότια είναι ο Καραβάς, αγεωγράφητε; Γκρίνιασε ο Σταύρος.
- Γιατί ρωτάς Αντώνη; Τον ενθάρρυνα εγώ.
- Είπα παπά, μήπως περνώντας απ' εκεί δουν και το σπίτι μας στον Καραβά.

Έγινε σιωπή. Η Φλώρα γύρισε αλλού το πρόσωπο και δάγκωσε τα χείλη. Τα δάγκωσα κι εγώ. Η μικρή Ειρήνη κοίταξε για λίγο τη μάνα της και με ρώτησε απορημένη.

- Παπά γιατί κλαίει η μάμα;

— Τίποτα αγάπη μου, είναι που δεν είμαστε κι εμείς χελιδόνια, να σκίσουμε λεύτερα τον ουρανό, να πάμε κι εμείς στο άλλο μας σπίτι κι ας έρθουμε έστω ξανά πίσω στην Άνοιξη.

Ανδρέας Χρυσάνθου

Μια καταπράσινη λαγκαδιά και ο δρόμος που οδηγεί στους «Μύλους». Διακρίνονται τα σπίτια του Γιάννη και Ειρήνης Κακόπιερου και του Χρήστου και Αντρούλλας (Πηγασιού) Χατζηνικολάου.

ΠΟΙΗΣΗ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΟΙΗΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

(ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ)

Έχω μπροστά μου επτά βιβλία (ποιητικές συλλογές) που έχουν γραφτεί από Καραβιώτες μεταξύ 1975 και 1987. Τα βιβλία αυτά είναι «Η πονεμένη Κύπρος» της Μελπομένης Χ΄ Γρηγορίου, «Κυπριώτικοι παλμοί» του Γιάννη Χαρμαντά, «Μια παρένθεση» του Τάκη Φυλακτού, «Ανά πάσα στιγμή» του Δημήτρη Κοζάκου, «Ατίτλα» της Μαρίας Χατζηλούκα Σεβέρη, «Τόσα χρόνια» του Σάββα Κοσιάρη και «Μεταβολές» του Γιάγκου Γιάγκου.

Οι ποιητικές συλλογές που εκδόθηκαν από Καραβιώτες.

Στο πρώτο μέρος της παρουσίασης αυτών των βιβλίων δίνουμε προτεραιότητα στα πρώτα τρία βιβλία θέτοντας σαν κριτήριο την ηλικία των ποιητών. Τα υπόλοιπα τέσσερα βιβλία θα παρουσιαστούν στο β΄ μέρος, που θα δημοσιευτεί στην επόμενη έκδοση του σωματίου μας. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να αναφέρω ότι μπορεί να υπάρχουν και άλλες ποιητικές συλλογές που εκδόθηκαν από Καραβιώτες που δεν καταφέραμε να τις εντοπίσουμε. Γι' αυτό το σκοπό καλούμε όσους έχουν εκδόσει ποιητικές συλλογές να μας τις στείλουν και με μεγάλη μας χαρά θα τις παρουσιάσουμε στις επόμενες εκδόσεις μας.

Το πρώτο βιβλίο που έχω μπροστά μου είναι «**Η πονεμένη Κύπρος**» της Μελπομένης Χ΄ Γρηγορίου από τον Καραβά. Ο πατέρας της ο Κωνσταντίνος Χ΄ Αλεξάνδρου, ιατρός από τον Καραβά, και η μητέρα της Σταυρινή Μαρκίδου από τη Λευκωσία. Γεννήθηκε στις 19.12.1901. Τέλειωσε το διδασκαλείο

Φανερωμένης το 1920 με βαθμό 9.05 Άριστα. Εργάστηκε ως διδασκάλισσα 6 χρόνια, στον Καραβά ως διευθύντρια 2 χρόνια, στη Λάπηθο ως βοηθός και στη Μύρτου σε μονοδιδάσκαλο παρθεναγωγείο. Το '27 αρραβωνιάστηκε με το Γεώργιο Χ' Γρηγορίου, εμπορευόμενο από τον Καραβά. Παντρεύτηκε το '29. Απέκτησε τρία παιδιά, τον Πάνο που σπούδασε γιατρός στην Αμερική, τη Σταυρούλα, σύζυγο του οδοντογιατρού Χριστόδουλου Πίπη και το Γρηγόρη, φαρμακοποιό.

Ο άντρας της υπηρέτησε ως Δήμαρχος και εκκλησιαστικός επιτροπος στον Καραβά 14 χρόνια. Πέθανε το 1964. Υπηρέτησε και η Μελπομένη ως πρόεδρος Φιλοπτώχου στον Καραβά. Από το '74 βρίσκεται στη Λευκωσία. Εξέδωσε ακόμα ένα βιβλίο ποιημάτων, «Το δράμα μου», το 1978.

Η πονεμένη Κύπρος

Στο εξώφυλλο είναι ζωγραφισμένη η μάνα της Κύπρου δακρυσμένη και πιο πίσω δυο σταυροί με την Κύπρο.

Αρχίζει με τα νεανικά ποιήματα διατυπώνοντας σκέψεις για την ποίηση. Συνεχίζει μ' ένα ποίημα στην κυπριακή διάλεκτο.

ΘΕΛΩ ΝΑ ΔΩ ΤΟ ΕΣΣΩ ΜΟΥ ΑΛΛΗΞΑΝΑ

Τζείν' το έσσω μου όπου τζι αν πάω
τζι' όπου σταθώ όπου περπατήσω όπου βρεθώ
τζείν' το έσσω μου παρακαλώ ν' αξιωθώ να το ξαναδώ.

τζειν' το έσσω μου έσειει καμόν πολλύν
το λαμπρόν π' αφταίνει μεσ' στην τσιμιτιάν
τζιαι κρούζει τα ξύλα τα ξερά,
τζιαι ξεβαίνουν οι φλόγες του ψηλά
έτσι λαμπρόν αφταίνει τζιαι μεν μεσ' στην καρκιάν
άμα τ' αθθυμηθώ κρούζουν ούλα μου τα σωθικά.

Θεέ μου καταξίωσ' με να δω το έσσω μου αλληξανά
το 'Αγιόν χώμα του να πατήσω
να γονατίσω, να το φιλήσω
τζιαι πκιον τζιαμαί ας ξεψυχήσω.

Το επόμενο αναφέρεται στην Παναγία με τις πολλές τις Εκκλησίες με αναφορές στον πόλεμο, στις παιδούλες και τα βρέφη. Ζητά από την Παναγία να μεσιτεύσει στο Μονογενή της για να σταματήσουν οι πόλεμοι. Η διπλανή σελίδα είναι ένα απλοϊκό μαυρόασπρο σχέδιο της γέννησης. Στο «Η ΟΜΟΡΦΗ ΚΕΡΥΝΕΙΑ» ξεκινά με ύμνο γιατί οι ομορφιές της, τη θάλασσα, τα ψηλά μπαλκόνια, τα κάλλη της, τον τουρισμό, τα γραφικά χωριά, Πέλλαπαϊς, Καζάφани, Κάρμι, Τριμίθι με τους ελαιώνες, 'Αγιος Γεώργιος, Λάπηθος, Καραβάς, τα ξενοδοχεία, τα όμορφα σπίτια, τους λεμονανθούς, τα λουλούδια. Και όλα αυτά ξαφνικά διαλύθηκαν όταν ξημέρωσε η 20ή Ιουλίου.

Ο φοβερός Απίλας τα έπνιξε όλα στο δάκρυ, μαυροφόρεσε τις μάνες. 'Υστερα άλλος ύμνος για τη Λευτεριά που μας αποφεύγει παρ' όλες τις θυσίες που της προσφέραμε. Συνεχίζει με την προδοσία.

Φιλοσοφεί λίγο για τη ζωή και τα όνειρα, ρίχνει ένα πονεμένο κουρασμένο βλέμμα στον άνθρωπο και στρέφεται στη Μάνα Γη που παίρνει τα καλά τα παλληκάρια. Μελαγχολεί «το δειλινό της Κυριακής». Συνεχίζει με το «Μετανάστη» που ορφανός ξενιτεύτηκε και θέλει πάντα να γυρίσει στην πατρίδα του, που όταν αποφάσισε να γυρίσει ήταν τη μέρα που ρήμαξαν οι Τούρκοι το χωριό του και πέθανε με τη βαλίτσα στο χέρι ο γερο-Μετανάστης.

Στο «Οι πικραμμένες οι Μανάδες» (σε κυπριακή διάλεχτο), φέρνει αντιμέτωπες δυο μανάδες, μια Γρισκιανή και μια Τούρκισσα, που μοιρολογούν και κλαιν μαζί για τα παιδιά τους.

Στη συνέχεια τραγουδά στην πονεμένη Κύπρο. 'Υστερα μιλά με πρωτοτυπία για τα δυο κάδρα που ήταν οι χάρτες της Ελλάδας και της Κύπρου, μετά μιλά για την αγάπη και την ομόνοια στην οικογένεια.

Κάμνω σταθμό στο

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΝΟΣ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΥ

*Κοίταξα τα μάτια της ήτανε δακρυσμένα
Καυτά τα δάκρυα ωςάν βροχή κυλούσανε
στα μάγουλα τα μαραμένα.*

*Ο πόνος της ξεχείλησε, η καρδιά ραγίστηκε,
ντύθηκε στα μαύρα, στην εκκλησιά πηγαίνει.
'Ητανε ψυχοσάββατο, βαστάει κόλλυβα στο χέρι.*

Ο παπάς στην εκκλησία μνημόνευε συνέχεια ονόματα εις τα χαρτιά γραμμένα

*Μνημόνευσε και μεν τον άντρα μου, παπά, λέει στον παπά
Με φωνή τρεμάμενη από τα βάθη της ψυχής θγαλμένη.*

*Αν είναι αποθαμένος, δροσιά παρηγοριά να θρει η ψυχή τ' αποθαμένου
αν είναι ζωντανός τον Θεό παρακαλώ
τον πόνο μου να δει να λυπηθεί
και να τον βοηθήσει το δρόμο του γυρισμού να του δείξει.*

Συνεχίζει μ' ένα ποίημα αφιερωμένο στον εθνοφρουρό Χριστάκη Γεωργίου από τη Δρομολαξιά, που πυροβολήθηκε και σκοτώθηκε στις 21 Σεπτ. του '82. Ένα άλλο ποίημα γραμμένο για την επέτειο της 1ης Οχτωβρίου: «Οι Χωργίανοί», έν' άλλο κι' ακολουθούν «η σταυρωμένη Κύπρος» και το

ΤΟ ΚΑΤΑΪΣΙΕΜΕΝΟΝ

*Έτυχε καμιά φορά να ξιππέσει στην αυλή σου κανένα πουλλί ξένο;
Να στέκεται στην άκραν της αυλής
να θωρεί γυρόν γυρόν σαν το φοϊτσιασμένον;
να μην ιξέρει που να πα γιατί εν ξένον*

*Τζιαι συ αν του φωνάξεις πως εννά το ταΐσεις
περίτου ρκοφαντίζεται πετάσσεται στου γείτου την αυλήν
Γιατί ακούει σε άγνωστην φωνήν
που δεν εν' μαθημένον.*

*Πάει χάννει τα νερά του
τζι' αν τύχει κάπου να ριζώσει, με τα πολλά τα θάσανα
πάντα εννάν το πουλλίν το ξένον της αυλής
το καταΐσιεμένον.*

*Έτσι εν τζι' ο πρόσφυγας που θκιώξαν που τον τόπον του
τζιαι πείεν ξένα μέρη
στην αρκήν εθώρε γυρόν γυρόν δεν ήξερεν κανένα.
Τωρά άρκεψεν τζιαι συνηθά μιλά κινείται μα εν σαν το πουλλί το φοϊτσιασμένον
Με το παραμικρόν προσβάλλεται, πικραίνεται
γιατί η ψυχή του εν' πληγώμενη.
Ώραν ώραν νομίζει πως μοιάζει με τζειν' το πουλλίν
το ξένον της αυλής, το καταΐσιεμένον.*

Ακολουθεί μια ενότητα για τις τραγικές μέρες του Αυγούστου του '74. «Ανήμερα της Παναγίας», «Η κόρη και το κύμα», ακολουθεί ένα ποίημα αφιερωμένο στις δύο μαύρες επετείους, ύστερα αναφέρεται στην Καλωσύνη, τη θάλασσα και στον καθρέφτη που δεν τον ξεγελά ο χρόνος, ξανάρχεται στους εφιάλτες του πολέμου, τη χαρά, την πίστη, την ελπίδα.

Ακολουθεί μια ενότητα με τα παιδικά ποιήματα. Ύστερα 5 πεζογραφήματα και τελειώνει μ' ένα ΣΚΕΤΣ, « Ένα κομμάτι που τη ζωή», γραμμένο σε κυπριακή διάλεκτο.

Το επόμενο βιβλίο είναι το «**Κυπριώτικοι Παλμοί**» (1975) του Νοσταλγού Καραβιώτη, καλλιτεχνικό ψευδώνυμο του Ιωάννη Χαρμαντά.

Ο Ιωάννης Χαρμαντάς γεννήθηκε στον Καραβά το 1906· πατέρας του ο Χριστόδουλος Χαρμαντάς και μητέρα του η Καλλιόπη Σπουρδή, εγγονή του Χ' Νικόλα Πρωτοσυγγέλου. Ο Χ' Νικόλας θανατώθηκε το 1821 από τον Κουτσιαούκ Μεχμέτ μετά την επίσκεψη του Ήρωα της Ελληνικής Επανάστασης Κωνσταντίνου Κανάρη. Φοίτησε στο Δημοτικό Σχολείο Καραβά και στη συνέχεια στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και το Παγκύπριο Διδασκαλείο Λευκωσίας. Υπηρέτησε για 33 χρόνια ως δάσκαλος και ως Διευθυντής. Πήρε μέρος στην Παγκύπρια Διδασκαλική Οργάνωση σαν απλό μέλος και σαν μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου. Υπήρξε μέλος της Επιτροπής του Παγκυπρίου Διδασκαλικού Ταμειευτηρίου. Κατά την περίοδο της Οργάνωσης Ε.Ο.Κ.Α. συνελήφθη από την αποικιακή Κυβέρνηση διότι αποκαλύφθηκε κατόπιν προδοσίας κρησφύγετο στο σπίτι του που κτίστηκε κατόπιν εντολής της οργάνωσης. Σ' αυτό διασώθηκε ο αγωνιστής Ανδρέας Σοφοκλέους σε μια περίοδο «Κέρφιου» και άλλοι τρεις αγωνιστές. Αργότερα οδηγήθηκε στα Κρατητήρια Πύλας και Μάμμαρι, όπου παρέμεινε μέχρι το τέλος του Αγώνα. Μετά, αφού πήρε τη σύνταξή του, εκλέγηκε αντιπρόσωπος της επαρχίας Κερύνειας στην Κοινοτική Συνέλευση. Στη συνέχεια ανέλαβε ως Δήμαρχος και Πρόεδρος της Σχολικής Εφορείας και ακολούθως έθεσε υποψηφιότητα βουλευτή για την επαρχία Κερύνειας (με το ΕΝΙΑΙΟΝ ΚΟΜΜΑ). Συμμετέσχε στην ίδρυση της Συνεργατικής Εταιρείας Λεμονοπαραγωγών Καραβά-Λαπήθου (ΣΕΛΕΚ). Έχει δυο γιους και δυο θυγατέρες, Τεύκρο, Γλαύκο, Καλλιόπη και Ελένη. Οι τρεις μένουν στην Ελλάδα, η μια κόρη υπηρετεί στην Κύπρο ως καθηγήτρια.

Στο εξώφυλλο έχει 3 φωτογραφίες, του Αγίου Ευλαλίου, το λιμάνι της Κερύνειας και το Πέλλαπαϊς.

Ξεκινούμε την περιήγηση στο βιβλίο του Νοσταλγού Καραβιώτη με το πρώτο αφιέρωμα στον Καραβά και τη Λάπηθο με 3 φωτογραφίες, το λιμανάκι του Καραβά με τον Άγιο Ευλάλιο, η 2η με τη Λάπηθο και τον Καραβά και η 3η με το Πέντε Μίλι.

Στο ποίημα «Νοσταλγίες» αναπολεί τις καλές παλιές μέρες στο χωριό του, αναθεματίζει το τούρκικο γιουρούσι που έκαψε κι εξεμάτισε το μυρωμένο χώμα της Μάνας γης του λεμονανθού και το θάμα που θα τον ξαναφέρει στον Καραβά.

Το επόμενο ποίημα αναφέρεται στη ρωμιοσύνη και στην Κύπρο, την πολύπαθη του ελληνισμού την κόρη, με πολυ λυρισμό περιγράφει της Λάμπουσας την κόρη, τη μάνα της Λάπηθος και του Καραβά. Μιλά για την απλοχωριά του Μόρφου με το ηρωικό Δίκωμο, τη νερομάνα Κυθραία, το Λευκόνοικο, το Τρίκωμο και την αιμοπνίχτρα μανία του Αττίλα. Και τελειώνει με την ελπίδα πως η Κύπρος θα στηθεί ψηλά εις το θρόνι της.

Στην Αχειροποίητο

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

*Από μακριά σε χαιρόμουνα ανάμεσα στους γλάρους,
που πέταγαν στην ακρογιαλιά για να σε καμαρώσουν,
που απάνεμα καθόσουνα στην άκρη του πελάγου
-ολόλευκο καράβι μου με τα κλειστά πανιά σου-
και κάμπου του ολοπράσινου. Ολόγουρά σου μύρα
οι ασπρογάλανοι αφροί, στο φόντο σου ζαφείρια. .*

*Στα πόδια σου γλυκειά πηγή -«παππούς» το άγιασμα σου,
το ταπεινό εκκλησάκι μας του Άγιου Ευλάθη
είχες για δορυφόρο σου πιστό -που ήταν η χαρά σου-
Προσκυνητές ολόχαροι σου έκαψαν λιθάνι,*

*Σαν στην κορφή σου κτύπαε γλυκόχη η καμπάνα,
σε κάθε θύμηση ιερή καλώντας τους πιστούς
στα Εισόδια και τη Λαμπρά και Δεκαπενταγούστου
με προσευχές ενδόμυχες στη θαυματουργό Εικόνα
στο Άγιο Μανδήλι, της Παναγίας της σεπτής της Αχειροποιήτου
με σέβας, δέος ιερό κάτω από πανάρχαιους θόλους βυζαντινούς.*

*«Παναγιά μου Αχειροποιήτισσα» κάμε πάλι το θαύμα:
«Η κατάρα της Ανατολής», η λαίλαπα του κάμπου
να γίνει «Πέτρα και Πηλός» στα βάθη του πελάγου,
να μείνει «Ξερός, ακίνητος» ως άλλοτε ο «Χοίρος».
Κι Εσύ, Ιερός Βωμός, της Ορθοδοξίας Στύλος,
να λάμπεις εις την Κύπρον μας, σε όλη την Ελλάδα!*

Στους λοκατζήδες και στην αιώνια μνήμη τους το ποίημα, κι ύστερα στην ιερή μνήμη των πεσόντων, αθάνατων αιώνια στη μνήμη μας σαν φτερωτά λυχνάρια.

Συνεχίζει με το «Σκοτεινό καλοκαίρι» όνειρο βαρύ, σαν εφιάλτης η λαίλαπα του Αττίλα, καλεί όλους σε μόνιασμα.

Ακολουθεί ο «ΑΝΤΙΦΩΝΗΤΗΣ» μεταξύ Καλογραίας και Αγίου Αμβροσίου με φωτογραφία του ναού. «Στ' αδελφια μας πρόσφυγες», «Ας κάνουμε υπομονή».

ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΥΣ

Ματωμένη η Κύπρος τριγυρνά δω κι εκεί
για να βρει τα παιδιά της με θολό το μυαλό
για να βρει μιαν ελπίδα.

Ο πατέρας, η μάνα ερωτά για το γιό
τον πανώριο λεβέντη με λαμπρό το γυλιό,
πούχε πάει στη μάχη.

Η κοπέλλα, η νια, ψάχνει νάβρει τον άνδρα,
που ταιριάσαν μαζί -πριν ντυθεί μεσ' τα μαύρα-
με χρυσή αρραβώνα.

Και το θρέφος στην κούνια με αγγέλου θωριά
σπαρταρά, ζωηρεύει και ζητάει αγκαλιά
του πατέρα του δόλιου!

Τα κορίτσια, τ' αγόρια, του σχολείου η χαρά,
μ' αγωνία προσμένουν για να βρούνε ξανά
του σπιτιού τον προστάτη.

Πού να βρίσκονται τάχα ολ' αυτή η χορεία;
Μην στον τάφο; σ' αγγαρεία; μην στα κελλιά τα κρύα;
Ω! Το αίσχος του Κόσμου!

Ω εμπόροι πολέμου, ω τρισάθλιοι εσείς!
Αν δεν αλλάξετε δρόμο, θα χαλάσει η Γης...
Η χαρά για ν' ανθίσει!

Ένας ύμνος ακολουθεί προς «την αέρινη Κερύνεια» περιγράφοντας ένα
ένα όλα τα μικρά χώρια της με 4 φωτογραφίες από το Δίκωμο, Λάρνακα της
Λαπήθου, την Κερύνεια και βουνό με χωριάτες πάνω στα γαϊδούρια.

Το επόμενο ποίημα αφιερώνεται στους εγκλωβισμένους και περιγράφει τα
δεινά των ανθρώπων που μαζεύονταν στις εκκλησιές, ταλαίπωροι, μισόγυμνοι
με κομμένη την ανάσα, για νάβρουνε παρηγοριά.

Ακολουθεί η «Γενοκτονία», που μιλά για την αδικία και το Μεγάλο Μακελειό
(Αρμενία, Κύπρος, Ιωνία).

Υστερα «Η σταύρωση της Καρπασίας».

«Με πίκρα» λέει «τρώνε το ψωμί, με τρόπο περπατούνε», με την ψυχή
στη φούχτα τους τη νύχτα ξεπορτίζουν.

«Ο Πενταδάκτυλος», «Τα ανθρώπινα δικαιώματα», «Στη μάνα του λεμονιού,
ΣΕΛΕΚ», «Ο Μπήαρντ κι η ανθρωπιά», «Στη νέα πόλη της Μόρφου», «Τα
κακόμοιρα Παιδόπουλα», «Στη Βρετανική Κοινοβουλευτική ομάδα», «Το σχολείο
αρχίζει πάλι», «Τυχοδιωκτισμοί».

«ΣΤΗ ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΥ»

Παμπέσικα και ξαφνικά μέσα ο Λύκος μπήκε
τριγύρω σε ακρογιάλια μας, στους πράσινους μας κάμπους
και ξέκοψε και τσούρμωσε πολεμιστές κι αμάχους,
μα δε ρώτησε ποιος έφταιξε, πού τον καθένα βρήκε·
πισθάγκωνα είναι τα δεσμά, το στόμα φιμωμένο
το βλέμμα πλανιέται άσκοπα, κορμί σακατεμένο.

Αρχίζει το κουβάλημα με στρίμωγμα σαν κτήνη
κι εκείθε-δώθε σκόρπισαν, για να χαθούν τα ίχνη·
στην Κερύνηια ένα ξεφόρτωμα και άλλο στην Αγύρτα
στη Βώνη, στο Παλαίκυθρο και άλλο στο Σεράγι·
ξεφόρτωμα με τις κλωτσιές σε μάντρες εις τη γύρα,
σε σταύλους και υπόστεγα σαν νάτανε κοπάδι...

Πόσοι εκτελεστήκανε; και ποιοι σε αγγαρείες;
σε ποια μπουντρούμια οι ζωντανοί; ειν' όλοι τρεις χιλιάδες!
Στο Ικόνιο; Στα Άδανα; στα κάτεργα; οι τόσες ομηρίες...
τα ίχνη τους τα έσθησαν -φρίκη σ' όλες τες Μάνες...
Όσ' είναι με τους ζωντανούς τρώνε πικρό καρβέλι
κάτω στο κύο πάτωμα στο σκοτεινό μπουντρούμι.

Γρανιτωμένη θέληση στον άνθρωπο οι δυσκολίες φέρουν
γίγαντα η υπομονή μύριες κρυφές ελπίδες,
μέσα στα καταφύγια μα η αγωνία όλο ρυτίδες
στη σκέψη τους απόκληρους, στο μέτωπο του σέρνουν
μα πιο βαθιά η χαραγή της Μάνας τους τη στέψη,
το πιο αβάσταγο κακό: το νου της θα μπερδέψει...

Στο ξύπνιο ονειροπολήματα, στον ύπνο εφιάλτες
σε άλλους κόσμους την πλανά, στο νου όλο ζαλάδες
στερεύει κάθε ικμάδα της ζωής στο πρόσωπο, στο βλέμμα
τα δάκρυα είναι στεγνά, θολώνει της το αίμα.

οι σκέψεις ειν' αλλόκοτες, η νέκρωση στο σώμα
γεμάτη ερωτήματα η ζωή, κάθε λεπτό και ώρα.

Ο Πατέρας σ' όλ' αυτά μεγάλη έχει μερίδα
χωρίς όμως στη μορφή λιγότερος ο πόνος της να γίνει
Να ζει άραγε ο γιοκάς της; σε μπουντρούμι; σ' αγγαρεία;
κάτω από το βούρδουλα του θάρβαρου εφέντη
ή ψυχορραγεί στον κόπανο αδυσώπητου βαριάνου;
μη ξαπλωτός στον ιδρωτα του βαρετού καμάτου;

Μπας κι η πνοή του κόπηκε από θάνδαλου το χέρι,
ή ματωμένος κι άψυχος από σφαίρα του γιουρούγκης;
Αχ να ήταν μπορετό να μάθει για το γυιο της
ό,τι κι αν έχει τόδινε, κάθε χρυσό, στολίδι δικό του και το θιος της

Δώστε όλοι το χέρι σας για μια κρυφή ελπίδα.

Ε, σεις Δυνατοί όλης της Γης, γλυκάνετε τον πόνο
στις μαραμένες τις καρδιές... Στηρίξτε Δίκαιο Νόμο.

Συνεχίζει με τα: «Απορίες-Στεναγμοί», «Τα τούρκικα γκέτο», «Στη βουλή των Ελλήνων», «Η Ομόνοια φτιάχνει σπίτι», «Στους απογόνους», «Η Διεθνής ηθική», «Κύπρος (΄Αης Παύλος)», «Η Επιστροφή» και τελώνει με γεγονότα από την τουρκική εισβολή, «η Φυγή» όπου μιλά για τις πρώτες τραγικές μέρες της εισβολής.

Το τρίτο βιβλίο είναι η συλλογή ποιημάτων του Τάκη Γ. Φυλακτού «**Παρένθεση**» (Λευκωσία 1986).

Ο Τάκης Φυλακτού γεννήθηκε στον Καραβά το 1919. Απόφοιτος του Παγκυπρίου Γυμνασίου, σπούδασε αργότερα στο Λονδίνο Ασφαλιστικά και Οικονομικά. Πρωτοεμφανίστηκε στα Γράμματα το 1933, μαθητής Γυμνασίου.

Εκτός από την ποίηση ασχολήθηκε με το χρονογράφημα. Ποιήματά του δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες, περιοδικά και ανθολογίες και μεταφράστηκαν στα Ρωσικά, Αγγλικά, Ουγγρικά. Διετέλεσε κατά καιρούς Πρόεδρος και μέλος Διοικητικών Συμβουλίων επαγγελματικών Οργανισμών, του Θ.Ο.Κ., διαφόρων εταιρειών κ.α. Διετέλεσε επίσης Διευθυντής των «Γενικών Ασφαλειών Κύπρου» και αργότερα ιδρυτής, και για 22 χρόνια Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της Παγκυπριακής Ασφαλιστικής Εταιρείας. Τώρα είναι Γενικός Διευθυντής του Τμήματος Μεσογείου της Ασφαλιστικής Εταιρείας "British American".

Ασχολείται με τη ζωγραφική και είναι συλλέκτης έργων τέχνης και μελετητής της Λαϊκής Τέχνης και της Αρχαιολογίας-Ιστορίας.

Μια παρένθεση σε μια πολύ μακρά περίοδο πεζής απασχόλησης είναι η έκδοση των ποιημάτων αυτών, που γράφτηκαν ανάμεσα στα 1940-1983, μερικά απ' όσα έμειναν, αφού το μεγαλύτερο μέρος του ποιητικού του λόγου, καθώς κι άλλη δουλειά έμειναν στα κατεχόμενα από τους Τούρκους εδάφη μας (στον Καραβά όπου είναι το σπίτι του).

Ξεκινώ την περιδιάβαση στη συλλογή του με το «Ποιητικό σχέδιο από ένα γραφείο» που είναι ένας πικρός ύμνος για τη ζωή. Ακολουθεί μια μπαλάντα στα εικοσάχρονα νιάτα με τις πίκρες και τις χαρές τους. Οι «ζητιάνοι του Σόχο», «αξιοπρεπείς περαστικοί, στων γηρατειών τους την ορφάνια». Η «Ροζίνα», μια παλιά ιστορία δοσμένη με πολύ λυρισμό. «ΤΩΡΑ» μικρό ποίημα που μιλά για τη ζωή, την ελπίδα, το θρήνο και τα ερείπια. «Ενθάδαί κείται» περιγράφει τα 80 χρόνια ζωής της Ευγενίας..., το λευκό της σπιτάκι με τους λεμονανθούς που ζύμωνε την ελιωτή με το φρέσκο λάδι, το βοσκό, το σκύλο, το σπουργίτη, το μάζεμα των ελιών και συνεχίζει μέχρι τη σιωπή, τη μοναξιά, τα κυπαρίσσια.

Αναπολεί τη ζωή του σε «Μια μουχλιασμένη βαλίτσα» σε παλιά γράμματα, γραμμάτια και σημειώσεις, φωτογραφίες και σκορπισμένη στάχτη και τέφρα του καταλυμού. «Στο σμηναγό Έθερλυ» που έριξε την ατομική βόμβα και «εγκλεισθή εις ΄Ασυλον δια θεραπείαν».

Ασχολείται με τους ανθρώπους και τη μοναξιά τους, τις ρυτίδες τους και το μόχθο, το γέρο Ματθαίο το ζητιάνο, το Σπύρο, το Νίκο, με τους άνεργους νέους. Ένα «γράμμα στον αδελφό» που έφυγε και σταματώ «Στην Κερήνεια»

ΚΕΡΗΝΕΙΑ

Στην Κερήνεια έχω αφήσει την καρδιά μου
Οι ρίζες μου βαθειά είναι στην Κερήνεια
Η σκέψη και το είναι μου δεμένα

Με τους παλμούς τους κραδασμούς, το φως της
Μ' ακρογιαλιές, θουνά λεμονοδάση
Χωριά-φωλιές θνητών ευτυχισμένων
Με ξωκλήσια, ρυάκια, μάρμαρα κι ανθρώπους
Πανάρχαιης γενιάς κι όμορφης φύτρας.

Κι η μνήμη μου δεμένη με το χρόνο
Με συνεπαίρνει σε παλιές ημέρες
- Πρόσωπα παιδικά και πικρά χρόνια
- Χρόνια πικρά στην πιο γλυκειά τους γεύση-
- Το πατρικό το σπίτι (που έχουν όλοι
αφήσει για ένα πατρικό ταξίδι)
Η μάνα μαυροφόρα, η γλυκειά μάνα
Τάδελφια κι ο πατέρας, κι όλα τάψυχα
Σε μι' αρμονία δεμένα υπερκόσμια
Γρηούλες με μαντήλες, κι η εκκλησιά
Της Άγιας Ειρήνης που λαμπάδα
Κρατούσα με τα «άγια των Αγίων»
Του δειλινού το σήμαντρο σημαίνει
Πάντοτε τη γαλήνη στην καρδιά μου
Γαλήνη κι ομορφιά και νοσταλγία
Αλλοτινών καιρών που δεν γυρνάνε.

Και πως θα ζήσω δίχως την Κερήνεια;
Η Κερήνεια για μένα ήταν λιμάνι
Ο κόσμος μου όλος ήταν η Κερήνεια
Ήταν για μένα η Αρχή κι ήταν το Τέρμα
Η χώρα ήταν των πιο κρυφών μου ονείρων
Ρίζα, Πατρίδα και Ζωή και Τάφος.

Αντίο Κερήνεια, ξέρω όπου και νάμαι
Η ψυχή μου σ' εσέ θα φτερουγίζει
Καθώς τα σπουργιτάκια φτερουγίζουν
Με τ' άλλα τα πουλιά, τα χελιδόνια
Στα περιβάζια των λευκών σπιτιών, στα δέντρα

Στο θάμπος μιας μακάριας ευλογίας
Το ξέρω όπου κι αν πάω θα μεταφέρω
Το φάντασμά σου μέσα στην καρδιά μου
Και συ θα με τραβάς καθώς μαγνήτης

Με δύναμη υπεράνθρωπη που μόνο
Όσοι ευτύχησαν να σ' έχουν αγαπήσει
Καθώς εγώ μπορεί μόνο να νιώσουν.

Είπα αντίο Κερήνεια και το ξέρω
πως προσφέρω ένα μάταιο αντίο
Πως λέω ένα ματωμένο αντίο
Ως ματωμένη είσαι συ Κερήνεια
Απ' την πληγή του ανόσιου θάρβαρου.

Τον βασανίζει ο χρόνος που φεύγει με το κενό που αφήνει πίσω του, οι
αναμνήσεις των παιδικών του χρόνων με το κερί μπροστά στο Ευαγγέλιο, κι
οι γνώσεις που περιμένουν να κατακτηθούν.

Ένα σονέττο αφιέρωμα στην αγαπημένη.

Σταματώ σ' ένα μικρό ποίημα

ΤΡΙΟΛΕΤΟ

Μια νοσταλγία διάχυτη γύρω
Στη μελιχρή τη σιγαλιά
(μακριά λαλούν κάποια πουλιά)
- Ώρα γλυκειά- θ' απαλογείρω
Μεσ' τη γαλήνη και στο μύρο
Κι απ' τη θλιμμένη μου καρδιά
Παλιές λαχτάρες θ' ανασύρω.

Περιδιαβάζει σε παλιά αγαπημένα μέρη, νοσταλγεί, κάμνει αναδρομές στη
ζωή του, με τη δοκιμασία και το πόθο του γυρισμού να του πληγώνει τη καρδιά.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Μέσα στους δρόμους που γυρνούσαμε μαζί
Κάποιο καιρό τα βήματα μου απόψε σέρνω
Όλ' η ιστορία μας βαθειά μου ξαναζει
Και τα όσα ζήσαμε στο νου μου πάλι φέρνω.

Νάτο το σπίτι το παλιό σου τα στενά
Με τ' αγιοκλήματα και τις περικοκλάδες
Που κάποια λυπημένα βραδυνά
Ερχόμουνα και σου 'κανα καντάδες

Να το γιοφύρι που σε πρόσμενα καλή
Κι ο κήπος ο μουντός που τόσα κρύβει
Εδώ που δώσαμε το πρώτο μας φιλί
Σ' ένα παγκάκι δίπλα στην καλύβη

Πώς βρέθηκα ξανά να τριγυρνά
Σ' αυτά τα μέρη δεν το ξέρω αλήθεια
Κι έτσι καθώς το σπίτι προσπερνά
Με σφίγγει κάποιος κόμπος μεσ' τα στήθια.

Η ποιητική συλλογή «Παρένθεση» του Τάκη Φυλακτού τελειώνει με τα Τετράστιχα, στα οποία ξεπροβάλλουν προσωπικές σκέψεις και δυνατά μηνύματα της καθημερινής μας ζωής με μια πλούσια ποιητική έκφραση.

Μερικά από τα τετράστιχα παραθέτουμε πιο κάτω

Δε με τρομάζεις θάνατε και δε στο λέω αυτό
Σε μια κρυφή δειλία μου κουράγιο για να δώσω
Νιότη και πίστη κι ανθρωπιά το δάκρυ μου καυτό
Τάδωσα πλούσια στη ζωή - τι να σου παραδώσω;

Νάτη μας ήρθε η άνοιξη γλυκειά και θαλερή
Φέρνοντας κάποιο μήνυμα ανέλπιστης ελπίδας
Κι ο γιορτινός της ερχομός, να φέρει και για μας μπορεί
Βιολέττας μοσχοδόλημα, το φως μιας ηλιαχτίδας

Ω μη μου πεις πως ομορφιά κι ανάταση και πίστη
Θα γίνουν όκονη και καπνός και μένει ο χαλασμός
Ότι το Σύμπαν ήταν μια παραξενιά του «Κτίστη»
Κι όχι ένας νόμος που δε φτάνει ανθρώπου λογισμός.

Πέφτει το δειλί της ζωής, σφυριζεί αργά το πλοίο
Κρύβω βαθειά μου τα όνειρα σαλπάρω σ' άλλη γη
Και την καρδιά ανελέητο δαγκώνει κάποιο αντίο
Των γκριζών των κροτάφων μου η περισυλλογή.

Ω μη μου πεις πως πέρασε της ευτυχίας η ώρα
Και πως θα θυθιστώ ξανά μέσα στη σκοτεινιά
Ω μη μου πεις πως τέλειωσε η αγάπη μας και τώρα
Θα μας σκεπάσει ο θάνατος κι η κρύα η λησμονιά.

Κάποιες πολιτείες του βορρά που φευγαλέα τις είδα
Κάποιους χειμώνες παγερούς απόψε αναπολώ
Δε ξέρω ετούτη η θύμηση ποια να μου φέρνει ελπίδα
Για ποιες χαρές ανέλπιστες κρυφά ν' αναρριγώ.

Τους στίχους σκόρπισε ποιητή μεσ' τη σιωπή τ' απείρου
Και μη τους γράφεις σε στροφές σε ένα πεζο χαρτί.
Πέτα στη χώρα ανάλαφρα τη μαγική τ' ονείρου
Και μάταιες δάφνες απ' τη γη μη ελπίζεις ποιητή.

ΤΕΛΟΣ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Σημείωση: Το δεύτερο μέρος που αναφέρεται στην παρουσίαση των ποιητικών συλλογών του Δ. Κοζάκου, Μαρίας Σεβέρη, Σάββα Κοσιάρη και Γιάγκου Γιάγκου θα δημοσιευτεί στην επόμενη έκδοση.

Μαρία Σεβέρη

ΤΖΙΕΡΥΝΕΙΑ ΜΟΥ ΟΜΟΡΦΗ

Τζιερύνεια μου μισότερη που ούλλες τες αρφάδες
που έσεις χάρες τζι' ομορκές
φρούρια, κάστρα τζιαι χαρές
τζιαι σιέρουνται να σε θωρούν τζιαι κόρες τζιαι μανάδες.

Είσies τα παρεκκλήσια σου, είsies τες εκκλησιές σου
Είσies τες Παναΐες σου τζιαι τες κωμόπολές σου.

Τον Καραβάν, την Λάπηθον, την Μύρτου τζιαι το Κάρμι
χωσμένα μες τες λεμονιές, ελιές τζιαι τες πορτοκαλιές
τζι' ούλλες τους τες ομορκιές.

Γλυτζιώτισσα Παναΐα μου, το θάμα σου να κάμεις
να πάμεν στην Τζιερύνεια μας τον πόνο να γλυκάνεις.

Τον Καραβάν, την Λάπηθον, τα τζιεφαλόθρυσά τους,
που τρέχουν τζιαι ποτίζουσιν τα λεμονόδεντρά τους.

Ξιχάνουνται για σβήνουνται ποττέ που το μυαλό μας;
Αν δεν στραφούμεν έσσω μας στον τόπο τον δικόν μας;

Θεέ, Χριστέ τζιαι Παναγιά το θάμα σου να δείξεις
να κάμεις έναν έλεος τον δρόμον για ν' ανοίξεις.

Να πάμεντε στον τόπον μας, στα σπίθκια, στα χωρκά μας
τζι' ας τρώμεντε ψουμίν τζι' ελιάν τζι' ας σκάζουμεν
που την δουλειάν θα αναπαυτεί η καρκιά μας.

Σαν την Ανάστασιν Χριστού θα είναι τζιεινή η μέρα
που θάρτει στην Τζιερύνειαν μας Ελεύτερος αέρας.

Χαρίτα Χρίστου Κύρκου
Καραβάς

ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ Ο ΚΑΥΜΟΣ

Η γη που εγεννήθηκα
είν' η παρηγοριά μου
και η φωτιά δε σβήνεται
μ' όλα τα δάκρυά μου.

Πρόσφυγες μας φωνάζουσι
με φόβο και με τρόμο
εμοιάσαμε σαν το Χριστό
με το Σταυρό στον ώμο.

Του πρόσφυγα τον καύμό
κανένας δε γνωρίζει
μόνο ο Ύψιστος Θεός
που βλέπει και ορίζει.

Του πρόσφυγα ο καύμός
είναι φωτιά π' αφταίνει
σαν την λαμπάδα καίγεται
και ζει και περιμένει.

Και συ που νιώθεις τον καμό
Χρυσή μου Παναγία
φέρε και εις τον τόπο μας
γρήγορ' ελευθερία

Ευρυδίκη Πιπρή
94 χρονών, από τον Καραβά

Ο ΠΟΘΟΣ ΜΟΥ

Θεέ μου καταξίωσμε στον Καραβά να πάω
να ξαναδώ τους τόπους μου τζ' ύστερα να πεθάνω.
Να μπω μες τα περβόλια μου που τάχα για καμάρι
να κόψω τα λεμόνια μου που τάκαμνα θουνάρι.
Να πάω στην «παλιόβρυση» περβόλι να ποτίσω
τζιαι μες τις μερσινιές να σιγοτραγουδήσω.
Να πάω εις την εκκλησιά να κάμω το σταυρό μου
τζιαι μέσα να λειτουργηθώ πούναι το όνειρό μου.
Μες την Ευαγγελίστρια τη μιάλη εκκλησιά
που όμοια της εν έσει ούλλη η επαρχία.
Τζιαι εις τον Άη Γιώρκη μας το μέγα Καβαλάρη
τζιειν το μεγαλομάρτυρα με το μακρύ κοντάρι
μία προσευχή του στέλνουμε, να φέρει την ειρήνη.
τζιαι ένα τζερί να άφταιννα εις την Αγία Ειρήνη.
Να πάω εις τη Λάμπουσα να ξαναπερπατήσω
τζιαι στην Αχειροποίητο να ξαναπροσκύνησω.
Θεέ μου καταξίωσμε στον Καραβά να πάω
Να ξαναδώ τους τόπους μου τζ' ύστερα να πεθάνω
Αμήν

Χαριτίνη Παναή Ερωτοκρίτου
Καραβάς

Η ΞΕΝΙΘΚΕΙΑ

Οι ευκολίες της ζωής, ε' σαν το Παναΰρι
τζ' ούλλοι τραβούν στην ξενιθκειά, να κάμουνσι χα'ίρι

Νομίζουν πως εν εύκολον να πάσι να πλουτίσουν
τζ'αι να συνάξουν τον ππαρά, τζαι πίσω να γυρίσουν.

Πόσοι εγελαστήκασι, τζαι πιάσαν τούντ' το δρόμο
Πως ενά παν για να σαστούν, όσον κανένα γρόνο

τζ' αφήκαν πίσω τους παιθκιά, πατρίδα τζαι γεναίκα
τα γρόνια τους εν που τζυλούν, τζαι πάσι δέκα δέκα

τζ' άμα γινούσιν είκοσι, τζ'αι φτάσουν τα τριάντα
τότες εσιουρκάζουνται, τζ'αι δεν έχουν αμάντα

τζ' αρκεύκουσι τα κόκκαλα, τα πόθκια να πονούσι
που την δουλειά τζ'αι τη σκλαφκιά, ούλλα να τους τζεντούσι

τότες αθθυμηθήκασι, πως φεύκουσι τα νιάτα
τζ' αρκεύκουσι να σκέφτουνται, του γυρισμού τη στράτα

σινάουντα, ούλλα που γωνιάς, τζ'αι τα υπάρχοντά τους
κάμνουντα κόμπον τζ'αι ποξιά, τζ'αι παίρνουν τα μιτά τους

μον τ' αμ' που καθαλήσασι χαρκέστε οι καμένοι
τους κόπους τζ'αι τα θάσανα τζ' εν' ούλλοι γερασμένοι

γράφουν τζ'αι γράμμα στο χωρκόν, για να τους παραλάβουν
χαζίριν οι γεναίτζιες τους να μεν τους καταλάβουν.

Πρέπει ούλλοι να μάθουμεν, να ζιούμεν εις τον τόπον
για να χαρούμε τη ζωή, τζ' ασ' εβαρύς ο κόπος

ας τρώμε το ψουμί ξερό, τζ'ας μεν καλοπερνούμε
τζ'αι νάμαστι στον τόπον μας, πάντα να τον χαρούμε.

Ευτύχιος Χαραλάμπους 18.1.89
Καραβάς και τώρα στην Αμερική

Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ

Η ψυχή μου ζητά να τρέξει
να τραγουδήσει ένα τραγούδι παλιό, αγαπημένο,
να χορέψει ένα χορό αξέχαστο σε μέρη αλησμόνητα.
Η ψυχή μου έχει γίνει φίλη με τις Αναμνήσεις.
Και αυτές δε διστάζουν να την πάρουν μαζί τους
σ' ένα όμορφο ταξίδι στο παρελθόν.
Να πάνε κάτω στην Πατρίδα
και στο μικρό χωριό μου σαν βρεθούν
θα στήσουν χορό στο περιγιάλι
στους Μύλους θα τρέξουν κύο νερό να πουν.
Και τα γέρικα πλατάνια
τον ίσκιο τους θα δώσουν για να ξεκουραστούν.
Στο σπίτι μου το πατρικό να σταματήσουν
το γίασεμί της μάνας μου για να μυρίσουν.
Μετά πιασμένες και πάλι χέρι-χέρι
στις εκκλησιές μας να μπουν να προσκυνήσουν
Και... εκεί σε μια μεριά, σε μια γωνιά
στου Άη Πέτρου κάτω από ένα κυπαρίσσι
ένα δάκρυ ν' αφήσουν να κυλήσει σ' ένα μικρό τάφο.
Σε μια μικρούλα ταφόπετρα, ένα λουλουδί ν' αποθέσουμε
και ένα γλυκό νανούρισμα να πούνε στο στερνοπαίδι μου.
Τρέξε ψυχή μου, τρέξε να προλάβεις όλα για να δεις
τη γειτονιά σου, το βουνό, τους κάμπους
και κείνο το στενό το μονοπάτι να διαβείς.
Στον Άη Γιώργη σαν θα θγεις, εκεί να προσκυνήσεις
και να προσευχηθείς του γυρισμού η ώρα πιο γρήγορα ναρθεί.

Μαρία Ιωάννου
Μελβούρνη Αυστραλίας

ΚΑΡΑΒΑΣ

Του Καραβά οι λεμονιές
σκύβουν πικρά και κλαίνε.
Θυμούνται όμορφους καιρούς
κι έχουν καύμούς που καίνε.

Πώς μοσχοδόλαγε η γη
και με χαρά γελούσε
και των ανθών τη μυρωδιά
με ξεγνιασιά σκορπούσε!

Κει στ' ακρογιάλι άπλωναν
οι χρυσαφιές κορδέλες,
με τα κυκλάμινα έσμιγαν
σε ταιριαστές νταντέλες.

Στον Καραβά το σπίτι μου
μεσ' στη δροσιά λουσμένο,
η απαντοχή και τ' όνειρο
ν' αναστηθούν προσμένω.

Αλέξανδρος Ταπάκης

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Πεζογραφία

Το περιβόλι του παππού μου στον Καραβά

Σ' ένα παραδεισένιο χωριουδάκι, στολισμένο με τα μύρια χρώματα και τις ομορφιές της φύσης, στον Καραβά, βρίσκεται το καταπράσινο περιβόλι του παππού μου. Από το βορρά φάνταζε η γαλανή θάλασσα με τις πολύχρωμες ανταύγειες και αποχρώσεις, που σαν μαργαριτάρι σκορπούσε τη λάμψη της παντού, ενώ στο νότο στεκόταν το αυστηρό βουνό, ο Πενταδάχτυλος, με την επιβλητική, βουβή του όψη και τα κάστρα του, που σου έφερναν στο νου τις παλιές αναμνήσεις και τη δόξα του, τις φοβέρες και τις βαρβαρότητες που γνώρισε, το αίμα και το δάκρυ που ποτίστηκε, για να κυματίζει στην κορφή του η γαλανόλευκη σημαία της πατρίδας μας.

Μάταια η ματιά μου αναζητεί ανήσυχη να βρει τον Καραβά, το χωριό που η φύση έκλεισε στη θερμή της αγκάλη. Το βλέμμα μου σταματά στο θλιβερό βουνό που αιώνες τώρα στέκει και επιβάλλει τη μεγαλοπρέπειά του. Το βλέμμα σταματά, πιο κάτω δεν πάει... Μακρύς κι ατέλειωτος είν' ο δρόμος για τον Καραβά. Μια Ιθάκη που αμέτρητα φαρμακερά φίδια στέκουν στο δρόμο της... Και το χρέος βαρύ, μα αποφασιστικό. Πάνε τώρα δεκατέσσερα χρόνια που οι βάρβαροι Τούρκοι εισβολείς μας ανάγκασαν βίαια να εγκαταλείψουμε τις πατρογονικές μας εστίες. Δεκατέσσερα χρόνια ο νους των προσφύγων είναι στραμμένος εκεί, στην απόμερη γωνιά της γης όπου πρωταντίκρουσε το φως του ήλιου, την πνοή του ανέμου, εκεί που μεγάλωσε, που έζησε. Κι εγώ έχω βαθιά χαραγμένο στην καρδιά μου τον πόθο του γυρισμού. Μα ακόμα πιο ζωντανή είναι η ελπίδα μου να γνωρίσω το περιβόλι του παππού μου, που με τη φαντασία μου το βλέπω ν' απλώνεται μπροστά μου σαν μια μαγεία, ένα στοιχειό...

Η ζωή συνεχίζεται ακόμα εκεί, όπως τότες που ο παππούς μου, γεροδεμένο παλικάρι, έπαιρνε το δρόμο, με το σκαλιστήρι στον ώμο, για το περιβόλι... Μα η ζωή πικρόχολη, βουβή! Με βήματα ανάλαφρα, σαν απαλό φτερούγισμα σεριάνιζα ανάμεσα στα λεμονόδενδρα. Και το μεγαλείο ξετυλιχτηκε μεμιάς μπροστά μου. Μαγεμένος αντίκρουσα τη μεγαλοπρέπεια και τη θαυμάσια όψη που έδιναν στο τοπίο οι λεμονιές. Με το πυκνό και αρωματισμένο τους φύλλωμα που ανέμιζε στο ελαφρό φύσημα του ανέμου, με το λυγρό και περήφανο κορμί τους, που κυμάτιζε αγέρωχο, σχημάτιζαν μια αλλόκοτη δεντροθάλασσα, που η ματιά μου

δεν μπορούσε να διαπεράσει. Μια θάλασσα αλλιώτικη, ζωντανή, που οι πρασινωπές της ανταύγειες, σμίγοντας με το γαλάζιο τ' ουρανού, έδιναν μια περίεργη λάμψη στο τοπίο. Μια λάμψη που αντανakλά στο πρόσωπο, ηρεμίζει το βλέμμα, αναζωογονεί την ατμόσφαιρα. Η φύση όλη γιόρταζε την Άγια μέρα του Δεκαπενταυγούστου. Μέλισσες, πολύχρωμες πεταλούδες, ευωδιαστά άνθη... Γιορτή, όμως, χωρίς ιερέα να την ευλογήσει χωρίς εμπόρους στους δρόμους να συζητούν ευτυχισμένοι, χωρίς πρόσωπα να χαίρονται... Μια γιορτή πικρή... Οι καμπάνες δεν χτυπούν χαρμόсуна, απ' τις εκκλησιές δεν βγαίνουν αγγελικές ψαλμωδίες... Η θλίψη σου βαραίνει την καρδιά, τη γεμίζει αδικία, δάκρυ...

Ο περίπατός μου στο περιβόλι του παππού μου έγινε πόνος αβάσταχτος. Τσάπες και φτυάρια ήταν πεταγμένα εδώ κι εκεί, που ιδρωμένα, κοπιασμένα και τίμια χέρια τα εγκατέλειψαν μέσα στον πανικό της εισβολής. Και η χλόη όλο και μεγάλωνε και τ' αγκάλιαζε, να κρύψει τη ντροπή! Ο άνεμος άρχισε να φυσά μανιασμένος και να παγώνει σώμα και ψυχή. Οι λεμονιές θυμώνουν, βουίζουν, το βουνό κλαίει... Και οι φωνές ανεβαίνουν προς τον ουρανό, μαζεμένες, σαν μια δέηση, μα ολοένα χάνονται, σβήνουν...

Τώρα οι Τούρκοι θα υψώνουν τη σημαία τους στη δική μας την πατρίδα. Τώρα οι Τούρκοι θα γλεντούν στο παραδεισένιο μας τοπίο. Θα πατούν και το περιβόλι του παππού μου και θα γεύονται τις μύριες ομορφιές, που πλάστηκαν με ιδρώτα και αίμα... Τα βάρβαρα, φόβια μάτια τους, δίχως ανθρωπιά και πόνο, θα χαίρονται κοιτάζοντας την όμορφη αυλή, τα ποικίλα δέντρα, την πρασινωπή θάλασσα του περιβολιού, έργα ξένων, όχι δικά τους...

Μα μέσ' από τις θλιβερές μου σκέψεις, μια φωνή ξυπνά μέσα μου. Ήταν η φωνή του παππού μου, που ακουγόταν υπόκωφη, σαν μεσ' από τάφο. Και ηκούσε λυπητερή, σβησμένη, μα αποφασιστική: «Τούτα τα μέρη είναι δικά μας, γιε μου, τα ποτίσαμε με τους κόπους και τον ιδρώτα μας για να χαρούμε. Εκεί ζήσανε γονιοί και πρόγονοί μας. Μόνο όταν θα πάω στο χωριό μου, στο σπίτι μου θα μπορέσω ν' αναπαυτώ. Εκεί είναι η ζωή κι ο θάνατος μου...»

Η φωνή έσβησε και μαζί και ο υπόκωφος αντίλαλός της. Ήμεινα μόνος εγώ και η συνειδήσή μου. Και μεμιάς, όλοι οι ήρωες της αρχαιότητας ζωντάνεψαν μπροστά μου. Ο Λεωνίδας, που φωνάζει «Μολών Λαβέ» ενώ ένα σπαθί του χώνεται στο στήθος. Μαραθώνες, Θερμοπύλες, Δερβενάκια, όλα ζωντανεύουν και με καλούν... Το καθήκον είναι βαρύ, ιερό. Το καθήκον που μεταβιβάζει η μια γενιά στην άλλη. Αίμα ελληνικό κυλά στις φλέβες μας... Μια φλόγα που καίει αδιάκοπα και όλο και φουντώνει, θεριεύει για λευτεριά. Και νιώθοντας αυτή τη φλόγα να με καίει, η ψυχή μου ορθώθηκε, γέμισε μίσος για την αδικία που κατακλύζει τον κόσμο.

Τα λόγια του παππού μου τα κράτησα σαν μια υπόσχεση μέσα μου. Υπόσχεση ελπίδας, αγώνα, αυτοθυσίας. Κι αν όλα χάθηκαν για μας, κι αν όλα τα πήρε η φρίκη του πολέμου, μόνο κάτι παρέμεινε, κάτι που βασίζεται όλη η μισή μας Κύπρος: Είναι η ελπίδα, που όρθια ακόμα στέκει, με το λάβαρο της λευτεριάς στο χέρι, ανεμίζοντάς το ψηλά. Και με τα εκφραστικά της μάτια υπόσχεται πως μια μέρα θα περπατήσω και θα δω με τα μάτια μου το περιβόλι του παππού μου, εκεί όπου βρίσκονται τα βάσανα, οι χαρές και οι λύπες, η ζωή του...

*Χρίστος Ν. Χατζηστεφάνου
Γ' Γυμνασίου*

Αυτό το υπέροχο όνειρο

Η ώρα ήταν περασμένες εννέα, κι όπως πάντα, ο ουρανός φόρεσε το μαύρο του φόρεμα σαν να πενθούσε κάτι, με τα μικρά λαμπερά αστέρια που σου έδιναν να καταλάβεις ότι υπάρχει ακόμη ελπίδα...

Εγώ είχα ξαπλώσει και ας ήμουν και μισοκοιμισμένη, άκουγα όμως την απίθανη ιστορία που έλεγε η μητέρα μου στα μικρότερα μου αδέρφια. Έλεγε για τη ζωή στον υπέροχο Καραβά, τις ομορφιές του και για το πόσο βάρβαρα μας τον είχαν πάρει οι Τούρκοι. Ένας κόμπος δέθηκε στο λαιμό μου και τραβούσε με κόπο να βγάλει την καρδιά μου απ' τη θέση της. Και 'γω με κόπο όμως συγκατοούσα τα δάκρυα. Πίεσα τον εαυτό μου να κοιμηθώ, αλλά τα λόγια της μητέρας μου δεν έλεγαν να φύγουν απ' τη σκέψη μου. Ξαφνικά, δεν ξέρω πως έγινε, άκουσα φτερουγίσματα πάνω απ' το κεφάλι μου, και ένα πουλάκι να μισοκλαίει.

— Τι συμβαίνει; ρώτησα με ολοφάνερη απορία, μα και φόβο συγχρόνως.

Το πουλάκι με κοίταζε επίμονα με τα γλυκά του γεμάτα στεναχώρια μάτια.

— Τι σε βασανίζει γλυκό μου πουλάκι; Το ξαναρώτησα. Μήπως μπορώ να σε βοηθήσω;

Και σαν από θαύμα, το πουλάκι μου μίλησε με ανθρώπινη φωνή.

— Σ' ευχαριστώ, καλό μου κοριτσάκι μα δεν νομίζω να μπορείς να βοηθήσεις.. Και αναστέναξε βαθειά.

Εγώ μέσα από τα μάτια του, καταλαβα ότι θα 'ταν κάτι το φοβερό. Και το ξαναρώτησα πάλι:

— Μου λες.... κι από πού μας έρχεσαι;

— Ε... από τον Καραβά.

— Από τον Καραβά; Τσίριξα και πετάχτηκα από τη θέση μου, σαν να με έπιασε ηλεκτρικό ρεύμα.

— Ναι! Τον γνωρίζεις;

— Φυσικά τον γνωρίζω! Δηλαδή... δεν είχα την τιμή να γνωριστώ μαζί του, αλλά... να! Η μητέρα μου είναι από τον Καραβά. Και ...ξέρεις; είμαι πολύ περήφανη γι αυτό. Συχνά την ακούω που λέει την ιστορία αυτού του τόπου. Έτσι έχει μπει στην καρδιά μου -πολύ βαθειά- και δεν νομίζω να βγει ποτέ.

— Δίκηο έχει η μητέρα σου! Είναι ο πιο ωραίος τόπος στον κόσμο.

— Το ξέρω, αλλά εσύ γιατί έφυγες αφού είσαι ένα ελεύθερο πουλί;

— Οι Τούρκοι καταδιώκουν όλα κι όλους. Πώς μπορούμε να ζούμε εμείς χωρίς αυτούς τους ανθρώπους που ζήσαμε μαζί;

— Ναι... αλλά... εγώ αν ήμουνα στη θέση σου θα πήγαινα! Θα τον γνώριζα από κοντά και δε θα 'θελα να φύγω ποτέ.

— Σοβαρομιλάς;

— Φυσικά! Και τί νόμισες; Στ' αστεία το λέω; του έκανα θυμωμένα.

— Τότε... δε μου λες, θα ήθελες να πάμε μαζί μέχρις εκεί;

- Αμέ! Φώναξα με ολοφάνερη χαρά. Και το ρωτάς;
- Έτσι, ανέβηκα στη ράχη του όμορφου (και συγχωριανού) μου πουλιού και ξεκινήσαμε για τα κατεχόμενα. Περάσαμε κάμπους και λειβάδια μέχρι...
- Να! Ανθή! Αυτό είναι το ιερό μας βουνό. Ο Πενταδάχτυλος.
- Ω! έκανα εγώ με θαυμασμό. Σαν να βρίσκεσαι στον Παράδεισο. Όμως... ο Καραβάς πού είναι;
- Να τον! Βλέπεις αυτά τα κάτασπρα σπιτάκια; Αυτός είναι!
- Πω! πω! Τί όμορφος.
- Βλέπεις αυτό εδώ το ρυάκι; Είναι ο Κεφαλόβρυσος! Περνά από τα χωράφια και ποτίζει τους φίλους μου τα δέντρα.
- Και αυτό εκεί; Τί είναι;
- Αυτό; είναι ένα εστιατόριο. Πώς κατάντησε!
- Κι εκείνα τα ξενοδοχεία! Ο Ζέφυρος, ο ... πώς τον λένε;
- Δεν ξέρω! Εκείνου τούχουν αλλάξει οι Τούρκοι το όνομα.
- Οι Βάρβαροι!
- Βλέπεις εκείνα τα χαλάσματα;
- Να! Μήπως είναι τα Καταλύματα; Τα ερείπια της Αρχαίας Λαπήθου και της Λάμπουσας; εδώ που έβρισκαν οι Καραβιώτες μπόλικα μανιτάρια;
- Μπράβο σου Ανθή!
- Και... αυτό το λιμανάκι... Ναί! Και ο φάρος... Πώς κρατεί ακόμη ορθός! Τι ωραία που είναι όλα! Η μητέρα μου, μου είπε ότι εδώ έπαιζαν πολλά παιγνίδια.
- Ναί! Κι ιδιαίτερα τον Κατακλυσμό. Να ζούσες εκείνες τις στιγμές!
- Και εγώ αυτό λέω! Μα... ποιο είναι το σπίτι μου;
- Το σπίτι σου... Α! νάτο εκείνο εκεί!
- Εκείνο; τι ωραίο που είναι! Ευρύχωρο, δίπατο! Μακάρι να ζούσα εδώ. Μα γιατί είναι έτσι εκείνα 'κει τα σπίτια;
- Οι Τούρκοι, Ανθή μου! Οι Τούρκοι!
- Ε! Πουλάκι! Κοίταξε πόσο ωραία είναι η εκκλησία αυτή. Πάω στοίχημα είναι η Ευαγγελίστρια!
- Ναί! Αυτή είναι! Την έχουν όμως μετατρέψει σε τζαμί.
- Η μαμά είπε ότι υπάρχουν πάρα πολλές εκκλησιές. Είναι αλήθεια;
- Φυσικά! Εκείνη εκεί, είναι η Αγία Ειρήνη.
- Και... εκείνο το Δημοτικό; Εδώ θα φοιτούσα στα παιδικά μου χρόνια;
- Ναι, εδώ! Αυτό είναι το Πρώτο. Πιο κάτω είναι και το Δεύτερο.
- Σταματούμε κάπου να πάρω μια ανάσα;
- Ε... δεν μπορώ! Θα μας πιάσουν αιχμάλωτους!
- Δεν με νοιάζει! Εγώ μια φορά κατάφερα να 'ρθω μέχρις εδώ.

- Και οι γονείς σου;
- Ε... δεν ξέρω! Μάλλον θα είναι υπερήφανοι για μένα.
- Καλά τότε.

Λέγοντας αυτά εγώ και το πουλάκι βρεθήκαμε κάτω. Μόλις πάτησα το πόδι μου στ' Ἅγια χώματα και τα φίλησα, άκουσα μια φωνή να μου φωνάζει.

— Βοήθεια! Βοήθεια! Ἄρχισα να φωνάζω. Πού είσαι πουλάκι; Θα με πιάσουν οι Τούρκοι.

— Ανθή μου... τι λες; Είναι ώρα για το σχολείο!

— Ε! Εντάξει μαμά!

Αυτό είναι το αξέχαστο όνειρο που ελπίζω να ῥθει στ' αλήθεια. Το πουλάκι, έφυγε -φυσικό είναι αφού ήταν στ' όνειρο- μα θα το αντικαταστήσει η ειρήνη. Η ειρήνη, που τόσα χρόνια καρτερούμε. Θα τη στείλει ο Θεός, το ξέρω. Και δε θα χάσω ποτέ την υπομονή μου. Ποτέ... και θα ελπίζω, μέχρι που να γίνει!

*Ανθή Καλδέλη
(εγγονή Γιακουμή Λούτσιου)*

Υπομονή...

Γεννήθηκα στη Λευκωσία. Μεγάλωσα στη Λευκωσία. Πήγα σχολείο στη Λευκωσία. Θά'λεγε κανείς πως είμαι Λευκωσιάτης. Ὅμως κατάγομαι από τον Καραβά. Ὅλη μου η ζωή ήταν στη Λευκωσία. Μα δεν είναι ο τόπος μου. Η καρδιά μου έβαλε γερά τις ρίζες στο χώμα του Καραβά, δίπλα στη λεμονιά και την ελιά, δίπλα στην Ευαγγελίστρια και τον Ἅγιο Ευλάλιο. Τ' όνομα του Καραβά με ηλεκτρίζει κι ας μην τον είδα ποτέ. Την παραλία, τα δέντρα, τους κήπους, τα νερά του. Ὅλα τα νοσταλγώ σαν να τά'δα τη νύχτα στ' όνειρό μου, σ' ένα ονειροπόλημα, σε μια υπνοβασία, σε κάποιο νοερό περίπατο που ῥκαμα. Τα νιώθω σα δικά μου και είναι δικά μου. Τα νιώθω σαν πατρίδα μου και είναι πατρίδα μου, ο τόπος μου, οι ρίζες μου. Και δεν τα ξεχνώ αυτά τα τοπία που τόσο άνανδρα μας πήραν οι Σαρακηνοί, οι φονιάδες. Δεν μπορώ να ξεχάσω. Και δεν έχω το δικαίωμα να ξεχάσω. Μ' ατενίζουν οι πρόγονοί μου πού ῥσταξαν ιδρώτα στον τόπο εκείνο. Μου φωνάζουν να μην ξεχάσω, γιατί αν ξεχάσω εγώ θα ξεχάσουν κι άλλοι. Κι οι απόγονοί μας δε θα ξέρουν για τον παράδεισο αυτό, που ῥταν ελληνικός. Κι η ιστορία θα πει: «Η άνανδρη αυτή γενιά ΞΕΧΑΣΕ. Ξέχασε τους αιχμάλωτους, τους αγνοούμενους, τους πρόσφυγες, τους ένδοξους τόπους που χάθηκαν από τους Τούρκους».

Δεν πρέπει να ξεχάσουμε. Σφίξε τα πέντε δάκτυλά σου σε γροθιά Πενταδάκτυλε. Ἄντεξε μικρή Κερύνεια. Υπομονή Μόρφου. Πίστεψε στις δυνάμεις σου Αμμόχωστος. Δεν ξεχνούμε. Και θα ξαναγυρίσουμε στη ζεστή αγκαλιά σας. Υπομονή.

Πάνος Πρωτοπαπάς

Ο Καραβάς

Σ' όποιο μέρος κι αν διαβούμε, σ' όποιον τόπο κι αν περάσουμε, όλο τον κόσμο κι αν διαβούμε, όλα της γης τα μέρη αν περπατήσουμε, δεν μπορούμε να βρούμε ωραιότερο από το χωριό μου.

Αν και δεν γνώρισα το χωριό μου διότι είμαι μόλις 11 χρονών το γνωρίζω πολύ καλά διότι κάθε μέρα ακούω από τη μητέρα μου και τη γιαγιά μου να μου διηγούνται τις ομορφιές του χωριού μου.

Ο Καραβάς βρίσκεται στη στενή λωρίδα που σχηματιζόταν μεταξύ θάλασσας και βουνού. Λόγω της θέσης του το κλίμα του ήταν πολύ καλό. Από τη μια η θάλασσα έφερνε τη δροσιά και απ' την άλλη το βουνό διάλυε την υγρασία.

Ο χειμώνας δεν ήταν πολύ βαρύς. Έβρεχε, δεν χιόνιζε και το κρύο δεν ήταν βαρετό.

Λόγω του κλίματος ο Καραβάς είχε πολλές καλλιέργειες: Λεμονόδεντρα, πορτοκαλιές, μανταρινιές και ό,τι δέντρο ζητούσες ήταν φυτεμένο στην ολοπράσινη πεδιάδα του Καραβά. Το χωριό ήταν χτισμένο στους πρόποδες του βουνού και η πεδιάδα ξαπλωνόταν ως τη θάλασσα. Πάνω στο βουνό βρισκόταν το μεγάλο κεφαλόβρυσο του Καραβά. Το νερό του κεφαλόβρυσου το χρησιμοποιούσαν οι κάτοικοι για να ποτίζουν τους μεγάλους λεμονόκηπους τους. Κάπου-κάπου προς τη θάλασσα μπορούσες να δεις καλλιέργειες από εποχιακά: ντομάτες, αγγουράκια, φιστίκια και άλλα. Πολλοί από τους χωριανούς που δεν τους έφτανε το νερό του κεφαλόβρυσου έβγαζαν δικά τους πηγάδια και έκαναν μεγάλες δεξαμενές για να ποτίζουν τα δικά τους περιβόλια. Ακόμη και η θάλασσα πρόσφερε εργασία σε μερικούς από τους κατοίκους. Ήτανε ψαράδες που είχαν το καταφύγιο τους στο μικρό λιμανάκι του Καραβά. Το λιμανάκι βρισκόταν κοντά στο αρχαίο μοναστήρι της Παναγίας της Αχειροποιήτου.

Κυρίως οι κάτοικοι του Καραβά ασχολούνταν με τη γεωργία. Βεβαίως δεν υστερούσαν και σε άλλες εργασίες. Πάρα πολλοί έρχονταν στη Λευκωσία και εργάζονταν σε γραφεία και σε άλλες εργασίες. Οι γυναίκες κυρίως ασχολούνταν με το νοικοκυριό και παράλληλα ασχολούνταν με το σμιλι και το ξακουστό φερβολιτέ.

Στον Καραβά είχε δυο σχολεία και ένα γυμνάσιο το οποίο βρισκόταν στη διπλανή κωμόπολη τη Λάπηθο. Πάρα πολλοί μαθητές φοιτούσαν εκεί. Υπήρχαν δυο αθλητικοί συλλόγοι, η ΑΕΚ και ο Άρης. Αυτοί παράλληλα διοργάνωναν και όλες τις γιορταστικές εκδηλώσεις του χωριού. Όπως τη γιορτή του κατακλυσμού η οποία γινόταν στο γήπεδο του χωριού που βρισκόταν κοντά στο λιμανάκι και το χορό του λεμονιού ο οποίος γινόταν στο ωραίο κέντρο Ζέφυρος. Στον Καραβά είχε 4 εκκλησίες στις οποίες γίνονταν και πανηγύρια στις ονομαστικές τους εορτές. Η εκκλησία της Αγίας Ειρήνης που γιόρταζε στις 5 Μαΐου, της Παναγίας της Ευαγγελίστριας που ήταν και η πιο μεγάλη εκκλησία στην Κύπρο και γιόρταζε στις 25 του Μάρτη, του Αγίου Γεωργίου και της Παναγίας της Αχειροποιήτου όπου βρισκόταν και το Άγιο Μαντήλιο η οποία γιόρταζε στις 16 Αυγούστου. Ο Καραβάς ακόμα είχε πολλά ξωκκλήσια της Αγίας Μαρίνας, του Αγίου Παντελεήμονα, της Αγίας Γαλατερούσας και του Αγίου Ανδρονίκου.

Στα βόρεια του Καραβά είχε και τέσσερα χωριουδάκια: Ελιά, Φτέρυχα, Μότιδες και Παλ'όσοφος τα οποία ανήκαν στο δημαρχείο του Καραβά.

Εδώ δεν τελειώνει η περιγραφή του χωριού μου διότι όσα και να γράψω πάντα θα αφήσω από τα τόσα καλά και ωραία πράγματα που είχε το χωριό μου. Αχ πόσο θα ήθελα να πάω στο χωριό μου να δω τα όμορφα περιβόλια και τα τόσα άλλα ωραία πράγματα που έχει στο χωριό μου. Αυτή είναι η επιθυμία όλων των προσφύγων της Κύπρου.

Στέλλα Ποταμίτου
12 χρονών
(εγγονή Ειρήνης Φιούρη)

Σημείωση: Το κείμενο πήρε έπαινο σε παγκύπριο διαγωνισμό που διοργάνωσε ο γεωγραφικός όμιλος Κύπρου μεταξύ των Δημοτικών Σχολείων της Κύπρου.

Η Βάπτιση στον Καραβά

(Από τα έθιμα του χωριού μου)

Ένα από τα πιο όμορφα έθιμα του χωριού μου ήταν η Βάπτιση στον Κεφαλόβρυσο.

Από την προηγούμενη μέρα όλοι ετοιμάζονταν. Τα παιδιά έκοβαν καρπούς από τα περιβόλια του Καραβά: πορτοκάλια, μανταρίνια, λεμόνια. Η μαμά τα έδενε δυο-δυο σ' ένα μεγάλο άσπρο μαντήλι. Τα κρεμούσε μετά πάνω σ' ένα ξυλαράκι για να μπορεί το παιδί της να τα βαφτίσει στα αγιασμένα νερά χωρίς να βραχεί.

Οι γεωργοί ετοιμάζαν κι αυτοί τους σπόρους που θα βάπτιζαν.

Μετά το τέλος της λειτουργίας όλοι οι Καραβιώτες πήγαιναν στο κέντρο «Οι Μύλοι» του Καραβά όπου έτρεχε αστείρευτη η πλούσια πηγή με το νερό του κεφαλόβρυσου. Εκεί ο ιερέας αγίαζε τα νερά. Τότε όλοι μικροί και μεγάλοι βάπτιζαν τα φρούτα ή τους σπόρους τους μέσα στα αγιασμένα νερά.

Τες φλούδες των αγιασμένων φρούτων η μητέρα τες χρησιμοποιούσε για να καπνίζει τους Αγίους.

Αννίτα Λουκά Φιλίππου
(εγγονή Κώστα & Δέσποινας Κοζάκου)
9 χρονών

Τι ονειρεύομαι... με τα μάτια ανοιχτά

Μια ηλιόλουστη μέρα του Απριλή βγήκα έξω στον κήπο για να κεντήσω κάτι που είχα αρχίσει από καιρό.

Μετά από λίγο καθώς κεντούσα άρχισαν να στριφογυρίζουν στο νου μου τα λόγια που μου έλεγαν για το χωριό της μητέρας μου.

Ο καιρός ήταν δροσερός αλλά φυσούσε δυνατός άνεμος. Ήταν τόσο δυνατός που νόμισα στη σκέψη μου ότι με πήρε.

Με πέρασε από την πράσινη γραμμή. Λίγο πιο πέρα μια πινακίδα έγραφε με κεφαλαία γράμματα «ΑΛΤ».

Εγώ όμως δε σταμάτησα, προχώρησα κι έφτασα μέχρι τον Πενταδάχτυλο. Εκεί στάθηκα και κοίταξα κάτω. Είδα το μαγευτικό τοπίο του Βορρά με τις δαντελωτές ακρογιαλιές και την καταγάλανη θάλασσα. Μέσα στη θάλασσα είδα τη μεγάλη πέτρα σε σχήμα χοίρου και θυμήθηκα το μύθο του.

Τότε κατάλαβα πως ήμουν κοντά στον Καραβά. Πείστηκα ακόμα πιο πολύ όταν λίγο πιο πέρα ο αέρας άρχισε να μυρίζει λεμονανθούς.

Σκέφτηκα, επιτέλους έβλεπα μπροστά μου το αγαπημένο μου χωριό! Ναι! Το έβλεπα στ' αλήθεια όπως μου το είχε περιγράψει η μητέρα μου. Με τις 4 εκκλησίες και τα πολλά ξωκκλήσια.

Λίγο πιο πέρα είδα τη γειτονιά της μάμας μου. Το κατάλαβα από τα πολλά πλατάνια.

Όταν έφτασα στα τελευταία σπίτια είδα το σπίτι μου. Ναι! ήταν το σπίτι μου. Το γνώρισα από το μεγάλο γιασεμί στη βεράντα και τα καφέ παράθυρα. Όμως το γιασεμί ήταν ξερό αλλά κρατιόταν πάνω στο σίδερο. Δυο δάκρυα πόνου κύλησαν από τα μάτια μου. «Κρατήσου γιασεμί μου, πρέπει να κρατηθείς».

Καθώς ήμουν στον κήπο σκέφθηκα να ποτίσω τα λουλούδια. Σαν τέλειωσα ήρθε στο νου μου ένας κρυμμένος θησαυρός. Ναι! ένας πραγματικός θησαυρός της θείας μου που μόλις πρωτοπαντρεύτηκε μια βδομάδα πριν γίνει η εισβολή. Ο θησαυρός ήταν ένας κουβάς λογής-λογής χρυσαφικά. Ήταν κρυμμένος κάτω από μια λεμονιά. Πήγα προς τα εκεί.

— Ε, Μαρία, ονειρεύεσαι με ανοιχτά τα μάτια; ακούστηκε η φωνή της μητέρας μου.

Πού να ήξερε όμως η μητέρα μου...

*Παναγιώτου Μαρία
(εγγονή Γρηγόρη Μάντη)*

Ο Παλιόσοφος

Ο Παλιόσοφος ήταν ένα μικρό χωριό στην επαρχία της Κερύνειας. Βρισκόταν σε μια όμορφη τοποθεσία στους πρόποδες του Πενταδάκτυλου κοντά στην κωμόπολη του Καραβά.

Το χωριό μου συνδύαζε τα τρία βασικά προτερήματα της φύσης. Το βουνό, την πεδιάδα και τη θάλασσα.

Στον Παλιόσοφο βρισκόταν και ο περίφημος και μοναδικός καταρράκτης. Ήταν τόσο όμορφος που οι ξένοι έρχονταν για να τον δουν, να τον φωτογραφίσουν και να τον θαυμάσουν.

Οι περισσότεροι χωριανοί μου πήγαιναν για να εργαστούν στο διπλανό χωριό, τον όμορφο Καραβά. Εκεί υπήρχαν πολλές δουλειές και έτσι όλα τα γύρω χωριά κατέβαιναν εκεί για δουλειά. Η απόσταση απ' τον Καραβά μέχρι το χωριό μου ήταν περίπου δύο μίλια και έτσι οι χωριανοί πηγαينوερχόντουσαν πεζοί ή με τα γαϊδούρια.

Το χωριό μου πήρε το όνομά του από μια παράδοση που λέει ότι τον παλιό καιρό ζούσε στην περιοχή ένας σοφός. Όταν μερικοί βοσκοί κατοίκησαν στο χωριό του έδωσαν το όνομα Παλιός-σοφός.

Η εκκλησία του χωριού μου ήταν μια ωραία γραφική εκκλησία και ήταν αφιερωμένη στην Αγία Παρασκευή. Κάθε 26 του Ιούλη εορτή της Αγίας Παρασκευής γινόταν εκεί πανήγυρις.

Το κύριο εισόδημα του χωριού μου ήταν τα λεμόνια. Το τελευταίο καιρό πριν την εισβολή πολλοί χωριανοί μου καλλιεργούσαν περβόλια με λεμονιές.

Να πως μου περιέγραψε ο πατέρας μου την κατάληψη του χωριού μας από τους Τούρκους.

«Μέχρι τις 20 του Ιούλη του 74 που έγινε η εισβολή περνούσαμε πολύ ωραία. Εκεί που ζούσαμε ξέγνοιαστοι ακούσαμε ότι οι Τούρκοι καταλαμβάνουν το ένα χωριό μετά το άλλο. Ήρθε και η σειρά του δικού μας χωριού. Η βία και το μίσος του Τούρκου κατακτητή δεν περιγράφονται μέσα σε λίγες λέξεις! Το χωριό μας κατελήφθηκε από τους Τούρκους την περίοδο που έγινε η μεγάλη επίθεση στον Καραβά και τη Λάπηθο γύρω στις 6 Αυγούστου 1974».

Από τότε γίναμε πρόσφυγες και μαζί με την οικογένειά μου κατοικήσαμε στο Καντού. Τον Παλιόσοφο δεν θα τον ξεχάσουμε και θα αγωνιστούμε γι' αυτόν. Ευχή όλων μας «η γρήγορη επιστροφή στα σπιτία μας».

ΚΑΡΑΒΑΣ

Έχουμε μάθει στο σχολείο, μας έχουν πει και οι γονείς μας
πως πίσω απ' το βουνό αυτό είν' ένα μέρος, μια πατρίδα η όμορφη μας η
Κερύνεια

Εκεί είναι το μικρό χωριό μου στις πρασινάδες τις πολλές,
ένα ξεχωριστό στολίδι μέσα σε όλων τις καρδιές.

Πάντα εγώ στη σκέψη μου σε έχω, Καραβά μου,
και δεν μπορώ να κοιμηθώ ούτε να ησυχάσω
Δεν ημπορώ να σκέφτομαι πως είσαι σκλαβωμένος
δεν ημπορώ ν' ανέχομαι να σε πατούν οι ξένοι.

Αγαπημένο μου χωριό, όμορφε Καραβά μου,
σου δίνω μια υπόσχεση, βαθιά απ' την καρδιά μου
θα έρθω, σύντομα πολύ, και θέλω να το ξέρεις,
θα έρθω για να μείνω εκεί, στο χώμα σου, για πάντα.

Θέλω να δω τα όμορφα περβόλια, τα νερά σου,
θέλω να δω τα σπίτια σου, τα τόσα τα καλά σου,
θέλω να πέσω καταγής, το χώμα να φιλήσω
και να 'ναι ελεύθερο ξανά, χωρίς εχθρού ποδάρι.

Μια τέτοια μέρα σαν κι αυτή, χωριό μου αγαπημένο,
νιώθω ξεχωριστή χαρά, γιατί μιλώ με σένα
και αποχαιρετώντας σε, ένα μήνυμα σου στέλλω
πως δε θα μείνεις για πολύ ακόμα σκλαβωμένο

Νάτια Α. Χαραλάμπους

Προσευχή για τον Καραβά

Αχ θεούλη μου καλέ
βοήθα σε παρακαλώ
στον Καραβά να πάμε
για να του ειδώ
κερί να ανάψω του 'χω τάμα
να μην του σκλαβώσουνε ξανά
να ζούμε ευτυχισμένοι σαν και πρώτα
ελεύθεροι στα σπίτια μας παντοτεινά

Άρτεμις Καλδέλη, τάξη Ε'
(εγγονή Γιακουμή Λούτσιου)

Φλόγα αναμμένη

Χωριό μου μες τις χρυσές σου
ακρογιαλιές, τους κάμπους τα περβόλια σου
και τη γλυκιά μοσχοβολιά
στο νου μου πάντα θα 'σαι
βαθιά μες την καρδιά.

Φλόγα αναμμένη είσαι 'συ
στα στήθια μου βαθιά
που τρώει τη σκέψη το μυαλό
προσμένοντας παντοτινά
για να σε δω ξανά.

Μαρία Δημητριάδου

Το χωριό μου

Ξέρετε το χωριό μου;
Θέλετε να σας το πω;
Καραβά το λένε
και πολύ το αγαπώ.

Βρίσκεται στου Βορρά τα μέρη
κάτω απ' του Πενταδάκτυλου τη σκιά
κι' απλώνεται ως κάτω
στης θάλασσας την χρυσή αμμουδιά.

Για λεμόνια, για καράβια είναι ακουστό
Τα τρεχούμενα νερά του κι' όμορφος γιαλός
έχουν ξετρελάνει κόσμο ένα σωρό.

Μα τώρα που το σκλαβώσαν
οι Τούρκοι οι θαρβάρτοι
έμεινε λυπημένο και βουβό
περιμένοντας το λυτρωμό.

Δέσποινα Λουκά Φιλίππου
(εγγονή Κώστα και Δέσποινας Κοζάκου)
Στ' Τάξη Συνοικισμού Κολοσσιού

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ **ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΜΑΣ**

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ «Η ΛΑΜΠΟΥΣΑ»

Το σωματείο «Λάμπουσα» ιδρύθηκε το 1937 στην περιοχή της Νέας Υόρκης από Καραβιώτες και Λαπηθιώτες μετανάστες. Μέσα στα πρώτα και ιδρυτικά μέλη του σωματείου περιλαμβάνονται οι Χρήστος Φόσκος και Π. Χρήστου από τη Λάπηθο και οι Αριστείδης Δημητρίου, Γιάννης Σπανός, Κώστας Νικήτας, Γρηγόρης Πλούσιος, Π. Σαρδάνης, Ιωσήφ Φιούρης, Ιωάννης Ζαννέτος και Γιώργος Παπούλιας από τον Καραβά.

Πρώτος πρόεδρος του σωματείου διετέλεσε ο κ. Φόσκος και ακολούθησαν οι Γ. Παπούλιας, Α. Δημητρίου, Γ. Ν. Λούτσιος, Γ. Χριστούδης και ο σημερινός Πρόεδρος γνωστός επιχειρηματίας κ. Ευριπίδης Κόντος. Έδρα της «Λάμπουσας» είναι τώρα το Bergenfield της Νέας Υερσέης (New Jersey), τόπος διαμονής πολλών Καραβιωτών. Το σημερινό διοικητικό συμβούλιο του σωματείου αποτελείται κυρίως από Καραβιώτες, όπως τον Χριστάκη Χριστοδούλου (Αντιπρόεδρο), Τηλέμαχο Φιούρη, Αριστείδη Επιφανείου, Μάρω Ζαμπά, Χριστάκη και Γιαννούλα Κόντου, Κώστα Παπαπέτρου, Μαρούλα Δημητρίου, Νίκη Μαυραδά, Κώστα Τσέντα κ.α. Γραμματέας του σωματείου είναι ο Σταύρος Καμηλάρης από τον Άγιο Γεώργιο, σύζυγος της Μαρίας Παντέχη.

Σκοποί του σωματείου είναι μεταξύ άλλων:

- α) η διατήρηση και προβολή των Κυπριακών ηθών και εθίμων.
- β) η σύσφιγξη κοινωνικών, πολιτιστικών και πνευματικών σχέσεων μεταξύ των μελών του σωματείου.
- γ) η κατά δύναμη υλική υποστήριξη για την ανάπτυξη της παιδείας στον Καραβά, Λάπηθο και περίχωρα.
- δ) η ηθική και υλική υποστήριξη μελών του σωματείου, αλλά και όλων των Κυπρίων, σε ώρα ανάγκης.

Μετά τα γεγονότα του 1974 και την κατοχή της Βόρειας Κύπρου από τα τουρκικά στρατεύματα ο πρωταρχικός σκοπός του σωματείου, όπως και όλων των Κυπριακών σωματείων Αμερικής, έγινε η διαφώτιση της Αμερικανικής κοινής γνώμης για την τραγωδία της Κύπρου την κατάφωρη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον εκτοπισμό των 200,000 προσφύγων από τα σπίτια τους. Μαζί με άλλα σωματεία, η «Λάμπουσα» διοργάνωσε και έλαβε μέρος σε πολλές διαδηλώσεις στα Ηνωμένα Έθνη και στη Γουάσινγκτον. Επίσης διατηρεί σχέσεις με Αμερικανούς βουλευτές και γερουσιαστές και προσπαθεί να επηρεάσει τα μέλη του Αμερικανικού κογκρέσσου (βουλής) για να πιέσουν την Τουρκία για την επίτευξη μιας δίκαιης και βιώσιμης λύσης του Κυπριακού. Τα ξενητεμένα μέλη της «Λάμπουσας» Αμερικής βρίσκονται κάτω από το ίδιο λάβαρο που βρίσκονται και τα μέλη του αδελφού προσφυγικού σωματείου «Ο Καραβάς» Κύπρου, όπου ιερός στόχος όλων μας είναι «Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΟΜΟΡΦΗ ΚΩΜΟΠΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ».

Η «Λάμπουσα» διοργανώνει διάφορες κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις κάθε χρόνο, όπως το κόψιμο της βασιλόπιτας και τον πατροπαράδοτο Χορό του Λεμονιού σε ανάμνηση της εκδήλωσης που γινόταν στον προσφιλή μας και αξέχαστο Καραβά. Τα έσοδα από τις εκδηλώσεις αυτές διατίθενται για διάφορους φιλανθρωπικούς και εθνικούς σκοπούς. Παλαιότερα, η Λάμπουσα βοήθησε χρηματικά, αλλά και ηθικά, για να κτιστεί το ξωκλήσι του Αγίου Πέτρου στο κοιμητήριο Καραβά και δώρησε την καμπάνα για την εκκλησία της Ευαγγελίστριας. Σημαντικές δωρεές έγιναν στο σανατόριο Κυπερούντας, στο Ελληνικό ταμείο ανακούφισης θυμάτων της γερμανικής κατοχής, στα δημοτικά σχολεία Καραβά, στον Αμερικανικό Ερυθρό Σταυρό και στην Επιτροπή Κυπριακού Αγώνα. Τον Μάρτιο του 1988, κάτω από την ηγεσία του ακούραστου προέδρου μας και αγωνιστή για τα εθνικά μας δίκαια κ. Κόντου, η Λάμπουσα διοργάνωσε μια καλλιτεχνική εκδήλωση και τα έσοδα, περίπου 6,000 δολάρια, διατέθηκαν σ' ένα αντικαρκινικό κέντρο της Νέας Υόρκης, όπου κατά καιρό νοσηλεύονται Ελληνόπουλα και Κυπριόπουλα που πάσχουν από διάφορες μορφές καρκίνου. Μέρος των εσόδων διατέθηκε για το CYPRUS CHILDREN'S FUND (Ταμείο Παιδιών Κύπρου), που βοηθεί προσφυγόπουλα, θύματα της τουρκικής εισβολής. Το καλοκαίρι του 1988 η «Λάμπουσα» ανάλαβε τα αεροπορικά έξοδα για να λάβει μέρος ο 12χρονος Κωστάκης Φιούρης σε μια αποστολή γνωριμίας παιδιών στην Ελλάδα και στην Κύπρο.

Το σωματείο μας πρωτοπορεί πάντοτε σε εκδηλώσεις που αφορούν το εθνικό μας θέμα. Μεταξύ άλλων ανάλαβε τα έξοδα μεταφοράς της Νίκης Μαυραδά για να πάρει μέρος στις 19 Μαρτίου 1989 στην πορεία προς τα κατεχόμενα που διοργάνωσε η Κίνηση «Οι γυναίκες επιστρέφουν». Στο εθνικό μας θέμα η «Λάμπουσα» συνεργάζεται στενά με το Κυπριακό προξενείο της Νέας Υόρκης, την Παγκόσμια Συντονιστική Επιτροπή Κυπριακού Αγώνα και την Κυπριακή Ομοσπονδία Αμερικής, της οποίας είναι ένα από τα πρώτα και πιο δραστήρια μέλη. Μέλη της «Λάμπουσας» (από τον Καραβά) κατέχουν σημαντικές θέσεις στην Κυπριακή Ομοσπονδία όπως ο κ. Κλεάνθης Κωνσταντίνου, Ύπατος Πρόεδρος, ο κ. Κώστας Τσέντας, Γραμματέας Αλληλογραφίας και ο κ. Γιαννάκης Χαραλάμπους, Κυβερνήτης της Κυπριακής παροικίας της πολιτείας της Βιργίνιας. Οι κύριοι Κωνσταντίνου και Χαραλάμπους διεδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην προεκλογική εκστρατεία του κ. Δουκάκη και κατάφεραν να κάνουν γνωστή, όχι μόνο στους Αμερικανούς πολιτικούς αλλά και στο πλατύ Αμερικανικό κοινό, την παρουσία και δυναμικότητα της Κυπριακής παροικίας.

Απόδημοι Καραβιώτες μέλη του σωματείου «Λάμπουσα» Αμερικής οι οποίοι συμμετείχαν στο συνέδριο της Παγκόσμιας Συντονιστικής Επιτροπής Κυπριακού Αγώνα (ΠΣΕΚΑ) που πραγματοποιήθηκε στη Λευκωσία το Δεκέμβριο του 1988. Το συμβούλιο του σωματείου μας σαν μικρή ένδειξη εκτίμησης για την προσφορά τους στο εθνικό μας θέμα και στην κοινότητά μας τους απένειμε αναμνηστικό δώρο με την ευχή «*λευτεριά στην Κύπρο και σύντομη επιστροφή στον Καραβά μας*». Από αριστερά Γιάννης Χαραλάμπους, Κλεάνθης Κωνσταντίνου, Γιώργος Τσέντας, Ιάκωβος Σπαθιάς.

Εκ μέρους του προέδρου του σωματείου μας «Λάμπουσα» Αμερικής κ. Κόντου, των μελών του διοικητικού συμβουλίου και όλων των αποδήμων Καραβιωτών που βρίσκονται στην Αμερική, σας αποστέλλω θερμό αδελφικό αγωνιστικό χαιρετισμό μαζί με τα θερμά μας συγχαρητήρια για την αξιέπαινη πρωτοβουλία σας για την έκδοση αναμνηστικών τόμων με θέματα από την κατεχόμενη κωμόπολή μας.

Στις δύσκολες τούτες μέρες που περνά η Κύπρος μας, ο νους και η σκέψη μας βρίσκονται νοερά δεμένα με τον καταπράσινο κάμπο του Καραβά μας, εκεί που οι αναμνήσεις, τα σπίτια μας, οι εκκλησίες και οι τάφοι των προγόνων μας, θυμίζουν το χρέος προς την πατρική γή. Με την ευκαιρία αυτή θέλουμε να σας μεταφέρουμε το μήνυμα ότι θα συνεχίσουμε να ενισχύουμε με κάθε τρόπο και με όλα τα μέσα που διαθέτουμε τον αγώνα που διεξάγει ο Κυπριακός Ελληνισμός για λευτεριά και δικαίωσή, μέχρι την πολυπόθητη εκείνη ώρα που θα επιστρέψουμε στον αξέχαστο Καραβά μας και θα ξαναλειτουργηθούμε στις γραφικές εκκλησιές μας!

*Κυπριακό Σωματείο Αμερικής «Η Λάμπουσα»
Κώστας Τσέντας*

Δραστηριότητες του Συνδέσμου Λαπήθου Καραβά και περιχώρων Μεγάλης Βρετανίας

Ιστορικό ίδρυσης.

Οι πρώτες σκέψεις για ίδρυση του Συνδέσμου έγιναν στις 28 Απριλίου του 1984 σε μια μικρή συγκέντρωση όπου μεταξύ άλλων παρευρέθησαν και οι ακόλουθοι: Χρ. Παπαπαύλου, Τάκης Καλημέρας, Σ. Φλωρίδης, Ρίκκος Μυλωνάς, Γ. Αντρέου, Ντίνος Αποστολίδης. Στη συγκέντρωση αυτή πάρθηκε ομόφωνα η απόφαση για ίδρυση συνδέσμου Λαπήθου Καραβά και περιχώρων.

Ακολούθησε ένας χορός γνωριμίας στις 30 Νοεμβρίου 1984 όπου ο Νίκος Καραβιώτης (γιός του Λεωνίδα Καβραζώνη) με την ορχήστρα του διασκέδασε όλους του παρευρισκομένους.

Η πρώτη ιδρυτική συνέλευση έγινε στις 21 Απριλίου 1985 στο Edison Centre και το πρώτο διοικητικό συμβούλιο του Συνδέσμου αποτελείτο από τους πιο κάτω:

Χρ. Παπαπαύλου (πρόεδρος), Νίκος Καλλής (αντιπρόεδρος), Τ. Καλημέρας (γεν. γραμματέας), Α. Γιαννακού (γεν. οργ. γραμματέας), Γ. Ανδρέου (Ταμίας) και μέλη οι Ν. Αποστολίδης, Σάββας Δημητρίου (Τσέρτσιλ), Ρ. Μυλωνάς, Σ. Παπαξενοφώντος, Σ. Σιακίδης, Μαργαρίτα Σουράτου Χ' Ξέρκη, Α. Σωκράτους, Παναγιώτα Φλωρίδη, Σ. Φλωρίδης, Γιώργος Χριστοδούλου Σολωμού, Ελένη Αριστοτέλους.

Δραστηριότητες του Συνδέσμου.

Στις 16 Μαρτίου 1986 στο Κυπριακό κοινοτικό κέντρο πραγματοποιήθηκε έκθεση λαϊκής τέχνης, χειροτεχνίας και κεντημάτων που προέρχονται από τις κατεχόμενες κωμοπόλεις του Καραβά και της Λαπήθου. Κατά τη διάρκεια της έκθεσης έγιναν μια σειρά από ομιλίες από τον κ. Α. Γιαννακού με θέμα «Οι ρίζες μας».

Στις 4 Αυγούστου 1986 ο Σύνδεσμος έγινε μέλος της Κυπριακής Εθνικής Ομοσπονδίας Μεγάλης Βρετανίας καθώς επίσης και μέλος της Ένωσης Κυπριακών Επιτροπών Κατεχομένων Αγγλίας (ΕΚΕΚΑ).

Ο σύνδεσμος ανταποκρίθηκε θετικά σε πολλές περιπτώσεις για βοήθεια δυσπραγούντων συγχωριανών καθώς επίσης και συμπατριωτών μας που χρειάζονται επείγοντως οικονομική βοήθεια. Έγιναν επίσης συμβολικές εισφορές από £250 στους σεισμόπληκτους της Καλαμάτας και στο σύνδεσμο Μεσογειακής αναιμίας.

Η προσφορά του Συνδέσμου στο εθνικό θέμα και στον αγώνα του Κυπριακού Ελληνισμού για λευτεριά και δικαίωση είναι πάντοτε ο πρωταρχικός στόχος. Μεταξύ των δραστηριοτήτων του, ο Σύνδεσμος κατάφερε με μια οργανωμένη προσπάθεια να αποδιδυμοποιήσει την πόλη της Dusistable - Luton με την πόλη της κατεχόμενης Κερύνειας. Στην πόλη αυτή ο Τούρκος δήμαρχός της, ξεγέλασε τους κατοίκους και τα μέλη του Δημοτικού συμβουλίου και την είχε διδυμοποιήσει με την κατεχόμενη Κερύνεια μας. Με πρωτοβουλία του Συνδέσμου, τυπώθηκε τρισέλιδο ενημερωτικό φυλλάδιο για το Κυπριακό πρόβλημα με δημοσιεύματα από εφημερίδες του 1974 και κάπου 35 άτομα ανάλαβαν μια Κυριακή να πραγματοποιήσουν εκστρατεία διαφώτισης στην πόλη

αυτή. Η διαφώτιση πέτυχε και σε πολύ λίγο χρονικό διάστημα θεωρήθηκε η πράξη των Δημάρχων σαν άκυρη και παράνομη. Στην ψηφοφορία που ακολούθησε έγινε δεκτή με μεγάλη πλειοψηφία η εισήγηση γι' αποδιδυμοποίηση της πόλης και η αποπομπή του Τούρκου από το Δημαρχιακό αξίωμα.

Ο Σύνδεσμός μας επιδιώκει πάντοτε να συμμετέχει σε εκδηλώσεις που αφορούν το Εθνικό μας Θέμα. Στις 12 - 13 του Μάη 1989 ο Σύνδεσμός μας διοργανώνει εκδήλωση αφιερωμένη στην πόλη και επαρχία της Κερύνειας.

Μέσα στα πλαίσια των προσπαθειών του Συνδέσμου για διατήρηση άσβεστης της μνήμης των εκδηλώσεων των κατεχόμενων κωμοπόλεων μας και σύσφιγξη των σχέσεων μεταξύ των αποδήμων Καραβιωτών, Λαπηθιωτών που ζουν στη Μεγάλη Βρετανία οργανώνεται κάθε χρόνο ο «Χορός του λεμονιού». Ο πρώτος χορός πραγματοποιήθηκε στις 4 Οκτωβρίου του 1986 όπου η εκδήλωση αυτή σημείωσε εξαιρετική επιτυχία. Ο δεύτερος χορός του λεμονιού πραγματοποιήθηκε στις 3 Οκτωβρίου 1987 και ο τρίτος στις 12 Νοεμβρίου του 1988. Σε τέτοιες εκδηλώσεις η προσέλευση των αποδήμων μας είναι πραγματικά πολύ συγκινητική, αφού το λεμόνι έχει καθιερωθεί στις καρδιές όλων μας, ως το σύμβολο της πατρικής γης με τη σκέψη να πλανιέται ευλαβικά στον καταπράσινο κάμπο του Καραβά και της Λαπήθου.

Το τωρινό συμβούλιο του Συνδέσμου μας (1989) αποτελείται από τους πιο κάτω:

Α. Γιαννακού (πρόεδρος), Χρ. Παπανικολάου (αντιπρόεδρος), Μαρία Κωνσταντίνου Κίτσιου (γεν. γραμματέας), Ντίνος Αποστολίδης (γεν. οργ. γραμματέας), Γιώργος Χριστοδούλου Σολωμού (ταμίας) και μέλη Ν. Καλλής, Σ. Σούπαισης, Ελένη Κων/νου Κίτσιου, Σάββας Δημητρίου, Γιώργος Καράμανος, Γρηγόρης Πατσαλοσαββής και Α. Αρότης.

Α. Γιαννακού
(πρόεδρος Συνδέσμου Λαπήθου - Καραβά
και περιχώρων Μ. Βρετανίας)

Λάμπουσα-ψηφιδωτό δάπεδο. (φωτογραφία Κυπριακού Μουσείου 1954).

Δραστηριότητες του σωματείου Αποδήμων Καραβιωτών Αυστραλίας «Η Λάμπουσα»

Ο Κυπριακός σύλλογος αποδήμων Καραβιωτών στην Αυστραλία με την ονομασία «Η ΛΑΜΠΟΥΣΑ» ιδρύθηκε στις 6 Φεβρουαρίου του 1987.

Βασικοί σκοποί του συλλόγου ήταν η σύσφιγξη των σχέσεων μεταξύ όλων των Καραβιωτών που μένουν στην Αυστραλία, η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του Καραβά και η ενίσχυση του αγώνα του Κυπριακού λαού για επιστροφή και δικαίωση.

Το πρώτο διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου αποτελείτο από τους Σωτηράκη Σοφό (Πρόεδρο), Μάρω Γεμέττα (Αντιπρόεδρο), Ελευθερία Λαούτα Χατζηστεφάνου (Γραμματέα), Σταύρο Αναστασίου (Ταμία), Σολωμό Σπύρου (Βοηθός Ταμία) και Συμβούλους τους Παύλο Κωμοδρόμο και Ηλία Αγαθαγγέλου.

Μέσα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του ο σύλλογος ανέπτυξε πλούσια δράση. Σαν πρώτη συγκέντρωση ορίστηκε η Δευτέρα της Λαμπρής όπου όλοι μαζί οι Καραβιώτες με τις παρέες τους πέρασαν ευχάριστα, αναπολώντας τις παλιές καλές μέρες στον Καραβά μας. Στις 5 Σεπτεμβρίου 1987 έγινε ο πρώτος χορός του Λεμονιού στη μακρινή Αυστραλία μετά από 13 χρόνια προσφυγιάς. Και η εκδήλωση αυτή σημείωσε εξαιρετική επιτυχία. Το σωματείο οργάνωσε παιδική χορωδία όπου τα παιδιά των αποδήμων μας πρόθυμα λαμβάνουν μέρος, νοιώθοντας ταυτόχρονα ξεχωριστή περηφάνεια για την καταγωγή τους.

Στις 24 Ιουλίου του 1988 εκλέγηκε το νέο διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου το οποίο αποτελείται από τους Μάρω Γεμέττα (Πρόεδρο), Σολωμό Σπύρου (Αντιπρόεδρο), Ελευθερία Λαούτα (Γραμματέα), Σταύρο Αναστασίου (Ταμία), Παύλο Κωμοδρόμο (Βοηθό Ταμία), και σύμβουλους τους Σοφοκλή Σοφοκλή και Μαρία Γεωργίου.

Ο Χορός του Λεμονιού το 1988 πραγματοποιήθηκε την 1ην Οκτωβρίου και σ' αυτό παρευρέθη (με δικά του έξοδα) ο αντιπρόσωπος του αδελφού σωματείου της Κύπρου ο κ. Νίκος Κατσιόλας ο οποίος παρέδωσε από μέρους του σωματείου της Κύπρου τη χρυσή καρφίτσα για το διαγωνισμό «του Χορού του λεμονιού». Η εκδήλωση αυτή στέφθηκε με πλήρη επιτυχία με απαγγελίες, τραγουδάκια από τη χορωδία του συλλόγου καθώς επίσης με χορό και διασκέδαση.

Τελειώνοντας θα ήθελα να εκφράσω εκ μέρους του Διοικητικού συμβουλίου και όλων των αποδήμων Καραβιωτών της Αυστραλίας τις θερμές μας ευχαριστίες στο προσφυγικό σωματείο «Ο Καραβάς» Κύπρου το οποίο ανέλαβε να παρουσιάσει μια έκδοση που θα περιλαμβάνει θέματα από τον Καραβά μας. Είμαστε σίγουροι ότι η προσπάθεια σας αυτή θα στεφθεί με μεγάλη επιτυχία και τα περιεχόμενα της έκδοσής σας θα αποτελούν ένα ευχάριστο ανάγνωσμα για όλους τους Καραβιώτες που είναι διασκορπισμένοι στην Κύπρο ή σε οποιαδήποτε άλλη χώρα.

*Μαρία Σπαθιά Γεμέττα
Πρόεδρος Κυπριακού Συλλόγου
Καραβά «Η Λάμπουσα»
Μελβούρνη Αυστραλία*

Συγκέντρωση μερικών αποδήμων Καραβιωτών της Αυστραλίας μαζί με τα παιδιά τους στο σπίτι του Γιάννη Γεμέττα το Δεκέμβριο του 1988.

Η παιδική χορωδία του Κυπριακού συλλόγου Αυστραλίας «Η Λάμπουσα» τη χρονιά 1988. Από αριστερά Ρίτα Νικήτα, Νατάσα Λάουτα, Άντρη Γιωργαλλή, Πόλα Σπύρου, Ρίτα Κωμοδρόμου, Σάββας Χριστοδούλου, Σούλα Σπύρου, Κ. Κωμοδρόμος. Κάτω αριστερά: Αντρέας Λαούτας, Μαρία Σοφόκλη, Μαρία Κωμοδρόμου, Έλενα Σοφόκλη και Χριστόδουλος Γιωργαλλή. Απουσιάζουν τα παιδιά Μελής και Ηλίας Αναστασίου και Γιάννης και Βίκυ Δημητρίου.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ

Το Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» προκηρύσσει μεταξύ των Καραβιωτών δύο διαγωνισμούς ως εξής:

1. Διαγωνισμός μεταξύ των νέων ηλικίας 15 - 25 χρόνων

Θέμα: Ιστορική έρευνα ή λογοτεχνικό κείμενο: διήγημα, χρονογράφημα, ποιητική συλλογή που να έχει σχέση με τον Καραβά και να προβάλλει τον αμετάθετο στόχο των Καραβιωτών και όλων των προσφύγων για την ελευθερία και την επιστροφή στην πατρίδα μας γη.

Όροι: (α) Οι διαγωνιζόμενοι πρέπει να κατάγονται από τον Καραβά και να είναι ηλικίας μεταξύ 15 και 25 χρόνων.

(β) Οι μελέτες/κείμενα του διαγωνισμού πρέπει να είναι σφραγισμένα σε φάκελλο στον οποίο να αναγράφονται τα ακόλουθα:

Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»

«Διαγωνισμός για Νέους

Παντελή Κατελάρη 9 - 11, Λευκωσία»

(γ) Μέσα στο φάκελλο θα πρέπει να υπάρχει μικρότερος, κλειστός φάκελλος με τα εξής:

I. Στο εξωτερικό μέρος του φακέλλου να αναγράφεται πενταψήφιος κωδικός αριθμός.

II. Μέσα θα υπάρχουν τα στοιχεία του διαγωνιζόμενου/νης, δηλ. ονοματεπώνυμο, διεύθυνση, σύντομο βιογραφικό σημείωμα - με την ημερομηνία γέννησής του - και πληροφορίες για την καταγωγή των γονιών του.

III. Σε ξεχωριστή κόλλα μέσα στο φάκελλο να υπάρχει υπογραμμένη η εξής δήλωση: «Αποδέχομαι τη με οποιοδήποτε τρόπο δημοσίευση/προβολή του κειμένου που αποστέλλω από το Προσφυγικό Σωματείο «Ο Καραβάς» χωρίς καμιά απαίτησή μου από το Σωματείο».

(δ) Τα κείμενα/μελέτες του διαγωνισμού πρέπει να σταλούν στη διεύθυνση του Σωματείου, όπως αναγράφεται στον όρο (β), το αργότερο μέχρι την 1η Νοεμβρίου 1989, με αποδεικτικό στοιχείο τη σφραγίδα του ταχυδρομείου.

Αποτελέσματα: Οι μελέτες/κείμενα του διαγωνισμού θα κριθούν από Κριτική Επιτροπή που θα ορίσει το Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου. Τα αποτελέσματα του διαγωνισμού θα ανακοινωθούν το Δεκέμβριο του 1989 κατά τη διάρκεια της Χριστουγεννιάτικης Γιορτής που διοργανώνει το Σωματείο και θα δημοσιευτούν στο δεύτερο Τόμο της έκδοσης για τον Καραβά.

Βραβεία: Θα δοθούν 1ο, 2ο και 3ο βραβείο με χρηματικά ποσά από £50, £30 και £20 αντίστοιχα και τιμητικά Διπλώματα από το Σωματείο.

2. Διαγωνισμός μεταξύ όλων των ηλικιών για φιλοτέχνηση Χριστουγεννιάτικης Κάρτας.

Θέμα: Φιλοτέχνηση χριστουγεννιάτικης κάρτας, η οποία να συνδέει την κατεχόμενη κωμόπολή μας με τα Χριστούγεννα και τον αγώνα μας για ελευθερία και επιστροφή στην πατρίκη μας γη.

Όροι: (α) Ο διαγωνισμός είναι ανοικτός για όλους τους Καραβιώτες/τισσες όλων των ηλικιών.

(β) Τα σχέδια που θα σταλούν πρέπει να είναι ζωγραφισμένα με υλικά της κρίσης του καλλιτέχνη και να έχουν διαστάσεις 20 X 28 cm. Πρέπει να σφραγιστούν σε φάκελλο στον οποίο να αναγράφονται τα ακόλουθα:

Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»
«Διαγωνισμός για Χριστουγεννιάτικη Κάρτα
Παντελή Κατελάρη 9 - 11, Λευκωσία»

(γ) Μέσα στο φάκελο θα πρέπει να υπάρχει μικρότερος κλειστός φάκελος με τα εξής:

I. Στο εξωτερικό μέρος του φακέλου να αναγράφεται πενταψήφιος κωδικός αριθμός.

II. Μέσα θα υπάρχουν τα στοιχεία του διαγωνιζόμενου/νης, δηλ. ονοματεπώνυμο, διεύθυνση και σύντομο βιογραφικό σημείωμα.

III. Σε ξεχωριστή κόλλα μέσα στο μικρό φάκελλο θα υπάρχει υπογραμμένη η εξής δήλωση: «Αποδέχομαι τη με οποιοδήποτε τρόπο χρησιμοποίηση της χριστουγεννιάτικης κάρτας που αποστέλλω από το Προσφυγικό Σωματείο «Ο Καραβάς» χωρίς καμιά απαίτησή μου από το Σωματείο.

(δ) Οι χριστουγεννιάτικες κάρτες πρέπει να σταλούν στη διεύθυνση του Σωματείου, όπως αναγράφεται στον όρο (β), το αργότερο μέχρι την 1η Σεπτεμβρίου 1989, με αποδεικτικό στοιχείο τη σφραγίδα του Ταχυδρομείου.

Αποτελέσματα: Οι Κάρτες για το διαγωνισμό θα κριθούν από κριτική επιτροπή που θα ορίσει το Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου.

Τα αποτελέσματα του Διαγωνισμού θα ανακοινωθούν το Δεκέμβριο του 1989 κατά τη διάρκεια της Χριστουγεννιάτικης Γιορτής που διοργανώνει το Σωματείο και θα δημοσιευτούν στο δεύτερο Τόμο της έκδοσης για τον Καραβά. Πιθανό το Σωματείο να εκδόσει από προηγουμένως τις κάρτες που θα βραβευτούν, αφού ανακοινώσει ανεπίσημα τα αποτελέσματα του διαγωνισμού στους ενδιαφερόμενους.

Βραβεία: Θα δοθούν 1ο, 2ο και 3ο βραβείο με χρηματικά ποσά £25, £15 και £10 αντίστοιχα και Τιμητικά Διπλώματα από το Σωματείο.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ:

Απολογούμαστε για μερικά λάθη που παρατηρήθηκαν σε κείμενα της πρώτης ετήσιας έκδοσης του σωματείου μας, τα οποία επανορθώνουμε ως ακολούθως:

Σελίς 24, 19η γραμμή - γηραιότεροι αντί γηραιότερη
Σελίς 25, 17η γραμμή - σπιλώνουν αντί σπηλώνουν
Σελίς 49, 24η γραμμή - ανάλογα αντί ανάμεσα
Σελίς 96, 10η γραμμή - στους αντί στις
Σελίς 99, 6η γραμμή - της αντί τις
Σελίς 100, 14η γραμμή - διαδεδομένο αντί διαδεόμενο
Σελίς 100, 18η γραμμή - ο αντί οι
Σελίς 100, 42η γραμμή - Πλουσίου αντί Πλούσιου
Σελίς 106, 9η γραμμή - Κτωρίδη αντί Κληρίδη
Σελίς 127, 6η γραμμή - 25 αντί 5
Σελίς 150, 14η γραμμή - Αγία Ειρήνη αντί Αγία Ελένη
Σελίς 191, 30η και 32η γραμμή - τον αντί του

«Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ»

Τυπώθηκε στα τυπογραφεία
Κ. & Σ. ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΣ Τηλ. 462578